

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEVŠKYJ.

X Jahrgang.

1901, II B.

B. XL.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка

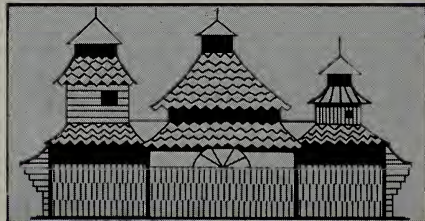
З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під варядом К. Беднарського.

Вийшло 1 (14). II. 1901.

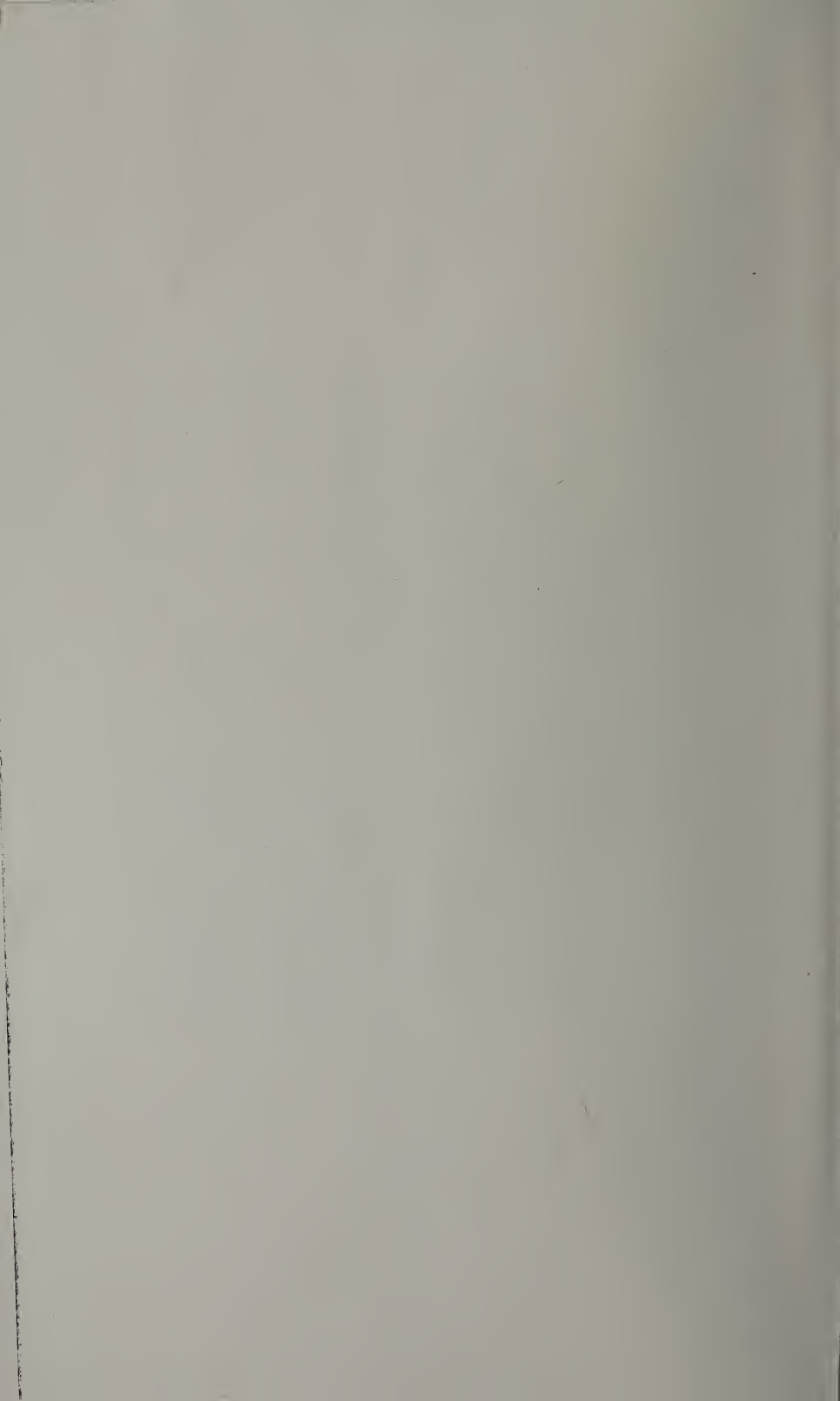
EX
LIB
RIS

PAUL R. MAGOCSI

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEVŠKYJ.

X Jahrgang.

1901, II B.

B. XL.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Вийшло 1 (14). II. 1901.

ЗНАДОВИ

для пізнання

угорскоруских говорів.

Подав ІВАН ВЕРХРАТСКИЙ.

Говори з наголосом сталим.

Бесіда Руснаків в західній части угорскої Руси відзначає ся тим, що наголос — з виїмком не многих виразів — паде в словах дву- і більше-складних все на склад передостанній подібно як в язиці польскім пр. *я́зык, ме́двідь, чо́лвек, во́да, го́ра, же́на, су́ха зе́мля, се́ло, мо́локо, кы́пит, по́имал, па́н ся раду́вал, радува́ла, сьпи́ваючи, ослебо́діл, звандрі́вніком, качьма́ря, ле́тыл до го́ры, дал два зла́тывкы хло́бви, подяку́вал, за то́бом і пр.* Проте бесіда тих Руснаків нагадує нам що до наголосу приміту нашого галицького говора лемківського а і в загалі мусить уважати ся лишень не дуже різкою відміною того-ж говора. Коли-ж висловлюємо ся, „відміною говора лемківського“, то діємо се єдино з тої причини, що говор лемківський пізнано у нас скорійше, ніж говор угорських Руснаків з наголосом сталим або говор властивих чи західно-угорських Лемаків; але тим ніяк не хочемо сказати, що мова галицьких Лемків була матерію бесіди угорських Лемаків. Досліди язикові доказують просто противне. Річ галицьких Лемків, так само як і бесіда угорських Лемаків підлягли сильно впливови словацькому. Відкиля-ж взяв ся сей вплив у Лемків в Галичині, коли Галичина ніколи не була осідком Сло-

ваків? По моїй думці се так би пояснити: Словаки в західній частині угорської Русі з давна давен жили з Русинами поміш; бесіда Словаків сильно вплинула на річ руску, хоть кінець кінцям Словаки межі Русинами поселені — беручи в цілости — такої зрусчили ся, до чого мабуть багато причинив ся обряд руский або як люд говорить „віра руска“. Се, гадаю, стало ся, давно-давно, коли то обряд руский і у сусідів був в поважаню. Та з часом обставини змінили ся. Висші верстви угорських Русинів спроневірили ся своїй народности і свому обрядови, котрому остала вірною сама лише прощава. Руснакам угорским ставало що раз важше і они по части переходили через хребет карпатський до Галичини, де оселяли ся на планних, погористих землях, котрі тоді відай дуже слабо були залюднені — а то на просторі занятім нижніми галицькими Лемками*). Оттак тоті переселенці принесли до Галичини руску бесіду з сильним впливом словаччини. Не лише сама бесіда Лемків піддержує ту мою гіпотезу, але говорить за нею і вся удача Лемків, мов би галицьких Словаків, більше метка, запопадлива і видержна, котра різко відбиває від задуманости, утяглости і легкої уступности інших Русинів в Галичині. Галицькі Лемки до недавних часів — а навіть подекуди ще і тепер — живуть з угорськими Лемаками в самих дружних зносинах: поминувши бо часте ходжене на заробітки галицьких Лемків в Угорщину — нераз також женять ся і видають з галицької Лемківщини в угорську Лемаччину і на відворот.

В Венеції, дочернім селі приналежнім до Лукова, бачив я ветху старинної будови церков деревляну, у котрої дзвінниця давним способом збудована разом одноцільно з храмом Божим. Тоту церков поставлено року 1654 в Новій Веси на нашій Лемківщині, а перевезено з Нової Веси р. 1774 до Венеції на Угорську Русь, як свідчить напись. Про само переставлене церкви згадує ся в сій написи так: *Гозда ся сій храмъ рокоу 1654 за тцаніємъ ѿ превелебнаго отца Константина Тарасовича, прѣзвіте^р Лоуковского.*

*) Цісар Жигимонт р. 1412 заставив у Польщі Спішчину за 37.000 кіп (Schock) пражських грошів (Prager Groschen). По першій поділі Польщі Спіш вернено Угорщині р. 1773 назад. Оттак Спішська країна була в залозі у Польщі більше ніж півчетверта столітя. У той час, покладаю, мабуть і відбував ся перехід угорських Лемаків в Галичину. Догадка моя оперта головно на дослідях язових требує ще потвердження історичного. Дуже пожаданим було би дослідити з історичних документів, чи, коли і в якій мірі відбував ся перехід Лемаків угорських в Галичину. *І. В.*

Видко, що і в річах хвали Божої межі Лемаками і Лемками були тісніші зношеня — хоть закуплене Лемаками старої деревляної церкви на галицькій Русі будь що будь свідчить про „гаразд“ переживаний угорськими Руснаками.

Що до самої бесіди західноугорських Лемаків, то у них, подібно як у галицьких Лемків, проявляє ся велика ріжнородність в виговорі а по части і в формах і то нераз навіть в місцевостях близко себе положених, сусідних. І так пр. в Бодруджалі говорять: с'а, с'іно; в Гупаківцях: с'я, с'іно; в Пітрові, Курові, Орлові: ша місто ся; в Збійнім са; — в Збійнім: ш'ьорный, ш'ьервеный (майже сьєрвеный), ш'ьеловік місто чорний, червеный, чоловік, в Ястребі, в Старині: Ёукач, гоўова, ходіўа ем, ўавка м. Лукач, голова, ходіла ем, лавка; в Борові говорять: опалка = vappus, а в Калинові („філіялі к Борову“): опаўка. Декуда, як в Габурі мішають ся форми быти і бути, позабывати і забувати. Навіть в ріжних частях того самого села иноді бувають ріжниці в бесіді. І так в Габурі розличають ся жителі на: Вишняне, Середняне і Нижняне. Вижняне (і по більшій части Середняне) говорять: д'ытина спит, Нижняне же: д'ытина спв. Те ще в більшій мірі можна сказати про поодинокі вирази на певні предмети і так пр. в Збійнім говорять: задушник, в Борові: кожушанка, на Спішу і в Шарішу: сердак; в Калинові зовуть ніж великий до різання худоби: дубас, в Збійнім: костура. На Спішу говорять дедіна чеське dědina, в иньших околицях звичайно валал, місто „село“, слова тут лише рідко уживаного.

Дуже примітна відміна Лемаків — говір на Спішу нижнім, де говорять: чо (по части і цо) місто што, су місто суть, бул', бул'а, бул'о (з середнім л) місто у Лемаків звичайно уживаних был, была, было; бик, ми м. бык, мы. На Спішу вижнім (пр. в Суліні, Кремпаху) первістне о стісняє ся на ы пр. кыс, кынь, хвыст, вын м. кіс, кінь, хвіст, він.

У всіх тих місцевостях, де мені довелось робити записки язикові, зовуть себе наші люде: Руснаци або Руснакы, а язык свій називають рускый або (місцево) руськый. Знадоби мною тут подані свідчать безперечно, що бесіда угорських Лемаків се говор червоноруского нарічя українськоруского язика. Однакож межі Руснаками є тут також поселені Словаки „віри рускої“, котрі свою бесіду зовуть „словенською“, а не словацкою, як звичайно пишуть у нас в книжках. Чехи також зовуть нарічє словацке pářečí uhersko-slovenské. Словаки зовуть Словаччину Slovensko, а свою

річ jazyk slovenský. Руснаки зовуть тих своїх сусідів „Словякам“. Безперечно річ тих Словяків показує подекуди впливи сусідного руского язика, однакж таки переважають приміти нарічя словацького. Таких Словяків „віри рускої“ значить грецько-католицького обряду стрів я приміром в Мальцові. Тут кілька виразів принагідно записаних мною в тім селі подаю для показаня ріжницї того говора „словенського“ від тамошних ріжнорічій руских.

врана = ворона; страка до горы л'єці = сорока до горы летить; по дзірох = по дїрах; на древе = на дереві; крет, цо в земі купы верцує = кертця, цо в землі купи вивертає; паткан ве млинох = щур у млинах; сарняк = серняк; мыш-пиргач, цо в ноці л'єці, як поцма = лелик, цо в ночи летит, коли потьма; заяц не годен с'а выб'єгац пред орелом = заяць не годен утечи перед орлом; видра л'апа рыбы = видра ловить риби; вреценіца = веретільниця *Anguis fragilis*, у Лемаків звичайно: веретюрніца; лен-овсяк, цо по овсє росн'є, лем на олій = лен-вівсяк, цо росте між вівсом, тільки на олій бере ся; свербогузаки *Rosa canina* = свербіуз; см'єтанічка = сметанка; шара = сыра, молозиво, колостра; перше мльіко, як с'а крава оцелі = перше молоко, як корова отелить ся; націна = натина, гичка бараболі; дуже ляду = дуже леду; пуйдзем = піду; волім = вибираю; поведзел = повів, сказав; поведзела = повіла; патріц = смотріти; охабіц = охабити, лишити; пітац = питати; бул' = у Лемаків переважно: был; мы були = у Лемаків переважно были і инш.

Що до уживаної угорекоруским людом форми „Словяк“ замічу, що она те само означає, що і „Словак“. Наросток -акъ і -якъ міняють ся часто пр.: пустак і пустяк, бодак і бодяк, лисак і лисяк, червак і червяк, харлак і харляк, круглак і кругляк; — подібно наростки -арйъ і -ярийъ: рибар і рибяр, волар і воляр, бланар і бланяр, байкар і байчар, оріхар і орішар; — -авъ і -явъ: сивавий і сивявий; червонавий і червонявий, жовтавий і жовтявий; — -астъ і -ястъ: сивастий і сивястий; сїменастиий і сїменястиий; вилкастиий і вилчастий.

Бесїда угорекоруских Словяків сусідних Руснакам представляє перехідний говор від рускої річи до словацької.

Вплив словацьчини на язик угорекоруского люду був дуже сильний, чому пособила висша де що культура Словаків, а також в новійшій добі по части і тота обстановка, що в 19. столітї сло-

вацкі патриоти, чуючи себе з національного погляду Чехами, таки трудили ся дуже сильно над просвітою словацкого люду пишучи в его-ж місцевім нарічю, чим надзвичайно піднесли народного духа, сьвідомість і культуру Словаків; тим часом на угорекій Русі не лишень було народних робітників омаль, але і ті немогі писали штучним, мішаним, церковщиною нездібно перетканим язиком, котрий угорскорускому люду був мало зрозумілий. Тому то бідна угорскоруска література майже жадного не мала впливу на люд угорскоруский, що вивчившись грамоті радо брав книжки словенські, писані не рускою вправді, але все такв живою мовою, яку він чув докола себе*). І збуло ся на угорекій Русі в словаччиною подібне, як з польщиною в Галичині за час, коли то і у нас писано штучно „славенорускою“ мовою, тільки що польщина вплинула в Галичині головно на язик рускої інтелігенції, навпаки словаччина відбила ся пресильно на язичі самого люду угорскої Русі. — Що до пісень угорскоруских Лемаків, то властиві рускі мотиви майже пропали: в нутах чути самий сильнійший вплив словаччини. Пісні лемацкі і з язикового погляду представляють часто в рускій основі дуже несмачну примішку форм словацких в роді: запомнім, пойдзем, дожиєм, забнем, смел, хцел, дзевче, дац, грац, пребирац, погаторіц, робіц, гнац, поганняц і т. и. Місцево тут і там також слідний вплив польщини, а новійшими часами напірає вплив мадярщини перед всім в термінольотії для вираженя ріжних понять в відносинах житя публичного і державного. Тут замітний також еще і вплив німецкий з давнійших часів.

Хоть, як зазначено в горі, в бесіді угорскоруских Лемаків буває багато відмін місцевих, все-ж таки в цілости головні признаки тої річи такі:

1) первістне о стієняє ся в правилі на і: Біг (psl. Богъ), ніє (psl. носъ), стіл (столъ), віл (колъ), кіт, він (онъ); де-куда пр. в Су. Крем. на ы: хвыст (хкостъ), кысть (костъ), выльха (ольха), дрыбный (дробънь) — або в місцевостях сусідних Словакам о полишає ся не стієнене пр. конъ, рок, стол. 2) назвук голосівковий тут частійший: астряб, од (psl. отъ), одрубати, отписати (одписати psl. отъписати),

---

*) Література словацка, хоть і не велика, дуже благотно вплинула на люд словацкий. То-ж справедливо каже один із словацких патриотів: Naša literatúra je nie veľká, no čo sa napísalo, to všetko bola potreba národa, to napomáhalo vo veľkej miere vývoj národa nášho. I. B.

она, оно, они (psl. она, оно, они), око, овад (psl. окадъ), осем (psl. осмъ), уж (psl. оужє), уйко, Уляян, Уля, уxo, удити. 3) низкий гортанный звук ы задержав ся пр. бык (psl. бѣкъ), мыш (psl. мѣшь), пыск, выгляд, вымя (psl. вѣмѣ), лысть (psl. лѣстъ), дым (psl. дѣмъ), дыня (дѣнна); такожъ кладе ся він після гортанних так, як в старослов. гыбати *ὄπαγειν*, ire cf. psl. гыбати *живѣи*, movere; хытити psl. хытити; хыжа psl. хыжа, кыпити psl. кыпѣти, кытайка panicula cf. psl. кыта gamus — або в чеськѣм: pohybovati se, chytiti, chyže, těžký, topký, ruku, kyta = Schlägel (b. Thiere). 4) окрім твердого звука ы (= старосл. ѣ) есть такожъ мяккє і (= старосл. и) пр. в енклітич-них формах заіменників личних: мѣ, тѣ, сѣ, в числівнику штырѣ, кырві (genit. від кров; psl. крѣвѣ), ігоўга — і середний звук и (= старосл. и): нич (psl. ничъ), ниhto (psl. никѣто), ни (psl. ни), ани. Середній звук и часто мѣняє ся з звуком і пр. гварити і гваритѣ, ходити і ходитѣ, пшеница, пшеница, пше-ниця і пшениця (psl. пѣшеница). 5) ю місто загальноруск. і або е в словах як: люд psl. лѣдъ, мюд psl. мѣдъ, палюнка побіч паленка, палынка, камюнка (такожъ вечур psl. вѣчѣръ; печунка); в формах part. praet. act. II. для мужеского рода: вюл, плюл, нюс, вюз, грюб, рюк, тюк, влюк місто і побіч від, міл, плыл, ныс, виз, гріб, рік, тѣк, влык. 6) да місто загальноруск. де, дакто м. дехто; дашто м. дещо; даяк м. деяк, якимсь способом; даякый м. деякий; дас м. десь; даіде м. дегде = де небудь; дакус м. декус = трохи, мало; дакоды = деколи. 7) наросткови старосл. ие відповідає я: лѣстя psl. лѣстѣ иє et лѣстѣ иє; зѣля psl. зѣлѣ иє; ткѣня psl. тѣкѣнѣ иє. 8) прѣйотованє а і а перед змягченими суголосками задержує ся: язык, яма, яйце, яблоко; час, чапка, душа, щавий. 9) старослов. ѡ відповідає я пр. пять (цят) psl. пѣть, десять psl. дѣсѣть, тяжкый psl. тѣжкѣъ, тяти psl. тѣти, телѣ psl. тѣлѣ, прѣсти, psl. прѣсти, памѣть, psl. памѣть 10) старосл. наросток -ица звучить тут ица або іца, подекуди такожъ иця або іця: попелица, попелица, попелиця і попелиця *Aphis brassicae*; молодица, молодіца, молодиця і молодіца. 11) ыр місто старосл. ѣ, загальноруск. ре, ро, ор, ер, ри. гырміти psl. грѣмѣти, греміти (гѣрмит = tonat, гремить psl. грѣмѣть); дырва psl. дрѣва, дрова; гырліца psl. грѣліца, горлиця; гыртань psl. грѣтань, гортань; кыртіца psl. крѣтъ, кертѣця; кыршити psl. крѣшити, кришити. 12) ыў (ыл) м. загальноруск. ле, лы, старосл. лѣ, сыўза м. слеза psl. слѣза; ылтати м. глитати cf.

psl. глътити; ўы (лы) м. загальноруск. ло, старосл. лъ. бўыха, блыха м. блоха psl. блъха; ўыжка м. ложка psl. лъжка, 13) старосл. наросток -ъць звучить тут ец. отец в genit. вітця або і отца, dat. вітцю або отцу рідше вітцови etc. хлопец, хлопця, хлопцю etc. — ярец hordeum має genit. ярцу. 14) в визвуді в багатьох околицях часто відкидає ся ь цр. оген м. огонь psl. огнь. тест м. тесть psl. тьсть, кін м. кінь, ясен м. яшень, гортан м. гортань, psl. грътань, увчар, учар м. вівчарь psl. овъчарь; кіст м. кість psl. кость; гус м. гусь psl. гъсь; смерт м. смерть psl. смъртъ; яблін м. яблїнь psl. ябланы. Також в формах повельника, котрі перед наростком способом мають суголоску, відкидає ся в багатьох околицях ь, що повстало через ослаблене з и: ід, ход, пряд, нес, вез, прос, бер, роб із ідь, ходь, прядь, несь, везь, прось, берь, робь м. іди, ходи, пряди, неси, вези, проси, бери, роби. В багатьох околицях посунених більше на схід однак ь не відкидає ся, або відкидає ся лише в певних словах проте мож стріти: кінь, гусь, кість, смерть, идь (ідь), сядь, возь etc. Подібно буває і в нашій Лемківщині, де ь губить ся в згаданих случаях в західнолемківських сторонах майже загалом, в Сяніччині же з сього погляду проявляє ся велика непевність: декотрі вирази гублять ь, иньші-ж его задержують, або уживають ся поміш форми тверді і змягчені так як у сумежних Лемаків за хребтом карпатским. В багатьох випадках и не відкидає ся, а ще дістає й на кінци: се буває, коли перед и стоять дві або більше суголосок: ідий, возмий, выймий, візрий, окстий, прострий, подыждий, загорний, верний, усний. 15) трояке л: а) грубе пр.: лаптити, лоза, луспа, гваріл, гваріла, гваріло б) середне пр.: лем, поле, ліхва, ходілі, гварілі в) м'яке пр.: лябда, люд, лыпіті; грубе л в багатьох місцевостях переходить на ў (переливний звук межи коротким у а в) пр.: ўавка, ўоза, ўука, гваріў, гваріўа, гваріўо. 16) окрім твердого р на пр. в словах: рак, речи, рыба, розгон, русаля єсть також і змягчене р пр. гварю, смотрю, брячька, рядный, рянда; суцники утворені наростком -арйъ мають наочне р в іменяку, як до місцевостей, м'яке або тверде, отож: увчарь, дрітарь, волярь, горчарь або увчар, дрітар, воляр, горчар, в ускієних падежах виступає змягчене р як: увчаря, дрітаря, воляря, горчаря; увчарю, дрітарю, волярю, горчарю; увчарьом, дрітарьом, волярьом, чорчарьом; в увчарю etc., — в багатьох числі однак: увчаре, дрітаре etc. 17) дж м. загальноруск. ж. старослов. жд.

одеджа м. одежда psl. одѣжда; пряджа м. пряжа psl. прѣжда;
рджа м. ржа psl. рѣжда; чужый м. чужий psl. штобуждѣ;
меджи м. межи psl. междоу. 18) дж м. старословенск. жд,
українського ж в формах: виджу старосл. виждѣж укр. вижу;
сьіджу, старосл. сѣждѣж. укр. сьіжу; городжений старосл.
градѣнѣж, укр. горожений; рожденый старосл. рождѣнѣж, укр.
рожений. 19) Загальноруске „що“ звучить тут майже скрізь што
= psl. чѣто, місцево (пр. в Суліні спішскім): цо — або со (коло
Надь Мігаль). 20) Понебні виговорюють ся в многих околицях
мягко: ящюрка, чюдно, щювак, млачька, хробачьок,
сорочька, ничь, хрущь, дождь genit. дожддю — хоть, як
здає ся, виговор мягкий уступає поволи: тож що раз більше чути:
ящурка, млачка etc. 21) втручене й в декотрих виразах досить
часто стрічає ся: дойч, дойщ pluvia; пайца, пляйстер,
гуйс, шейст, дойст, А йнца. 22) переставка суголосок у деко-
трих виразів в многих околицях: хпати м. пхати; покрива мі-
сто і побіч „коприва“; курастѣа м. куластра; гарван м. гав-
ран; порваз м. повраз, повороз; Гарвило м. Гаврило. У де-
котрих виразів нема переставки, хоть в загальнорускім уживають
ся форми з переставленими суголосками і так приміром загально-
руске „тверезий“ звучить тут так як в лемківск. терезбый (з те-
резвий = psl. трѣзвѣж); загальноруск. „витверезити ся“ тут = вы-
терезбити ся; а загальноруск. „кропива“ звучить тут найчастійше
коприва psl. коприва, по при формі з переставленими суголос-
ками „покрива“, 23) дуже примітні для говора угорських Лемаків
(з акцентом сталим), рівно як і для галицьких Лемків декотрі
скороченя і стягнені форми передовсім повельників пр. по-ле-по!
(= пійди но пійди) — по-ле-гев! — подле! — смоле!
(= смотри но!) — со-ле-ся-со! — мо-ле-мо! (мови но
мови!) — хо-ле-хо! = ходи но ходи! — відтак вираженя: дб-
дом (= до дому), дбкус (= до куса, до цяти, ganz und gar),
назем (= на землю), дбраз, дост і дось, присям Богу і др.

Що до повноголося, тої важнійшої признаки руского языка,
запримітимо, що в говорі угорських Лемаків (принаймні в околицях
мною досліджуваних) переважають форми повноголосні. Безпе-
речно, деякі немногі форми, в котрих нема повноголося — коли не
уважати їх останками з давнійшої доби розвитку нашого языка —
могли повстати під впливом церковщини, як се і дійсно склало ся
у других говорах українськоруского языка (так звана dittologia пр.
голос, глас, порох, прах, голова, глава); однакож без порівняня
частійші ніж в иньших говорах нашого языка форми неповноголосні

в бесіді угорських Лемаків і галицьких Лемків повстали головно під впливом словацьчини, рідше також під впливом польщини. І так пр. коли стрінемо в пісні м л а д ы й п а н, к р а в а, то се вірно чеські (взглядно словацькі) форми: mladý, kráva; по руски звучали-б ті вирази: молодий, корова, як переважно і говорять Угорські Руснаки в звичайній бесіді; коли-ж знов попаде ся в пісні: в ы й д же ї у нам, в ы й д же наша пані м л о д а, то знов „млада“ — се безперечно форма польська: młoda, по руски було би: молода. — Х л о п старослов. хлѣпъ чеськ. chlap уживає ся скрізь у угорських Руснаків, так як і у других Русинів в формі польській: chłop. Властиво форма руска буде х о л о п (у Шевченка: без х́лопа і без пана). Однакож і у Шевченка стрічаємо: хлопець, хлопчик, хлопя; а і скрізь у нас окрім наведених неповноголосних форм уживають ся ще: хлопик, хлопчак, хлопчук, хлопця, хлопура, хлопина, хлопета, хлопяга, хлопчина, хлопятко, хлопча, х л о п н я, х л о п с т в о — самі форми, котрі — незважаючи на наростки — по сущности властиво суть польські.

З другої знов сторони стрічаємо у угорських Лемаків, рівно як і у галицьких Лемків чисторуску повноголосну форму б о л о н а чеськ. blána, польск. błona*).

Труднійше пояснити сталий наголос у угорських Лемаків. Звичайно покладають, що виробив ся він під впливом польщини. Але вплив польщини на язык Лемаків угорських взагалі не великий, обмежає ся ледви кількома, до того понайбільше місцевими, отож ширше не розпростореними формами і словами, а то там, де Руснаки стикають ся з людом польським, котрий знов в своїм місцевім говорі показує тут і там вплив русчини і словацьчини. Натомість вплив словацьчини на руску бесіду превеликий у угорських Лемаків, рівно як і у галицьких Лемків. Може бути, що Словаки помішані в тих околицях з Русинами самостійно витворили з часом властивий місцевий говор руский з наголосом сталим, чим ніби зблизили ся до акценту польського, а відійшли і від наголосу руского і від наголосу чеського (словацького). Чеське смѣтанічка, мамічка, татічек по лемацки: сметанічка, мамічка, татічек. Коли порівнаємо виговор Лемака в реченю: нѣ знам пр. з польським: nie wiem, то чуємо тут значну ріжницю. У Лемака (то само і у галицького Лемка) е в слові не вимавляє ся протяжно і добитно, так що головна вага наголосу паде на занікуючу (заперечну) частицю не; у Мазура же nie не ви-

*) Роспійські писателі пишуть: б л о н а, ото-ж уживають форми польської: błona. Єдино можливі рускі форми: болона, оболона. I. B.

говорює ся з таким притиском а у слові wiem голосівка е не много протягає ся. У Лемака (і Лемка): дай мі хлѣба, у Мазура: dej mi chleba; у Лемака: на́бер во́ды, у Мазура: nabierz wody. У Лемака: в словах хлѣба, на́бер, во́ды паде наголос на першій склад так натужно і сильно, що останній склад вимовляє ся зовсім коротко; у Мазура слова chleba, nabierz, wody мають вправді наголос також на передостаннім складі, але голосівка в останнім (в другім) складі вимавляє ся протяжно, через що той склад мов би продовжає ся в виговорі. Опроче в напрямі до сходу, де живуть Лемаки з наголосом движимим, стрічаєм і у західноруских Лемаків в поодиноких словах акцент, однакож нераз зовсім одмінний від акценту загальноуживаного в нашім язичі.

Що до флексї перед всім випадає піднести значнійший вплив IV. декл. на суцники других склонів. Накінчик ох (взятий з IV. декл. колѣхъ) втиснув ся в містнику мног. числ. суцників не лише мужеского, але також середного, а навіть женського рода Проте накінчик ох тут так розпросторений, як у вньших говорах українськоруского язика накінчик ах (після: рывахъ). Отож: льісох, плотох, птахох, медведьох, кольінох, дырвох, березох, млакох, вінніцох, сынох, волох, телятох, гусятох. Що більше — накінчик містника ч. мн. ох втиснув ся подекуди і в ріднику тогож числа: вельо воўкох, зо снопох, през сусьідох ohne Nachbarn; зо стеблох, з ябкох; од пцолох, до хыжох, до сьвічкох.

Дуже сильно також розпросторений накінчик дайника мног. ч. ім (ом після сьнѣмѣ) місто загальноруского ам (після рывамѣ) отож: хлопім, пеім, парібкім, приятельім, воронятім, сиротятім.

Дайник ч. ед. у суцників I скл. кінчить ся на у або і на ови: псу, брату, хлопугу, пану, але також псови, братови, хлопови, панови (по взору IV декл. сьнови).

Часто також стрічаємо в іменяку ед. ч. суцників I декл. накінчик ове (після сьнове): пташкове, потомкове, псикове, слугове, газдове.

Иноді в творнику многого числа виступає накінчик ми: горцми, пальцми, пінязьми.

Піднести належить старинні форми іменяка многого числа: волци, пастуси, Руснаци, мурніци, птаси etc.

Накінчик ом місто загальнорус. ою в творнику у імен як: водом, руком, том далеком драгом, земльом декуда

також (як і у Лемків в Сявіччині) оў: драгоў, дывкоў, бабоў, чапкоў etc.; подібно: кістьом, кроквйом, церквйом, за мною, за тобою, за собою, і кістьоў, кроквйоў, церквйоў, за мноў, за тобоў, за собоў.

Накінчій - ма в творнику ч. мн. у заіменників і приложників: тьма, нима, мойіма, твойіма, свойіма, котрыма, якыма; чорныма. высокыма, порожніма (форми дуальні).

З числівників замітні форми старинні: триє, штыриє (psl. триє, чатыриє). Два уживає ся для мужеского і женського рода, отож: два хлопы, два дывкы (в загальноруск. дві дівкы), а для середного рода єсть форма: дві пр. дві ябка (= в загальноруск. два яблока).

При злучі одинок з десятками кладуть ся одинки перед десятками, як у німецькім: три двадцет, пят штирацет.

Дуже примітні творники числівників уживані яко збірні пр. пришлісме двоі, ходілі трьоі, косили десятьми, бесыдовали обы двоі.

Місто „по двоє, по троє“ кажуть декуди: по дво, по тро.

З числівників дробових згадають ся: піў друга снопа; піў другы копы.

Накінчик теперішника в 3. лиці ч. єд. і мног. у глаголів, у котрих він не відпадає, звучить твердо: ходит, робит, повідят, ходят, робят, повідають; єст, сют; лишень декуди місцево стрічають ся накінчики м'яккі: летить, летять, повідять, повідають (повідауть); єсть, суть.

По губних й найчастійше не переходить на ль в формах: лапю, робю, правю, ламю; лапют, робят, правят, ламют; страпеный, робеный, отровеный, корменый.

В класі V. голосівка теперішникова з виїмкою 3 л. мн. ч. звичайно відкидає ся: повідам, повідаш, повідат; повідаме, повідате але 3 л. повідають.

Замітно, що в теперішнику глаголів VI. кл. подекуди місцево виступає и або і пр. купне, дарію, бесыдыє м. купує, дарую, бесыдує. Сей прояв звуковий пригадує подібний у старочесчині, де також часто буває і місто и пр.: bojije, poškornije, spatrije.

В повельнику уживають ся форми, у котрих наросток способний ослабляє ся на ь: ходь, ідь, плеть, несь, возь — часто ь відпадає безслідно: ход, ід, плет, нес, воз; се завсїгди буває після губних: роб, хоп, прав, лам (про инші випадки гл. више).

Причасник мин. ч. д. ст. II. визвучає в многих околицях на л, в иньших переходить на ў отож: ходіл, клапкал, гваріл, повідал або ходіў, клапкаў etc. В женьскім і середнім роді виступає л: ходіла, ходіло; гваріла, гваріло; повідала, повідало. Подекуди, де тверде л має звук ў (пр. ўавка) також в женьскім і середнім роді: ходіўа, ходіўо; гваріўа, гваріўо (подібно як і у галицких Лемків).

Примітні форми минувшяка уживані в многих околицях: был ем, была ем, было ем; были есме, были есте; прішол ем, прішла ем, прішло ем; прішли есме, прішли есте; в иньших околицях: была -м, было -м; были сме, были сте, — прішла -м, прішло -м; прішли -сме, прішли -сте. Спомічник ем може класти ся сперед і послі причасника подібно як і в старослов. ѹсмаь обидѣлъ і положилъ ѹси, швилъ сѹ ѹси.

Будущик ст. дійного творить ся у глаголів недовершених з теперішника глагола быти і причасника мин. ч. ст. д. II. або неопреділенника відносного глагола: буду писал (писала, писало) або буду писати.

Дуже розповсюднені у угорських Лемаків причасники минув. часу ст. страд. на -ть: зогнитый, замкнутый, залятый, посьятый, пооратый, познатый, підратый etc.

Причасники мин. ч. ст. страд. на -ть і -въ творять ся не раз і від неперехідних глаголів: оброснутый, одвыкнутый, побутный; заляженный, встеченый.

В творні слів згадаю тут декотрі суцники з примітними на-ростками: прольй, облічай, кырдель, воробель, рогаль, рыболь, стрясила, геньор, гачур, шашура, дикас, стрігонь, мурвань, шурень, мордун, сьвітич, ку-ряч, баброш, скуптош; патрия, льія, одьіва, дуль, ко-ляя, трачуля, мушера, трапеза, чубиця, гадіця, чуд-нота, гырмота, чорнута, лябда, здышина, роганя, Пе-триканя, ворожкыня, серньоха, гачурка, суровика, тягоба, молоджава; грудя, конарівя, кумство, воро-жилъство, мліско, звертиско.

Із зсувок замітнійші: лудигріш, стрясимерьва, трепі-хвостка, міснжельізо; приложники злучені з применниками по, про, при: погыркавый, просівый, присухый; при-словники: покус, внука, вонка, зарань, позарани.

У приложників наросток -ий дуже розповсюднений. вы-вірчий, кітчий, кертичий, гаджий, статчий, увчий;

навпак наросток - йъ так частий в иньших говорах нашого язика тут порідше вживає ся: пташачий, лишчачий; — наростком -къкъ утворені: жабскый, гамерицкый, фарскый; — наростком - ить: моховитый, вілковітый; — наростком - овъ: месовый, боговый, водовой, сьніговый.

великый або велькый (pol. wielki, slovac. veľký) має comparat. векший pol. większy psl. вѣтшій, superlat. найвекший pol. największy psl. найвѣтшій. — adverb. comp. веце pol. więcej čech. více psl. вѣштѣ superl. найвеце pol. najwięcej čech. nejvíce psl. найвѣштѣ. Передросток най в одличнику (superlativus) приймає декуди вид ний; найменьший, найкрасший.

З пнів глагольних можна піднести: (бод-ти) босты, (рек-ти) речи; крочну-ти, кукну-ти (в знач. позирнути), огазну-ти; зреші-ти, вяча-ти, клохты-ти, смотрі-ти; бабони-ти, рути-ти, хыті-ти, шмари-ти; борта-ти, волати, ылта-ти, пытвѣ-ти, стука-ти gemere, хвія-ти; вывіскова-ти, злегува-ти, подудрюва-ти, хырова-ти etc.

Дуже примітні для того говора також певні частиці як: кады, тады, тадыль, тамадыль, скады, скадыль, стады, стамады, стамадыль, покля, докля, закля, покаль, доталь, одкале, одтамаль (оттамаль), дакоды.

В говорі угорських Лемаків з наголосом сталим находимо лиш не багато приміт відмінних від загальних познак словоланду угорських Руснаків. Примітні лише декотрі вирази і звороти. Місто східно-угорсько-руського „мало“ *микров, брахѣ, длігов*, рагум в Гал. трохи, троха, дрібку, крихітку тут уживає ся скрізь: кус пр. дай мі кус кырві = в східно-угорсько-руск. було би: дай ми мало крови, в Гал. дай ми трохи крови або керви; кус забавю ся = в східно-угорсько-руск. забавлю ся мало в Гал. забавлю ся трохи або дрібку.

Творник орудний (ablativus instrumenti) уживає ся тут майже завсїгди з применником з, с (обі форми = старосл. съ), котрий часто приймає через здвоєне форму зоз, зос: з дротом заправити, с чим забити, зос розмарийоў обложити, зос палюнком начухати (= натирати).

през, брез означає рідко коли „через“ і лучить ся тогді з accusat. пр. брез льіс; найчастійше уживає ся в значеню без і править другим падежем: през душі, през мужа, брез калапа, брез головы.

к, ко, гу уживає ся в значеню „до“. приде к Богу смерть, гу збійникови, гу сынови, гу той скальї.

за рядом або за шаром *der Reihe nach, nach der Ordnung*.

знати о чім, гварити о чім не знаме о тых птахах. о чім річ? — гваріт о тім.

іти за драгом місцево також іти за дрыгом = ити дорогою. — доложити собі *übereinkommen*.

о з містником або з переємником уживає ся для означени посіданя в таких випадках як: человек о єдны нозы, ярец о шість шориків і пр.

о з переємником уживає ся для означени минушого часу або реченця: о тыжен, о два дни, о пят років = *nach verflossener Woche, nach zwei Tagen, nach fünf Jahren*.

ка почіпляє ся часто до заіменників і присловників; котры еска, якы еска, штоска; гнетка, коліска, гевка і т.и. часто також на кінци до ка прилучає ся й: штоскай, коліскай, якоскай.

Примітні уживані тут викличники: е я гой! госа! хиц! — також призовки або клички до звірят домашніх: базь! — а ці! — кеч! — туська-на! — гуй-са! — гуся на! — а гуч! — цуня-на! — а лю! а лю! — а кси! — тусь! тусь! — гудзь-гудзь! — а-гакс! — а уц! — нысьо! — птус на! — пся! — берчуч на! — а тыш! — птуц! — гейс! — ча! — вісь-та! — готь-та! etc.

Інтересна декуди уживана кличка при поганяню пари запряжених волів: гейс берта! (або в неправильнім виговорі: гейс бертя! гейс биртя!). Викличник гейс! значить: на ліво! від себе! — а берта — то форма повельника (*Imperativ*) двойного числа (*Dual*) другого лица від глагола брати, в старослов. *berĕta*, тут в місцевім говорі „берта“, подібно як друге лице повельника в числі многім старослов. *berĕti*: звучить тут „берте“. Се єдиний останок двойного числа глаголів в живучій бесіді нашого народа, котра, як звісно, числа двойного тепер уже зовсім не відріжняє в склоненю імен, зарівно як і в спряганю глаголів.

Декоتری слова звісні лишень старим людям: уступають або вже і стратили ся в наших часах. І так приміром пригарі с пілки зовуть тепер „бага“; — шафранник не-о-довга зовсім не буде звісний, бо тепер не розносять уже по селах шафрану, тої давнійше у нас загально вживаної і любленої приправи.

Назва оболона уживана подекуди у нас на Бойківщині в значеню шиб до вікон, шиб віконна Fensterscheibe (гл. Знадоби до словаря южноруского нап. Іван Верхратский. У Львові, 1877. стор. 42.) уступила на Русі угорській майже цілком новітній назві „вічко“ (очко), а на Україні і майже скрізь в Галичині назві „шиба“ в польск. szyba з нїм. Fensterscheibe. Однакож задержала ся ще давня назва на угорській Русі бланарь, болонарь, болонкарь = скляр, Glaser. Назва „оболони“ в значеню „шиби до вікон“ походить з давньої давнини, коли то ще не уживано до вікон таблиць скляних, а — по всякій імовірности — оболікано віконні рами тонкими оболонами пр. міхурами або кишковими оболонами рогатої худоби, подібно як і тепер ще Гренляндці уживають до віскн кишкових оболон з тюленя.

З того то далекого часу, коли то у нас на Русі уживали ся вікна оболікані оболонами, мабуть і походить вираз уживаний в многих околицях угорскої Русі: облак або оболок. (= вікно, декуди у угорских Лемаків і галицких Лемків також: „выгляд“, у східноугорских Руснаків: „вызбр“).

Мікльосіч слово облак, оцираючись на тім, що подав Šembera (Dialektologie. slovak. oblok kulaté okno) виводить від слова облъ; за наросток уважає окъ проте облъ+окъ = oblok Fenster, rundes Fenster.

Мені сей вивід не видає ся правдивим а то з тих причин: 1) в старословен. облъ значить *σφαιροειδής* rotundus, тому обло лице facies rotunda, rundes Gesicht; в українськоруским облий, віблій має значене teres, drehrund, walzenförmig; тому кажемо: обле дерево, обляки (гибляки, вібляки) Rundholz. 2) нігде не бачив я ні у угорских Русинів, ні у галицких Лемків округлих вікон. 3) коли слово oblok мало би наросток окъ, то як обяснити угорськорускі форми оболок побіч облак? Власне тоті форми вказують мені инше походжене слова: я виводжу „облак“ від кор. вѣлк, обвлечи, оболічи, оболочи старосл. облъкшти (з облъ-влкъшти). Наростком уважаю ъ, отож: облъ-влякъ; з тої форми через виміт в повстає облак або повноголосна форма оболок (подібно говорять Лемки „влякы“ = часть у саний, місто волоки). Литовске blaka = Fensterchen взяте з руского; мадярське ablak походить також з славянського. Проте по сему виводу облак або оболок = оболочене, оболонами прислонене, das Umhüllte, das mit dünnen Häuten Umhüllte, id, quod velatur, fenestra. Оттак облак = *θυρίς*, fenestra з того самого коріння і тим самим наростком утворене, що облак psl. облякъ čech. oblak, pol. oblok = *ve-*

φέλη, *pubes*, хоча се останнє слово має значенє не страдне, тільки дїйне: те, що оболїкає *das Verhüllende, die Wolke id, quod involvit*. У галицького люду подекуди „облаки“ (воблаки), а також „оболоки“ має значенє не хмари, а синь неба, твердь небесна *Himmelfirmament*.

Декотрі вирази можуть також стати пожаданим причинком для пізнаня сьвітогляду нашого люду. І так пр. гадїна означає птаство домашнє як кури, гуси, качки а також і діти; стрїга і босорка означає чарівницю, а також ропавку (*bufo*), котра в людових повірках, забобонах, чаклованях і чарах грає не останню ролю; — смертка означає нічного мотиля або тьму, імовірно по забобонному вірованю в звїщанє смерти тою комахою; — купалка (*Lampyris noctiluca*) хрущик, що сьвітить в ночі і явить ся з початком липня коло св. Івана („на Купала“); мабуть іще в часах поганьських була присьвячена божеству Купалу і т. и.

Знадоби тут поміщені зібрав я в р. 1897 і 1899. Як згадав в І. часті „Знадобів“ подорожував я р. 1896 для цілий діялектологічних в східнорускій часті Угорщини. В західнорускій часті в серпні р. 1897 мною були навіщені отсі села:

1. Пітрова 2. Цітелка 3. Тварожец 4. Курів 5. Кружльов 6. Снаків (на Маковици; лише принагідно записав я собі декотрі приміти снаківської бесіди в Кружльові). 7. Луків 8. Лівів 9. Ястреб 10. Кийов 11. Чірч 12. Орлів 13. Уяк 14. Ліпнік (*Kis Lipnik*) 15. Легнава 16. Старіна 17. Сулін Спішский 18. Кремпах.

Місцевости, в котрих я р. 1899 також в серпні робив записки язикові суть: 1. Комлоша 2. Бехерів 3. Варадка 4. Вишній Мирощів 5. Вишній Орліх 6. Кечківці 7. Вапенік 8. Кружльова 9. Вишній Свидник 10. Бодруджал 11. Пстрина 12. Дрічна 13. Чертіжне 14. Габура 15. Борів. 16. Межи-Лаборец 17. Чабіни 18. Збійне.

Окрім того принагідно я робив ще записки з декотрих иньших околиць.

Ві Львові 15. вересня 1900.

Обясненє скорочень. Б. = Бехерів (стол. Шарішска). — Бод. = Бодруджал (Шар.). — Брв. = Борів (стол. Земплиньска). — В. = Варадка (Шар.). — Вап. = Вапенік (Шар.). — ВМ. = Вишній Мирощів (Шар.). — ВСв. = Вишній Свидник (Шар.). — Г. = Габура (Земпл.). — Др. =

Дрічна (Шар.). — Зб. = Збійне (Земпл.). — К. = Курів (Шар.). — Кеч. = Кечківці (Шар.). — Ки. = Київ (Шар.). — Ком. = Комлоша (Шар.). — Кр. = Кружльов (Шар.). — Крем. = Кремпах (вишній Спіш). — Кру. = Кружльова (Шар.). — Лег. = Легнава (Lagno Спішск.). — Лі. = Лівів (Шар.). — Лк. = Луків (Шар.). — Лп. = Ліпнік (Липник; Спішск.). — Мла. = Межи-Лаборец (Земпл.) — Ор. = Орлів (Шар.). — П. = Пітрова (Шар.). — Пс. = Пстрина (Шар.). — С. = Снаків (Шар.). — Ста. = Старіна (Земпл.). — Су. = Сулін Спішський (виш. Спіш). — Т. = Тварожец (Шар.). — У. = Уяк (Шар.). — Ц. = Цігелка (Цеголка Шар.). — Чаб. = Чабіни (Земпл.). Ч. = Чірч (Шар.). — Чрт. = Чертіжне (Земпл.). — Яс. = Ястреб (Шар.).

На підставі ухвали фільологічної секції ся розвідка друкується з задержанем граматичної термінології автора. *Ред.*

А. ГРАМАТИКА.

І. До звучні (Lautlehre).

Голосівочня (Vocalismns).

і.

і (з о, е або ъ).

В угорских говорах з наголосом сталим понайбільше **о** стісняє ся на **і** так, як загально в українськоруским: Біг (psl. Богъ), міст (psl. мостъ), топір (psl. топоръ), від (psl. воль), хвіст (psl. хвостъ), підошва (psl. подъшва), піл (psl. полъ), ніч (psl. ношть) гір (genit. plur. psl. горъ), він (psl. онъ), мій (psl. мой) etc.

Первістне **е** переходить на **і** в словах як медвідь (psl. медвѣдъ slovac. medved'), шість (psl. шѣсть), сьім (psl. сѣдмь), нѣс (psl. неслъ), віз (psl. вѣзлъ) і т. п.

Старословеньському **ѣ** відповідає **і** пр. хлѣб (psl. хлѣбъ), міх (psl. мѣхъ), лѣс (psl. лѣсъ), невіста (psl. неѣста), бѣлый (psl. бѣлъ), віяти (psl. вѣяти), цѣловати (psl. цѣловати) і т. п.

В декотрих словах і формах заховалось тут і там з давнішого періоду розвитку нашої бесіди стіснене **о** на **у** а **е** на **ю** пр. збуї місто збій, домов або дому яко прислівник domum, nach Hause, домів, пул місто піл, пів psl. полъ, люд місто а декуди і побіч лед, льід (psl. лѣдъ), мюд місто а декуди і побіч мед, мід (psl. мѣдъ) палюнка побіч паленка, палынка, влюк (psl. влѣклъ), пюк (psl. пѣклъ), нюс (psl. неслъ) і т. и. (гл. дальше під голосіркою **о** і **е**). — Місцево стісняє ся первістне **о** на **ы** пр. кынь м. кінь, гыр місто гір, скыр genit. plur. psl. скоръ (гл. дальше під голосіркою **і**). Лемакі, що сусідують із Словаками, часто **о**

зовсім не стісняють: конь, гвозд, рок, стол, збойник, ван, дровник, пол, мог, подняти побіч кінь, гвіздь, рік, стіл-збійник, вандрівник, піл, міг, підняти і т. п.

Подекуди місто і (= старосл. ꙗ) кладуть е: вера (вера-Боже!), женє місто жены psl. жанꙗ або я прим. сясти psl. сꙗсти подібно як і місто і з первісного е місцево виступає я: ляд м. лед, лйд (вплив Словаччини: ľad).

о не стісняє ся на і.

скора Л. Су. Зб. м. скіра, укр. шкура psl. скорл. пернакы ў худобы в скорі Су. die Larven von Nudoderma bovis leben unter der Haut des Rindes. — кос Л. genit. коса Schwarzamsel psl. косꙗ. — паробок Ц. Б. . . . але genit. парібка, plur. парібци; парібчак Ц. junger Knecht. (в укр. а також коло Львова прим. в Завадові: парубок genit. парубка plur. парубки) — ногтьї пом. plur. від ноготь Зб.

о стісняє ся на і.

нірскый Ц. морский. нірскы пацята Meerschweinchen. — ді-дня Т. м. до дня bis zum Tagesanbruch. — кізъій Т. Ziegen-. — кізе молоко Ziegenmilch. — дігонити Б. м. договити. — пітрясати ВМ. м. потрясати, іши з вилами пітрясал=еще вилами потрясав.— дрітовати Б. м. дрововати mit Draht binden. — піперечный Г. м. поперечный eigtl. in die Quere gehend, quer; stützig, zänkisch; conträr. — прібе Бод. = пробе. — сійка Кру. Вап. м. сойка; plur. сійкы. — — — сірока Ч. Кру. Кеч. Вап. ВС. Г. psl. сврака, сірока шкыргоче Ч. сірока опомінат госты Ч. однакож в Крем. Г. Брв.: сорока.

вторична творба у, причім в губить ся, а у остає в назвуді.

уш Б. Кеч. psl. вꙗшь, ruth. вош.

вторична творба і (місцево).

діч Брв. м. доч psl. дꙗждь.

е місто і (= старосл. ꙗ або є)

постретнути Ц. м. стрінити cf. psl. сꙗрꙗсти *svravitъn*, obviam fieri. — зверіти ся Ц. м. звірити ся sich werfen (vom Holz). зверіли ся дошки. — застреліті Лі. psl. застрꙗлнти. — трепати Су. flattern, zittern. шкавронок трепе криꙗми die Lerche flattert mit den Schwingen psl. трꙗпати. — потрібный Л. psl. поꙗрꙗкꙗнꙗ. потрібно. треба Л. м. потрібно.

ер відповідає старосл. рѣ.

верти С. psl. вѣрти ζεῖν; fervere; κολλάζειν bullire. уже мо-
локо почало верти schon fieng die Milch zu sieden an čech. vřiti pol.
wrzeć, lit. virti coquere.

а місто і (= ѳ).

мадзілный пальчик Г. kleiner Finger, мізильний палець
cf. psl. мѣзинъ iunior; minor. lit. mažas lett. maza parvus; nsl. ma-
zines. — цалком Бод. ganz pol. calkiem. — цалый Су. м. цілий
pol. cały. — вцале Лі. = цілком, зовсім, pol. wcale.

я (а) місто і (= ѳ).

гранка Т. м. укр. грінка, pol. grzanka, Bähschnitt. — —
блядый Крем. м. блідий psl. вѣдѣтъ; χλωρός, pallidus. — — ся-
сти Б. м. сісти psl. сѣсти pol. siaść. я сял ем pol. ja siadłem, ты
сял ес, він сял; мы сялісеме, вы сялісте, они сялі. —

я місто ія.

посяти (посѣяти) Бод. м. посіяти pol. posiać psl. посѣяти.

о стісняє ся на ы місто на і (місцево в Спішчині).

выў Су. genit. вола psl. волъ. — кыс Су. psl. кось. — кыс
чорный Су. Schwarzamsel, Turdus merula. — видный кыс Су.
Wasseramsel, Cinclus aquaticus. — тхыр Су. genit. тхоря psl.
тѣхоръ. — кынь Су. genit. коня psl. конь, ἵπλος, equus. — кыт
Су. дікого кота в наших лысох ныт. — кытка psl. котѣка felis.
діка кытка Wildkatze. — ластывка м. ластівка psl. ластовица
χελιδών, hirundo. — дзвынок Су. plur. дзвынкы Glocke; Grün-
ling, Fringilla chloris. — крылік Су. Troglodytes parvulus, Zaun-
könig. крылік сьпіват і чирчит. — рыг Су. psl. роґъ κέρασ, cornu.
збіла корова рыг. — выено Су. Крем. м. вікно psl. окно θυρίς,
fenestra. — хвыст Крем. genit. хвоста psl. хвостъ κέρως, cauda.
— вын Ту. м. він psl. онъ. — кретывка Су. Крем. Maulwurfs-
haufen. plur. кретывкы. — вербывка Су. Rhodeus amarus, Bitter-
ling. — кыст Су. Крем. gen. кости psl. кость ὀστούν, os. —
кыстка в сливці Су. Stein in der Pflaume, putamen. — выльха
Крем. psl. ольха alnus. — дрыбный Крем. psl. дробынь. дрыбный
дощ feiner Regen. — выстря ножа Крем. psl. острне στόμα, acies
ferri. — пыдгорліна Крем. Wamme. — пыдвечурок Крем.
підвечірок. — пышла за ідывця Крем. = пішла за вдівця, sie
heirathete einen Witwer. — быб Крем. psl. кобъ κόβος, faba. —
дыйти Ком. psl. донти ἐφικνεῖσθαι, pervenire. дыйдут купцы. —
залыг (Петеріяка, залых) plur. залогы psl. залогъ ἐνέχυρον, pi-

gnus. — плит (Регетівка; „в поблизкім Бехерьову гварят: заліг, плит“) psl. плоть *φραυμός*, seres. — пўытиця Су. плотиця, Plötze, Leucissus rutilus. — озыр Су. plur. озоры Rindszunge. — сыйка Лег. Крем. Ком. Кеч. Брв. = сойка, сійка Garrulus glandarius, Eichelheher. — сырока Ком. Elster psl. сврака. — сырокач Ком. Würger, Lanius (excubitor). — дрыга Су. Крем. Weg, дорога pol. dial. dróga. ішла дзьопа за том дрыгом = ішла дўчина тою дорогою. на дрыдзы = на дорозі pol. na drodze.

ы, и, і.

Грубе ы можна вразно відріжнити від середного и пр. быти esse а бити percutere. По гортанних стоить ы як в старословенск. пр. сокыра Ц. В. psl. сѣккыра, хыжа Ц. Ки. . . . psl. хыжа, гыбати Зб. psl. гыбати. — быкы Ч. Ochsen. — сінічкы Ч. Meisen. — кышеня В. Tasche etc. Средньому українськорускому и відповідає часто м'яке і пр. мыті, вштуріті, влапіті, усмертілі. Подекуда середне и і м'яке і міняє ся: ми і мі, ти і ті, збити і збіті.

і місто середного українсько-русского и.

грива Кр. У. м. грива, psl. грива *χαιτη*, iuba. — слиж Кр. м. слиж Cobitis barbatula, Schmerle. — дік Лі. Wildschwein. — визірат Ста. = вызирає. — лист зеленый Ком. — сівавый Ком. і др.

і иводі місто ы.

ріш (рішь) Ста. м. рысь, Luchs, Felis lynx. — тисяч К. м. тысяч psl. тысѣшта et тысашта беч. tisíc.

іца (декуди: ица) місто українськоруск. иця старословенск. ица.

пшеница П. Ц. пшениця psl. пшеница, видбіл пшеницу. — попелица П. Ч. Aphis, Blattlaus. — поледіца Ц. поледіца Ч. Glatteis. — повітріца Ц. Sturmwind. — яліца Ц. — підгорліца Ц. Wamme. — палица Ц. — пятвица Ц. — сініца Т. Kohlmeise. — гусеница Кр. — матіца С. Лі. Ч. Bienenweisel, Bienenkönigin. — воўчица Л. Wölfin. — блискавица Л. блискавица блискат. — половица О. дай одну половицу. — (але в Спішчині: кыртиця Лп. Maulwurf. матиця Лп. матиця Лег. Bienenweisel. — гырліца Ком. Turteltaube. — пшеницу, пшеницы Ком. — корытниця В. Schildkröte. — ламаниця В. Flachsbreche (але попелиця Ч. Aphis).

назвучне і одержує придиж й.

йігла Ц. psl. игла *ѣафис*, acus. — йікра Ц. Кеч. Euter.

е місто а часто і побіч загальноруск. и.

позерати У. м. позирати. — хтерати Б. м. утирати. — дозерати Крем. м. дозирати. — приберати Кя. м. прибирати. — — цебуля С. м. цибуля pol. cebula čech. cebule, Zwiebel, Zippolle, it. cipolla, lat. caepulla.

тї місто ті (psl. ти, ruth. ти) в накінчику неопреділеника (льокально).

співатї м. співаті (співати). — робітї м. робіті. — гваржітї (Остурна на Спішу) м. гваріті, гварити, говорити cf. pol. gwarzyć. — пітї, грабатї, йістї (коло Геравтовец на Топлі ріці).

у містєі.

щутка Ч. ВО. м. щітка, Bürste.

є місто загальноруск. йі, так як в старословеньск.

єж Су: Igel, erinaceus, їж psl. ѡжъ. čech. jež pol. jeż. єж туклят ся по ябкох та набере ябка на себе.

е.

є місто о (старосл. назвучне ѡ не переходить на о).

єлень Ком. Я. psl. ѡлень Hirsch, олень, олїнь. я ту не збачил єленя. deminut, єленік. — єленіца Ком. Hirschkuh. єленятко Яс. м. оленятко plur. єленятка. — єден Ком. Л. . . . psl. ѡдинъ *ѡйс, ѡвонос, unus; тїс, quidam, ruth. один.*

Переливний звук ^ие (межи е а и).

^изеднаті, ^иповднаті, ^иdingen. — хлопец і. т. п. — ^исерсть Брв. м. серсть psl. срѣсть *трїхъс, pili.*

і місто є.

іщи. іши. Ц. К. П. . . . м. єще, psl. ѡштє *ѡти. adhuc.*

о місто і побіч е.

жобрак К. С. жебрак, Bettler. — жобрати Л. жебрати slovac. žobrak, zobrat'.

е так як в старословеньскім, місто загальноруского о.

вчєра Бод. укр. вчєра psl. вѣчєра *χθές, heri čech. slovac. včєra.* — чєло МЛа. = чєло, psl. чєло, frons, čech. slovac. čelo.

а місто о (в старослов. е).

жодудок К. С. м. жолудок psl. желѣдѣкъ stomachus čech. žaludek pol. żołądek. — жалудь С. м. жолудь psl. желѣдѣ čech. žalud pol. żołądz. — чало Бод. в ивѣших околицях: чело = чоло, psl. чело.

а місто е.

да-кто Ц. дакто Ки. м. дехто. — дас К. н. десь. — дакус В. etwas, ein wenig. — дагде Лп. Ком. irgendwo. — — причапити ся Г. м. причепити ся. — — барложина У. м. берложина, берліг. Schweinslager pol. barlog. — — печарка Ки. Champignon, Agaricus campestris, plur. печаркы; čech. péčarka pol. pieczarka ruth. печериця, — — гадваб Др. Seide čech. hedváb.

а місто німецького е, укр. я.

цвак Су. У. Zwecke. lem. цвак, hal. цвяв, uкр. цвях, čech. svok. pol. ćwiek.

я місто е.

заняхати Ц. м. занехати unterlassen, versäumen, wovon abstehe. — поняхати Др. м. понехати im Stiche lassen, verlassen. — полядівка С. м. поледівка Glatteis (в Мальцові словенськ.: ляд, genit. ляду м. люд, леду; в Лівові також: ляд, genit. леду; але мед, genit. меду. — в Я. ляд, леду; — мяд або мюд, меду). — пляска тый Ком. ВС. м. плескатый, плоский pol. płaski čech. placatý.

я відповідає старословенському наросткови ніє.

тканя П. psl. тѣканіє *тѣканя* textura. — весѣля або сватѣба Крем. psl. веселіє. — одыня Крем. psl. одѣніє. — выстря Крем. psl. остріє *отѣра* acies. — кістя Б. coll. Knochen. — сѣмітя ВО. смітя Гр. psl. сѣметіє *фімус* fimus. — грудя Г. Ч. psl. грудіє *вѣлажес*, glebae. — лыча Ч. Bast, liber. — облечіня П. Kleidung psl. облѣченіє *вѣстис* vestis. — ріжджа П. К. psl. рождіє *фрѣуана*, sarmenta. — насѣія Кеч. Samen. — галузя Лп. Aeste.

е стісняє ся на ю (або у).

люд П. С. У. Лег. Б. або лед К. везе ся по леді = ховзас ся по леду. — мюд Ц. мюд С. Лег. Б. = мед (але в Вап. Кру. ВС. Бод. Г. мід, лйд). — палюнка П. С. Лі. Крем. Branntwein в ивш. ок. палынка, паленка čech. pálenka. — вечурній, вечурня, вечурне Ч. вечерній psl. вечернь. — вечурня Ц. psl. вечернь officium vespertinum. — ящурка Т. ящірка, ящерка Eidechse. — яплюў Ц. юсмь плелѣ. — ямюў Ц. юсмь мелѣ.

— матюрны коноплі Т. Лі. Кеч. Samenhanf. — він вже при-
нює Л. онъ оуже принислъ юсть. — печунка С. О. В. Кеч. =
печінка. білы печунки Ста. Кеч. Lungen. чорна печунка Кеч. G.
Leber. — вечур Лі. Пс. м. вечір, — вечуркы Л. Б. Брв. = ве-
черницї. — веретюница Г. веретюрница Лп. Blindschleiche,
Anguis fragilis. — вівюрка О. psl. вѣврица. — вовюрка Лп.
У. Крем. вовюрка, што по лысы ходіт У. (але в Кеч. Кру. Вс.
Чаб. вовірка, а в Ком. В. вывірка). — трепюлка У. Лег. м.
препюлка, перепюлка, перепілка Wachtel, Coturnix communis, pol.
przepiórka čech. křepelka. — камюнка О. Gefäss aus gebranntem
Thone. — камюнка Лп. Saxicola, Steinschmätzer. — пс ся
стюк або збесныі Су. — напюк ем Крем. psl. юсмь напекль. —
принює ем Б. — я люг Б) psl. юсмь легль. — костюльник
Вап. Kirchendiener, Küster čech. kostelnik pol. kościelnik. — чулка
Чрт. = гал. чівка, чілка Schopf psl. челька.

ѳ повстале з ъ удержує ся в ускісних падежах.

лен genit. лену Ц. psl. льнъ. — лев. genit, лева Ц. К.
psl. львъ.

ѳ ослаблює ся на ъ.

нáньго Лі. м. на него, на нього.

о.

назвучне о удержує ся,

овадя Ц. coll. Rinderbremsen. — око К. С. . . . облак Ч.
Fenster — од Ц. psl. отъ (коло Львова — від) — она, оно, они
Ц. psl. она, оно, они. — одробілі Су. = відробили. — осем
Лі. psl. осмь.

назвучне о одержує приставку н. (втисне н, parasitisches н).

нозгіца Ч. Morast cf. čech. ozhr = Rotz; slovac. ozgravka
= Schnupfen psl. возгра mucus [так зване втисне н находимо та-
кож у словах: Ниталія (уж. коло Львова) м. Игалія, Италия;
зануздати (Укр.) = гал. і угорскоруск. зауздати cf. psl. оүзда-
ти χαλινοῖς δδηγεῖσθαι, frenare].

в місто о.

вна, вно, вни Зб. м. она, оно, онп (найперше о переходить
у виговорі на у, а потом у на в; то дїє ся іменно по голосівках
пр. а вна гварить мі).

придихове г перед о (місцево).

горел Г. м. орел, aquila.

придихове в перед о (місцево).

вовад Зб. Tabanus, Rinderbremse. — воко Зб. Auge. — во-
блак Зб. *θυρίσ*, fenestra.

о в визвучі удержує ся

яко Зб. м. як. Ей красша я Янічку, яко ты. — ты вітригон,
яко мало Вап.

е місто о.

беднаръ Ц. Ком. м. боднаръ Böttcher, Böttcher, Böttner,
Fassbinder. беднаря заклич мі cf. ukr. бодня psl. бѣтларь *πιδος*, do-
lium. слeбoднo Кп. м. слoбoднo, свoбoднo psl. свoбoднo *ἐλευ-
θέρως* libere. — вы слeбoдити Кп. м. вы слoбoдити, вы свoбoдити,
— червeный Пс. м. червoный. — дeхтoр Лi. м. дoктoр, Doctor.
был ем в дeхтoрa. при дeхтoрoвi.

е місто загальноруск, о в накінчиках: -очок, -очка, -очко.

яречок О. м. ярочок kleiner Wildbach; Wildbach. — ху-
стечка О. м. хусточка. — гнѣздѣчко Г. м. гнѣдочко.

ом місто о.

цoмпeль Брв. м. coпeль, coпляк cf. psl. coпaль et coпoль pol.
sopel.

а місто загальноруского о.

aмeлюх Су. м. oмeлюх, Misteldrossel, Turdus viscivorus. —
кaнoв В. кaнoвoчкa В. м. кoнoв, кoнoвoчкa, Kanne psl. кo-
нoвѣ *λέβης*, pelvis. — кapчмa ВМ. м. кopчмa pol. karczma psl.
кpчѣмa caурoнa.

а з придиховим й місто загальноруск. о.

ямeлo Ком. Viscum, Mistel, oмeлa psl. имeлa pol. jemiola.

у місто о.

pужa Т. Rosa psl. pужa čech. růže, pol. róża. — yвцa К.
psl. oвѣцa nom. plur. yвцы. — кoрyнa Ком. м. кoрoнa psl. кo-
poчнa, čech. koruna.

уподобнене занедбує ся.

крайови, крайом, коньови, коньом, дрітарьови, дрітарьом, кісцьови, кісцьом, ткачови, ткачом, мужови, мужом etc.

а.

назвучне а задержує ся.

астряб Л. Лі. Ч. Стá. Ком. ВМ. Кру. ВС. Бод. МЛ. Astur palumbarius, Hühnerhabicht. — астрябік Л. Лі. Nisus communis, Sperber.

назвучне а одержує придихове й.

ястряб Г. psl. ястрѣбъ (ястрѣбъ) — яфіры Ки. яфіры Г. Heidelbeeren в Гал. найчастійше: афини.

придихове г перед а.

гадваб Др. Ч. Брв. Seide psl. ѣдвабъ. — Гамерика Б. ВС. Amerika. на Гамерику ма дяку Amerika gefällt ihm, er hat Lust nach Amerika zu gehen. — гамерицкый Б. ВС. . . . amerikanisch, американський. — гарджа Лп. Ста. Rost; Grasrost, Puccinia graminis.

придихове б перед а.

багнятко Ком. Kätzchen der Bäume cf. psl. агна агнос, agnus; also багня, багнятко eigentlich Lämmchen, Schäfchen der entfernten Aehnlichkeit wegen. багнятка швятят на квітвіцу (квітну недбілю).

і місто я старосл. ѡ.

тыгати Ч. тягати cf. psl. тагнѣти. — стыгат ша У. = стягає ся. — присыгати Бод. м. присягати psl. присягати iurare. — сыгати Бод. м. сягати cf. psl. сѡгнѣти εκτείνειν, extendere.

є місто я.

єлец У. м. ялец Leuciscus vulgaris Hasel. — склениця ВСв. м. скляница Glas, Flasche, čech. sklenice.

є місто я, старослов. ѡ, польск. ѳ.

месо Ц. Ч. psl. мѡсо сѡго, pol. mięso čech. maso. месова полівка Fleischbrühe. — щєстя Ц. С. шєстя МЛа. pol. szczęście cf. psl. сѣчастьнѣ particeps. дай Боже щєстя! Ц. шєстя Боже дай! Glückauf! — говєдо К. або скот рогатнй К. Hornvieh psl. говѡдо βοῦς, bos; βοῦκολία, grech. — набрѣзгле молоко С. = набрякле м., etwas saure, in der Gährung begriffene Milch. — єденнадцєт

С. psl. **юдинъ на десѣте**. pol. **jedenascie** (з **jeden** на **dziesięcie**) — **дванадцет** С. psl. **два на десѣте** pol. **dwanaście** (з **dwa** на **dziesięcie**).

ен місто старосл. **ж**, загальноруск. **у**.

венгор У. угор. psl. **жгръ** *anguilla* pol. *węgorz*. **венгор ест на гаджу** **постать**. — **сене** Крем. місто і побіч **сук** pol. **сѣк** psl. **сжкъ** *κάρφος*, *surculus*. — **вендка** Ком. Лі. psl. **жда**, **ждица** *ἀμίστρον*, *hamus* pol. *wędka*.

он м. старосл. **ж**, загальноруск. **у**.

пайонк Су. Крем. psl. **пажкъ** pol. *rajak*. — **пайончина** Су. Крем. psl. **пажчина** et **пажчина** pol. *rajeczyna* (але **паук** Ком. **паучина** Ком.).

о, коли в многих говорах Галичини виступає **а**.

озуля Ц. *Cuculus canorus* в мн. ок. Гал. **зазуля** на Укр. **зозуля**, **зазуля**, **зузуля**.

а місто **у**, старосл. **ж**, польск. **ѳ**.

кады Ц. Кеч. . . . м. **вуди**, **куда**, psl. **кжда**, **кждоу**, *διὰ ποίας*, *qua* pol. *kędy*, *čech*. **кам**. — **тады** Ц. Кеч. . . м. **туди**, **туда** psl. **тжда**, **тждоу** *ἐκεῖθεν*, *inde* illac. pol. *tędy*, *čech*. **там**.

а місто **я**, старослов. **л**, польск. **ѳ**.

шваліти П. м. **свалити** (свѣд) pol. *świądzić*. — **свѣтый** К. С. Лег. psl. **свѣгъ** *ἅγιος*, *sanctus*. — **свѣто** К. м. **свѣто**. **свѣтый** вечер *heiliger Abend*.

ам місто **а**, в загальноруск. звичайно **е**.

щамбель Чрт. м. **щабель**, **щербель** *Leitersprosse* cf. *lemk*. **счамбы** *Spleissen*, **счамбити** *spleissen* *rad*. **скеп**, **скепати**, **счепати**; **скипа**, **скипка**.

ам відповідає старослов. **ж**, загальноруск. **у**, польск. **ѳ**.

гамба Т. ВМ. Г. або **пыск** Г. *Mund*, *rot os* pol. *gęba* cf. psl. **гжа** *srongia*. **гамба** Брв. *Lippe* *ruth*. **губа**.

ан відповідає польск. **а**, загальноруск. **у**.

заплянтати К. польск. *zaplątać*, укр. **заплутати**.

ан відповідає старослов. **ж**, польск. **ѳ**.

кандратый Кр. Бод. **канджурявий** Кр. (качурявий Кр.) *kraushaarig* psl. **кждрыкъ** *οὐλόθριξ*, *crispus* (качурявий мабуць

утворене від „качур“ і тут не належить: закручений мов пера (бічні покриви) в хвості качура).

а відповідає німецькому ä.

ягер Л. Б. genit. ягра Jäger.

а місто я, старослов. ѡ.

са Чрт. Г. Брв. м. ся, psl. сѡ.

я місто а.

чіряк Ста. гал. чирак, укр. чиряк Geschwür. — ряпавый Ста. м. рапавий, репавий rauh, asper. — няй Пст. . . . м. най з нехай (няхай). — няйчервнїньший Пс. = найчервонїйший. — няйбільше Пс. найбільше. — олове очько няйменьше із шыткых птахів Др. der Zaunkönig ist unter allen Vögeln der kleinste. — няйвысше Г. = найвисше. — ряфати лен Г. = рафати, riffeln. — зясь Зб. м. зась čech. zase, pol. zaś, zasię.

у місто загально уживаюого я, котре відповідає старословенськ. ѡ.

трусїхвіст О. Motacilla, Bachstelze, Wippsterz (в старословенськ. було би: *трасїхвостъ).

у місто я, польск. а.

стужка МЛа. м. стяжка, (рідше: стьїжка) Band pol. wstążka cf. psl. стѣгъ et стѣгъ vexillum, Fahne, Standarte.

ун відповідає старосл. ѡ польск. е.

брунчати У. psl. брѣчати βουβείν, sonare pol. brzęczeć.

у.

у в назвucci удержує ся.

уж Ц. Лі. Я. У. Зб. . . . вже psl. оуже ѣдѣ, iam. — уйко У. Oheim. — Улька Крем. Julie. — Уля Г. Julie! кличут: Уль! ге-ле-ге! = Julie, komm her! — удити Чрт. räuchern, im Rauche trocknen čech. uditi, pol. wędzić.

придихове б перед у.

будити Т. Г. = удити, räuchern, бұдят шоўдру Т. = удять шинку.

придихове г перед у.

гусеница Ц. Т. гусеница Ком. гусяница Г. гусяница Чаб. Raure. — евербогуз Кр. Hagebutte, Frucht von Rosa canina, свербиуз.

придихове г перед у.

гузель Г. гузлик Г. Knoten, узол узлик (гудз, укр. гудзь psł. жзлъ *δεσμός*, vinculum česk. uzel).

придихове й перед у.

ютерня Ц. Ки. Б. psł. *оутрѣня officium matutinum*, утренняя, pol. jutrznia. до ютерны = до утрені. — юж Крем. юж побіч уж Чрт. schon. — юха Ц. psł. *оуха et юха ζωμός, ius*.

ы (або и) місто у.

дрыляти Лі. м. друляти, stossen. — нырок У. м. нурок, нурець Columbus, Taucher. — купив Зб. м. купує. — склікиє Зб. м. скликує. — дякию (дякію) Зб. м. дякую.

і місто у.

дріляти У. stossen. — поліденок Брв. м. полуденок, Mittagessen. — кітя Брв. м. кутя „што приносят до церевн: пшеница сурова або хлїб печений ку льітургійі за помершима“ psł. *коўтина triticum costum*, — дякію Зб. м. дякую ich danke. — дарію Зб. м. дарую. — бесьідьіє Зб. м. бесідує. — з’уньють Зб. м. з’унують.

о місто у.

помола Кр. м. помула, мул, Schlamm. під помолу.

ю місто у.

цукер Вап. Zucker, бойківське цукор. дуже цюкру viel Zucker. — цюкерлик Вап. цукрик, цукорець. — підмітювати Зб. м. підмітувати (підмитовати cf. psł. *подъметати subiicere*).

я місто ю, старослов. ж.

в сягды Брв. м. всюди, psł. *всьжда et всьждѣ ubique*.

і місто ю.

бріх Ц. Лі. Бод. Чрт. Г. česk. břich, russ. брюхо, pol. brzuch. під бріхом unter dem Bauche; auf der Unterseite (однакож бріх Ч. У. — бріхатый У. bauchig).

у місто ю.

брух Вап. Др. бріх. поімала муху на бруху.

пріменник у (psl. *oŭ*) заміняє ся найчастійше перед суголосками на в.

нѣт в нас пульок Ком. bei uns giebt es keine Truthühner, нема у нас індиків.

пріменник у переходить на в, а відтак часто перед звучними суголосками г, д, б, в, з, тай перед н, м, л, р і перед голосівками на г, перед глухими суголосками к, т, п, х (ф) тай перед с, ц і ч на х.

гмерти Су. Б. ВС. Бод. м. вмерти, умерти psl. *oŭmrѣти*. гмру м. вмру psl. *oŭmrѣ*. — гваріті Лі. м. уварити, соquere. — глапіті Б. м. улапити. — чи там є г вас? В. = чи там єсть у вас? — хтьікати Ч. м. втікати, утікати psl. *oŭtѣкати* au-fugere, currere. Заяц хтьікат. він юж хтюк. = він вже втік. — хпечі Ч. м. упечя. він хпюк = він впік, упік. они хпеклі = они впекли, упекли. — хпаде гарджа на грулі Ста. = впаде ржа на бараболі (картофлі). — хцеркві Су. — хтерати Б. м. втерати, утирати psl. *oŭтирати* abstergere.

Ъ.

О місто старослов. ъ.

зо Лег. з, із psl. *изъ*. цвѣт зо сына. — зоз розмарыйі МЛ. = з розмайрину. — (psl. *съ*) імаме рыбы зо саком Ком. = ловимо риби саком. — зо женом Чрт. psl. *съ* женоѣ. — присыпати зо сиром Г. = присипати сиром. — ізо швятым Петром Кру. psl. *исъ* сватѣимъ Петрѣмъ.

Ъ не переходить на о а губить ся без сліду,

збю, збеш, збе, збеме, збете, збют У. м. зобю, зібю, зобеш, зібеш etc. psl. *събнѣж*, *събнѣши* . . . *събнѣжѣ*. увцы збют ша до куны die Schafe drängen sich zusammen. — розбе Б. м. розібе, psl. *разбнѣжѣ*.

Ь.

Ь в середозвучі губить ся.

псьій У. dem Hunde gehörig; Hunds-. psl. *псьий* caninus. — пся муха У.Р. ferdelausfliege, Hippobosca equina. — псье молоко Ком. Euphorbia, Wolfsmilch. — бабин псик Др. Bärenraupe, eruca Arctiae; stark behaarte Raupe überhaupt. — псьоглавец Ч. м. псєголовец cf. psl. *псьоглакѣ* adj. caninum caput habens. „прозівка така; называли татарох псьоглавцами; не знам, прешто Татар таке мено ма“.

ь випадав, задля чого не мягчить ся попередна суголоска.
т ма Г. м. тьма. яка там тма.

наконечне ь часто губить ся.

кін Ц. equus. кін регоче ся equus hinnit. (але кінь Т. Л. Кр. Г. — голынь Г.) — заяц С. pol. зьмьць. — збеснѣлост С. Wuth. čech. zběsnělost. — выживност Л. Nahrung, — пят вільох Коль. psł. пьть ольхъ. — гус Ч. čech. hus psł. гъсь. — кыст Крем. Knochen, кість (але: гусь Крем. Ком.) — серет Ком. Thierhaar. — таку йід ма гад. Ком. — яблін В. gen. fem. Apfelbaum. — Гриц В. = Гриць, Григорій. — тыжден В. psł. тъждень. — ясен Кеч. Esche, fraxinus.

ь в повельнику повстале з и губить ся безслїдно.

їд Ц. з ідь місто іди. — ход з ходь місто ходи. — плет з плеть м. плетн. — роб м. (робь) роби. — шмар м. (шмарь) шмари.

старословеньск. ръ відповідає ыр.

кыртіца Ц. Т. кыртіца Лп. Ста. кыртіца Кру. Чаб. psł. крѣтъ *áspálaž*, talpa. — кыртіца горі землю пхать Чаб. — дырва Ц. В. genit. дров psł. дрѣва. врубал дырва В. — гырмит Т. гырміт Л. tonat, гремить psł. грѣмѣти *broutān* tonare. — гырлічка К. Кру. гырліца Кеч. гырліца Вап. Turteltaube psł. грѣлиця čech. hrdlička. — гыртань К. У. Ста. Бод. гыртанка Г. psł. грѣтань. — шкырготати С. ВС. knirschen, schwätzen сорока шкыргоче die Elster schwätzt cf. psł. скрѣгѣтати frendere nsl. škrutati stridere. — мырдати С. Ч. psł. мрѣдати. пес мырдат с хвостом der Hund wedelt mit dem Schwanz. — хырбет У. Кру. psł. хрѣвьтъ. — обырва Ком. psł. брѣвь, обрѣвь, *óφρύς*. — окыршины Б. окришины, окрушины, Brocken. cf. psł. крѣшити frangere. — вырчати Кеч. Я. psł. врѣчати sonum edere; murmurare. пес вырчит der Hund knurrt.

старословеньському ръ відповідає ры.

дрыва Г. psł. дрѣва, Holz.

старословеньск. ръ відповідає ер.

окерстити Ц. Чрт. охрестити cf. psł. крѣстити. я теперь окерщу дѣтину; окерстят дѣтинок. — приноє дѣтину до керсту Т. = до хресту psł. крѣстъ. — керет Лі. дѣтину до керету Лі. — кертіца Ч. ВС. кертіца В. кертіця Вап. кер-

тіця Пс. Maulwurf. — оберві ВО. psl. **обръвн.** — герліця ВС. Turteltaube. — терн psl. **трънъ ѡманѡа**, spina. collect. терня.

старословеньск. рѣ відповідає ар.

гардый Ком. Г. в знач. красный, хороший. час гардый schöne Zeit, heiteres Wetter (Im Gruth. гордый um Zalisčyki: гардый stolz, übermüthig. Was die Relation der Bedeutungen anbetrifft, vergl. пишний stolz, im Huzulischen пишний schön). — саршинь Брв. psl. **сръшинь** Hornisse Vespa scabro. — гартань Зб. psl. **грѣтань.** — карчма ВМ. psl. **крѣчма** саурона pol. karczma. — гарло С. ВО. psl. **грѣло** pol. gardło. — варкоч Кр. Haarflechte pol. warkocz čech. vrkoč psl. **врѣкочъ трѣхатлов**, crines plexi.

лы (місцево ўы) відповідає старосл. лѣ.

блыха С. У. Лег. Ком. Б. Чрт. Г. бўыха Я. psl. **влѣха** čech. blecha, ruth. блоха. — блышиця Чрт. Г. Wanze, блощиця. — ўыжка Крем. psl. **лѣжка.** — слыза Чрт. lacrima.

ыў (ыл) відповідає старосл. лѣ.

сыўза Я. Лег. Су. psl. **слѣза ѡакровон**, lacrima. — ылтати В. schlucken cf. psl. **глѣтити** deglutire. — ыўтнути ВМ. einmal schlucken, hinunterschlucken.

ло відповідає старосл. лѣ.

ложка Г. Брв. Löffel. — полож ложку за ложник Брв.

лу відповідає старосл. лѣ.

тлустый С. Ком. fett čech. tlustý pol. tłusty psl. **тлѣсть.**

Приставка і всу голосівок.

приставне и.

ирджок Кру. Пс. Брв. МЛа. Чаб. Spitzmaus, Sorex (у галицк. Лемків декуди: рджок) plur. ирджкы. — іроўга ВО. Кру. psl. **влѣга** Oriolus galbula, Pirol, Goldamsel. — ирзати Г. psl. **рѣзати.** кінь ирже psl. **рѣзати** et **рѣжати** ruth. рзати et ржати.

приставне о.

оплавы Лег. Су. м. плави, плавці Flossen nom. sing. оплав. — обырві Крем. Augenbrauen, брови psl. nom. sing. **обръвь** et **врвь** gr. **ὀφρύς.** — оболоня Ком. Haut pol. błona, čech. blána. — оболонка Ком. Häutchen.

приставне а.

арджа Ки. Лер. Кру. Rost; Getreiderost, Puccinia graminis (поза Свіднік: рожда, рджа psl. рѣжда і́оs, rubigo; в Ліпніку, Старині приставне а ще одержує придихове г: гарджа).

втручене е.

цомпель Л. psl. сопль. — оген Б. psl. огнь čech. oheň. —
мысль Лі. slovac. myšl' Denkkraft, Sinn. psl. мѣсль διάνοια,
cogitatio pol. myśl. — осем Ц. psl. осмь.

всунене о місто загальноруск. е.

вітор В. Бод. Пс. Чрт. Брв. = вітер psl. вѣтръ, slovac.
vëtor.

всунене е (місто загальноруск. о).

угел С. Eске čech. úhel psl. жгль γωνία, angulus в остром.
ев. жгль.

З а н и к г о л о с і в о к.

назвучне и зникає.

мено Ц. Ч. м. імено, имено psl. и.м.а. — — скра МЛа. місто
загально у нас уживаного: икра psl. икра σπινθήρ, scintilla, де
однакож и єсть властиво приставне: и-скр-а rad. *skrâ ser. kšar.
яновы хробачькы блискауть са в ночі як скра die Johanniswürmchen
erglänzen in der Nacht wie Funken.

назвучне є губить ся.

вангелія Чрт. м. євангеліє psl. євангеліє, εὐαγγέλιον.

назвучне а губить ся.

Настазія Т. Наця Т. м. Анастазія psl. Анастаса Ἀνα-
στασία, Anastasia (в Галичині коло Заліщик: Настаса).

е викидає ся.

почкати (Літманова на Спішу) м. почекати. почкай = по-
чекай. почкаш = почекаш.

відпад наконечного и.

дó-хыж В. Кру. ВСв. = до хыжи.

наконечне о губить ся.

барз К. С. ВСв. Чрт. м. барзо pol. bardzo.

відпад голосівки у (або а) в визвуці.

до-раз Кр. Чрт. м. до разу. — чом Б. м. чому. — дб́-дом ВМ. м. до до́му. — знов ВСв. м. знову, (зно́ва). — до ку́с Зб. м. до куса, до остатка, ganz und gar.

стягане і відпад складів.

смот П. Ч. Кеч. м. смотри. смот ле! schau nur! — по́-ле П. = под ле = пійди но. по-ле-ге́в! (по-ле-гев) П. ходи но сю́да! — со-ле-ся-со! посмотри но! подиви ся! — яшніца Ц. Ки. яшниця Кру. м. яшниця, ячниця Eierschmalz, gerührte Eier. — дост Ц. Я. Лп. дость ВС. дось Чрт. дос Зб. м. досить, досити, доста, до сита. — воз ВО. м. возьми. воз крисачьок = возьми ка-пелюшок. — окстити Ц. побіч окерстити = охрестити cf. psl. крѣстити βαπτίζειν, baptisare. — зем С. земля пр. чорна зем Нu-mus; хпал на́ зем = впав на землю; россіяти на́ зем = розсіяти на землю; але: на землі росне = на землі росте. — чо (Бор-шодска Абауй-Торна столица) м. чом, чому. — дванац Ч. м. два-надцять (під впливом чеського dvanáct, нарештє t відпало). — петнац Ч. (čech. patnáct). — шеснац Ч. (čech. šestnáct), се-демнац Ч. (čech. sedmnáct). — нач Ч. В. С. Г. м. на што, на що (на чо) wozu. čech. наѣ. е, та нач? = е, та на що? — шпыр-гач Крем. м. мышпыргач *vykterčs*, vespertilio. — заран Ком. м. за рана früh, in der Frühe; morgen; bei Zeiten, вчасно. — по-майбіг Б. або понайбіг Б. понайбі Ч. м. помагайбіг, пома-гайбі. — присям Богу Бод. = присягам Богу. — заць Бод. Др. Г. Зб. Hase, lepus. два зацьї або три зацьї zwei Hasen oder drei Hasen. — члек Бод. місто і побіч: члове́к. члече Бод. = члове́че. — требало Г. м. треба было (треба було). требало мі-ти = треба було мені ити. — моле Г. Брв. м. мов ле, мови ле. — мо-ле-мо! in der Bedeutung: schau nur schau! („не знати, як-выречи, кажемо: мо-ле-мо!“) — кіко Чаб. м. кілько psl. колико *дооу*, quantum. — тіко Чаб. м. тільки psl. толико, tantopere. — на́ньго Лі. К. = на нього, на него.

Повноголосє (Volllaut).

Хоть і переважають форми повноголосні, особливо в розговор-ній бесіді пр. колос, молоко, корова, голова, оболбна, горох, береза, жолоб (psl. жлѣкъ čech. žlab, pol. żłob) і др., та все таки в угорскоруских говорах з наголосом сталым, рівно як у говорі галицких Лемків, стрічають ся, як у піснях, так і в зви-чайній бесіді частійше, ніж в иньших говорах українскоруских

форми згідні з старословенськими і чеськими пр. *краль* (psl. *král*, čech. *král*), *заграда*, *заградка* (= *город*. Garten čech. *zahrada* cf. psl. *заграда* *sepimentum*), *драга* *via* (čech. *dráha via* psl. *драга vallis*), *древ*о (psl. *дрѣво* čech. *dřevo*), *гласъ* (čech. *hlas*, psl. *гласъ*), *здравя* (psl. *сѣдравіє*, čech. *zdraví*), *влас* (psl. *власъ*, čech. *vlas*), *страна* (psl. *страна* čech. *strana*), *младый* (psl. *младъ*, čech. *mladý*), *браніті* (psl. *бранити*, čech. *brániti*), *храніті* (psl. *хранити* čech. *chrániti*), *претяті* (psl. *прѣтати*), *пред* (psl. *прѣдъ*, čech. *před*) і пр. Ті форми повстали під впливом церковщини, передовсім же під сильним тут впливом словащини.

Місто „говорити“ уживає ся тут найчастійше *гварити*; місто „чоловік“ звичайно *чловек* psl. *чловѣкъ*, čech. *člověk*, pol. *człowiek*, *декуди* і то рідко коли: *человік*.

Уподобненє голосівок (Assimilation der Vocale).

герештовати Лі. *арештовати*. — *камаратя* В. *collect. Kameraden* (у французів: *camarade* від лат. *camera*; *камарат*, *камерад*, *Kamerade* властиво значить: що в тій самій комнаті мешкає, *in derselben Stube Wohnender, Schlafgenosse*). — *префесор* К. м. *професор*.

Наголос (Accent).

В говорах властивих Лемаків значить західно-угорськоруских Руснаків наголос кладе ся, так як в польськїм, у слів дву- або многоскладних на послїднім складї: *вѣда*, *тра́ва*, *лу́ка*, *го́ра*, *рі́ка*, *мо́тыль*, *я́зык*, *че́ло*, *чло́век*, *моло́ко* *кы́пит*, *застрѣ́ліл*, *выле́тыл*, *бесы́дѣвал* і др.

У вираженях стягнених, а зложених з приіменника і імени наголос паде на приіменник пр. *до́ хыж* = до хыжи, *до́ раз* = до разу, *за́ ран* = за рана, *на́ ньго* = на ньго.

Частиця *не*, коли по ній наступає односкладне слово, виговорює ся з довго протягненим *е* пр. *не́ хце*, *не́ знам*, *не́ є*, *не́ хты́л*.

Одно двускладне слово у всїх Лемаків наголошує послїдній склад: *оне́* (стягнене з *оноє*, *оноє*).

Однакож тут і там, а то наближаючись до сходу, де живуть Лемаки з наголосом подвижним, стрічаємо в поодиноких виразах акцент, часто чударний, зовсім відмінний від наголосу загально у нас уживаного. Передовсім часто акцентують остатний склад в минувшику. Тут кілька прикладів акцентованих слів у тих Лемаків.

улапі́т Кр. *уловіть*. — *заклика́ў* Чрт. = *заклікав* — *порахува́ў* Чрт. — *справі́ў* Чрт. = *справив*. — *натрафі́ў* Чрт.

— натра́гив. — з'оха́біў Чрт. з'оха́бив (лишив). — віді́ш Бод.
 — віди́ш. — не годéн выня́ти Г. = не го́ден ви́няти. — уж по-
 ко́сіў лу́ку Г. — чья́ то коро́ва? на́ша! Г. = чья́ то коро́ва?
 на́ша! — чу́вуть Ча́б. = чу́ють. — пацѣ́рнік Ча́б. Malva. —
 ко́ло по́тока Ча́б. — ме́джі бра́ныма земля́ми Ча́б. = ме́жи
 бра́ними земля́ми. — ко́ли бы́ла на вы́женні Ча́б. = ко́лі бу́ла
 на живи́ах. — він зна́ть по на́шому бесѣ́довати Ча́б. =
 він зна́е по на́шому бесѣ́довати.

[Поді́бне явище (акцентова́не поодиноких лише ви́разів
 часто відмінно від наголосу загално́ у нас уживаного) бува́є і у га-
 лицьких Лемків, а то в околицях положених більше на захід,
 передовсі́м же в Сяніччині].

Говор Збі́йного з рі́жних поглядів вельми примі́тний, відзна-
 чує́ся тим, що ма́є акцент, хоч бесѣ́да Збі́йнян задля́ других
 призна́к таки найбли́зша гру́пі Лемаків західних.

Наголос в Збі́йнім бува́є а) в декотрих ви́разах такий як
 у прочих Лемаків пр. ве́рба plur. ве́рбы = загално́русск.
 ве́рба plur. ве́рби, со́ва = сова́, во́да = вода́, го́ра = гора́,
 мо́роз = моро́з, мо́локо = молоко́, ру́ка = рука́, в ру́ццї =
 в руці́, підмі́тює = підмі́тує і пр.

б) в декотрих ви́разах такий, як і в загално́рускім: ла́стівка
 plur. ла́стівкі, го́лубы, смо́ла, воро́бель passer, сла́в-
 чикы luscinae, ко́гут, мо́лоды́ ку́рята, джа́воронка alau-
 da, во́вірка sciurus, пы́ргачь *υικτερίς*, vesperilio, мото́ль
 papilio plur. мото́ль бі́лы, черве́ны..., слима́к plur. сли-
 ма́кы, я́щурка lacerta, бамбу́х stomachus, тве́рды́й durus,
 пестря́кы in der Bedeutung: Sommersprossen, за́казаў, сто-
 йі́т, пацѣ́рнік malva, спі́ванка, ступце́й, до́кола (в Гал.
 докóла, до́кола) розлетя́ть ся, оні́ і пр.

в) в иньших ви́разах зовсі́м відмінний і своєродний: ми́д со-
 лодкы́й = ми́д солóдкий, пернаде́ль plur. перна́длы́ =
 перна́дель, перна́длы Larve der Rinderbremse Hypoderma bovis, ко́-
 симе́ лукы́ = ко́симо лу́ки, по́мыло plur, по́мыла = помы́ло
 stark ausgespülte Tiefstelle im Flusse, туто́к plur. туткы́ = ду́док,
 удуд Wiedehopf, льі́тають ко́мары = льі́тають ко́марі, він-
 ничка plur. вінничкы Ribisel = винні́чка пом. plur. винничкы́,
 ме́жи по́токы = ме́жи пото́ки, на́роком = на́рбоком, під-
 ко́вы = підко́ви*), ша́лений = шале́ний, го́лова м. голова́.

*) Наголо́шуванє таке як: по́мыло, по́токы, на́роком,
 підко́вы, хоть у нас взагалі́ у наведених слова́х не уживанє

Суголосочна (Consonantismns).

Плавні л. р.

Загалом в угорскоруских говорах дає ся чути трояке л:

1) грубе л пр. в словах: лазити, ладный, облак Fenster, гваріла, лозиняк, лотай, ямело, требало, было, ложка psl. лъжка; пуспа, лупити psl. лупити; лука psl. лжка; лыста Wade, sura cf. psl. лысть, Schenkel tibia; ложка psl. лъжка, бляха, psl. блъха, слыза psl. слъза, 2) середне л: лем, але, полє, елень; ліпа psl. липа, лішка psl. лишка, vilper; пліт psl. плоть 3) м'яке л: лызти psl. лксти, лыгати psl. лкгати; весьдія psl. веселиє; роля psl. ролы v. ралны *áronya*, arvum; глядати circumspicere psl. гзадати videre, circumspicere; стрельня psl. стрѣljenje; люд psl. ледъ, палюнка; ямелюх; велькый psl. великий форм. злож.; краль psl. краль, дуль, в скальі psl. въ скалѣ in lapide, доталь, доваль одтамаль etc.

таки по правилам акцентованя в словах зложених того рода, у котрих акцент в нашім язичі може пасти на пень самого імени або на приіменник пр. на́рид і на́рд, на́рода і на́рда (на́рду), ро́зум і розу́м, ро́зума, ро́зуму і розу́му, докб́ла і до́кола etc. В зложенях імени з іменем також буває певна розличність. А. Leskien в розвідці: „Untersuchungen über Betonungs- und Quantitätsverhältnisse in den slav. Sprachen“ гл. Archiv für slav. Philologie XXI. Band S. 338 згадує, що я в Archiv-i III. 339. мав виразитись: „dass die Betonung (в зложених словах) ausserordentlich schwankend sei“. Однакож я так не сказав. Приводжу тут дословно мій висказ в тім згляді: Von den Composita, in welchen Nomen mit Nomen zusammengesetzt ist, und von manchen anderen, lassen einige eine mannigfache Betonung zu. Im allgemeinen können folgende Fälle stattfinden: 1) beide Theile des Compositums werden betont 2) der Accent ruht auf dem zweiten Theile 3) der Accent trifft — so zu sagen — die Mitte des zusammengesetzten Ausdrucks. Als ein ausgezeichnetes Beispiel dieser Betonungsarten kann uns білогруд (бѣлогрудъ = білогрудий птах, also eigentl. Weissbrust) sterna, Seeschwalbe dienen. Man accentuirt: білогру́д oder білогру́д oder endlich біло́груд. Ebenso: білоу́с, білоу́с, білоу́с (ein Mann mit blondem Schnurrbart; auch Eigenname: Білоус), пѣрвоцві́т, пѣрвоцві́т, пѣрвоцві́т Frühlingsblume, пу́стоцві́т, пу́стоцві́т, пу́стоцві́т sterile Blüte, по́вноцві́т, по́вноцві́т, по́вноцві́т gefüllte Blume. Ebenso: пѣрепѣ́сь, пѣрепѣ́сь, пѣрепѣ́сь Register, пѣресѣ́ів, пѣресѣ́ів, пѣресѣ́ів etwa nachgesungenes Lied, на́перѣ́д, на́перѣ́д, на́перѣ́д vorwärts. Doch gibt es solcher Composita, die solche Mannigfaltigkeit der Betonung zulassen, nicht viel. Die meisten sind nur mit einem Accent gebräuchlich, lassen sich aber immer unter

місто твердого л місцево чути ў.

се буває іменно в причаснику минушого часу дійного стану II. мужеского рода: быў Ки. — грабаў Ки. — робіў Ч. — запаліў Пс. — ходіў Пс. він повіў вола до ярма. — тут і там також і в женським і середнім роді пр. робіўа Ч. — ходіўа Ч. — быўо ся зграбаўо Ки. а також і в иньших разях як: ўада Ки. = скрinya, Kiste dem. ўадічка Ки. — масўо Ч. — ўавка Ч. — поўотно Ч. — ўапіті Ч. čech. lapiti. — віў Ч. plur. вольт. — воўк У. — жоўтогрудка У. — Goldammer, Emberiza citrinella. — рыўо Ста. = рило, Rüssel.

в многих місцевостях чисте л удержуе ся :

видьїл пшеницу П. — нікто не прішол Ц. — сполошил Ц. — я забыл К. oblitus sum. — уже-м зробил К. iam feci. — жолтый С. — одогнал Л. — я ся подвігал Л. — был О. — сьпівал О. — ішол Л. — побил Л. — криво К. — хлопец Лі. — сколомут Ком. — фалат Су. — голодный Вап. — слуга Бод.

eine der drei oben erwähnten Kategorien bringen. Manche Composita haben das zweite Wort betont г. В. благодать Gnade (selten благадать, doch nie благадаты). Die Conjunction если (aus есть-ль) betont den zweiten Theil, d. h. die Partikel, ebenso колї. Viele Composita betonen beide Theile, wenn auch der Accent auf dem zweiten ein wenig stärker ist, z. B. гóлолédиця Glatteis, крївоуїсок Kreuzschnabel, сїнекаптанник eigl. mit blauer Jacke (Kaftan) Bekleideter, Schimpf-name der Schweden, кóзолуп der die Ziegen schindet. кóтолуп eigl. Katzenschinder, жáболуп Froschesser, дáрмоїд der umsonst das Brod ist, Faulenzer“.

Те, що я написав про акцент в Archiv-і р. 1878, отож 22 лїт тому назад, я тепер опираючись на дальших студиях в тїй рїчї, можу лише потвердити.

Що Желехівського словарь „betont meist auf der zweiten Silbe, dem sog. Compositivsvocal z. B. golólid' (має бути: hołólid'), litópyś, rukópyś, litóroś', černóbyl (= чорнóбиль) — походить звідси, що пов. автор словаря намїчав в словах лише той акцент, котрий йому був звїсний або що видавався йому загально уживаний. І так саме наведені А. Leskien-ом примїри дозволяють всі, так як білогруд (читай: bilohrud) троякий спосіб акцентованя пр.: hołólid', hołólid', і hołólid'. При нагодї ще згадаємо, що bilohrud значить Sterna, Seeschwalbe іменно Sterna minuta, декуди білогрудк також Cinclus aquaticus, бо сей птах має горло, підгорле і передну часть груди білі. У словарі Желехівського „білогрудом“ прозваний хибно також морозюк або водомороз Alcedo ispida, Eisvogel, у котрого грудь р ж а в а. I. В.

середне л (котре тут означимо л') місто грубого л.
стїл' В. — вїл' В. — стїл' Брв.

ль місто л.

понедьїльок П. Ц. м. понедїлок. — бїльок Кру. Бод. м. бїлок, albumen, Eiweiss psl. б'кльць пїннїй. — жольч Брв. Galle, жовч psl. жл'цьч хол'ї, bilis (cf. psl. жл'ть et жл'ть flavus).

ї місто ль.

тїїко Б. м. тїлько.

р місто л.

веретюрнїца Лп. м. веретїльниця, веретїльниця Blindschleiche, Anguis fragilis. — курастра Ком. BO. Biestmilch, colostrum. — фярка МЛа. м. фялка. — рыбарївка МЛа. м. риболївка Sterna (з огляду на слово рыбарь).

рь місто ль з дь.

сварьба Брв. із свальба, свадьба, сватьба Hochzeit. сварьбяны спїванкы Hochzeitslieder.

й місто ль.

прайник Ком. м. пральник psl. пральникъ.

змягчене р.

осетарь В. Distelfink. — поперь genit. попру Pfeffer, перець psl. пьпръ (пъперъ) пѣпери, piper, Pfeffer čech. перї, pol. pieprz. — верьх В. — гварь BO. = говори. — бланарь Кеч. Glaser. — сьрьп Вап. psl. срьпъ et срьпъ дрѣпанов, falx. — сьрьце Г. — перьгач Брв. *уиктеїс*, vespertilio.

л місто р.

каналїк В. Kanarienvogel, Serinus canarius, канарик. два каналїкы zwei Kanarienvogel. — левольвер Пс. Revolver, Drehpistole.

Сичні с, з, ц.

сь місто с.

Беськыд Ц. м. Бескїд. за Беськыды їде Поляк. — вїсь па Зб. м. вїспа psl. осьпа papula; pestis.

с місто загально у нас уживаного сь.

письмо Б. = пьсьмо psl. писмо, čech. pismo, pol. pismo.

р місто с.

зармутити Чрт. засмутити, betrüben čech. zarmoutiti. — зармучений Чрт. м. засмучений чешк. zarmoucený. — зармуток Брв. = смуток, Betrübniß, čech. zármoutek slovac. zarmútok.

ш місто с.

шкарупа ВСв. Лег. Крем. Eischale, Kruste але: скарупа Г. — шкавронок Су. Ц. Ч. plur. шкавронок. шкавронок Л. plur. шкавронок. шковранок Т. plur. шковранки. шкавронок Ком. plur. шкаворонки pol. skowronek, psl. скворанць *κορυβαλός*, alauda. — шкверчок Кр. скверчок Су. сверчок psl. сврѣчкѣ *ἀντάκης*, gryllus. — шкаруха Кр. шкарушина Кр. Faulbaum, Rhamnus frangula м. скоруха, скорух, скрух. — шкырготати С. м. скреготати psl. скрѣгѣтати. — шершень С. psl. срѣшень *Vespa crabro*. — вше Л. м. все, immer. — шмыкати С. м. смикати. рясу на вівсы шмыкати die Rispe am Hafer abstreifen. — шкребати Кру. шкробати Я. м. скребати, скробати čech. škrabati. — збешніті ся Ки. wüthend werden čech. běsniti se. — ша Q. У. м. са = ся. покулят ша іж У. der Igel rollt sich zusammen; блищат ша Ста. = блищать ся; сміє ша = сміє ся; мыє ша Ста. Крем. = миє ся; увцы збют ша до купы У.; робіт ша Лп. Лег. Крем. — кошицьи у когута Ста. м. косицьи die sichelförmig gekrümmten Schwanzfedern beim Hahne. — гушеніця Су. гушеніца Крем. м. гусениця. — голіт ша Крем. лавка покривіла ша або зуверіла ша Крем. розляла ша вода Крем. припаліт ша хліб Крем. — широкопуд Вап. = сырокопуд, сорокопуд, сорокоуз, Lanius, Würger. — шерце Брв. м. серце psl. срѣдѣце.

шь місто с.

шьіно Ком. В. psl. сѣно *χόρτος*, foenum. — шьміяти Б. psl. смѣяти *τολμᾶν*, audere. — шьпівати Ком. В. когут шьпіват gallus canit. — Бешькид В. м. Бескид. — шьніг Кеч. Б. psl. снѣгъ *χιών*, nix. — оженіті шья В. psl. оженити сѣ. оженіт шья. — шьваліти П. м. святи. — шьвіт Кеч. psl. свѣтѣ. — шьіяти Б. м. сїяти psl. сѣкати. — шьватый Ком. Б. psl. свѣтѣ. — шьвато Ком. Б. Fest. — гушьлі С. psl. гжсли. — шьвершьок Зб. psl. сврѣчкѣ. — до шьбго Зб. psl. до сего.

шь місто сь.

рішь Ста. psl. рысь. по лысох находіт ша і ріш, губит зьвірну, кров з ней ціцат.

ч місто с.

чверчок (чверчыок) С. Ком. Кру. сверчок psl. свръчккъ. віділ одного чверчка С. чверчыкы звыклі быти під припецком. Кру.

сплив звуків сьс, жьс на с.

русский Ц. Т. . . . . psl. роуьсккъ. бесыда руска або язык
русский Ц. Т. . . . . боскы й Б. Др. psl. вожьсккъ. θεῖος, divinus.

декуди с мягчить ся.

руськый Пс. Г. Брв. по руськы П. рўськый язык Г. Брв.
— боськый Зб.

сплив звуків чьс, дьс на ц.

дъвѡцкый Вап. Mädchen-, dem Mädchen gehörig. psl. дѣвѣчсккъ virginis. — тѣацкый Бод. в старослов. було би *тѣкачсккъ. — каноніцкы й ВСв. кановіцкы лахы Domherrnkleider. — — двадѣт м. двадѣсьа psl. двадѣсати. — триѣт м. тридѣсьа psl. тридѣсати (декуди всувае ся ще д послї переміни дьс на ц: двадѣт, тридѣт).

ц місто с.

цоппель леду Л. Кеч. Брв. = сопель, сопляк леду, Eiszapfen. — цїцати О. psl. сѣсати ὀφείλειν, sugere. теля цїцат vitulus sugit. рїш кров цїцат Ста. = lynch sanguinem sugit. цыцати Бод. воўк кров цыцал = вовк кров сисав, ссав. — цїцак О. м. сисак ein noch saugendes Kalb. — святоянцкый хробачок У. Leuchtkäfer, Lampyris „што ша в ночи сьвітит“. — свїнцкый Крем. Schwein-, dem Schweine gehörig. борсук свїнцкый і псый. — цма або цоньѡга (соньѡга) Ком. Nachtfalter, Nachtschmetterling. в иньших ок. сонюк, сонюга Culex, Stechschnacke, еще в иньших: Ephemera Eintagsfliege. — сѣе овад Ком. = ссе овад. — цьвїрчок Кеч. = сверчок. — высцати Вап. м. виссати. телята молоко высцалї = телята молоко виссали.

зг, коли в загальноруск. єсть з.

згорнічка Крем. Morgenröthe м. зїрничка = зорница Б. Morgenröthe.

дз місто з.

дзеркало З. дзеркайло ВО. Spiegel, зеркало psl. зръцалѡ εἴσπυρον, speculum. — дзьвїрина Л. Wild und Wildpret psl. звѣрина caro ferina. — дзьвїр psl. звѣрь θηρίον, fera. — дзімно Л. м. зимно. кед бы дзімно, то бы прїшол. — дзябка Бод. м. зябка, зяблиця Fringilla coelebs, Buchfink. зябки або пінкы.

Ж місто з.

жъ в ідувати шья Вап. Б. м. зьв ідувати ся. — ж е л е н ы й
Брв. м. зеленый.

Г місто з (місцево).

г в і з д а С. м. зьв і з д а psl. звѣзда ἀστὴρ, stella čech. hvězda.

^х-ець відповідає наросткови ець старосл. ѡць.

^х х л о п е ц м. хлопецъ. — п у г а р е ц м. пугарець. — т в а р о ж е ц м. тварожець cf. psl. тварогъ lac coagulatum.

Ч місто ц.

ч і с а р ь Чрт. м. ц і с а р ь psl. цѣсарь et цьсарь.

К місто ц.

к в і т Брв. м. цьвіт, psl. цвѣтъ. — к в і т н и ц а Ком. Palmsonntag.

Понебні й, ж, ч, ш.

й переходить в виговорі на нь (й преїотованої голосівки
заміняє ся на нь).

м н ю д Ц. м. мюд, мід, мед — genit. меду. направили пчолы
меду Ц. — б а н ю р Крем. м. баюр tief ausgespülte Stelle im Flusse.
(впрочім зрівнай: баня).

Р місто ж.

н е б о р а к Вап. čech. ubožak slovac. neborák armer Schlucker.

З місто ж.

з е л ь і з о Лег. м. желізо psl. желѣзо.

Дз місто ж.

д з я в о р о н о к Ком. Бод. Др. м. жаворонок, alauda plur.
дзяворонкы.

Дж місто ж.

д ж м у р к а т и С. м. жмуркати blinzen. джмуркат з оком er
blinzt mit dem Auge, cf. жмурити. — з а д ж м у р и т и Л. Ста. Кеч.
заджмурит очи Л. — п р і д ж м у р и т і Крем. — д ж а в о р о н о к
В. О. ВСв. МЛа. м. жаворонок.

Дж відповідає старосл. жд, загальноруск. ж.

с а д ж а Л. psl. сажда ἀσβόλη, fuligo, сажа. — о д е д ж а В.
psl. одежда, одежда. — п р я д ж а Ч. Пе. psl. пражда fila, пряжа.

— меджі Л. меджи Пс. psl. междоу; але в У. помежн. — меджі або межн і між Чаб. меджі орныма землями Чаб. межн них Чаб. між ногами Чаб. — чюджий В. чуджий Чаб. psl. штоуджъ *ἀλλότριος*, alienus, чужий. — рыджік Ком. Agaricus deliciosus, Reizker, рижик.

ДЖ відповідає галицкоруск. дж українськ. ж, старосл. жд,

свіджу В. в Гал. переважно: сиджу, українськ. сижу, старословеньск. сѣждаж. — віджу (в Гал. переважно виджу, українськ. вижу psl. виждаж etc. — — рожденый в Гал. рожденый psl. рождѣнъ, укр. рожений.

Ш місто і побіч ж.

ошелест і ожелест Ц. Eiszapfen an Baumästen.

Ц місто ч.

быцок К. м. бычок. — ци К. ці Л. Бод. м. чи. — моц Кр. м. моч, міч čech. moc; was die Relation der Bedeutungen anbetrifft vgl. hal. сила Kraft und Menge, grosse Zahl. psl. мѣшь *ἰδχύς*, potentia; in der Bedeutung „grosse Menge“: на Спішу ест Руснакох моц im Zipser Comitāt giebt es eine Menge Ruthenen. — пец Ц. Ком. Кеч. . . genit. педа м. піч, genit. печи psl. пѣшь. — овоц Л. psl. окшть *ὄπωρα*, fructus, pol. owoc. стром овоцный Л. Obstbaum, древо овочне čech. ovocní strom; в Лі. однакож: овочний стром. — оце наш (Остурна на Спішу) м. отче наш! [в молитві Господній; з отче наш повстало через вимет суголоски т: оче (зрівняй укр. паноче-чесноче із „пан-отче честнотче“) а ч перейшло на ц] — кінь біжит в цвал Кеч. м. в чвал. — боцан ВСв. čech. bočan, pol. bocian (декуда на Укр. бучак м. бочак).

Ш, шь (подекуди съ) місто ч.

шьловек (в Сухій, Чаб. Зб.) м. человек psl. чловѣкъ čech. člověk. — штырі Чрт. . . psl. чѣтыри. — умашьати Зб. м. умачати psl. оумачати humectare. — трясигузішька Зб. м. трясигузичка Bachstelze, Wippsterz, Motacilla. — шьвершьок Зб. plur. шьвершькы, м. сверчок, сверчки. — вешьур Зб. м. вечер. дѣбры вешьур guten Abend. — космашькы Зб. м. космачкы Stachelbeeren (*Ribes grossularia* var. *pubescens*). — висько Зб. Fensterscheibe місто вічко, очко. — утешьѣ Зб. = утече. — сьорный (шьорный в Збійнім і Рокытові) м. чорний. — сьервеный (Зб. Рокытів) м. червеный, червоный. — шьорт Зб. м. чорт.

щ м. загально уживаного ч.

пщола Лег. м. пчола plur. пщолы psl. къччл. = щабрик
Кеч. м. чабрик *Thymus serpyllum*, Quendel. щабрик або материна
душка.

ть місто чь.

потькы Пс. м. почькы, Nieren.

с місто ш.

санувати Пс. Г. *schonen*, шанувати. — сышка Пс. Г. psl.
шишька *galla*; *conus*. сышка на сосны.

ся місто ша.

выносяти Б. м. выношати. выносай ручничькы = выношай
ручнички.

ч місто ш.

чапка К. ВО. ВСв. Ч. м. шапка, *Mütze* čech. čarka pol. czarпка.
— чапочка Ч. *kleine Mütze*, *Käppchen* шапочка. — чкола В.
Пс. м. школа, *Schule*. — чкода В. Вап. Др. Чрт. Мла м. шкода,
Schaden. піпкы му чкода охабити В. *für ihn ist es Schade die Pfeife*
zurückzulassen. — началистый К. Г. м. нашалистый „што вшытко
не з розумом зачинат“. cf. шал, шаленый. — почмыгати Кру. м.
пошмыгати. — Ёукач Яс. м. Лукаш, Лука, *Lucas*.

ч місто ш старослов. с.

дочька Бод. Г. м. дошка psl. дъска е gr. *δέσκος*. повірили ся
дочькы *die Bretter haben sich geworfen*.

щ місто загально уживаного ш, старослов. с.

дощка Крем. м. дошка psl. дъска.

с місто щ.

со [Земплиньск. столиця коло Надь Мігаль (*Nagy Mihaly*)].
місто що psl. чьто.

ц місто щ.

цо Су. місто що. молодняк, цо росне на строמוѡ junge Baum-
triebe.

ч місто щ.

чука П. м. щука *Hecht*, *magy. csuka*. — чо (в Боршодекій
Абауй Торна столиці; на Сішю) м. що, psl. чьто. за чо = за што,
за що, — чо хцеш = що хочеш, м. чого хочеш. я відію, чо ты
нес = я в., що ти ныс. — чо она несла = що она несла.

ч місто щ або ждж psl. ждь.

доч ВО. ВСв. Бод. Пс. м. дощ psl. дъждь. доч іде es regnet.

ш місто щ.

і ши Б. ВСв. м. еще psl. љштѣ. — кушенька Г. (по за Бескид: кушенька) etwas, ein wenig. ein bischen. — яшурка Брв. Lacerta, Eidechse м. ящурка. — сліпий яшур Брв. Salamandra maculosa, Erdmolch, Feuersalamander. — пішалка Брв. м. пицалка psl. пишталк *σύριγξ* fistula čech. pištala, pištalka. — нешасливый Брв. м. нещасливий. — шестя Брв. м. счастье.

шт місто загальноруск. щ.

што Кн. К. Г. Кр... м. що psl. чьто.

понебні виговорюють ся подекуди мягко.

ящюрки О. побіч ящурки. — жоўтацька Крем. Gelbsucht, жовтяниця, жовтілниця. — качька Б. — млачька Б. kleiner Sumpf. — сорочька Б. — ничь В. — чьверцьок В. Grille. — лядничьок В. Vicia (hirsuta). — чюдзьый В. — закруточька ВО. — ящюрка Кеч. Eidechse. — ящюр Кеч. Feuersalamander. ящюр виходит на дощ. — хруць Кеч. Melolontha vulgaris, Maikäfer. — хробачьок Г. Würmchen nom. plur. хробачьки.

Зубні т, д, н.

ль місто дь або ть.

свальба В. Вап. Кру. Чрт. м. свадьба, сватьба, Hochzeit.

ц місто т.

цма П. Ц. Т. С. В. ВО. м. тьма Finsterniss; Nachtfalter. по цім гвошол дб хьж bei völlig eingetretener Finsterniss (bei Nacht) trat er in die Hütte ein. — хоц Т. Б. Брв. м. хот (з хоть); хоц котрый = хоть котрый, wer immer; хоц де = хоть де wo immer. — рыц У. м. рыть pol. rzyć čech. řít. — плаца Бод. м. плата slovac. pláca pol. płaca. — мацери душка Лег. Quendel м. матери душка, материна душка Г. — цаністра Чрт. м. звичайно у нас уживаного таністра, Tornister lat. canistrum.

ч місто т.

счіна О. м. стіна psl. стѣхос, murus (тут перешло т зразу на ц: счіна cf. pol. ściana, а відтак доперва ц на ч).

Д місто т.

труд Т. К. С. Ч. Брв. м. труг, тругень, čech. troud et trout
pol. trąd.

к місто т.

камарішка Лш. камарішка або камарішчина Лег.
м. тамарішка у Лемків: тамаришок, тамарішка *Muricaria germanica*,
deutsche Tamariske (Tamarix).

г місто д.

гнес, гнеска Б. м. днесь, днеська psł. дньсь *σήμερον*,
hodie.

ґ місто д.

нозїрі С. м. ноздрия, нїздрия, Nüster. — ґіра Б. Loch. дыра.
— ґівка Б. дывка. — ґнес В. ґнеска Чрт. м. днесь.

л місто н.

ночлиця ВСв. м. ночниця, нічниця *Phalaena*, *Nachtfalter*,
Nachtschmetterling. — зрілко Крем. м. зрінко, зрінка *Pupille*.

м місто н.

інджімір Лі. *Ingenieur*. — Міколай Крем. Мікоуай Су.
м. Николай *Nikóλαος* psł. Никола. — румпля Б. м. рункля,
Runkelrübe.

Гортанні к, г, ґ, х.

т місто к.

рунтля Ком. Г. *Runkelrübe*. біла або жоўта рунтля.

ґ місто к.

ґрок Л. м. крок, *Schritt*. кїнь іде ґроком. — ґу Лі. Б. ВМ.
Чрт. psł. къ. ґу тому ставу = к тому ставу. ґ жолобу = к жо-
лобу. ґу Богови = к Богови. = набрезґле моўоко Крем. м. на-
бряскле молоко (*von der sauer werdenden Milch*). eigtl. набрезґлий
angeschwollen, aufgedunsen. = смарґель Чрт. м. смаркель, смарк
pol. smarkiel.

п місто к.

румпля Б. *Runkelrübe*, *Mangold Beta vulgaris*.

г не переходить на ж.

сьніґніца Ст. м. снїжниця Л. *Schneewetter* cf. psł. снґґъ
χιών, ніх; снґґьнъ *χιόνεος*, *niveus*, — дорогший К. м. дорож-
ший (в укр. також дорогший) гл. дальше: ґ місто г.

Г місто г, котре не переходить на ж.

дорогішій Ц. м. дорожший в укр. дорогший. — дорогше Ц. м. дорогше, а те місто дорожше [гл. Повісти Основьяненка вид. р. 1858. II. стор. 41. 11 ст. з дол. двома рублями дорогше.

Г місто г.

куляга К. м. куляга, Krücke, куля. хромый мат кулягу. — гріб Ста. м. гриб. грибы червены і білы; в Ком. Кр. гріб. — підгарліна Су. м. підгорлина Wamme. — гадати Су. м. гадати in der Bedeutung: sprechen — штырнога Б. м. чотиренога. — двоинога Б. м. дунога. — розгупати або розмыеліті в своій голові Вап. cf. hal. догупати ся. — плюгавка Ком. м. плюгавка, Kröte, Bufo. — циган Чрт. м. циган. — злегувати Кеч. м. злеговати. — грош ВМ. м. грош, гріш Groschen čech. groš, kroš slovac. groš.

В місто г.

товды Кру. м. тогды psl. тьгда.

Х місто г.

хліста Ч. м. глиста в значеню: Lumbricus terrestris, Regenwurm psl. глиста тавіа. кельо ту хліст = кільки тут гліст.

Д місто г.

чидлик Т. щідлік ВС. місто щіглик, Stieglitz, Fringilla carduelis plur. чидлики, щідліки.

ХВ місто х.

хворый К. м. хорий čech chvorý. похворіти К. krank werden.

Губні п, б, в, м.

По губних й в многих околицях не переходить на ль.

робю Ц. — виробеный Ц. Л. але: виробена земля. — обльіпеный П. = обліплений. — покропеный П. = покропленный. — представеный П. = представленый. — храмє К. м. храмле, храмає від храмати. увца храмє das Schaf hinkt. = як розламе гріб Кр. = як розламле (розломит) гріб. — отровеный Ч. — гребют куры Ста. — полапю ВО.

Т місто п.

трепюлка Лег. м. препюлка, перепілка, Wachtel, Coturnix communis. pol. przepiórka čech. křepelka.

К місто п.

ключи Су. psl. плоушта, pol. płuca, čech. plíce. серце в ключах das Herz liegt zwischen den Lungen. — купава Кру. ВС. Г. м. пувава Kuhblume, Taraxacum officinale, čech. rumpeliška. — клебанія ВО. pol. plebania.

Б місто п.

брячка Ц. м. пряжка, спряжка. — чубрина У. м. чуприна Schopf. (впрочім зрівнай чуб, psl. чоубъ crista).

Ф місто п.

фліска Лег. м. пліска, плістка Bachstelze, Motacilla. — фтах Б. Кеч. Г. м. птах. фтахы шпівають Б. — фташок Б. м. пташок plur. фташкы. cf. slovac. vták. — конферя П. м. комперя, Grundbirne, pomme de terre.

Й місто б.

сой Вап. . . . м. (собь, соб) собі psl. сѣбѣ.

В місто б.

овадя К. collect. Viehbremen cf. psl. обадъ.

Л місто в.

пялка Ц. Ком. Кру. Зб. м. пявка, пявиця, Blutegel, hirudo plur. пялкы psl. пиваница. — сикалка К. Зб. м. сикавка, pol. si-kawka Spritze. — жігалка Кр. kleine Brennnessel Urtica urens. по під насыпы жігалка росне. — купалка Кеч. Lampyris noctiluca, Johanniskäfer. — пукалка Зб. м. пукавка Knallbüchse čech. rukavka pol. rukawka. — морклянка В. м. морквянка, діка морков. — ослободіті ся О. м. посвободити ся в значеню: звільніти, послабати locker werden, schlaff werden, erschlaffen cf. слобода = свобода.

Г місто в; х місто в (= psl. праер. вѣ).

г містьі Ц. = в місті. — г водьі Кеч. Кру. = в воді. — г льісьі Вап. = в лісі. — г войти Бод. = ввойти psl. вѣннити. — г дубі Ч. = в дубі. — гнеть Чрт. bald pol. wnet, čech. hned. — г ночи Вап. Чрт. = в ночі. — г ёдно Бод. м. ведно. — глетьіл дб- хыж Бод. = влетів до хати. — — х поли У. = в поли. — куры гребут х пороху, буде дощ' С. = к. гр. в поросі etc. — х чім ВСв. = в чім. — х піл Б. м. впів, pol. wrół zur Hälfte. — х тім гнїзды ВСв. = в тім гнїзді.

Х місто в.

хчера Ста. Б. м. вчера, вчора psl. вѣчера χθέρς, heri.

Г місто в.

гдова Ц. О. В. С. Чрт. м. вдова psl. вѣдова. — гдовец Ц. О. В. Брв. м. вдовець psl. вѣдовць. — гдовица В. м. вдовиця psl. вѣдовица.

б місто в.

терезбий Ц. Пс. psl. трѣзвѣ *νηφάλιος*, *sobrius*, ruth. тверезий (через переставку повстало з: терезвий). терезбий чловек пüchterner Mensch. — черебуля Т. м. черевуля (гл. Початки до уложення номенклатури і терминології природописної, народної нап. Іван Верхратский II. 1869. стор. 20). *Bitterling*, *Rhodeus sericeus* s. *amarus*. черебулі гірки. червуля Кр. черевулька Л. О.

х місто німецького ф.

люхт Вап. Luft, воздух. свіжий люхт *frische Luft*.

н місто м.

нірскы пацята Ц. = морскы пайцата У. норскы сви-
нї К. нирскы свінї ВС. норскы свінкы Лї. = морскы
свінкы Яс. Л. *Meerschweinchen*. морска свінка або морске паця *Cavia*
cobaya. — норщата К. = морщата Лп. Лег. *Meerschweinchen*
пом. sing. норща, морща гл. Початки до уложення номенкл. і тер-
минології природоп. народної в. II. стор. 5). — наўпа К. налпа
ВО. м. малпа *Affe*, *Maulaffe*. — понайбі Ч. понайбіг Б. м.
помайбі, помагайбі.

Уподобненє суголосок (Assimilation der Consonanten).

місто в—г кладуть г—г.

ігоўга ВО. м. іволга psl. вѣлга *Oriolus galbula*, *Pirol*, *Gold-*
amsel. ігоўга піскат, кед мат доч быти.

Знеподобненє суголосок (Dissimilation der Consonanten).

р—р знеподобняє ся на р—л.

перепілка Ц. pol. przepiórka східноугорскоруск. перепе-
рвця. — стрібло Ц. psl. сръбро. — пролуб Ком. м. проруб
Eiswuhne (minder wahrscheinlich wäre die Ableitung von проглуб cf.
čech. prohlubeň, in welchem Falle г ausgestossen würde).

р—р на р—ў.

курастўа Су. з курастра, а то з куластра, *colostrum*.

знеподобненє нн на дн.

поскодны Кру. м. посконні, плосконні. поскодны і матюрны
коноплы Staub- und Samenhanf.

нн знеподобняє ся на йн.

райник В. м. ранник *Plantago lanceolata*, lanzettblättriger We-
gerich oder lanzettblättriger. Wegtritt „від ран“.

Здвоєнє суголосок (Consonantenverdoppelung).

планний Крем. м. планій wüst, öde, sterilis čech. planý.
поле планне wüstes Feld. — камінный Г. камінна ружа Г.
Pfingstrose але в Т. камена ружа psl. кам'янк.

Прибавка суголосок (Zusatz von Consonanten)

приставне с.

спрощава Ч. м. прощава Pöbel cf. čech. slovac. sprostáctvo =
Pöbel. sprostý = gemein (подібно в галицк. всувають с пр. досконалий
čech. dokonalý pol. doskonały).

приставне з.

згорлічка Лп. Лер. Turteltaube, Turtur auritus, горлічка
(часом г випадає: зорлічка; подібно говорять декуди в східнопів-
нічній часті Угорщини: згоріўка і зоріўка = паленка, палынка,
палюнка Branntwein).

приставне г.

гластівка Б. Кеч. Вап. МЛа. м. ластівка psl. ластовица
et ластица χελιδών, hirundo.

втручене р.

ўайбрик Б. (вайбрик) лайбрик ВО. Leibchen, лайбик. —
пастернак Г. Pastinaca sativa, Pastinak в укр. пустирнак.

всунене с.

ляпнути Лі. mit Geräusch fallen; mit Geräusch schlagen,
ляпнути.

всунене т.

стредок Х. Mitte. стредок с хлыба das Weiche des Brotes
cf. psl. срѣдина medium čech. střed, prostřed, prostředek. slovac. stred
v. sred. — стрібло Ц. Ки. стрібро Чрт. м. срібло, čech. stříbro.
— стріберный Ц. Ч. срібный čech. stříbrny. стріберны пінязи Ч.
Silbergeld. — стріж на ріці Ч.; в У. Лп. днак: сріж „што ша стыгат

в осені на воды“ zerbröckeltes Treibeis; dünner Eisgang. — стрітти Др. begegnen cf. psl. сѣрѣсти. сѣрѣтати *συναντᾶν*, obviam fieri.

втручене д.

ядловец Кеч. Вап. ядўівчина Су. ядлівчина Пс. = яловець, ялівчина Wachholder Juniperus communis (з оглядом на польск. jodła, чек. jedle = Tanne; також у Лемаків подекуди: єдліца). — ядлівчак Ц. Су. Wachholderdrossel, Turdus pilaris. — діздрівати Кру. м. дозрівати reif werden, reifen cf. čech. dozrati. — здрівати Бод. langsam zur Reife kommen; im Reifen begriffen sein. овес здріват.

втручене н.

мантрика. ментрика Лі. Matrik. записал до мантрікы čech. matrika. — знакѹमितный ВМ. ausgezeichnet, знакомитий, знаменитий. — особітный Кеч. besonder, persönlich, особитый. особітне слово. — щінглінок Вап. Stieglitz. цингель О. Stieglitz.

втручене й.

дойщ Ц. і дойч Ц. лыє дойщ. ситят дойч Ц. (ситят = паде дрібний мов крізь сито sprüht); але в К. дощ genit. дожддю. — плястер Вап. м. плястер psl. пластырь *ἐπιλάστρον*. — пайца Л. Лі. У. plur. пайцата. пайця О. plur. пайцята м. паця plur. пацята Ferkel. — гуйс Лі. Gans plur. гусі. біла гуйс. мал ем трі гусі білы. — дойст Лі. — шейст Ком. sechs (в Бехерові: шіст) psl. шесть. — Айнца Б. м. Авця др. гуцульске: Анниця. — дзеркайло ВО. Spiegel, зеркало psl. зръцало, *κάτοπτρον*, speculum. — тыркотайло Зб. Klapper. [Eingeschaltetes й ist meiner Meinung nach auch in dem ukrainischen Worte зайвий, welches ich von за ableite: за-в-ъ; zusammengesetzte Form за вий, mit abermaligem Einschub (von й) = зайвий eigtl. hinten liegend, was man leicht entbehren kann also: überflüssig, entbehrlich].

почіпне й.

заразичка-й К. allsgleich. — докы-й Ком. bis. — якоска-й Б. auf irgend eine Weise. — гнетка-й В. bald. — коліска-й Кру. Бод. = колысь, einst, ehemals. — дале-й Чрт. weiter, pol. dalej, ruth. дальше. — штоска-й ВСв. = щось. — возмий Вап. м. возьми.

Заник суголосок (*Schwund von Consonanten*).

по заглухненю ꙗ въ лꙗ назвучне л губить ся.

жица Бод. Пс. Др. на Спшшу побіч: ўжица psl. лꙗжица *labis*, cochlear декуди у Лемків галицких: ўжиця čech. lžíce. — жичка Бод. Пс. Др. kleiner Löffel čech. lžíčka. — жичник Бод. поличка на жиці, Löffelbehältniss čech. lžíčnik.

назвучне з губить ся.

дрінка Бод. м. здрінка, зрінка Pupille.

назвучне д заникає.

Митро Б. м. Дмитро.

назвучне г заникає.

логыняк О. Кр. логынчак Кр. ўогыня Лег. Weissdorn, Crataegus oxyacantha psl. глогꙗ. — жоўторудка Су. Крем. м. жовтогрудка Ком. Emberiza citrinella, Goldammer.

назвучне в заникає.

шыткый, шытка, шытко П. Ц. Кеч. Вап. Пс. čech. všesek, všeecka, všesko. шыток ярец Кеч. = весь ячмьнь. шытко едно = вшытко едно Лег. Пс. alles eins. — шак Лп. Вап. čech. však pol. wszak. — нука К. Зб. м. внука (повстало з вѣдꙗну + ка) herein; im Inneren; innen. ходте нука! gehet hinein! ходіть до середини! — ольга Ком. Oriolus galbula, Pirol, Goldamsel psl. вꙗꙗга, pol. wilga. ольга красны выпискує або шпіват. — ратиш В. Tanacetum vulgare, Rainfarn, воротиш čech. vratič. — овірка Бод. Пс. Др. увірка Брв. м. вовірка, вивірка Eichhörnchen, sciurus psl. вꙗꙗрица. — стеклый Г. wüthend čech. vztekly. — стеклина Г. Wuth čech. vzteklost. — він зяў Брв. м. він взяв psl. онꙗ вꙗꙗлꙗ ꙗстьꙗ. — олове очько Др. волове очко, Zaunkönig, Troglodytes parvulus. — чєра Чаб. м. вчєра psl. вꙗꙗчєра.

заник ў в оў з лꙗ.

добати Т. м. доўбати cf. psl. длꙗбєсти *γλύφειν*, scalpere. — стоп Зб. м. стоўп psl. стꙗꙗпꙗ *στήλη*, columna. — стопкы С. Blutfedern „як починат ся роззначити піря, то стопкы“ м. стоўпкы, стовпки. — стопци Су. item = стовпці; — кадуб. кадоб Кру. = кадовб. — чонок ткацкый Бод. cf. psl. чꙗꙗнꙗ cymba.

занне *ÿ* (л).

кобица Кр. м. ковбиця, ковбок, Klotz cf. germ. Kolben. — ковакы побіч кѳовакы Я. Ста. м. клеваки, кловаки Hauer, Eckzähne beim Schweine. — човек побіч чѳовек, чловек Су. psl. чловѳкѳъ. — коноплы посконны Лі. Кеч. = к. плосконні Staubhanf, Femmel. — сава Ісусу Христу! (Остурна на Спішу) = слава І. Хр. [із слава повстало сѳава, потом через випад *ÿ*: сава].

р випадув.

ярмак О. Су. 36. Jahrmarkt, ярмарок. купиÿ коня на ярмаку О. — качмарь Кеч. Чрт. м. корчмар. pol. karczmarz.

т не викидає ся.

квітнути Лп. blühen pol. kwitnąć. Поніже Фричовец выквітнул ядѳовец Ч.

т випадув.

завіслівый Лі. neidisch, завистливый psl. завистьлигѳφουερός, invidus. — капусный В. м. капустный. капусна юха = розсіл з капусти кишеної.

д не викидає ся.

захолоднути К. м. захолонути. барз захолоднуÿ er verkühlte sich sehr. — згаднути П. м. зганути. — мыдло Су. С. Seife čech. mýdlo. — мыдліті Су. seifen čech. mydliti.

д викидає ся.

ріство Ч. м. рідство psl. родъство тохетós, partus.

н вмітує ся.

горчок С. plur. горчкы cf. psl. грѳньць ruth. горнець.

к випадув.

праснути Чаб. mit Geräusch anschlagen cf. čech. praskati krachen. лотай прасне собоÿ на свічку der Nachtschmetterling schlägt mit Geräusch an die (brennende) Kerze an.

г в середозвучї заникає.

зобаряти сѳі Ц. м. зобагряти ся gerinnen, coaguliren. кров ся зобагрят Ц. = кров зѳідає ся, кров ся зобаряла Ц. = кров зсіла ся. — мліско К. м. мгліско Nebel (властиво в тім говорі: „гмла“, отож місто „гмліско“ а те місто *ÿ*мгліско cf. psl. мѳгла). — баньіткы Г. м. багньіткы, багнятка Kätzchen der Bäume namentl.

der Saalweide (Salix caprea, Palmweide, роқыта). на квітну неділю сятят банітки з роқыты.

в середнозвучне заникає.

віторок Ц. м. вівторок psl. кѣторьникъ. — сятый Пс. Зб. psl. сѣатъ. сятый вечур Пс. м. святой вечер heiliger Abend. — обісити Чрт. Зб. м. обвісити psl. обѣсити *κρεμαννύσαι*, suspendere. — роз'язати Чрт. psl. развзати *λύειν*, solvere. — привязати Зб. м. привязати psl. приказати *δεσιμῆν*, ligare.

т (=ть) відпадає в визвуді).

пядесят Ц. *čech padesáté* psl. пѣтъдѣсѣтъ. — шісдесят Ц. *čech. šedesáte* psl. шѣстьдѣсѣтъ.

т визвучне відпадає.

контрак Кеч. м. контракт, contractus.

визвучне г заникає.

бодáй Зб. м. Бог дай. — понайбі Ч. м. помайбіг, помагай Біг.

звучні суголоски стають глухими.

нохот Бод. м. ноготь psl. ногътъ. — хліста Ч. м. глиста. — худік Крем. м. гудик, Wiedehopf.

глухі суголоски стають звучними.

набрэзінути С. м. набряскнути. набрэзгле молоко = молоко не зовсім квасне, зсіле. — пага Су. м. паха. — дупнути Кру. м. тупнути (einmal) mit dem Fusse stampfen cf. slovac. dupat'. — дай Зб. м. тай (зрівнай укр. да місто та).

Переставка суголосок (Consonantenversetzung).

л—в місто в—л.

полава К. м. повала, стеля Zimmerdecke, Soffite.

р—ў (=л) місто л—р.

курастўа Су. м. куластра, colostrum (в декотрих околицях говорять: курастра а то л через уподобненє переходить на р гл. стор. 49.

г—ў місто в—л.

ігоўга Кру. м. іволга, Oriolus' galbula, Goldamsel psl. влѣгл.

рв місто вр.

гарван У. Лп. Вап. місто і побіч гавран Rabe, Corvus corax. гарван Кеч. Кру. ВС. Бод. Г. Брв. = гавран Лег. Ком. psł. гавранъ *korax*, corvus čech. havran bulg. гарван. гарван чисто чорный У. der Rabe ist einförmig schwarz. — пóрваз Б. psł. пóкразъ čech. provaz ruth. повороз. — Гарвило Чрт. м. Гаврило psł. Гаврило Gabriel.

ер місто ре.

ю терня Ц. К. м. ютренняя, утренняя pol. jutrznia psł. оутрѣня.

г—з місто з=г.

пагніст С. Л. (пагніст) plur. пагности psł. пазногъть.

гм місто мг.

гмла К. м. мгла psł. мъгла *dmíhla*, nebula. slovac. hmла. залегла гмла.

лг місто гл.

молга В. С. Бод. Nebel м. мгла čech. mlha, mha et mhla. молга затыгла, буде дойщ Ц. моўга Яс. з молгы доч ситит Бод. — мóльга залегла Ч.

п—к місто к—п.

покріва Кр. м. кропива, копріва Крем. psł. коприва urtica, Brennessel čech. kopřiva. глуха копріва Кр. Taubnessel, Lamium. — покріва і копріва Лі. — покрівняк і копрівняк Лі. Sylvia, Grasmücke. пукалка В. місто і побіч купалка В. Leucht-käfer, Johanniswürmchen, Lampyrus noctiluca. пукалка, што шьа блищит г ночи В.

хп місто пх.

хпати м. пхати. він одохпат Т. = він відохає er stösst ab. — в скору зо шилом шьа вохпат ВМ. = в шкіру шилом віпхає ся. — орішок орелови вохпался до піря Кру. der Zaunkönig versteckte sich im Gefieder des Adlers.

2. До пнетвору (Stammbildungslehre).

Декотрі замітнійші наростки.

Суццники (Substantiva). а) мужеского рода.

-ть. прольій Бод. Gussregen. — продай Т. Verkauf. — приодьів Крем. Bekleidung. — облак ВСв. Fenster (з обь-влак-ть).

-ѡй. ступяй К. Tritt, крок. — крочай С. Schritt, крок ѡсч. kročej. — облічай Лп. habitus Aussehen psl. обличай *χαράκις*, figura ѡсч. obličej. пліства жоўта еден ма облічай, што біла die gelbe Bachstelze ist vom ähnlichen Habitus, wie die weisse. — підножай звич. в ч. многім: підножайі Чрт. часть кросен.

-ей. курей С. Huhnzwitter, hermaphroditus masculinus von Gallus domesticus. — кырдей Вап. Heerde, кырдель.

-ьльъ. воробель Ц. Ч. Ком. В. Кеч. Кру. ВС. Бод. Чрт. Sperling, passer. nom. plur. вороблы. — рудель Крем. Röhling, Rusicilla nom. plur. рудлы.

-ельъ. кырдель О. Heerde. кырдель свін, овец, коров, волів. два кырдельі.

-алъ. рогадь Ч. Leg. Rehhock. — моталь Зб. Schmetterling.

-оль. рыболь Лп. Sterna Seeschwalbe. рыболь плюсне до воды.

-ла. стрясила Г. Brausekopf, Händelsucher.

-аръ. склепарь Ц. Gewölbebesitzer; Kaufmann (в Гаме-риці волают: „шторник“). ід до склепаря. — оріхарь Бод. Nussheher.

-аръ. волярь У. волярь іде зо статком der Ochsenhirt treibt das Vieh. — паньщар (ь) Ком. der den Frohndienst verrichtet. — рыбярь Крем. Sterna. — орішар П. Nussheher.

-оръ. геньор Ч. Gänserich, гусак nach dem Rufe: гень! гень! cf. pol. gąsior. ўапіті того геньора. — піскор Лп. пискір Ста. В. Spitzmaus, sorex (nach den piependen Tönen, welche dieser Insektenfresser oft hören lässt, so benannt) cf. піскати, пискати.

-уръ. гачур Чрт. лошак, männliches Fohlen.

-ура. шашура Лі. Töpel.

-асъ. дикас ВМ. wilder Obstbaum. дикасы = дикы дерева дикы грушкы, дикы ябка.

-ьць. кавалец Ц. Stück. кавалец хлыба. — тварожец Ц. сирец. — обторганец С. lumpiger Kerl. — косец У. genit. кісця Mäher. — пугарец В. kleiner Becher; Gläschen. — буква-рец ВСв. малий буквар.

-онъ. стрігонь Лег. Zauberer (zu bemerken ist in dem Ausdruche der Laut r (= g) strigoń und nicht стригонь, stryhoń, wie es eigentlich im Ruthenischen lauten sollte) slovac. strigoń.

-анъ. мурвань Зб. Ameise, formica. еден мурвань nom. plur. мурваны.

-ьнь. шурень Крем. Rehbock.

-унъ. мордун В. Mörder.

-ина. ледачина Вап. *liederlicher Mensch* (леда-къ+ина).
 -ичйъ. свѣтич Ком. В. Пс. *Leuchter*. свѣтич в церкві
 і в хыжи. *šech svítíč*.

-ячйъ. куряч С. *Raucher* *šech*. *kuřič*, *kuřák*. — косяч У.
Mäher. — поганяч Зб. *Treiber*, *hal*. погонич.

-ъкъ. баранок Ком. *nom. plur.* баранкы. — футок Бод.
Wiedehopf nom. plur. футкы. — пруток К. *Stiel*. — волок Вап.
gew. im plur. волкы = волики, *kleine Ochsen*; *Ochsen* (пещено).

-ъко. лупко Крем. *Wiedehopf*.

-ъкъ. коничьокъ Г. (конь+икъ+ъкъ). — пісочьок Г.
 (пѣзкъ+ъкъ). — горночок Вап. *kleiner Topf*, *Töpfchen* (гръвъ+
 ькъ+ькъ).

; унъкъ. старунок Брв. *Sorge*, *Kummer*.

-икъ. вороблик Ц. *Sperling*. — ястрябик Т. *Sperber*,
Nisus communis. — ірайцарик Б. *Kreuzer*. — стромик В.
Bäumchen. — пастерик Г. *kleiner Hirt*; *Hirt*, ідут пастерикы. —
 гребенік Пс. *kleiner Kamm*; *kleiner Schopf*. — рыджік Ком.
Reizker. — гачурік Ц. лошук. — присыпанік Г. *Käsekuchen*
 (при-сыпа-нъ+икъ).

-якъ. серняк Ком. Др. *Rehbock*. — худобняк ВМ. *armer*
Schlucker, *armer Mensch*. — дупляк Брв. *hohler Baumstamm*. —
 кыпяк Брв. Мла. *siedendes Wasser*, *Sude*. — голяк Др. *Rasier-*
messer.

-юхъ лежух Зб. *Faulenzer*.

-ошйъ мудрцош Ч. *Klügler*, *Klügling* гал. мудрагель. —
 скуптош Ч. Крем. *Geizhals*. — баб'прош В. *Patzer*, *Pfuscher* „што
 не робит, лем бабрат“.

б) женьского рода.

-ь. бридь Су. Г. *Hässlichkeit*. блышицы то бридь Г. *die Wan-*
zen sind scheussliche Insekten. — ледач Вап. *collect.* (ле-да-къ+ъ)
 сама ледач *lauter Taugenichtse*.

-ия. патрия Кеч. *Aussicht* cf. патрити *šech*. *patřiti*, *pol.*
patrzyć.

-а. одыва П. В. *Kleidung*. — приодыва В. *item*. — лыя
 Брв. *Gussregen*.

-ль. дуль Бод. Пс. Г. *Sausewind*; *Sturmwind*. така дуль на
 дворі. як дуль рушат, аж з'оначит конаря.

-фя. коляя У. Бод. *Geleise*. коляйі = „ямы за колесом“.
 „што колесо выбие“.

- уля. лябдуля П. schwatzhaftes Weib, Klatschweib. — трачкуля (в Боршодській столиці Borsod) Grastuch, плахта с траками; у Замішанців: тороканя.

- ера. мушера Лп. Blattlaus, Aphis.

- ура. гачура Чрт. лошиця.

- еза. трапеза Ч. Крем. Qual, Kummer, Drangsal (cf. трапити quälen; торопати, сторопати ermüden). трапеза велька grosser Kummer.

- ица. рачіца У. Ком. Krebsweichen. — мурованица Крем. Chaussee, мурована дорога (в Гал. в Тернопільщині: мурованка; у східнорускій часті Угорщини: чиненик). — куміця Пс. Gevatterin кума. — усніця Пс. Raure. — сусьдиця Пс. Nachbarin, сусіда. — недьілиця Пс. Sonntag, неділя. — гадиця МЛа. (= гадиця) Kreuzotter, Pelias berus. — чубпця Б. Schopf.

- ть. опасть Др. Г. Брв. МЛа. соплі на дереві, Eiszapfen an Bäumen (о-пад-ть). опасть на стромах.

- сть. завіслівост Лі. Neid.

- ота. гырмота Крем. Donnerwetter. — мерзота Вап. elendes Zeug; Ekelhaftigkeit; Elend. — доброта Вап. Güte. — чуднота Бод. Wunder (Wunderlichkeit). — бридота Бод. Hässlichkeit. — мракота Пс. dichter Nebel; Finsterniss; Unzahl. тьльо, як мракоты = in Unzahl. psl. мракота tenebrae. Was die Relation der Bedeutungen: Finsterniss und Unzahl anbelangt vgl. psl. тьма tenebrae et numerus infinitus.

- та. чорнута МЛа (або пещено: чорнутка) Namen eines schwarzen Schafes.

- да. лябда П. zusammengeschwatztes Zeug, Plapperei; dummes Geschwätz, Klatscherei.

- ань. рубань С. Holzschlag.

- ина. різовина Крем. Sägespäne. — шьваченина Вап. geweihtes Osterbrod, свячене (свѣштѣнь+ина) — верхнина Вап. Sahne). — здышина Вап. Aas. — серстина Вап. Thierhaar. — здохлина Кр. здохліна Г. Aas. — підгорліна Ки. Ста. Wamme. — повалина Чрт. Zimmerdecke. — замерзліна Ста. замерзла вода. zugefrorenes Wasser. — ошедіна Ста. Eiszapfen und angefrorener Schnee an Bäumen. — любіна МЛа. liebes Wesen. дитина-любива Herzenskind.

- ня. дорогітня П. Theuerung, дорожня, дорожнята

- аня. голованя Кр. Kaulquarpe, Froschlarve. — раканя Krebsweibchen. — Петриканя Лі. жінка Петрика, Петрикова

жінка, Petryk's Frau. — сиваня МЛа. Namen eines grauen Schafes. — роганя МЛа. Namen eines gehörnten Schafes, корнута.

- ыня. гіркыня Кв. Pfefferschwamm, Agaricus piperatus. — гоуубкыня Кв. Ств. Grünling, Agaricus flavo-virens. — ворожкыня Ч. Zauberin (а ворожка Ч. Zauberei). — ўогыня Лер. Weissdorn.

- оха. серньоха МЛа. Mamen einer weissen Ziege.

- ька. бурка Бод. Sturm nsl. burka, буря. бурка або туча = вітор і дочь Пс. — краінка Чрт. kleines Land, kleine Provinz. — гачурка Чрт. мала лошиця; лошиця (пещено).

- ька. кумічка Пс. Gevatterin (кума+ица+ька), — ладічка Пс. Kasten, Kiste (лада, ладия).

- ака. клюбака. Бод. до тяганя води, клюка.

- ика. суровика Брв. Milchschwamm, Agaricus ruber.

- ба. тягоба Б. Bedrängniss, Beschwerlichkeit. тягоба в грудьох. — клятба Вап. Verwünschungen. — женитьба Чрт. Heirat. — сватьба Г. Hochzeit.

- ва. бліства Лп. Bachstelze. Motacilla. бліства быват по яркох die Bachstelze hält sich an Bachufern auf. — моква Бод. nasses Wetter; namentl. nasser Schnee.

- ыва. молоджава Ч. Брв. Jugend, молодїж, молодь. — спрощава Ч. Pöbel.

в) середного рода.

- я. (р) (просл. иє). тканя П. Gesspinnst, ткань psl. тьклниє textum. — грудя Г. Erdklumpen psl. груднє βόλακες, glebae; βώλος, areola. — дыча Ч. Bast. — конаря Г. dickere Baumäste. — конарівя Г. item. дуть конарівя ламле der Sturmwind zerbricht dickere Baumäste. — лупя Чаб. лупя з бандурок Kartoffelschalen. — кістя Б. Knochen. — пупча Бод. Knospen (плпкь+иє). — конопя Б. collect. Hanfpflanzen, Hanf. дуже конопя viele Hanfpflanzen.

- ло. житло Чрт. Wohnung, Herberge. — прозирало У. Spiegel. — видьило Кру. Sehapparat, Sehorgan (в загадї).

- ьство. худобство Лі. Armut. кумство Вап. — ворожство. ворожильство Вап. Zauberkünste; Zauberei; Zauberesen. — мудерство Вап. Kunst, Klüglerei; Klugheit. psl. мждръство φρόνησις, prudentia. — дозвольтство Бод. Erlaubniss.

- ат. конича П. gew. im Plur. коничата одер коники Pferde, Pferdchen (конь+икь+ят). совча Т. (сова+ька+ят) мале совча. — пульча Кр. Л. Г. Бод. junges Truthuhn (пулька+ят) plur.

пульчата. — пчоля Кр. gew. im Plur. пчолята Bienen. дича Ч. Frischling plur. дичата. — жабеня О. plur. жабенята. — голя Су. nackter Nestvogel plur. голята. — серня Бод. junges Reh plur. сернята. — пупча Бод. kleine Knospe plur. пупчата (пѣпѣкъ + ат) auch als Collectivum und dann nur in der Singularform gebraucht: пупча = Knospen [S. Suff. ѣ (= старосл. иѣ)] — рыбча Др. (рыба + ѣка + ат) plur. рыбчата Fischchen. — овча Др. junges Schaf; Schaf. psl. овѣча. plur. овчата ukr. овецата. — мышча Г. plur. мышчата (мышь + ѣка + ат). гнѣздѣ Зб. kleines Nest. — планча Зб. wilder Apfel- oder Birnbaum (планка + ат). — кораля МЛа. gew. im Plural. коралята стройны schöne Korallen, Schmuckkorallen. — статча У. Vieh (статѣкъ + ат).

-ѣко. совятко Т. (сова + ат + ѣко). — крилко Кр. = крильце. — яйко Су. Крем. — голятко Су. nackter Nestvogel. — полотенко у качкы, гускы Крем. Schwimmhaut zwischen den Zehen der Ente, der Gans. — курятко Ком. (кура + ат + ѣко). — курчатко Ком. (кура + ѣка + ат + ѣко). — насѣинко Ком. Samen. в перших конопльох нѣт насѣинка, а в других ест насѣинко. Ком. — денко Вал. — перко МЛа. — пѣрко ВО. — паздерко Б.

-иско. выковѣско П. желѣзна оправа; желѣзна оковка. — млѣско К. або молга Nebel. — сѣднѣско Лї. Sitz. — гробѣско Ч. Grabstätte, гробище, гробовище. — жабѣско Ч. Frosch. черевата жабѣско. — жидѣско Ч. Jud. — бортачѣско Б. gemeiner Flegel, бортак. — хлопчѣско Кру. Knabe. — хыжѣско В. мѣсце під хыжу; мѣсце, де стояла хыжа. — дѣвчатѣско Кру. — зрубовѣско Кеч. Ort im Walde, wo Bäume gefällt wurden; Holzschlag. — звертѣско Кеч. Rahne.

Ивший рід декотрих сущників, нїж в загальнорускїм.

женьского рода :

сяга К. О. Klaffer м. сяг. до сягы древо класті Holz schlichten. — шкаруха Кр. гал. скорух, скрух Faulbaum, Rhamnus frangula. — парха Лї. гал. парх Räude. — мочар Лп. Пс. велька мочар = великий мочар. — труда Лег. (мѣсцево) м. труд, Drohne. — дзюба Су. м. дзюб, Schnabel. = лаха Б. м. лах in der Bedeutung: Kleidungsstück. — огрызка Бод. м. огризок, качан Kerngehäuse der Apfelfrucht. шар огрызку з ябка, з грушкы. — джаворонка Зб. м. жаворонок alauda. — локоть Зб. Elle. една локоть = один локоть. — птаха Ки. м. птах.

мужеского рода:

міль Ц. genit. моля — в гал. часто: міль genit. моли gen. fem. — банюр Ц. Ч. Крем м. баюра. — ціцок Ц. м. цицка. єден ціцок. — червоток С. Л. Я. Ч. Klopfköfer, Anobium в Гал, червотока (гл. Початки до уложеня номенклатури і терминології природописної народної. вап. Иван Верхратский I. 1864 р. стор. 5). — змвй Кр. Лі. або гад Кр. in der Bedeut. Schlange, Natter укр. змия Pelias berus, Kreuzotter. — квіток Кр. pol. kwiatek ukr. квітка. — рам Ки. Крем. Rahmen, рама čech. ráм. okenni ráм Fensterrahmen. красный рам = schöner Rahmen, красна рама. рам велький Крем. — смерек О. в Гал. звичайно: смерека. — слежень У. тот слежень м. тота селезінь. — ріш (ь) Ста. велький ріш = велика рись. — гуц Крем. genit. гуца Dickicht в Гал. гуц, genit. гуци або гуца genit. гуци. — шаркань Кру. Drache gen. masc. в східноугорскоруск. gen. fem. — хашц Пе. Gestrüpp великий хашц. в многих околицях: хашца. — карпель Г. Wruske. єден карпель. в Гал. у Лемк. карпеля. — глист Г. м. глиста Wurm. пантліковий глист Г. Bandwurm. — пец Ц. Ком. . . česk. slovac. pec. м. піч psl. пашть — заплат ВСв. м. заплата cf. čech. plat.

середного рода: -

зрінко С. Л. Ч. зрілко Крем. м. зрінка gen. fem. (але в Зб. зрінка). — ямело Ком. Viscum album, weisse Mistel м. оме-ла. тлусте ямело. — павіко Ком. м. повіка, Augenlid. павіко вышне oberes Augenlid. павіко нижне unteres Augenlid. — бобрунко Кру. м. бобрунка, Coccinella, Sonnenkäfer.

Зложені слова.*Зсувка (Zusammenrückung).*

Сполуки імени з іменем: мыш-пергач Ч. мыш-пыргач У. Fledermaus. — лакті-брада! Кру. — піў-друга Г. anderthalb. Сполуки частиці занікуючої з іменем: ни-се-ні-то Г. Taugenichts. — нездатный К. untauglich. — нерадый П. nicht gewogen. — неодоўга С. bald.

Сполуки частиці приіменникової і імени: нашалистый Ки. etwas thöricht; überstürzend, aus dem Gleichgewichte fallend; aufbrausend. — паірка О. kleine Fischart. — па'чускы Чрт. Mittelwerg. — почервенявый Л. Крем. etwas röthlich, ins Röthliche follend. — погыркавый Крем. etwas bitter, einen bitteren Nachgeschmack habend. — посивявый Крем. etwas graulich, mit einem

Stich ins Grauliche. — просівый Л. graulich, ins Graue fallend. — присухый Лі. etwas dürre; etwas mager. — — по-за-вчера Кеч. vorgestern, — покус Ком. etwas. — вонка Кеч. — внука П. — зарань ВС.

Сполуки повельника зіменем: свербогуз Пс. (місто свербигуз). — лудигріш Лп. Gauner; der Geld entlockt. — крутиглав Др. Wendehals. — стрясн-мерьва Г. Hitzkopf, Händelsucher. — трясн-хвост Я. тряснхвостка Ста. тряснгузішьяк Зб. трясн-хвостка Я. трясидуца Ц. Bachstelze, Wippsterz, Motacilla [den ruthenischen Namen dieses Vogels liegt wie dem deutschen Wippsterz (Wippsteert) dieselbe Vorstellung zu Grunde: ein mit dem Schwanze (Sterze) wippender Vogel]. — валібук Кру. — валі-верьх Кру. — місяжельзіо Кру.

Зложене (Composition).

Зложня опредільна (determinative Composition) мудрохырь Г. Schlaumeier. — куропата. куропатка. куропатла et куропатра Rebhuhn. — златоглава К. Goldhähnchen.

Зложня зависимостна (Abhängigkeitscomposition) вітригон Вап. Windbeutel, пустый человек, вертипорох, гонивітер. — чисточорный К. einfärbig schwärz. — старовіцький Б. alt herkömmlich. — каждоденный С. пр. каждоденны лахы Kleider, die gewöhnlich getragen werden.

Зложня привластна (possessive Composition). кривонос Су. Kreuzschnabel. — черногрудка Чаб. Schwarzkehlchen. — червенодупец Крем. Rothschwanz. — червенобочка Т. eine Sorte roth angelaufener Birnen.

Зложня з приіменника і імени. — безочливый С. unverschämt. — презрога Ком. Schwein, безрога (през = без). — — навразка У. — налісняник У. — — облічай Лп. Aussehen. — покрайный Л. am Rande, an der Grenze liegend. — поледіца Ц. — повітріца Ц. — підсосняк Брв. гріб, што під соснами росне Butterpilz, Boletus annulatus. — піднібья Ста. Gaumen. — пыдфріштик Крем. — пыдвечурок Крем. — — причулок (в Меріснаці). = причілок. — пригварка Чрт. — приглавок У. — пригарі В. — — заграница Т. — задушник Зб. etc.

Приложники (Adjectiva).

-ий. курій К. Huhn-. курия дупа або шкарух чорный С. Rhamnus frangula, Faulbaum. — мышій Кру. Maus-. мышій кра-

лік Кр. Zaunkönig. — вивірчий Кр. вовюрчий Лп. Eichhorn-
 вивірче (вовюрче) гніздо Eichhornnest. — жабіий Кр. Frosch-
 — пацурки жабі Кр. жабі перини П. Froschlauch. — кітчий Кр.
 кітче молоко Euphorbia. — кертичий С. Maulwurfs-. кертиси при-
 належний. кертичі купы С. кертічи купкы Лі. Maulwurfshaufen. —
 мурянчий Л. der Ameise gehörig, Ameisen-. привалежачий му-
 рянци. мурянчі перини Л. Ч. О. мурянчи заголовкы Ком. Кеч.
 Ameisenpuppen, sogenannte Ameiseneier. мурянчи купы Ч. Кеч.
 Ameisenhaufen. — мурманьчий МЛа. Ameisen-. мурманьча
 громадка Ameisenhaufen. — гаджий У. Schlangen-. венґор ест
 на гаджу постать der Aal ist von schlangenähnlicher Gestalt. —
 статчий Лп. Rind-. Vieh-. статче лайно Kuhfladen, Mist des
 Rindviehes. — увчий Лег. Schaf-. кльщ увчий Schafzecke, Melo-
 phagus ovinus.

-йть (наросток той в инших говорах нашого языка дуже роз-
 повсюднений тут стрічає ся рідко). пташачий Лп. Ста. МЛа.
 Vogel-. dem Vogel gehörig. пташачий краль Лп. Zaunkönig. —
 пташачий астряб Ста. МЛа. Sperber, Finkenhabicht. пташачи криль-
 ца ВО. Vogelschwinger. — жабячий Кеч. Frosch-. жабячі па-
 цюркы Кеч. Froschlauch. — лишчачий Бод. Fuchs-. (лишка+
 ат+йть) лишчача голова Fuchskopf. — курячий МЛа. астряб ку-
 рячий МЛа. Hübnerhabicht.

-ьскъ. жабскый Ц. У. Frosch-. жабскы пацуркы Ц. У.
 Froschlauch. — гамерицкый Б. amerikanisch (гамерика+ьскъ =
 гамеричьскъ, гамерицкъ). — фарскый ВО. Pfarr-. фарска
 дывка = служниця з клібанийі. — дывоцкый Вап. psł.
 дѣвчъскъ cf. дѣвѣка virgo. — каноніцкый ВСв. dem Dom-
 herrn gehörig. каноніцкы лахы Domherrnkleider.

-пть. моховітый С. mit Moos bewachsen, moosig. — ка-
 мінчовітый Ки. mit Gerölle bedeckt, steinig. камінчовіте поле. —
 румовітый Ч. У. румовіта земля mit Mergelgrus bedeckter Boden.
 — нозіріцевітый Ч. moorig. нозіріцевіта земля Moorboden. —
 швайковітый О. pfriemenförmig. — мокровітый У. nass, feucht.
 — вілковітый Ком. gabelig, furcatus. — гороховітый Ком.
 finnig. гороховіта солонна. — дожджовітый В. regnerisch.

-истъ. попелістый Ч. aschgrau. коні попелістый Ч. — ма-
 зурістый У. увца мазуріста = біла, коло очий чорна. — наша-
 листый Ки. надшалістый Крем. etwas thöricht; aufbrausend;
 überstürzend, галативоватий. — паздерістый Крем. mit Splittern
 versehen, splitterig. дошка паздеріста = дошка задпркаста. — ша-
 леністый Г. toll. — вилковістый К. gabelförmig.

- нійъ. синій (синій) Чрт. psl. синь. — туній Ц. psl. тоунь.

- ньъ. ярній Бод. Frühlings-. роботній ВСв. Arbeits-. работня пчола Arbeitsbiene, Arbeiterbiene. — роботній день Arbeitstag. — вечурній Ц. Abend-. — вечурня звызда.

- ать. смугатый У. gestreift. — чеператый ВСв. gabelförmig verästelt; mit emporgestreckten Armen; kreuzförmig. cf. psl. чепуратъ ὄζους ἔχων, nodosus, ramosus. — крижатый Бод. breitschulterig. — баюсатый С. mit einem Schnurrbart versehen, schnurrbartig, усатий.

- асть. рябкастый Т: gescheckt. худкы рябкасты die Wiederhörpe sind geschenkt. — ріжкастый Т. gehört, mit kleinen Hörnern. — сьіменкастый Су. fein gesprenkelt. — жоўтастый Др. gelb gemischt, gelblich. — сивастый Мла. grau gemischt, graulich.

- инъ. сестрин К. der Schwester gehörig, Schwester-. — тетин Брв. der Tante gehörig. — жонин ВСв. der Frau gehörig. — материн Г. Mutter-. материна душка Г. Quendel, Thymus serpyllum.

- ньъ. хробачный К. Wurm-, wurmig. хробачный опіх wurmstichige Nuss. — хыжный Чрт. Haus-. хыжны двери. — челядний К. челядна хыжа Küche. — обхытний Л. ВСв. схіпний.

- ѳнь. ярчаный Вап. Gersten-, der Gerste gehörig. ярчаный хлїб Gerstenbrod, aus Gerstenmehl gebackenes Brot. — татарчаный Брв. dem Heidekraut gehörig. татарчаный квїт Blüte des Heidekrautes. — клочаный Бод. aus Werg verfertigt.

- авъ. хмуравый Крем. mürrisch; finster. хмуравый человек. — остудавай Пс. mit Leberflecken. лице остудавае = з остудами (chloasmata, Leberflecke). — блыскавый Зб. glänzend ѳech. blyskavý.

- явъ. сівявый С. graulich. — непослухнявый Ки. ungehorsam. якас непослухнява — шкода ті свїта! Ки.

- ивъ. ушивый Б. lausig ѳech. všivý.

- ливъ. ганьбливый К. schamhaft, соромляжий. — забытливый К. vergesslich. psl. забытливъ ἐπιλήσιων, obli-viosus. — сепетливый С. шепетливый Пс. lispelnd. — газдовлівый С. sparsam, господарний. — хоркотливый С. räuspemd. — завіслівый Лі. neidisch. — задыхлівый У. Су. asthmatisch, engbrüstig. — ушливый Б. lausig. — форкотливый Пс. lispelnd. — бодливый Кру. бодливъ руп-

gens; cornu petens. — терпезливый Кеч. = терпеливый geduldig (імовірно з *терпезнь+ливъ) psl. трѣпѣликъ καρτερός, patiens.

- овъ. месовый Ц. Fleisch-. месова полівка Fleischbrühe, Fleischsuppe. — водовый Т. Wasser-. водовы ящурки бывають г воды die Molche (Triton) kommen im Wasser vor. — ірульовый Я. der Kartoffel gehörig, Kartoffel-. ірульова натіна. — заяцьовый Лп. Hasen-. заяцьова капуста Hasenklee. — бозьовый Лер. Gottes-. бозьова бобурунка Marienkäfer. Coccinella. — вечерьовый Крем. Abend-. вечерьова зьвізда Крем. Abendstern. — жидів Кеч. Juden-. фіскалуш жидів = адвокат жидовий, адвокат жидівский. — сныговый Г. Schnee-. заметы сныговы Schneeverwehungen. — боговый Зб. Gottes-.

Степенованє (Gradation),

Творба другого степеня (порівника, comparativus) за помочию наростка -ий, -ьши, -є частійше тут лучає ся, ніж за посередю наростка -ки, -кьши, -кьє. Третій степенъ (одличник, superlativus), творить ся передростком най приставленим до другого степеня. Пр. гардый pulcher, гардший pulchrior, найгардший pulcherrimus; дорогой, дорогіший, найдорогіший; туній, тунший, найтунший і пр.

Місто красший, найкрасший говорять декуди пр. в Ор. крайший, найкрайший slovac. krajší, najkrajší (з „красший“ повстало через уподобненє „крашший“, а відтак наслідком знеподобненя: „крайший“).

Передросток най в третім степені приймає подекуди вид ный пр. ныйбільший Пс. ныйменьший Пс. ныйчервіньший Пс. (= найчервонійший). ныйзеленьший Пс. ныйвысший Г. — ныйкоротший Др. — ныйкрасший Др.

великый має в порівнику: векший (pol. większy, čech. větší, psl. вѣтшій), в одличнику: найвекший pol. największy, čech. největší psl. найвѣштій) побіч загально уживаних форм: більший, найбільший.

Для вираженя дуже високого степеня служить иноді передросток пре приставлений до 1. степені (рядовика, positivus) пр. превеликий, преславный, прекрасный (psl. прѣвеликъ permagnus; прѣславнъ valde inclutus, celeberrimus; прѣкраснъ perpulcher).

Також кладе ся для степенюваня барз або дуже перед рядовиком пр. барз голодный, дуже добрый.

Іноді присловник дуже усилює ся ще присловником барз: барз дуже чкода Чрт.

Яко форми порівника і одличника присловників тут згадаємо: ближе Ц. Кеч. подте ближе tretet näher heran. — выже Л. höher. — выше Лі. — ниже Лі. — скорє Т. Кру. чим скорє (= чим скорше). — вецє Кр. (čech. více pol. więcej). — дале Лі. — скорій Зб. (= скорше). — барже Лі. (від барз pol. bardzo comp. bardziej). — — найвыже Л. am höchsten. — найскорє замерзне сїница Т. die Kohlmeise leidet vom Frost am meisten (erfriert am schnellsten). — найвецє Кр. — найдалє Кеч. — найбарже Лі.

Глаголи (Verba).

Теперішник глагола йїхати (psl. ѣхати vehi) творить ся від пня йїха, отож: йїхам, йїхаш, йїхат psl. ѣхаж, ѣхашн, ѣхаютъ; повельник йїхай, причасник ч. теп. йїхаючий, йїхаючи; тим часом форма теперішникові в загальнорускім уроблюють ся від пня йїд отож: йїду, йїдь, йїдучий, йїдучи. — [де йїхате? Крем. = куди йїдете? wohin fahren Sie?]

Дієприложники теп. д. ст. уживають ся рідко, а іноді мають значєне приложника пр. пахнячий odoratus, wohlriechend. пахняча ружа С. wohlriechende Rose — світячий leuchtend. світячий хробачьок Брв. Leuchtwurm, Leuchtkäfer. — колячий Ц. Крем. stehend; dornig, stachelig. гліг колячий. — терня коляче.

Яко форми причасникові замічаємо: штыхачий Ста. (стягненє місто: штыхаючий від штыхати = stechen). серст штыхача stehende, borstige Thierhaare. — липкачий К. Ста. klebend, klebrig (стягненє місто: липкаючий від липкати, прилипкати kleben, haften bleiben). липкача земля klebriger Boden.

Причасник мин. дїйного стану П. тырвалый = тревалый (від тырвати = тревати) має значєне приложника: dauerhaft, ισχυρός, durabilis. — присталый Т. reif, maturus. присталы слівкы reife Pflaumen.

Причасник минувшика страдного стану на -ть дуже розповсюднений, а нераз уживає ся. подібно як причасник мин. страдного стану на -нь і від неперехідних глаголів.

Конфєрі погниты П. verfaulte Kartoffeln. — счорныте зерно П. schwarz gewordenes Getreide. — збутныта солома Ц. verfaultes Stroh. — замкнута солома Ц. durchnässtes Stroh. — замкнуты двєрі geschlossene Thüre. — загната корова Ц. eingetriebene Kuh. — залята лука Ц. überschwemmte Wiese. — посконны коноплы

ще не vybraty T. der Staubhanf ist noch nicht gesammelt. — спухнута нога T. K. geschwollener Fuss. — одорвата голова K. abgerisener Kopf. — побутныте сыно K. verfaultes Heu. — выткнута нога K. verstauchter Fuss. — оброснуты ноги K. (mit Federn oder mit Haaren) bewachsene Füße. оброснуты ноги у совы befiederte Füße bei der Eule. — збеснытый пес С. Л. Ч. Ц. Су. (toll gewordener) wasserscheuer Hund. — вытягнутый палец Л. emporgestreckter Finger. — стягнутый капелюш Л. herabgerissener Hut. — прітіснутый человек Лі. bedrängter Mensch. — одвыкнутый од роботы Лі. von der Arbeit entwöhnt. — збаршнытый (спаршнытый) пняк Ки. vermoderter Baumstrunk. — спорохнытый дуб. Лі. O. morsch gewordene Eiche. — зрашите дерево Лі. verfaultes, morsches Holz. — роздражнюты пес У. gereizter Hund. — пріроснутый корінь У. angewachsene Wurzel. — поручя згните Крем. verfaultes Geländer. — одквітнута ружа У. abgeblühte Rose. — овес посьяты Лп. gesäeter Hafer. збершныте дерево Су. morsch gewordenes Holz. — познаты злодый Су. erkannter Dieb. — грулы зболыты Крем. erkrankte Kartoffelknollen. — преголоднытый хлопец Ком. hungrig gewordener Knabe. — выдаты Б. Бод. eigtl. ausgegeben, vergeben. уж ем три двадцет рокы выдата Б. ich bin schon drei und zwanzig Jahre verheirathet. — зунутый БО. ermüdet. якый сом зунутый або якый сом страпений wie bin ich ermüdet. — надгнитый пень Крем. zum Theile faul gewordener Baumstamm. — почорныте зерно Кру. schwarz gewordene Getreidekörner. — місто зос чорным полотном обтягнуте Кру. die Stadt in Trauer gehüllt (wörtl. mit schwarzen Leintüchern verhangen). — ведно зліпнуте ВСв. zusammengeklebt. — vybrata конопля ВСв. gesammelter Hanf. — набырмітый cf. pol. nabrzmiały. набырміте лице geschwollenes Gesicht. — нива поората Пс. geackertes Feld. — розогрітый пец Пс. ersitzter Ofen. — імено дате Др. gegebener Name. — дывка оддата Чрт. verheirathete Tochter (дывка hier Tochter). — напITY Чрт. betrunken. быў уж кус напITY er war schon etwas betrunken. — церков замкнута Чрт. geschlossene Kirche. — дитина замерзнута Чрт. erfrorenes (erstarrtes) Kind. — лах підратый zerrissenes Kleidungsstück. — бік выдраты Бод. herausgerissene Seite.

Причасник минувшника страдного стану на нь від неперехідних глаголів: закыртавене (закыртавлене) лясця Кру. verkümmerte Blätter (від: закыртавітв). — заляжены грушкы Ц vor dem Faulen teig (mol oder morsch) gewordene Birnen (від: за

лячи ся) — встечений Крем. або стечений Брв. toll, wasser-scheu. стечений пес toller Hund (від встечи ся, pol. wściec się). — згорений К. verbrannt (від згоріти). згорена хыжа.

Деко́трі примітні́ші пні́ глагольні.

I. (рек-ти) речи Вап. К. (бод-ти) бости Бод.

II. бацну-ти Кеч. — выкоцабнути ся Л. — грубну-ти Л. dicker werden. — заклакну-ти (ся) Су. — зошмыгну-ти Л. abstreifen, зосмикнути — крочну-ти Чрт. — кукну-ти Л. einmal blicken, gucken. — лапну-ти Чрт. greifen, fangen. — мыкну-ти Зб. — огазну-ти К. — слухну-ти Су. — спырену-ти Бод. — цну-ти ся Ч. sich langeweilen. — штыхну-ти Лі. stechen, spiessen. — утыкну-ти Др.

III. а. запозны-ти С. — збершны-ти Су. — зреші-ти Су. — набырмі-ти Т. anschwellen, набреніти, pol. nabrzmić. набырміла рука = спухла або набреніла рука.

III. б. бынча-ти Ц. (бынк-ѣ-ти). — вяча-ти Др. — ірявча-ти Т. — ірянча-ти Лі. — здорожа-ти П. (з-дорог-ѣ-ти). — йойча-ти ВСв. (йойк-ѣ-ти). — клохты-ти Б. — курча-ти Кя. (курк-ѣ-ти). — смотри-ти Чрт.

IV. бабони-ти Ч. — выпелеші-ти ВСв. — выпучі-ті Лі. — выхвілі-ті ся Кр. — выгулі-ті ся В. — вштурі-ті Лі. — гранчи-ти Т. — крivotи-ти ВСв. — крочі-ти В. — лапі-ті Лі. — мазури-ти Л. beschmutzen. — охаби-ти В. — ошеді-ти ся О. — підшпоті-ті ся К. — попели-ти ся Ц. — рути-ти Су. werfen. — сьітні-ти С. — скарбули-ти ся Др. — стопорчи-ти ся Кру. — тямі-ти Чрт. — усмерті-ті Л. — хьті-ті Лі. — шмарі-ти Бод.

V. бацка-ти (ся) К. — боженька-ти ся Вап. Gott anrufen; betheuern. — бойка-ти ся К. — бурта-ти Лег. — вола-ти Ц. — гвізда-ти С. — гудка-ти Т. — дурка-ти Вап. — іемза-ти Су. — іылта-ти В. — іыцка-ти С. — заздравка-ти В. — кйцка-ти П. — киявка-ти Су. — клапка-ти Крем. — ключкати Л. — крyвка-ти Кр. — кука-ти Л. gucken. — майда-ти О. — москота-ти Кру. — мета-ти Ч. — наштыха-ти Лі. aufspiessen. — пыка-ти Л. — пінка-ти Су. — пытва-ти Б. — піска-ти К. — побочка-ти Пс. — повіда-ти Ч. — попивка-ти П. — пряда-ти Б. öfters spinnen. — прята-ти Л. bergen. — страка-ти С. — стука-ти Крем. stöhnen, στένειν, gemere. — тарака-ти Б. — тyльца-тішья Крем. — хвія-ти ся Вап. wanken. —

цьїнька-ти Су. — цьїрка-ти Ц. — швандрика-ти Бод. — шкынтати Т. — єдна-ти Кр.

VI. вывіскова-ти (вывіскува-ти) Л. — виджува-ти Б. öfters sehen. — гіцува-ти С. — злегува-ти Кеч. — з'унова-ти Ч. — омахува-ти ся Л. — подудрюва-ти Б. — позаклякува-ти Су. — позваджува-ти Кру. — попопрюва-ти В. — потышива-ти Вап. öfters trösten. — стопкува-ти С. — усилува-ти ся ВСв. — ушипува-ти ся Чаб. — хырова-ти Я. — ходжува-ти Л. Б. öfters gehen.

Декотрі глаголи з ивншим значенєм, нїж в загальнорускім.

выдьїти Кр. подїти.

вадити Б. вязати, присилити, гвадити = увадити, привязати. кукнути. покукнути Л. einmal bllicken; hinüberblicken.

охляпнути Бод. ослабнути; з лица спасти.

осмотрїти ся Зб. оглянути ся, оглядати ся, озирнути ся, обозрїти ся sich umsehen.

ганьбити ся Кру. ВСв. sich schämen.

гонити Чрт. слати, schicken.

губїти Г. verderben.

запсотїти ся Крем. заслотити ся.

здушити с'а Бод. зогрїти ся, упрїти.

наложити кому Вап. auftragen, befehlen.

просити ся кого Лі. jmd. befragen, fragen.

повдячити ся кому Вап. den Gefallen thun; jmd. gefalten.

послободїти ся О. erschlaffen; locker werden.

потрапіти с'а Бод. ermüdet werden; müde werden.

страпити ся П. ermüdet werden.

стратити Л. verlieren.

валяти П. schelten, поганити, паскудити verb. trans.

гукати Т. (о свинях) sich raagen (також і коло Львова в Завадові: свиня відгукала сы).

гадати Г. гадати Кеч. sprechen.

застарати ся ВСв. = зажурити ся.

здавати ся Бр. übereinstimmen, zusammenklingen. будут ся нам голоса здавати unsere Töne werden harmoniren.

зганяти ВСв. aufwecken.

облазнїти Чрт. кого окпнїти. jmd. zum Narren halten.

окламати Т. betrügen.

покуляти ся Лі. sich wälzen.

балувати с чим Geschäfte führen; sich womit beschäftigen.
натяговати ся на чим. B. worüber streiten.

Присловники (*Adverbia*).

Присловники походження іменного.

singul. nominat. кус Лі. Ц. Ста. etwas. кус не поўно = трохи не повно. — вера К. — раз Кру. auf einmal plötzlich. — genitiv. кусченька Г. etwas, ein bischen. — dativ. долов Ком. долу Лп. — домов, домів. дому Л. Лі. — accusativ. вельо Кр. — лем, ле (з лено, ино). — вше Л. immer, все. — цыле Ком. wahrlich. — вірно Чрт. gewiss, sicher. — хыріцко Г. sehr wenig, ein bischen. — барз ВМ. (м. барзо). — долину Б. — гору Лп. (побіч частійшої форми locat. гори) — ablativ. концем ВСв. концем просити ся = конечно, конче, доконче просити ся. концом гонит матір до краля Чрт. = конче шле матір до короля. — дрындом У. — долом Кру. hinab. — смыком Ста. auf dem Boden schleppend, schleifend. — гоном В. stark, eilig, intensiv. гоном робити. — розгоном Л. im vollen Laufe. — locativ. гори. — дольї. — огавньї Ц. furchtbar, schrecklich, sehr. — шумньї К. schön. — гардьї Кр. Г. schön. — чударньї Лі. auf wunderliche Weise. — добрі Лі. — грозньї Су. Ч. sehr. — жалосньї Вап. jämmerlich; traurig. — красньї Крем. дякую красньї ich danke schön. — розлучньї Кру. verschiedenartig. — гідньї Кру. — вдячньї Кру. — зредетельньї Кру. richtig, auf redliche Weise. — рядньї В. ordentlich, wie es sich gehört. — статочньї Чрт. in der Bedeut. redlich, pünktlich. — вірньї Ком. treu. — plur. ablativ. рачькы В. auf Händen und Füßen kriechend. — — —

Part. praet. act. I. погодивши ВМ. (від погодати = warten пождати) уживає ся яко присловник в значеню: „пізнійше, похвилї“. качмар даст палынкы погодивши der Wirth wird später Branntwein geben.

Присловники зложені з приіменника і імени.

в-істы У. — внука П. — ведно Т. — доведна Ста. — доднука У. — докус Зб. ganz und gar. — дозрік Бод. — заран. зарань Во. — запорядь (На Лаборци). — зарядом Ц. — зато Ста. dafür, darum. — звон У. von aussen. — згоры Чрт. von oben. — здіва Л. — з-добра-діла У. — здобродіва Крем. — здолы Чрт. von unten. — знедобачькы ВМ.

— наopak К. — наскоро Чрт. eilig. — наспак К. — на-роком Крем. — позарани Кеч. — покрадому ВМ. verstohle-ner Weise. — покус Ком. etwas. — помалы Чрт. — справды ВСв. wahrlich, in der That.

З ньших присловників зложених тут згадають ся: горізнач Т. горізначкы Т. — єдностай Л. — — із зувок: да҃де Чрт. — дакоды Ста. — дакус В. — дакущїк ВС. даяк Ком. — да-як-бы ВСв. — Місто загальнорусекого в Ціголці і на Маковици частійше уживаного тепер (= psl. тепрѣко нине pri-mum) говорять в многих околицях пр. К. Крем. . . . тєраз (повстало з ть разъ = той разъ) cf. pol. slovac. teraz.

Декотрі до пнів заіменникових почіплєні наростки.

ды (да) і дъ (дѣ). — товды. — всягды Лп. — коды. — кодысік (коды-сі-к) Лі. — втоды Ста. — кед Кеч. — кедь Чрт. — одкеды Чрт. (откеды). — покед (на Спішу).

-нды. кады Ц. К. . . . psl. кѣдл, кѣдоу et кѣдѣ. — тады Ц. К. Б. Т. . . . psl. тѣдл, тѣдоу et тѣдѣ. — тамады П. — стамады Лі.

-ля (лѣ). покля Лі. — докля Лі. — покаль. докаль. — потля Кру. — поталь. доталь Ч. — одкале Чаб. — одтамаль Лі. — оттале Чаб. — тадыль К. — тамадыль К.

3. До словотвору (Wortbildungslehre).

Склонєнє сушників (Declination der Substantive).

І. Число єдиничне (numerus singularis, єднота). Іменяк (nominativus): сніп. рідник (genitivus): снопа. дайник (dativus): снопу (снопови). переємник (accusativus): сніп. зовник (vocativus): снопе. творник (ablativus): снопом. містник (locativus): снопі. Число многе (numerus pluralis, многота). іменяк: снопы. рідник: снопох (рідко: снопів). дайник: снопім (снопом, дуже рідко снопам). переємник: снопы. зовник: снопы. творник: сно-пами. містник: снопох.

рі-к genit. рока. за піў рока служиў er diente ein halbes Jahr. — рочок genit. рочка і рочку. не поорють до рочька Зб. — жебым го чекала до другого рочку (Порач, на Спішу).

орел Лп. ореў Су. genit. орела, ореўа, nom plur. орелы, ореўы побіч орла etc. psl. орѣль, genit. орѣлл.

хырбет Ч У. Кру. psl. хрѣбѣтъ genit. хырбета.

тхір genit. тхора nom. plur. тхоры Яс. — тхір genit. тхоря, dat. тхорьови Зб.
 міст genit. моста Зб.
 вітор genit. вітра Чрт.
 льіс genit. льіса Кеч.
 валал Dorf. genit валала et валалу.
 заяц genit. заяца nom. plur. заяцы Ком. але заць ВСв.
 Бод. Др. Г. Зб. genit. заця nom. plur. зацьі.
 хлопец 2. хлопця 1. plur. хлопцьі В.
 кінь 2. коня 3. коньові Крем.
 огонь 2. огня Лі.

В єдиничнім числі говорить ся: цыган (циган), цыгана etc., отож відкидає ся наросток -инъ також і в singul., тимчасом в східноугорскоруских говорах уживає ся в єдиничнім числі: цыганин (циганин), genit. цыганина etc. psl. цыганинъ et циганинъ Ciganus, Zingarus.

Подібно також християн місто християнин (зр. старослов. хръстианъ, християнъ et хръстианинъ, християнинъ; Маковічан К. місто Маковичанин, житель Маковиці; лютеран Вап. = лютеранин; Татар Ч. м. Татарин psl. Татаринъ.

бік genit. бока Др. Ста. locat. на боцьі Кеч.

розум genit. розума Чрт.

паробок genit. парібка Вап.

час genit. часу. од того часу Чрт. seit der Zeit, seit dem.

горох genit. гороху Кеч.

гріх genit. гріху Бод.

волос genit. волоса nom. plur. волосы Б. (в українсько-руск. звичайно уживає ся місто plur. волосє (волося) яко collectivum).

пес genit. пса dat. псу Чрт. і псови Зб. etc..

лев genit. лева.

лен genit. лену Ц. мам дуже лену ich habe viel Lein.

чеснок Ком. genit. честку. часнок genit. частку Бод.

він мат дуже частку er hat viel Knoblauch.

цукер декуда цукерь genit. цукрю Кр.

газда Wirth genit. газды dat. газды, газду Зб. і газдові Л. accus. газду vocat. газдо abl. газдом.

дах locat. sing. на даху Б.

по шьвіту Б. = по сьвіту, по сьвітї.

на коню Чрт. psl. на конї. — на рвхтарю Бод. — в приятелю К.

Місто форми містника вкрадає ся иноді форма дайника пр. забивають о Богови (місто: о Бозы).

Замітні давні форми іменяка числа многого на -и пр.: волци К. (psl. вълци). — пастуси П. Кру. пастусей Лі. (psl. пастуґси) pastores. — Руснаци П. Ц. Т. . . . Спішацци Кр. — борсуци К. Dachse. — парібци Ки. Knechte. трі парібци Су. drei Knechte. — пауци Ч. (psl. пажци). — хробаці Ч. хробаці Вап. Пс. білы хробацы Г. хробаці пожерлі грулы Ч. die Würmer (Engerlinge) zerfrassen die Kartoffeln. — піяци Вап. — збійници Бод. — птаси Ста. Вап. (psl. пѣтаси) aves [однакож в Су. nom. plur. хробакы, птахи]. — церквівници Бод. (psl. црѣкѣвници). — поўси Г. Wühlmäuse. — хлопі ВСв. — мурници Зб. — вояци Зб.

Рідник числа многого майже виключно має накінчик ох. пішов до тых хлопих ВО. — барз вельо воўкох Л. — не было шваблїкох Ком. — в докторох мы былі в містї = у докторів мы були в містї. — през будынокх Лі. ohne Gebäude. — на дваста крокох Л. auf zweihundert Schritte. — зо снопох Бод. = із снопів. — для тых быкох Бод. — од наших газдох У. = від наших газдів, від наших господарів. — од сусьїдох Ста. — до крякох Б. — до пецох Чрт. — двох воякох Зб. — обрїк для тых двох коньох К. для хлопцох Лі. — десят кісцьох Ком. — великих панох ВСв.

Подібно: крайох, гайох, приятельох, воробльох, вітцьох etc.

Дайник ч. мн. на ім (ом). псїм Чрт. псом Ц. (psl. псьомъ. псомъ) canibus, загальноруск. псам. — птахім Вап. (psl. пѣтахомъ) avibus, птахам. — хлопім Кру. — парібкім Зб. — паном О. — пташкім Т. — газдїм Кеч. — циганім Б. — збойникім Чрт. — хлопцьїм Бод. — приятельїм К. — дай сына тым коньїм ВО. (psl. конїемъ).

Містник ч. мн. кінчить ся на ох. по льїсох Ста. Б. Кру. — по плотох скаче кралїк В. — в пнячкох Пс. — о птахох У. — в быкох Бод. — по стромах Ц. В. Лі. Бод. an Bäumen. — в потокох Ц. — о іншакїх гадох не знам Др. — по пецох Чрт. — г мїхох Чрт. — на ясенох П. — в приятельох К. — в каміньох К. Б. — в кореньох К. Л. — по каміньцох Ч. — на пальцох Брв. — в кошарох Чрт.

Дайник ч. єдиничного має часто накінчик -ови (після сьноки) пр. воўкови Лі. — жидови ВСв. — гу валалови

Кеч. zum Dorfe (in's Dorf). — псові Лі. — стрільцові Л. — ягрові Л. — медведьови Л. — купцові Лі. — качмарьови Кеч. — пастырьови Кру. — шарканьови Кру. — тхорьови Зб. — псови Зб.

Переємник імен осіб в обох числах рівний рідникови пр. хыжа сына das Haus des Sohnes і він любить сына er liebt seinen Sohn; голови двох воякох die Köpfe zweier Soldaten і загнаў двох воякох Зб. er schickte zwei Soldaten.

Давна форма пеереємника удержала ся еще в звороті: про милый Біг ВО. (psl. accusat. милый Богъ).

Переємник імен зьвірят лише в ч. ед. рівний рідникови: крило астряба der Flügel des Habichtes і віджу астряба ich sehe den Habicht; в числі мног. переємник рівний іменякови: стріляў астрябы; — але пом. волци accus. волкы, волкох і воўків.

Иноді втискає ся форма рідника в переємнику ч. ед. також і у других імен: пр. вылыз на строма er kletterte auf einen Baum. — завісиў його на стопа er liess ihn an eine Säule hängen.

В містнику ч. ед. подекуди втискає ся накінчик дайника на -ова пр. о Богови місто: о Бозі.

В іменяку ч. многого часто втискає ся накінчик -ове (після: сьнове): сватове ВО. — кісцове П. — збуйове Бод. Räuber. — дрітарьове Ч. Drathbinder. — предкове Ком. — потомкове Ком. — панове Кру. а також — пташкове Ста. — мыши кралікове О. Крем. Zaunkönige. — маленькы псыкове Т. ganz kleine Hündchen parvi catuli. — — подібно і у сущників мужеского рода на а: слугове ВСв. — газдове Зб.

В ріднику ч. мног. накінчик ів (після: сьноукъ) выпертый по найбільшій часті накінчиком ох (властиво форма містника після: сьнукъ). Тут і там уживають ся форми на ів: голубів, збойників, слугів Бод., років Чрт. — газдів Чрт. — коблів Чрт. — жебраків Зб. — воўків Др. — потоків Т. — кроків Б.

Правильна форма рідника многого числа: пят раз. девят раз Бод.

Замітна місцева форма людів місто людий psl. людий (після V. скл.). купа людів стоїт Ч. = es steht eine Menge Leute. В вньших околицях стрічає ся в ріднику ч. многого: людех пр. він то не міг учініті през людех своїх, сусьїдох і приятельох Ста. — er konnte dies ohne seine Leute (d. h. seine Verwandten, Angehörigen), Nachbarn und Freunde nicht thun.

В дайнику ч. мног. тут і там проявляє ся також накінчик -а м (взятий з III. склону: рѣба-мъ), як і загально в українськоруским: хлопам, лїсам, розбїйникам, коням Вап. (psl. конїемъ), etc.

У сущників на -арь (ар) іменяк ч. многого кінчить ся на е: дрітаре (Порач на Спішу). — гробаре Кру. — коняре Вап. — воловаре. Вап. — гайдамаре Ч. — воляре Ц. — паньщаре Ком. — рьбаре ВСв. Fischer. Часом також пом. sing. иньших сущників на е: гайтоле К. Jäger. — родиче Б. Eltern besch. rodiče. — а рідник вноді на -ей: дрітарей, гробарей, рьбарей, родичей.

Дуже рідким єсть в містнику ч. мног. накінчик ах (після: рѣба-хъ) місто загально тут уживаного -ох пр. хлопах, дубах, конях ВСв. (psl. конїхъ), лїсах Зб. (побіч: лїсох).

Накінчик творника ч. мн. ами (з огляду на рѣбами) у сущників I. кл. загально уживаний, однакож тут і там стрічають ся також форми на ми пр. горцми, пальцми Лег., пінязьми.

II. У сущників другого склону також в ріднику і містнику чис. мног. вкрав ся накінчик ох в многих випадках пр. я іщи не видїуй таких ябок К. — зо стеблех Крем. — до склех Б. вайцох Лі. (з словацка vajse = яйце; місто і побіч рускої форми: яєц).

по польох К. — на кольїнох Ч. — по лайнох Кр. — кралїк по дьрвох скаче Ком.

Іноді втискає ся в dat. sing. накінчик ови пр. ябкові, а тота форма втискає ся часом і в locat. sing. пр. по єднім ябкові Бод.

genit. plur. від ябло = яблоко psl. яблѣкко буває декуди зовсім правильне пр. през яблок Б. = ohne Äpfel.

яйце genit. яйца Лі. яйця Ком. genit. plur. яєц.

море genit. моря dat. морю abl. морьом loc. в морю. — іду гу морю Бод.

поле locat. у полю Ч. — конопя locat. на коноплю Б. — весїля. на весїлю. — пупча (пупькъ+я) genit. пупча collect. Knospen.

дырва Ц. genit. дров.

III. Сущники пнів на а підлягли в склоненю по части також впливови пнів на ъ (у). І так рідник і містник числа многого часто визвучає на ох (після loc. счнѣхъ).

genit. plur. рій од пцолох Ц. Bienenschwarm. — він тільки гадкох зна Б. er kennt so viele Räthsel. — до вінніцох Ч. zu den Weingärten. — до більших хыжох Брв. zu grösseren Häusern

(Hütten). — до свічок Ч. zu den Kerzen. — із шатох Чрт. aus den Kleidern.

loc. plur. по березох Ц. an den Birken. — по млякох Т. an Sümpfen. — хромый ходит на кулягох С. der Lahme geht auf den Krücken. — по стріхох Л. an Strohdächern. — по лукох Яс. an Wiesen. — по загородох Яс. in Gärten. — по вербох Ч. an Weiden. — по ялічкох Ч. an Weisstannen. — по вільхох Ч. an Erlen. — при рукох К. bei den Händen. — на низших лабох Бод. auf niederen (kürzeren) Füßen. — в рукох Ки. in den Händen. — по дудлох Кру. in Baumhöhlen. — по крайінох Бод. in Ländern. — граут цигане по свальбох Чрт. die Zigeuner spielen bei Hochzeitfesten. — по фурманкох Чрт. bei den Fuhrmannsbeschäftigungen. — г вінніцох Ч. in den Weingärten. — по грядох Чрт. an den Kleiderstangen; an Balken. — у шматкох ВСв. in den Kleidern.

Творник ч. вд. визвучає переважно на ом; декуда на оў, або також уживають ся обі форми поруч на ом і на оў. руком Ц. — рыбом Ц. — солонином Ц. — пшеницьом Ц. — зо земльою К. — за быстром водою У. — зос пушкою Л. mit der Büchse. — коровою В. — кочергом В. — женою Кру. — ямом Кру. — рыбом ВСв. — паньою ВСв. — під чорною земльою Вап. — такою прекрасною дорогою Бод. — дівкою Др. — водою Др. — драгою Чрт. — чапкою Чрт. — бабою Чрт. мамою Чрт. — рукою Зб. — лопаткою Зб.

accusat. від голова звучить подекуди голов пр. він мат голов червену Т. er hat einen rothen Kopf.

декуди лучає ся genit. plur. на ів (після сыновъ) пр. пят сестрів Ц. — с штырьох каноныв Крем. = з чотирох канон. правильні форми genitiv. plur. пр. жена plur. genit. жен В. — круп В. — коров. — златівок Чрт. — облекла го до білых лах ВСв. (nom. sing. лаха) sie liess ihn in weisse Gewänder kleiden. ест дуже коп сына Чрт. — нема шат ВМ.

свиня psl. свиння має в genit plur. свиней Кеч. psl. свиний. genit. plur. від вільха звучить: вільох. пят вільох Ки. fünf Erlen.

dat. plur. визвучає на -ам правильно: рыбаам (psl. рыба-мъ), крупам, блыхам.

abl. plur. визвучає на ами: рыбаами (psl. рыба-ми), крупами, блыхами.

loc. plur. має також правильне окінчене ах пр. рыбах, крупах В. блыхах, по рурах Чрт. по горах Су. в печерах Су.

IV. Сущники IV. склону в декотрих падежах перейшли до склону пнів на ъ (а), і так має сын genit. сына, віл (віў) вола (воўа), стіл, стола, верьх, верьха ВМ. Лише декотрі форми задержали ся як: dativ. сынови (psl. сьнови), волови; vocat. сыну (psl. сьноу) але: воле (після скл. пнів на ъ (а) cf. psl. рлє); locat. сынї, волї (після I.: рлѣ). однакож: на верьху Т. (psl. врьху). — plur. сынове (psl. сьнове) але волы (властво форма accusat. I. скл. (cf. psl. рлѣ), котра всунула ся місто форми nominat. рлє); genit. місто: сынїв, волїв (psl. сьновѣ, волокѣ) найчастїйше сынох, волох, котрі то форми властво містникові. тото сыно для тых волох К. dat. місто сынїм, волїм (волом) частїйше сынам, волам Вап. (після III.: рьба-мѣ). — ablat. сынї, волї (віўми; за вілми Брв.) уступають що раз більше формам сынами, волами (після: рьба-ми); locat. сынох, волох (иноді так як і в загальнорускім: сынах, волах після рьба-хѣ). по верьху Т.

Коли склоненє пнів на ъ (у) по части перемїшало ся в поодиноких падежах з формами инших склонїв, то знов на свій пай форми декотрих падежїв четвертого склону запанували саме в угорскоруских говорах з акцентом сталим у сущникїв прочих склонїв (II, III, V. і VI.) і то майже так сильно, як в загальнорускім декотрі форми сущникїв женських (пнів на а). Передовсім піднести належить дуже сильне розпросторенє накінчикїв дайника ч. мног. ім (ом) і містника ч. мног. ох.

V. Сущники, котрі в старослов. належать до V, 1., склоняють ся по части після I, 3. гїст (гїсть) genit. гостя, тест, тестя, або I, 1. астряб genit. астряба, голуб genit. голуба.

V, 2. 1. гусь (гус, гуйє) 2. гуси 3. гуси 4=1. 5. гуси 6. гусьом (гусьоў psl. гжснж) 7. гуси. — plur. 1. гуси 2. гусий (гусьох) 3. гусьом. 4. гуси. 5=1. 6. гусьми (гусми, psl. гжсьми). 7. в гусьох (гжсьхѣ).

genit. plur. на ох. до сьнїнох Л. = до сїний. — много в шох Су. viele Läuse, много ушїй.

genit. plur. на ей. голузєй Б. (nom. sing. голузѣ Ast).

dat. plur. дьїтом Б. (дьїтьом).

loc. plur. на ох. в тамтєх рубаньох С. in den dortigen Holzschlägen, in jenen Holzschlägen dort. — на грудьох Б. auf der Brust. — при дьїтьох К. (дьїтох Б.) bei den Kindern.

Замїтна форма abl. plur. грошами місто грїшми пр. с тыма грошами газдує Чрт. (понайбільше однакож Лемаки уживають

місто „гроши“: пінязи genit. пінязи (пінязий) dat. пінязьом
abl. пінязьми loc. пінязьох.

ярь Frühling, genit. яри. передярьом Кеч. vor dem Frühlinge.

Місто миш (psl. мышь *mъs*, mus) уживають декуди мыша
Кеч. подібно і в укр. миша, котре слово скланяє ся так як душа,
отож 2. і 3. мыши 4. мышу 5. мышо 6. мышом (мышоў)
7. в мыши plur. genit. мыший побіч мышох. loc. в мышох
і в мышах.

кляча Б. genit. клячи etc. після III, 3., місто кляч genit.
клячи. — дьїти має abl. дьїтми декуди також дьїтма К. (cf.
psl. abl. dual. костьма).

abl. plur. від двери — дверми Брв.

Місто бров (psl. бръкъ) говорять обьрва, genit. обьрвы.

VI. 1. пнї на в. sing. 1. 4. церков 2. 3. церкви 5. церкви
6. церквийом (церевийоў) 7. в церквн. plur. 1. 4. 5. церкви.
2. цервох (церков) 3. церквам. 6. церквами 7. в церк-
вох (цервах).

1. кроков 2. крікві 3. крікві 4. = 1. 5. крікві 6. крік-
віом 7. в крікві В. plur. 1. 4. 5. крікві 2. кріквій 3. крік-
віям. 6. кріквіями 7. в кріквіях.

1. кров 2. 3. кырві 4. кров 5. кырві 6. кырвіом
7. в кырві.

2. пнї на н. Сущники мужеского рода перейшли до склону
пнїв на ъ (а) і скланяють ся після кінь. камінь, genit. каме-
ня і каміня, корінь, кореня, поломін, (поломівь) поло-
меня, перстінь, перстеня, елень, еленя.

Сущники середного рода перейшли по части до II, 1. кл. як
і мено (мено), рамено, або склоняють ся по фальшивій аналогії
як пнї на т пр. тїмя, тїмяти У., вымя, вымяти.

3. пнї на с склоняють ся після II, 1. небо, неба, диво,
дива, чюдо, чюда, тїло, тїла; старосл. коло genit. колесе
звучить тут колесо, genit. колеса. — ухо genit. уха nom.
plur. уха. Форма числа двойного „уши“ в старосл. оуши тут ні-
коли не уживає ся, бо „уши“ значить тут pediculi, Läuse. Однакож
від око genit. ока уживає ся очн.

4. пнї на т. гача О... genit. гачати dat. гачати, асс. = 1.
voc. = 1. abl. гачатем loc. в гачати. plur. nom. гачата genit.
гачат dat. гачатім (гачатам) accus. гачата voc. гачата abl.
гачатами loc. в гачатах (гачатох).

пупча (пупцькъ+ат) genit. пупчати Knospe. nom. plur.
пупчата.

Накінчик ім в дайнику ч. многого дуже розпросторений пр. телятім, гусятім, осятім, воронятім Г., сиротятім Ч. — тож накінчик ох в містнику тогож числа: телятох, гусятох і пр.

Декотрі пні на н слідують в склоненю пням на т пр. тьімя genit. тьімяти, вымя genit. вымяти — а навіть декотрі сущности з II, 3 пр. піднібя У. Gaumen, genit. піднібяти.

5. пні на р. Тут належить тепер лише один пень матер. 1. мати 2. матери 3. матери 4. матьір 5. матери 6. матьірьом і матьірью (в Г. обі форми) 7. матери plur. 1. матери 2. материй 3. матьірям; 4=1; 5=1. 6. матьірьми 7. матьірях і матьірьюх.

[Місто старосл. дѣшти genit. дѣштѣре = θυγάτηρ, Tochter, не уживають ні „доч“ ні „дочка“ а лише: „дывка“ (psl. дѣвѣкка παρθένος, virgo)].

Слїди іменного склоненя приложників і (причасників).

Singul. nominativ. годен В. — доўжен К. — фіскалуш жидів Кеч. — заіменник приложниковий: в шыток пр. в шыток статок Зб. — рад-нерад Бод. volens, nolens. — солодко молоко Л. — уж пороблено Б. — замкнуто Чрт. — украдено ВСв. — забрато К. — построено К.

genitiv. без мала С. fast, beinahe. пташатко темно сіве, без мала чорне ein dunkel graues, beinahe schwarzes Vögelchen. — з добра діла У. sua sponte, freiwillig, з доброї волї. — од нова Кру. von Neuem. — за малу Чрт. von Kindheit an, змалку.

dativ. по руску В. — по нїмецку.

accusativ. в шыток овес зжал В. er hat den Hafer ganz abgemäht. — на далеко. — на доўго ВСв. geraume Zeit. — скоро ВМ. schnell. — вельо sehr. — туньо. — дорого.

locativ. тут присловники: добрі. злі. вірні. вдячні, статочні richtig, pünktlich. по нагльї Г. ungestüm, ohne Überlegung.

Plur. ablativ. по руськы Крем. — по нїмецькы Крем. — по словеньскы Крем. — по дывоцкы ВО. — помалы Чрт. psl. малы дѣлов, мѣрѣв, parum. — помаленькы ВМ.

Заіменники (Pronomina).

Личні (pr. personalia). форми genit. sing. мене, тебе, себе уживають ся досить часто, іменно після приіменника од пр. од мене Зб. — од тебе Брв. — од себе Бод.

dat. sing. З. лица звучить сой і собі. надій сой молока Бод.
— возь собі хліба.

місто менї, тобі, собі уживають ся дуже часто енклі-
тичні форми мі, ті, сі пр. не хотїў мі-сь дати = не хотїв єсь
менї дати. — вкраў мі Зб. украв менї. — гу мі Бод. = к менї.
— і мі меду Вап. = і менї меду. — мі вкаже Лі. = менї ука-
же. — — як ті на ногах і руках підковы Зб. = як тобі на ногах
і руках підкови т. є. як маєш на ногах і руках підкови. — я ся
ті одслужу добрі Лі. = я тобі добре відслужу ся. — жебы не
была ті за подножку Ста. = щоби не була тобі за підніжку. — —
пінязи няй си возмут ВМ. = най собі возьмут гроши. — єден
циган был вояк і так сі гадат Кеч. = один циган був вояком і так
собі говорив (дословно: говорить praes. hist.) — як си одотхнул
Кеч. = як собі відпочав (відпичнув).

accusat. sing. звучить: мя (мня або ня), тя, ся (psl. мѧ, тѧ,
сѧ). почекай ня міла Лп. — лем ся на мя грозил Вап. — и дораз
мня познали ВСв. — — я тя годен дати до права О. — бо тя
покусают Вап. — — смотте на ся самы Вап.

Форма accusat. кладе ся иноді місто форми genitiv-а: до мня
ВМ. місто: до мене. — бо тя тєраз треба Ста. м. бо тебе тепер
треба. — лахы зо ся зоширил Вап. er warf von sich die Kleider
weg, шати з себе скинув.

Навпак знов форма genitiv-а уживає ся подекуди місто форми
accusativ-а: на мене Кеч. — любить мене В — на тебе Пс. —
за себе Пс.

ablat. sing. мном, тобом, собом; декуди також мноў,
тобоў, собоў (psl. мѣноѡ, тобоѡ, собоѡ). надо мном Вап.
с тобом К. с собом Ч. — надо мноў. Брв. — за тобоў МЛѧ.
— за собоў Пс.

loc. sing. мі (psl. мѣнѣ). Ты сердечко мое с каменя твердого,
Роспучиш ша во мі (psl. въ мѣнѣ, в менї) од жалю велького.

Вказні (pr. demonstrativa). тот, тота, того уживає ся
найчастїйше, рідко коли той, та, то genit. того, той (часом
тойі psl. тоѡ), того dat. тому, той (часом ті, ще рідше тїй
psl. той) тому, accusat. тот, тота, тото, abl. тым (psl. тѣмѡ),
том (або тоў psl. тоѡ), тым, (psl. тѣмѡ), loc. в тім (тым psl.
тоѡ), в ті (в тїй, psl. той), в тім (тым psl. тоѡ). plur. nom.
тоты (psl. ти, ты, та) genit. тых (psl. тѣхѡ) dat. тым (psl.
тѣмѡ) acc. тоты (psl. ты, ты, та) abl. тыма (cf. psl. form.
dual. тѣма; — form. plur. тѣми), loc. в тых (psl. тѣхѡ).

він, она, оно (= старосл. онъ, она, оно *ἐκεῖνος, ἐκεῖνη ἐκεῖνο*, ille, illa. illud) кладе ся в іменяку ч. єд. і мног. місто за-заіменника и, ѿ, ю = is, ea, id; в дальших падежах уживають ся форми від и, ѿ, ю. Той заіменник вказний заступає заіменника личного третє лице, для котрого в рускім язиці нема осібної форми.

sing. 1. він, она, оно 2. його (psl. *юго, его*), ей (підше ейі, *юя*), його (*юго*) 3. йому або му (*юмоу*), ей (йі *юй*), йому або му (*юмоу*) 4. його або го (*и*), ей (підше ю, *ю*), його або го (*ю*) 6. ним (*имь*), ньом або ньоў (*юж*), ним (*имь*) 7. в ньім (*юмь*), в нї (*нїй, юй*) в ньім (*юмь*). plur. 1. они 2. їх 3. ім 4. їх 6. нима (cf. psl. dual. *има*; — plur. *ими*) 7. в них (psl. *ихъ*).

форма accusat. sing. для мужеского і середного рода його або го єсть властиво формою genitiv-a; в старосл. і староруск. був accus. gen. masc. и, а accus. gen. neutr. ю.

форма давна подекуди ще удержала ся в вираженях: на ни (= на и = на ни). за ни (= за и = за ни). дал на ни фіскалуша. Кеч. = дал на нього фіскалуша. — кед мя за ни не даш Вап. = коли мене за него не віддаси.

Може бути також, що вираженє наньго Лі. К. повстало із змішаня форми давної з новітною. З на и повстало на ни, нань; відтак заступанє форми accusativ-a и формою genitiv-a його (пр. видыл його) в новійшій добі розвитку нашого языка могло вплинути на утворенє мішаної форми наньго.

он, она, оно яко заіменник вказний уживас ся тут подекуди в таких зворотах: на ньім боці Вап. = на онім боці. — на нї странї Вап. = на оній сторонї. — на ньім вершечку Бод. = на онім вершечку. — по нону гору Бод. = по ону гору. — по нону місце Бод. = по оне місце.

такий, така, таке psl. *такъ, тоюѣто*, talis.

таковий, такова, такове psl. *такюѣ тоюѣто*, talis čech. *takový*.

Привластні (pr. possessiva). мій, моя, мов. — твій, твоя, твоє. — свій, своя, своє. genit. sing. gen. masc. et neutr. мого, твого, свого (psl. *моюго, твоюго, своюго*), gen. fem. м-ей, твоей, своєї (psl. *моюя, твоюя, своюя*). dat. gen. masc. et neutr. мому, твому, своєму (psl. *моюмоу, твоюмоу, своюмоу*) gen. fem. м-ей, твоей, своєї (psl. *моюй, твоюй, своюй*). abl. gen. fem. мойом, твоею, своєю (м-ойоў, т-воюоў, с-воюоў psl. *моюя, твоюя, своюя*). — abl. plur. мойіма, твоеіма,

сво́йіма (cf. psl. dual. мо́нма, тво́нма, сво́нма — форма ч. мног. мо́ими, тво́ими, сво́ими).

Пита́льні (pr. interrogativa) хто. кто 3. (psl. кѣто). — што psl. чѣто, місцево со (коло Надь Мігаль) або цо Су. — який, яка, яке. — чий, чия, чие. — котрий, котра, котре.

Відно́сні (pr. reflexiva). хто. — што. — який, яка, яке. чий, чия, чие. — котрий, котра, котре.

Опреді́лені (pr. definita). сам, сама, само. — вшыток, вшытка, вшытко. — весь, вся, все (psl. вьсь, вьса, вьсе).

Неопреді́лені (pr. definita). хто-сі (хто-си). што-сі; будь кто (будь хто), будь што; да кто, да што; нікто (ни-хто), нішто, нич; який-си; котрий-сі; котрий-си; леда-кѣто, леда што; ледакий, ледачий; еден, quidam; победен Л. quidam; будь котрий; будь чий; хоц котрий Б.; хоц чий; дакотрий, дакий ВО. гварь другу даку гадку sage irgend ein anderes Räthsel. — даякий. — ні-який, ні-чий; іншакый, инший; каждый, вшеліякий (čech. vše-lijaký).

Місто нікто (psl. никѣто т. є. ни-кѣ-то) говорять декуди, так як Ґгалицькі Замішанці: ник cf. slovac. nik, отож в тім випадку і в іменяку не долучує ся то, рідн. никого, дайн. ни-кому etc.

Заі́менник зворотній (pr. reflexivum) ся звучить як до околиць: ся, с'а са, ша, шья psl. сѧ.

Творник числа многого заі́менників (з ви́мом: нами, вами) визвучає на ма; се форми числа двойного: тыма, нима, такыма, таковыма, якыма, моіма, твоіма, своіма, котрыма, якыма, вшыткыма, вшеліякыма, иншыма, иншакыма, дакыма, ледакыма, ледачыма, даякыма.

Зложена́ склонене́ (Zusammengesetzte Declination).

nom. sing. В мужескім роді приложників уживає ся звичайно форма зложена: зелений лыс, добрый человек, быстрый ярок. синій птах. В женьскім роді форми стягнені на а (я): зелена лука, добра жена, быстра ріка, синя вода. В середнім роді єсть накінчик е (стягнений з оє): зелене листья, добре дѣтя, быстре слово, синє небо.

genit. sing. gen. fem. на ой. зеленой травы, доброй жены, быстрой ріки, синьой воды.

dat. i locat. sing. gen. fem. найчастійше на ой. зеленой траві, доброй жєні, быстрой ріці, синьой водї (рідше: зеленї, добрі, быстры, синї або зеленїй, добрій, быстрый, синїй).

nom. plur. для всіх трох родів на ы (зглядно і). зелены листкы; білы конї; добры жены; великы коровы; молоды дївчата; быстры орлята; синї квіты.

ablat. plur. для всіх трох родів на ыма. зеленыма лысами. добрыма женами. быстрыма дївчатами. синима очками. (форма ч. двойного в старосл. зеленъима; форма ч. мног. есть зеленъими).

ablat. sing. gen. fem. на ом. чїстом пшенїцом, великом водом, далеком дорогом; в околицях бїльше на схїд висунених, сумежных сторонам, де живуть Руснаки, котрих говори мають акцент рухомий, так як в тих послїдних стрїчає ся накінчик оў: доброў жєноў, великоў грушкоў, сївоў козоў, червеноў ружоў.

loc. sing. gen. masc. et neut. добрім (psl. добръкѣмь), великім, сївим по при добрим, велькым, сывым.

Числівники (*Numeralia*).

Основні (n. cardinalia). еден (psl. єдинъ čech. jeden, pol. jeden, ruth. один), една, едно, два, три (три), штырі, пят, шїст, сьїм. Ц. Чрт. сьїдм К. седем Ч. čech. sedm. осем psl. осмь čech. osm. девят, десят Ц. десять Чаб. еденадцет С. еденнацет В. čech. jedenácte. еденац Ч. дванадцет. дванац Ч. čech. dvanáct. тринадцет. тринац Ч. штырнадцет. штырнац Ч. пятнадцет. петнац Ч. шїснадцет. шеснац Ч. сьїмнадцет седемнац Ч. девятнадцет. деветнац Ч. двадцет К. Бод. Б. двадцеть Чаб. psl. двадцати čech. dvacet. — тридцет. psl. тридцати čech. třicet. — штырадцет. штирацет К. psl. чєтыридцати čech. čtyřicet. — пядесят psl. патьдєсать čech. padesáte (micro padesát) pol. pięćdziesiąt. — шїдєсєт psl. шєстьдєсать čech. šedesáte (micro šedesát) pol. sześćdziesiąt. — сьїмдєсєт Ц. седемдєсєт У. psl. сєдмь дєсать čech. sedmdesáte (micro sedmdesát) pol. siedmdziesiąt. — осемдєсєт psl. осмь дєсать čech. osemdesát. pol. ośmdziesiąt. — девятдєсєт. девядєсєт psl. девать дєсать čech. devadesát. — сто. — два сто. — три сто. — штырі сто. — пят сто. — шїст сто. — седем сто. — осем сто. — девят сто. — тысяч (тїсєч) čech. tisíc.

При злучіі одинок з десятками кладут ся одинки, так як у німецкім язвці, наперед: еден і двадцет ein und zwanzig, загальноруск. дваццять один, три і тридцет, трі і штирадцет, пят і пядесят. Сполучник і може також опустити ся: еден двадцет Бод. — два двадцет Бод. — три двадцет роки B. drei und zwanzig Jahre.

два уживае ся для мужеского рода рівно як і для женьского. два снопы. — два шоры. — два медведі. — два годіны К. — два дывкы К. — два мотыки К. — два ночи не спала К. — два гускы Чрт. — два златівкы Чрт. — два річи Др.; для середного рода форма дві: дві коліна К. — дві ябка К. — дві корыта В.

для мужеского рода уживають триє. psl. триє. штыриве psl. чытыривє. косят триє парібци П. — ідут штыриве младенцы. Ті форми стають однак що раз рідшими і витискають ся формами для женьского і середного рода три (трі), штырі psl. три, чытыри. Часом однакож чути неправильне „триє дывкы“ місто три дывкы (cf. два дывкы).

У числівників, котрі виражають многократъ від сто, не склоняе ся сто, проте: два сто zweihundert. три сто dreihundert, пят сто fünfhundert; декуда уживае ся: два ста Л.

триє, три genit. трьох psl. трий dat. трьом psl. трьмъ. abl. трьома psl. трьми etc. штыриве, штырі genit. штырьох psl. чытырь dat. штырьом psl. чытыркмъ abl. штырма, штырма psl. чытырьми etc.

Порядкові (n. ordinalia). перший, перша, перше. — другый, друга, друге. — третій, третя, третє psl. третий, третия, третивє — — осмый, осма, осме. — девятый, девята, девяте etc. — стовый centesimus psl. сьтъный. — два стовый ducentesimus. — три стовый trescentesimus etc.

У порядкових, котрі виражають злуку одинки з десятками, в ускісних падежах склоняе ся лише числівник порядковий десяток, одинка же полишае ся незмінена. до три двадцетого року bis zum drei und zwanzigsten Jahre. — до пят пядесятого року zum fünf und fünfzigsten Jahre. — в загальнорускім: до дваццятото третого (третього), до пядесятого пятого року.

Від числівника порядкового стовъ утворений суццник наростком -ька: стівка Ч. čech. stovka hundred Gulden, Hunderter.

Від тісяч наростком -ька утворено: тісячка Ч. čech. tisícka. Tausender.

Збірні (n. *collectiva*). дває. двоє. — обое. обав. — обыдвое. — трое. — четверо. — пятеро. — шестеро. — семеро. — осмеро. — девятеро. — еденнацетеро. — штырацетеро. — пядесятеро В.

Дуже примітні і в говорах угорскоруских з наголосом сталим дуже розповсюднені суть форми творника, уживані яко *numeralia collectiva*: двоми (psl. двоими), трьоми (psl. трьми), штырми (штырьмі У.), п'яти, шести, сьїдми К., осми, дев'яти, десяти (десятьмі У.).

двоми хлопі сме были Б. — двоми слугове пришли Вап. — штырми хлопі косили Вап. — двоми были сьвідкове ВСв. — были раз трьоми моцаре Кру. *einst lebten drei Helden*. — штырмі братя ся лапают Л. — де тоты двоми замкнуты были ВСв. — были двоми цїгане Чрт. — так са розбесыдовали обыдвоми Чрт.

Умножні (n. *multiplicativa*). двойнистый Ц. *zweierlei Art, zweifach*. месо двойнисте піля нього: масне і хуре. — тройнистый. — двоякый. — троякый. — пятеракый Ц. — вдвійный Чрт. *zweifach*. — вотрійный Чрт. *dreifach*.

Роздільні (n. *distributiva*) по два. — по двоє. — по три. — по трое. — по штыри. — по штырьох etc. Місто по двоє, по трое говорять в Збійнім: по дво, по тро.

Иноді *ablat.* двоми, трьоми . . . можуть ужити ся яко n. *distributiva* пр. о котрі години они приходят все двоми *um welche Stunde sie immer zu zweien ankommen*.

Дробові (n. *proportionalia*). піў друга (для мужеского і середного рода). піў другы (для женського рода, рідше: піў другої). піўтора (д. м. і сер. рода) піўторы (д. женськ. рода), піўтретя (для м. і сер. р.), півтретї (для сер. р.) etc.

піў друга грайцара В. — піўдруга тысяча Ц. піў третя кобла Чрт. — піўдругы копы Б. — піў третї копы Б. — піўдругы златівкы В. — піўдругы копы В. — піўторы копы В. — с піўдругом копом В. = з півторою копою. — нажав піўдругой копы Ком. місто: пів други, півтори копи. — піўдругой копы Вап.

Присловники числові (*Zahladverbien, adverbialia numeralia*). раз *semel*. — два раз *bis*. — три раз *ter*. — штырі раз *quater*. — пят раз *quinqies*. — шіст раз *sexies*. — десят раз *decies* etc. В угорскоруских говорах раз в злудї з числівниками основними має форму (давну) *genitiv-a* також при два, три, штырі.

Тут також треба згадати прислівники походження іменного уживані як числівники неопределені: ку е ein wenig. — дуже viel. — вельо viel. — много (у західноугорських Руснаків уживає ся рідко).

Глаголи (*Verba*).

Спряжене з наростком теперішниковим (Conjugation mit dem Praesenssuffix).

Теперішник (Praesens). Накінчик 3 лица ч. ед. і мн. в говорах угорскоруских з наголосом сталим твердий: правит, хвалит, зрит, вштурит, повідат, продават; правят, хвалят, зрят, вштурят, повідають, продавають П. мають Ц. (суть, дадут) etc. В декотрих місцевостях, іменно там де проявляє ся вже акцент пр. як в Збійнім накінчик лучає ся м'який: гварять МЛа. — назувають МЛа. — мауть Др. — повідауть Зб. — стоять Зб. — покоўтатъ Зб. — гварить Зб. — уганяють Зб. — поімають Зб. — пхатъ Чаб. — (суть Чаб.). В 3 лица ч. ед. теперішника клас I, II, III. 1., V. 2. 3. 4. і VI накінчик т відкидає ся: іде, пасе, скубе, пече, жне, пие, меле; квітне, охляпне; зеленіє; гівдже, куше; пере, тче; лав, сьіє; любує, злегує, подудрює.

Подекуди терпить ся роззів (Hiatus) в 3 л. ч. мн. теперішника: мауть Др. Зб. — поімауть МЛа. — блыскауть ся МЛа. — зоваут Брв. — повідауть Зб. — льітауть Зб. (1. л. ч. ед. тепер. відносних глаголів: мам, поімам, повідам, льітам etc.) — або для уникнення роззіву місто й виступає в: чувуть Чаб. = чують. — думавають Чаб. = думаютъ. — аनावуть Чаб. = знають. — тыркавають Зб. sie klappern тыркають.

В 1. лиці ч. мн. в старосл. накінчику мъ замінює ся ъ на е. плетеме, гудеме, грыземе, несеме, гребеме, печеме, речеме, пнеме, мреме, биєме etc. в чеськ. pleteme, hudeme, hryzeme, neseme, hřebeme, řečeme, pñeme, mřeme, bijeme.

бости pungere. боду, бодеш, бодє; бодеме, бодете, бодут Б. psl. бости. бодж, бодши, бодеть; бодемъ, бодеть, боджть.

речи. реку (речу), речеш, рече; речеме, речете, рекут.

(з Иванцями гварію, та — реку — на тебе бы дати Б. — я речу Зб.).

знати. знам, знаш, знат П. (зна С. Брв.); знаме, знате, знають psl. знати. знаж, знаєши. знаєть; знаємъ, знаєте, знають.

пити. пью, пьєш, пьє etc. рідше так як в загальноруск. пю, пєш, пє psl. пити. пийж, пийєши, пийєть.

бити. бью, бьєш, бьє etc. рідше бю, бєш, бє psl. бити. бийж, бийєши, бийєть.

жити. живу, живєш, живє; живєме, живєте, живють psl. жити. живж, живєши, живєть.

пеути. ВСв. пеую, пеуєш, пеує до 1 кл. cf. psl. пьсокати. пьсоуѣж etc. до VI. к.

чюти. чюю, чюєш, чює psl. чоути. чоуж, чоуєши, чоуєть.

плыти. плую, плєш, плє etc. бєch. plouti praes. pluji. psl. плаути. плавж, плавєши, плавєть. (місцево уживане; звичайно плынути і плывати. — качка плє Ч.).

[В Покостові, в Петровці в Земплинській столиці говорять: пув, приє, выє м. пуйде (пійде), прийде, выйде. пр. сонко выє = сонце выйде].

захолоннути К. захолонну, захолоннеш, захолонне etc.

згаднути П. згадну, згаднеш, згадне etc.

квітнути. квітну, квітнеш, квітне (в загальноруск. уживає ся лише: цвинуті і цвисти).

бігнути. бігну, бігнеш, бігне.

втыкнути. praes. втыкну не уживає ся, лише втычу, втычєш, втычє (від втечи I. кл. або радше від втыкати V, 2. кл.). [серна втычє або летіт С.].

кročнути Чрт. einen Schritt thun, schreiten. крочну, крочнеш, крочне etc.

кукнути Л. gucken. кукну, кукнеш, кукне etc.

спырєнути. спырєну, спырєнеш, спырєне.

набырміти Т. набырмію, набырмієш, набырміє etc. загальноруск. набрєніти, набрєнію.

запознїти. запознїю, запознїєш, запознїє etc.

смотрїти Чрт. смотрю, смотриш, смотрит etc. але також смотрити після IV кл. як в старословєнськ. сьмотрити. сьмоштрєж, сьмотрєши, сьмотрєть.

бажати (з баг-ѣ-ти cf. hal. забагати п. V. кл.) бажу, бажєш, бажєт Пє.

йойчати ВСв. йойчу, йойчєш, йойчєт; йойчєме etc.

бєчати. бєчу, бєчєш, бєчєт. — увца бєчит К. das Schaf blöckt.

вресцати. вресцу, вресциш, вресцит Л. в загальноруск. верещати psł. вкрѣштати. вкрѣштѣж, вкрѣштиши, вкрѣштить.

щати mingere. щу, щиш, щит psł. съцати. съчѣж, съчиши, съчить.

Від хотѣти уживає ся теперішник: хочу, хочеш etc. (psł. хотѣти. хоштѣж, хоштиши) хочеме.. хотят і хочут (psł. хотѣть). декуди також: хцу, хцеш, хце; хцеме, хцете, хцут Яс. У.

Старосл. имѣти відповідає мати після V, 1. praes. мам, маш, мат (ма); маме, мате, мают.

Старосл. съпати відповідає спати, котре теперішник творить від пня спи після III, 2. спю, спиш, спит. — місцево однакож уживають ся форми: спю, спеш, спе; спеме, спете, спют після V, 2. [Нижняне в Габурі говорять: дѣтина спе].

кročити В. крочу, крочиш, крочит etc.

хытити Л. хычу (хычу) хытиш, хытит psł. хытити. хыштѣж, хытиши, хытить.

гранчити. гранчу, гранчиш, гранчит etc.

вштурити. вштуру, вштуриш, вштурит etc.

охабити. охаблю, охабиш, охабит etc.

гварити sprechen, reden. гварю, гвариш, гварит etc. чеське hovõřiti, словацке hovorit' (форми з руского взяті: говорити).

шмарити. шмарю, шмариш, шмарит etc.

В декотрих околицях перед ю 1. лица ч. єд. теперішника зубні і сичні не переходять на піднебенні і так платю О. ich zahle, молотю О. ich dresche, ходю О. ich gehe, видю О. ich sehe; в Уяку: плачу, молочю, ходжу, виджу в старословенськ. плаштѣж solvo, млаштѣж ferio; trituro, хождѣж ambulo, виждѣж video.— дусю ВО. ich wûrge, ich drücke, носю Вап. Брв. ich trage, просю Брв. ich bitte, місю Б. ich mische; в иньших околицях: душу, ношу, прошу, мішу в старословенськ. ношѣж fero, прошѣж peto, мѣшѣж misceo; — возю ВО. ich führe zu Wagen, ich fahre. — грозю Брв. ich drohe м. вожу, грожу в старословенськ. вожѣж veho, грожѣж minor (грози-о-м).

Тут також мусю ВО. Всв. = мушу (від „мусити“ čech. musiti після IV. кл. в східноугорськоруск. мусати, мусаю п. V, 1. — в загальноруск. уживає ся мусѣти після III, 2.).

робіти. робю, робиш, робит etc.

лапіти Лі. ВО. greifen, fangen čech. lapiti (в Гал. переважно: лапати після V кл.) лапю, лапиш, лапит etc.

мысліти. мышлю, мыслиш, мыслит (мыслиш, мыслит) etc.

В класї V. 1 голосівка теперішнікова з вїймкою 3 лица ч. мн. (в правилї) викидає ся:

волати. волам, волаш, волат; воламе, волате, волают.

черпати. черпам, черпаш, черпат; черпаме, черпате, черпают psl. чрꙗпати. чрꙗпаш, чрꙗпаєши, чрꙗпаєть etc.

обертати. обертам, оберташ, обертат etc. 3 pers. plur. обертают psl. обрштати. обршташ, обршташеши, обршташесть.

превертати. превертам, преверташ, превертат etc. psl. прꙗврштати. прꙗвршташ, прꙗвршташеши, прꙗвршташесть etc. ruth. перевертати. перевертаю, перевертавш, перевертає etc. вискати clamare, exclamare. вискам, вискаш, вискат. сикати. Чрт. mingere. сикам, сикаш, сикат.

зовати. зовам. зоваш, зоват etc. (тогы птахы сыйками зоваут Брв. — назувають МЛа.).

притискати. притискам, притискаш, притискат B. psl. притискати. притиштѣ, притиштѣши, притиштѣть etc.

выношати B. выношам, выношаш, выношат etc.

здувати wegblasen. здувам, здуваш, здуват O.

пльвати. пльвам, пльваш, пльват psl. пльвати. пльваш, пльвашеши, пльвашесть. качка пльват Л.

плавати. плавам, плаваш, плават Чаб. psl. плавати. плаваш, плавашеши, плавашесть

гыбати іге. гыбам, гыбаш, гыбат cf. psl. гыбати. movege гыбаш, гыбашеши, гыбашесть et гыбаш, гыбашеши, гыбашесть.

піскати. піскам, піскаш, піскат psl. пискати. пиштѣ, пиштѣши, пиштѣть. — піскат на пічалцы П.

черкати. черкам, черкаш, черкат П.

гагати. гагам, гагаш, гагат. гуйе гагат Лі.

давати. давам, даваш, дават. продавають землю П.

ставати. ставам, ставаш, стават. поставают за шором 36. sie stellen sich in einer Reihe auf.

імати. імам, імаш, імат. рыбу поймають МЛа.

кракати. кракам, кракаш, кракат. psl. кракати. крачѣ, крачѣши, крачѣть. кракат ворона B.

вызирати. вызираю, вызираш, вызират У.

позерати. (позирати). позераю, позераш, позерат.

дозерати (дозирати). дозераю, дозераш, дозерат.

повідати. повідам, повідаш, повідат psl. повѣдати.
повѣдаѣж, повѣдаѣши, повѣдаѣть.

поневіряти Чрт. поневірям, поневіряш, поневірят.
прядати Б. öfters spinnen. прядам, прядаш, прядат etc.
трепати. треплю, треплеш, трепле Вап. psl. трѣпати.

трепаѣж, трѣпаѣши, трѣпаѣть.

лябдати. лябджу, лябджеш, лябдже Лі. што ляб-
джут люде Лі.

трепотати Бод. tremere. трепочу, трепочеш, трепоче.

Декотрі глаголи спрягають ся тут по V. 2 — тим часом
в загальнорускѣм належать до V. 1.

кусати. кушу, кушеш, куше. в загальнорускѣм ку саю,
ку саеш, ку сае psl. кжсати. кжсаѣж, кжсаѣши, кжсаѣть. комаркы
кушут Ч. когуты ся кушут С.

карати. (карю), кареш, каре. Бог тя покаре Ц. Gott
wird dich strafen в загальноруск. караю, караеш, карае psl. карати.
караѣж, караѣши, караѣть.

ламати. ламаю, ламеш, ламае в загальноруск. ламаю,
ламаеш, ламае.

дрімати. дрімлю, дрімлеш, дрімле Бод. в загально-
руск. дрімаю, дрімаеш, дрімае в старосл. дрѣмати. дрѣмаѣж,
дрѣмаѣши, дрѣмаѣть.

втікати. втічу, втічеш, втіче в загальноруск
втікаю, втікаеш, втікае psl. оутѣкати. оутѣкаѣж, оутѣкаѣши,
оутѣкаѣть etc.

нарікати. нарічу, нарічеш, наріче рідше нарікам,
нарікаш, нарікат в загальноруск. нарікаю, нарікаеш, нарікае.

Декотрі глаголи можуть спрягати ся по V. 1 або V. 2. пр.
гуйс гівіат або гівдже Лі. — курка кодкодат або кодко-
дже Лі. — кінь дрындат Л. або дрындже Кеч. — свиня
рѣохкат Ц. або рохче К. das Schwein grunzt. — байдат або
байдже Крем. — пес майдат (О.) або майдже (Су. Крем.)
с хвостом.

гнати. жену, женеш, жене psl. гнати. женѣж, женѣши,
женѣть.

срати. сасаге. серу, сереш, сере.

сцати. sugere. сцу, сцеш, сце м. ссати, ссу, ссеш, ссе psl.
сѣсати. сѣсѣж, сѣсѣши, сѣсѣть.

ткати. мае звичайно у нас тчу (тку), тчеш, тче psl. тѣкати.
тѣкѣж, тѣкаши, тѣчеть по V. 3; — тут однакож спрягае ся
по V. 1 отже: ткаю, ткаеш, ткае etc.

з вати (зовати, зувати) vocare, clamare, nominare має звичайно в теперішнику зову (зву), зовеш, (звеш) etc. psl. зъкати (зкати). зокж, зокши, зокеть після V. З — тут творять ся теперішник від пня зу проте: зую, зуеш, зує; зуєме, зуєте, зуют (після V. 4).

(Бог зна, як са того зує Брв. — мы зуєме жаба Брв. — птахы так са зуют Брв. — зує ся пырґач Мла cf. serb. зујати).

ляти. льію, льієш, льіє Ц. В... psl. лияти. л'кж, л'кюши, л'кють.

збіяти hiare. зьію, зьієш, зьіє має тут форму зяти. зяю, зяєш, зяє psl. зияти praes. зияж, зияєши, зияють et з'кж, з'кюши, з'кють.

вивіскувати. вивіскую, вивіскуєш, вивіскує etc.

злегувати Кеч. злегую, злегуєш, злегує.

виджувати Б. виджую, виджуєш, виджує.

попопрювати В. попопрюю, попопрюєш, попопрює.

ходжувати Б. ходжую, ходжуєш, ходжує.

потыішивати Вап. потыішую, потыішуєш, потыішує.

Місто у уживають у глаголів VI. кл. в декотрих околицях и або і як на пр. купіє Зб. м. купує. — скликіє Зб. м. скликує. — дякію Зб. м. дякую. — дарію Зб. м. дарую. — бесьідьіє Зб. м. бесьідує. — з'уніють Зб. м. з'унуют. Подібно і в староческім стрічає ся часто і місто u: bojiје, роškornije, spatřiје.

Повельник (Imperativus). В 2. (і дуже рідко уживанім 3.) лиці ч. ед. повельника звичайно наросток и ослабляє ся на ь пр. идь, плеть, несь, пазь, хчинь Бод. etc. Однакож понайбільше і ь губить ся, так що повстають закінченя тверді: пр. ід до нього Ц. — под ле гев! С. ВМ. komm her! — принес воды С. — ід ле, пожич гребеня Ц. = сяд на лаву Б. setz' dich auf die Bank. — однес ВМ. — прос Кеч. — зажен Кру. — кос Вап. — грыз Вап. — дер Вап. — пер Вап. меч — пиш — слыш — полож Вап. налож Вап. — гвойд дбхыж Бод. = ввійди до хати.

У глаголів IV. кл., у котрих перед и стоїть л, ослабляє ся и на ь, черрз що л мягчить ся: дозвољ, помоль ся, хваль, голь. — мысли, помысли має в повельнику: мысли, помысли; від патрити čech. patřiti schauen), припатрити, попатрити звучить повельник: патри, припатри, попатри.

В 1. і 2. л. ч. мн. старословенське ѣ, що повстало із голосівки теперішникової (Praesensvocal) е і голосівки способової (Modusvocal) и, ослабляє ся на и а дальше на ь, котре найчастійше губить ся.

Накінчкови старослов. 1. лця ч. мн. мѣ відповідає ме; накінчиктє для 2. л. ч. мн. полишає ся без зміни. Старослов. несѣмѣ (з несемѣ) відповідає несєме найчастійше однакож несєме ъсч. nesme pol. nieśmy; старослов. несѣтє (з несєтє) відповідає несєтє найчастійше ь губить ся: несєтє ъсч. neste pol. nieście.

Подібно: ідме, ідте; ведме, ведте; возме, возте; речме, речте; мельме, мельте etc.

По губних суголосках и ослаблене на ь відпадає безслідно: губ, губме, губте; хоп, хопме, хопте; прав, правме, правте; тям, (тямме гал. тямім), тямте.

По р найчастійше и відпадає безслідно, часом ослабивши ся на ь мягнуть р: гвар, гварме, гварте і гварь, гварьме, гварьте ВО.; шмар, шмарме, шмарте і шмарь, шмарьме, шмарьте. — від прати (V кл.) чути: пер, перме, перте. пр. перте. лахы.

[докінчме В. докінчте В. — доробте В. — не охабте мя Б. — наложте Вап. — благословте Ста. — хоп, хопме, хопте Кру. покос Ц. покосме, покосте Ц. принес, принесме, принесте С.]

Дуже примітні для угорскоруских говорів з наголосом сталим суть декотрі стягнення форм повельника як: смот П. із смотр, смотри. смотле! schau nur! — под С. ВМ. з поиди, пойд = пійди. под-ле-гев С. ВМ. = ходи сюда! — по-ле П. = под ле. по-ле-гев! П. со-ле-ся-со! П. смотри но, смотри! — моле! Г. Брв. мов-ле, мови-ле, мо-ле-мо! — воз ВО. м. возьми.

Від йіхати повельник: йіхай, йіхайме, йіхайте Крем. Від карати. кар, карме, карте Ц. скар ня Бо! Ц. Gott möge mich strafen!

— посмоть Вап. — возь. возьте Вап. = возьми, возьміть — садь, садьме, садьте Вап. — запальте Вап. — потіш Вап. — возте Кру. = возьміт. — заплат Бод. — обер Пс. — вкажте Г. = укажть, укажіте. — розваль са Брв. — куп Брв. — берь, берьте Врв. — пустте Зб. — гоньте Зб.

По голосівках наросток и переходить на й (як і в иньших говорах українскоруск. язика): грай, грайме, грайте. обуй, обуйме, обуйте. бий, гний, жий. рый. радьій. дозерай. гадай. сьій. льій. злегуй. попопрюй. вывіскуй.

Глаголи II кл., у котрих перед ну стоить суголоска, почиляють в повельнику до и звичайно й: двигний, двигнійме, двигнийте. тний, тнийме, тнийте. горний, горнийме,

горнийте. кукний, кукнийме, кукнийте. верний Вап. вернийме, вернийте. усний МЛа. уснийме, уснийте. порсний, порснийме, порснийте.

Від стати звучить повельник стань Пс., дуже рідко коли стань; рідкими суть також форми: запряжи, вивези місто звичайно тут уживаних: запряж, вивез.

Також декотрі глаголи з інших клас прилучають в повельнику до и ще й пр. I, 5. жний, жнийме, жнийте; зачний. — возмий Вап. — выймий Кру. — выймийте Кру. I. 6. мрий. трий. жрий. III, 2. зрий. спозрий. обізрий. форми повельникові після III. 2: спий, спийме, спийте (від спати, psl. съпати).

IV. окстий. V. 3. рвий (від рвати psl. рьвати). сций (від сцати psl. съсати).

Часом навіть уживає ся від ити форма повельника ідий, идий місто звичайно уживаних ід, идь.

З лице ч. ед. повельника уживає ся рідко пр. скар ня Бо! Ц. Gott möge mich strafen. — милый Бог ты приспи der liebe Gott möge dir den Schlaf senden, möge dich einschläfern.

Неопределеник (Infinitivus) кінчить ся правильно на ти (в місцевім виговорі: ті, а декуди в дуже нечисленних місцевостях: ты): гварити, гваріті, гваржіты (Остурна на Спішу), грабати, грабаті, грабаты. В піснях стрічають ся форми неопределеника на ц: поганяц, снац, робіц пребірац, ходзіц, дац і т. и. взяті з словацкого*). Тут згадаємо про стягнене форм неопределеника: лати МЛа. м. лаяти čech. láti (з lajati) psl. лаяти; подібно також лати psl. лияти, зяти psl. зияти. — сяти Бод. м. сїяти psl. ськати, slovac. siať, pol. siać. — сміяти са Брв. м. сміяти ся psl. смияти са, slovac. smiat' sa, pol. śmiać się.

*) В літературнім язичі Словаків уживають ся форми неопределеника на т' пр. niest', viest', mlet', čret', trhnut', myslet', držat', učit', čakat', vracat', písat', brat', liat', milovat' etc. Однакож Словаки в сторонах, де стикають ся з Руснаками і з Поляками пр. в столицях Спішській, Шарішській, Абауйварській, Земплинській . . . говорять: bras, dyhas, nosic, kosic, začinas etc., чим зближують ся до польського: brać, dyhać, nosić, kosić, zaczynac. Замітити випадє, що в білорускім кінчить ся неопределеник на ць: хваліць, горець, ходзіць, піць, веріць, дабаріць, дзелаць, даваць, готовіць, круціць, жиць, мыць або також і на ці (цы) як: хваліці, гореці, ходзіці і пр. I. B.

Причасники (Participia). Про дїєприложники теп. дїйн. ст. гл. стор. 66. Дїєприложник в 3 падежі стрів я в звороті: і стал тому лежачо му конец головы ВСв. [дїєприложники в ускісних падежах стрічають ся в укр. рідко пр. в ріднику у Марка Вовчка Повістки 1861. стор. 25: нема нігде хлїба лежачого].

Дїєприсловники теп. дїйного стану уживають ся частїйше: ідучи, беручи, черчучи, сьпїваючи, розмысляючи, момраючи, вячучи, плачучи, купуючи.

Причасники минувшика дїй. ст. I. уживають ся прерідко. На згадку заслугоє дїєприсловник: погодивши ВМ. в значеню: пізнїйше, згодом, перегадом nach einer Weile, später.

Декотрі причасники минув. дїй. ст. II. мають значене приложників: тырвалый dauerhaft, fest. стеклыый wasserscheu, toll.

(Про причасники минувш. дїй. ст. II. в формах описаних гл. низше).

Причасники теперішного часу стану страдного уживають ся рідко а мають значене приложників: видимый sichtbar, зримый item., любимый lieb.

Причасники минувшого часу стану страдного на -ть уживають ся в угорскоруских говорах з наголосом сталим частїйше, нїж у всяких других говорах українськоруского языка. Причасники м. ч. ст. страд. на -нть уживають ся як загально в українськорускім язиці часто. Причасники тоті творять ся в угорскорускім часто також і від перехідних глаголів пр. зогнитый, счорнытый, спорохнытый, зболытый; закыртавеный, заляженый, встеченый etc. гл. стор. 66—68.

Від красти уживає ся декуди неправильно крадженый Бод. утворений після IV кл. з пня „кради“ = місто крад-е-ный (крад-е-нть).

Сцїпенїла форма аориста бы уживає ся для означеня условника (Conditionalis) пр. я бы гваріл (гваріла, гваріло), ты бы гваріл (гваріла, гваріло), він бы гваріл (она бы гваріла, оно бы гваріло); мы бы гварілі, вы бы гварілі, они бы гварілі або гваріл бым, гваріл быс, гваріл (гваріла, гваріло) бы; гварілі бы сме, гварілі бы сте, гварілі бы.

бы уживає ся також яко сполучник; подїбно також абы, жебы, кебы, кедьбы, хоцьбы, якбы.

Условник давноминувшика (Plusquamperfectum): я бы был гваріл, ты быс был гваріл, він бы был гваріл; мы бы сме были гварілі, вы бы сте были гварілі, они бы были гварілі.

Спряженє без наростка теперішничкового. (Conjugation ohne das Praesenssuffix).

(в'д). вім (дуже рідко уживане) місто не вім уживають по-найбільше „не знам“; місто Бог віст найчастійше „Бог зна“ пр. Бог зна, як ся тото зув Брв.

Частійше стрічають ся composita: повісти, уповісти, виповісти, заповісти, приповісти, наповісти, сповісти, оповісти, доповісти (= die Erzählung zu Ende führen, das Erzählte endigen).

повісти. теперішник: повім, повіш, повіст; повіме, повісте, повідять.

повельник: повідж (psl. пов'кждь); повіджме, повіджте (psl. пов'кдимъ, пов'кдите).

(ддд). теп. дам, даш, даст; даме, дате, дадут (čech. sing. dám, dáš, dá pl. dáme, dáte, dají).

повельник утворює ся від пня да (дати): дай, дайме, дайте, також і причасник теп. часу склонний: даючи, несклонний: даючи.

[неопреділений: дати; прич. теп. ч. I. ст. дійного склонний давший, несклонний давши (оба мало уживані); прич. мин. ч. ст. д. II. даў, дала, дало; причасник мин. ч. ст. страдного: дат, дата, дато].

(нд). теп. йім, йіш, йіст; йіме, йісте, йідят.

повельник: йідж. йіджме. йіджте.

Інші форми такі, як в загальнорускім.

(юс). теп. ем, ес, ест (с). есме, есте, сут. (с-о-нтъ psl. сжть). місто ем подекуди іменно в описаних формах сом (čech. jsem, sem slovac. som), місто сут (суть) подекуди су (čech. jsou slovac. sú pol. są).

[причасник теперішника ст. д. суцйй (= суций = psl. сый, сий et сжй) має наросток теперішничковий о (с-о-нт psl. сы, сь et сж), а значенє приложникове: aptus tauglich, geeignet cf. slovac. síci у Лемків галицк. суцйй і суций].

(ем, ты ес, він ест, мысме, высте, они сут В. мысме в хыжи В. высте в корчмі В. ест Ц. Ч. ВМ. Вод. — сут ВМ. Бод. — кукуличко, де всь была Л. — всь Брв. — ту-сь? Зб. bist du hier? тут вси? — што есте за едны ВМ — есть Пс. Др. Чаб. — сут і суть Др. сут кунцы. — суть Чаб. — кебыя сом знаў Ц. — бы сом в Гамерицы Ц. — не мам жену, лем сом сам Лп. — уж ідут дрітаре, уж су на граніци (Порач на Суішу).

— а в ті Єуропі лем су красны ролы ВСв. — што ныгде не суце Вап. = що нікуди не годить ся).

[від пня бѣд творить ся праес. буду (бѣд-о-м) в значеню: его; причасники теп. ч. д. ст. будущий; будучи (дуже рідко уживані)

від пня бѣт творить ся неопредѣленк быті (бити) = бути, psl. бѣти. причасник мин. дій. ст. I. бывший; бывши (дуже рідко уживані). — прич. мин. д. ст. II. был (быѣ), была, было. — прич. минувшика страдного стану: за-бытый, за-быта, за-быте].

Описані форми глагольні (*Umschriebene Verbalformen*).

Минувшик стану дійного (Perfectum g. act.) складає ся з причасника минувшика ст. д. II. і з теперішника спомічного глагола єсмь. В першій лиці ед. ч. для всіх трох родів спомічник приймає вид ем. ходіл ем, ходіла ем, ходіло ем; декуди л причасника переходить на ѣ для мужеского рода приміром в Брв. Мла. Зб. любиѣ, любила, любило; в иньших околицях не лише в мужескім, але в женьскім і середнім роді: ходіѣ ем, ходіѣа ем, ходіѣо ем пр. Яс. Ста.

[натерла ем К. — напюк ем К. Крем. — напекла ем К. Крем. — сидѣла ем Л. — мала ем трі гусі білы Лі. — йіѣа ем Яс. — робіѣа ем Ста. — робіла ем Лп. Крем. — робіло ем Крем. — пішла ем Крем. — выдаѣа ем (Камюнка на Спішу).

Також уживають ся для женьского і середного рода стягнені форми: ходіла-м (з ходіла ем), гваріла-м, ходіло-м, гваріло-м.

В другій лиці ед. ч. для всіх трох родів спомічник (старосл. єси) має форму ес або також (як до місцевости) єсь. В першій лиці мног. ч. старосл. єсмъ звучать єсьме, в другійм лиці ч. mn. старосл. єсте; звучать єсьте. В третійм лиці ч. ед. і мног. спомічний глагол відпадає: sing. 2. ходіл єс (єсь) ходіла єс, ходіло єс 3. ходіл, ходіла, ходіло. plur. 1. ходілі єсьме 2. ходілі єсьте 3. ходілі.

Часто також стягнені форми: ходіла-с (з ходіла єс), ходіло-с; ходілі-сьме, ходілі-сьте.

Помічник може класти ся доволі сперед або послі глагола а в реченях підрядних стягнений найчастійше почіпляє ся до імени зависимого або до частиці.

[не была ем дома, коноплы ем терла Б. — де єсь была Л. — кедь єсь ся приспала Брв. — не нашлісьме, лем єсьме

виділі Вап. — співала-м бы Брв. — же-м ходила Брв. — любила-м Брв. — жебы-с не смотріла В. — хоц бы-с мя была В. — тєраз єм ся розскакала Вап. — кого-сь ту поімал Вап. — што м го нїгда не видыла Вап. — кадыль-єс вїшала вїнцы Г. — уж єм приспаў МЛа. — пішоў єм през лїз калинковый МЛа. = прошто-сте ся білі МЛа. — бо-сємє тя любілі МЛа. — іши-м не люблюваў МЛа. — ожебы-сь ту привіў Зб. набвля-м Зб.

Иноді спомічник повтєряє ся пр. в таких зворотах: заспівала-м бы-м си МЛа. — зазулічєк, дєсь єсь была? Брв.

Для вираженя минувшика кладуть перед причасником минув. ч. ст. д. II. лише заїменник личний (а в третім лицї заїменник личний в нашім язичї заступаючий заїм. вказний він, она, оно, они): я, ты, він ходіл (я, ты, она, оно ходіла, ходіло); мы, вы, они ходілі. Від бости (psl. бости pungere): я бол, бола, боло etc.

В причаснику мин. ч. д. ст. II. для мужеского рода у глаголів I. кл. стїсняє ся в декотрих околицях е на ю пр. вюл, мюл (вюў, мюў). — нюс, вюз. — грюб. — рюк, тюк, влюк, пюк. — люг.

Декотрі глаголи II. кл. творять причасник мин. часу ст. д. II. від повного пня: я ім звикнул повідати. Вап. = я їм звик повідати. — заяц утікнул Др. = заяць утик. — захрипнул Б. = захрип. — лапнуў Чрт. (від: лапнути fangen; greifen; mit der Hand langem). — так ся стало ВСв. = так ся стало, so geschah es.

Другі глаголи згаданї кляся творять той причасник від коротшого пня іменно для женьского і середного рода: припомла Т. = припїмнула. — шарпла, шарпло Т. = шарпнула, шарпнуло. — выгла ся нога Т. = вигнула ся (выгла з выгббла cf. гнути, psl. гнѣжти із гвѣнжти). — цофло ша У. = цофнуло ся. — крочла Чрт. = крочнула. — замкло са Бод. замкнуло ся.

У декотрих глаголів II. кл. творить ся причасник мин. ч. д. ст. II. від повного або від скороченого пня пр. замерз Ц. і замерзнул (Надь Мігалі).

Згадаєм тут ще про стягненї форми лаў (сєch. lál) лала, лало ЛМа. м. лаяв, лаяла, лаяло (psl. лалѣ, -а, -о); ляў, ляла, ляло (psl. лалѣ, -а, -о), зял (psl. зилѣ); сял pol. siał м. сїяв psl. сѣлѣ; смял са Брв. pol. śmiał się (psl. смилѣ сѣ єсть).

Давноминувшик ст. дійного (Plusquamperfectum act.) зложений з минувшика спомічника быти і з причасника м. ч. ст. д. II. відповідного глагола: sing. 1. я быў гваріл, я была гваріла, я было гваріло. 2. ты был гваріл, ты была гваріла, ты было гваріло. 3. він был гваріл, она была гваріла, оно было гваріло plur. 1. мы были гварілі 2. вы были гварілі 3. они были гварілі; також был ем гваріл, была ем гваріла, было ем гваріло, был ес гваріл etc. Про условник минувшика і давноминувшика гл стор. 94.

Будущик стану дійного (Futurum act.) у глаголів довершених (verba perfectiva) виражає ся теперішником: выплету, понесу, штыхну, кукну, вштурю, наложу, охаблю, побочкам, забию.

Від глаголів недовершених (v. imperfectiva) творить ся будущик з причасника мин. ч. ст. д. II. відносного глагола і з теперішника глагола быти кладеного все перед причасником: sing. 1. буду писал (писала, писало) 2. будеш писал (писала, писало) 3. буде писал (писала, писало) plur. будеме писали 2. будете писали 3. будут писали — або також з теперішника глагола быти і неопреділеника даного глагола: sing. 1. буду смотріти 2. будеш смотріти 3. буде смотріти plur. 1. будеме смотріти 2. будете смотріти 3. будут смотріти.

(не будеш видьіл В. — буду жито косити ВСв.) — я буду крал ВМ. — будут ворожити ВСв.).

Стан страдний (Genus passivum). Стан страдний виражає ся 1) злукою форм ст. дійного з заіменником ся у всіх лицах единичного і многого числа пр. хыжа выстроїт ся. быкы запрягают ся etc. 2) злукою причасника минушого часу ст. страд. з формами ем, буду, был пр. ем прошений, буду зогнатый, был притьіснутый.

(будеш споневіряный Чрт. — зашто бы я был споневіряный Чрт. — был битый ВСв. — жебы не была уроджена ВСв. — буде уроджена і покрещена ВСв. — каждый (есть) позначеный Зб. — жебы образ был принесеный Чрт. — была колодка одомкнута Бод. так осуджено было Бод.).

4. До словоланду (Syntaxlehre).

При суцннках в єд. числі, що виражають понятє многости, кладе ся присудок иноді в числі многім (constructio ad synesin) пр. цылый суд ламлють собі голову Чрт. das ganze Gericht zerbricht sich die Köpfe, alle Gerichtsglieder wundern sich. — Ся не могли кодыськ паньство на граници сі добре здатї Ч. Einst konnte die Herrschaft die Grenzen ihres Gebietes nicht genau bestimmen.

Число многе для оказаня чести (pluralis reverentiae) уживає ся тут примітним способом: кладе ся многота заіменника личного третёго лица, котре, як звісно, заступає ся в рускім заіменником вказним він, она, оно. пр. што они о тім добре знають ВСв. dass sie davon wohl unterrichtet sind. — я думал пан капітан, што они ся про тоты томбічкы гнѣвають на мене Кеч. ich war der Meinung, Herr Hauptmann, dass Sie jener Knöpfe wegen mir zürnen. — они нам повідят гадку Чаб. der Herr wird uns ein Räthsel sagen, Sie werden uns ein Räthsel aufgeben. — пане, то іх тоты стогы великы? ВМ. Herr, gehören Ihnen diese grossen Schober? — пане, ім до того нич ВМ. Herr, darum mögen Sie sich nicht kümmern. — была в іх капусті свиня Г. in Ihrem Kohlgarten wühlte ein Schwein. В загальнорускім в подібних разях кладе ся plur. II. лица заім. личного, (взглядно уживає ся заім. привластний: ваш, ваша, ваше), отож: що Вы о тім добре знаєте, що Вы гнѣваєте ся на мене, Вы нам скажете загадку, то Ваші стогы велпкі?, Вам до того нічо, у Вашій капусті була свиня.

Для вираженя неозначеного докладно підмету уживають часто глагола-присудка в 3. лиці єдиничного числа, коли в письменнім язичі кладе ся в тім разі третє лице многотоу числа пр. гуся лудят: гуся-на! жене: а гуч! man lockt die Gänse mit dem Rufe: husia-na!, und treibt sie an mit dem Rufe: a-huč! — піскаєт на піщальці, грат на гуслѣох man pfeift auf der Pfeife, man geigt auf der Geige.

Коли присудок в comparatīvi (в порівнику), то може иноді класти ся рід середній єд. числа, хоть буде підмет мужеского або женського рода і стоїть в числі єдиничнім або многім пр. кедбысь дале од яречка, тобысь гірше циганечкы Ор. = колибысь дальше сидыла від потока, тобысь була гірша (бруднійша) від циганки. Також подібно инколи і в українськім пр. самий небеса стали нѣби ще краще (Повісти Основяненка 1858. I. 30). — дя-

влюсь: твоя, мій брате, мати чорнійше чорної землі іде (Шевченко. До Миколи Костомарова). — мужик хитрійше чорта (Номис). Ом. Огоновський в ділі „*Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache*“ 1880 стор. 153. наводячи примір з Вовчка: „правда гіркая краще кривди солодкої“ зазначає: „*diese Construction scheint aus dem Russischen ins Ruthenische versetzt worden zu sein*“. Тої гадки я не поділяю. Така стройня (конструкція) єсть у нас вправді рідка, але уживає ся не лишень на Україні, але також на Угорщині і в Галичині. В Пізнанці Гнилій (коло Тернополя) чув я в устах люду: він гірше жида або він гірш жида = він гірший від жида — а в Завадові коло Львова: она ще гірш жебрака, она ще біднійше жебрака = гірша від жебрака, біднійша від жебрака. він дурнійше вола = він дурнійший від вола. — [тут пригадує ся конструкція въ латиньскѣмъ якъ: *varium et mutabile semper femina* = жінчина все істота нестала і змінна, — де одвакож рід середній приложника уживає ся мѣв суцник подобно як в реченю: таке молоде, а таке немилосердне (бесіда про панночку гл. Марко Вовчок. Інститутка)].

Заіменник ся кладе ся найчастійше перед відповідним глаголом, рідко коли після него пр. але ся стратила єдна луска з рыбы на дворі ВСв. *aber eine Fischschuppe gieng auf dem Hofplatz verloren*. — она ся чюдовала ВСв. *sie wunderte sich*. — Петро ся жьвїдує ВМ. *Petrus erkundigt sich*. — і так ся стал конец кумству Вап. *und so ward es aus mit der Bruderschaft zwischen den beidem Gevattern*. — же вода ся оддалювала Кру. *dass das Wasser sich weiter entfernte*. — сама ся оболокла Кру. *sie legte selbst ihre Kleider an*. — жена ся учїнила хвора ВСв. *die Frau simulirte Krankheit (stellte sich krank)*.

Межи ся а відповідний глагол можуть також инші опредїленя стояти пр. же ся йї снюло г ночи ВСв. *dass sie in der Nacht geträumt habe*. — але шьа цаган пак погнївал на кума Вап. *aber der Zigeuner wurde dem Gevatter wieder böse*. — але ся не бав ВМ. *aber säume nicht*. — молотити шьа (ся) хочеме зєднати ВМ. *wir wünschen zum Korndreschen gedungen zu werden*. — видѣли, же ся медведьови не вибігають Лк. *sie sahen, dass sie vor dem Bären nicht entfliehen können*. — Иноді може ся стояти навіть на першїм місци в реченю головним пр. ся не могли кодысік паньство на гравіци сі добре здати Ч. *einst konnte die Herrschaft die Grenzen ihres Gebietes nicht genau bestimmen*. — —

стало ся по ей мысли Кеч. es geschah nach ihrem Wunsche. — іє палічки зробила ся знов дівка ВСв. aus dem Stecken wurde wiederum ein Mädchen. — напиєме ся ВСв. wir werden trinken. — просит ся од жены Вап. er fragt seine Frau. — мы вышли дівити ся Лк. wir giengen um zu schauen. — кралік скрыл ся до мышой дыры Лі. der Zaunkönig verbarg sich in ein Mausloch.

Приложник доданий яко придаток до суцника утворений з того самого пня увиєшає понятє пр. до днешного дня Ста. bis zum heutigen Tage. — од днешного дня Ста. vom heutigen Tage an. — мому шерцю жалї розжалены Брв. mein Herz empfindet sehr grosse Schmerzen.

Иноді до присловника додає ся ще другий присловник утворений з того самого пня, через що степенує ся понятє пр. зарань-рано Чрт. ganz in der Frühe, am frühen Morgen. зр. укр. вранці-рано або рано-ранесенько.

Приложник яко придаток може стояти також і послї суцника, котрого ближе опредїляє пр. насыпаў два погары віна чїстого Чрт. er schüttete zwei Becher reinen Weines hinein. — штырі коні парадны Чрт. vier Paradeperde. — выгнали два жены сусьідны статок на поле к пастырьови Чрт. zwei in Nachbarschaft wohnende Bäuerinnen trieben ihr Vieh aufs Feld zum Hirten. — мала пятеро дьїтий барз маленьких Чрт. sie hatte fünf ganz kleine Kinder. — Бог небесный Чрт. (der himmlische Gott) Gott im Himmel. — єст там єден камень невеликый Чрт. es liegt dort ein eben nicht grosser Stein. — пришли до газды богатого Зб. sie kamen zu einem reichen Bauer. — тоты стогы великы ВМ. diese grossen Schober. — ты сердечко мое с камня твердого, ропучіш ша во ми од жалю велького Ста. du mein Herz, mein steinhartes Herz, brechen wirst du vor grossem Kummer. — Потом тот живан молодой взяў собі єдного сомаря, єдну барылку палынкы і ішоў горі Зб. Dann nahm sich dieser junge Räuber einen Esel, ein Fass Branntwein und fuhr bergauf.

Иноді межы суцником а приложником яко придатком можуть і другі опредїленя класти ся пр. Але другы птасї гнівали ся наньго, же найменьшій пташок хце кралём быти пташачим Лі. Doch andere Vögel erzürnten über ihn, dass der kleinste Vogel zum Könige erwählt werden wolle.

раз уживає ся, яко сполучник присловниковий, звязковий або і часовий, для вираженя наглого дїйства. раз му вітор говорит

Чрт. da sprach zu ihm der Wind. — раз повіст ушивый Б. auf einmal rief der mit Läusen Behaftete. — раз чорт вийде с той кісашовы Бод. plötzlich kam aus dem Fräulein der Teufel heraus. — раз шабля выскочит Бод. da schnellte der Säbel empor. — лем раз чюв Кру. doch auf einmal hörte er.

еден уживає ся тут, як і на цілій угорекій Руси, рівно як в німецькім родівник неопреділений (unbestimmter Artikel) ein, eine, ein. Се констукция рішучо не славянська. бере еден старый букварец ВСв. er nahm ein altes Elementarbuch. — пішов до єдного великого лыса і там го стрівил еден старый чловек ВСв. er kam in einen grossen Wald und dort begegnete ihm ein alter Mann. — пішов до єдного паньского сыпанця Вап. er gieng in einen einem Herrn gehörenden Speicher. — вышол на єдну єдлицу ЛК. er kletterte auf einen Tannenbaum. — придут к єдному місту великому ВЛ. sie kamen in eine grosse Stadt. — пришли гу єдному валалови Кеч. sie kamen in ein Dorf. — єст там еден пан барз богатый Бод. es lebt dort ein sehr reicher Herr. — даў му єдно писмо до пана Др. er gab ihm einen Brief an den Herrn. — єст там еден камень невеликий Чрт. es ist dort ein eben nicht grosser Stein. — тот живан молодой взяў собі єдного сомаря, єдну барылку палынкы і шоў гори Зб. dieser junge Räuber nahm sich einen Esel, ein Fass Branntwein und fuhr bergauf.

Число многе від еден положене перед иньшими числівниками приймає значене заіменника неопреділеного виражаючи число приближно пр. за єдних вісімнадцет років Г. etliche achtzehn Jahre. — коло єдних сто стран Ком. — etliche hundert Gegenden.

якый уживає ся яко заіменник відносний (pronomen relativum) місто „котрый“ пр. жебы скаргу свою зложілі, яку мают Лі.

Примітним єсть також уживане заіменника „котрый“ в такім звороті: котрый котрого переможе Чрт. wer von beiden siegen wird, wer den anderen überwältigen wird.

Енклітичний дайник си служить для узагальненя понятя: хто-си, што-си, який-си, яко-си, чий-си, де-си, де-сі Б., де-си-к; — сєады-си Кру. irgendwoher, звідкись. — колісі Лу. einst. — кодясі Ч. einst. В си почіпленім до заіменників або присловників може и ослабити ся на ь або і зовсім відпасти пр. хтось, штось, якийсь; якес, дес, котрыйс.

да (= присловник де) приставлений сперед заіменників або присловників надає виразови значене неопреділености пр. дакто

(дахто), дашто, дакотрый, дакий, даякий; даяк, даякбы, дакуцік ВС. дакус, дагде, дакоды. — До частиці ле почіпляе ся да скінця і також выражае неопреділеність або меншу стійність: леда пр. леда хлоп was immer für ein Bauer, леда дывка was immer für eine Magd, леда хто wer immer. леда што was immer. З виразом леда, зложені слова ле-да-кий, ле-да-чий, ле-да-який minderwerthig, elend, schlecht. — леда-што, ле-да-ч-ина liederlicher Mensch.

При заіменниках нікто (нікто, ныхто = psl. никъто), нышто (= psl. ничъто) кладе ся приіменник межи частицею ни (ні, ны) а ускісним падежем заіменника ко (= psl. къ), або досить часто також приіменник стоїть перед заперечною частицею ни отож: ни до кого, ни за кым, ны і о чім Бод. — але також до никого, за никым; о ныхчім; на ничъ В. = zu nichts, ны на що. — По запереченю кладе ся accusativ ничъ пр. ничъ не повідал Бод. = укр. не казав нічого.

Примітною для говора західноруских Лемаків рівно як і галицьких Лемків єсть частиця ле (новословенск. le) почіплювана часто до форми повельника пр. дай ле мі! В. — дайте ле В. — под ле гев В. komm nur her. — смот ле! смотте ле schau nur! schauet nur! — чекай ле! Бод. warte nur. чекайте ле! Бод. wartet nur! — ід ле! ідте ле Ч. geh' nur! gehet nur! — най ле смотрят пан превелебный Чрт. mögen Euer Ehrwürden schauen.

ле почіплене до пня за іменникового ѿ, дав вкличник о ле! пр. о ле Петре смот! Кеч. heda, Peter, schau! — о ле бысь одрізал тоту галузку Кеч. ej! möchtest du diesen Zweig abschneiden! — о ле дай покій! Бод. aber höre doch auf! — о ле под ту! або под гев! Г. heda! komm nur her! — (в укр. ё ле, еле в знач. kaum пр. у Котляревского гл. Писання вид. р. 1862. стор. 258. Еней бувъ пняий, еле живъ. — подібно гал. льітеплий. льітепла вода або льітепло ein wenig erwärmtes Wasser, laues Wasser cf. psl. л'к, юл'к et юл'к ѣм-, semi-; л'к жикъ ѣмданъс). — також почіпляе ся до присловника ге пр. ге ле! komm nur hier. Уль, ге-ле-ле! Г. Julie komm her!

ле почіпляе ся також до присловників, а тогді приймає через ослаблене ѿ на ь найчастійше форму ль пр. одкале, одтамаль, одтамтыль (оттамтыль) стамадыль, тодыль Брв., хыбаль Бод., всядель Зб. закаль Бод., докаль ВСв. etc.

Почіпна частиця ка (або к; пень заіменниковий къ) дуже розповсюднена у західноруских Лемаків. дес-ка Ч. Вап. irgend wo.

— штос-ка Ч. VO. etwas. — гнет-ка О. У. гнет-кай В. sogleich, bald. — іщи-к Ста. noch. — якаска Б. якось або якосі Б. auf irgend eine Weise. — гнес-ка Б. heute. — якыйс-ка ВМ. Бод. irgend welcher; якас-ка ВМ. irgend welche. — котрыйс-ка ВО. irgend ein. — адже-к ВО. = таж, doch, ja; адже-к пішла sie gieng doch, sie gieng ja. — тута-к ВС. Кеч. hier. — я му штоска повім Кеч. ich werde ihm etwas sagen. — дакос-ка Ваи. irgend wo. — коліска Кру. колись irgend wann. — гнес-ка Чрт. hodie. — гев-ка Г. hier. — ну-ка Зб. herein. — вся-дель-ка Зб. überall. — тогды-ка Зб. dann. — кодысі-к Ч. (кодысі-к) einst, ehemem. — деси-к irgend wo.

Теперішник оповістний (Praesens historicum) уживає ся тут, подібно як і в східноугорській Русі також дуже часто в оповіданю, через що представлене незвичайно зискує на живости. раз прийде ту доктор П. einmal kam hier ein Arzt. — прий-дут в єдному місту ВМ. sie kamen zu einer Stadt. — так го за-провадят до того пана ВМ. so führten sie ihn zu diesem Herrn. — так шья жьвідує so erkundigte er sich. — а він повідат ВМ. und er sagte. — єдна пчола біжит, біжит долов та вку-сит Петра в руку Кеч. eine Biene lief hinunter und stach Peter in die Hand. — а пастырь повідять Кеч. und der Hirt sagte. — іде фурман за драгом, лем батіг г руках несе та плаче Кеч. der Fuhrman gieng die Strasse entlang, er hielt in der Hand nur seine Peitsche und weinte. — Иван одповіст ВСв. Johann gab zur Antwort. — повідат му фіскалюш ВСв. der Anwalt sagte. — гварит му цыган Кеч. der Zigeuner sagte ihm. — дяк почне гварити ВСв. der Kirchensänger hub zu sprechen an. — заклап-кают на облак ВСв. sie klopfen an das Fenster. — дяк встає, отвори́т облак, а єден почне просити ВСв. der Kirchensänger stand auf, öffnete das Fenster und einer (von den Dieben) fieng zu bitten an. — але тота єго жена ся учинила хвора і повідат Чрт. aber diese seine Frau stellte sich krank und sagte. — єден пан го о словіт Чрт. ein Herr sprach zu ihm. — як ся зышли, скрічит цыган і укаже на пісмо за чапкоў Чрт. als sie sich begegneten, schrie der Zigeuner laut, indem er auf den in seine Mütze gesteckten Brief zeigte. — брат прочитат картку Чрт. der Bruder las den Zettel durch. — раз шабля выскочит Бод. auf einmal schnellte der Säbel empor. — прийдуть домів Зб. sie kamen nach Haus. — зійде ангел з неба, пріде ту паном і повіст ein Engel stieg vom Himmel herab, kam zu den Herren und sagte. — іде Ля-шок дале та увидит гус Б. das Pölchen gieng weiter und erblickte

eine Gans. — И дає піп принести палынки на одомаш ВСв. und der Geistliche liess Branntwein zum Kauftrunke holen. — Иван біжит домів, принесе сто златых и заплатил ВСв. Johann lief nach Hause, holte hundert Gulden und zahlte. — зарань приде дяк і хоче козу взяти ВСв. morgen in der Frühe kam der Kirchensänger und wollte seine Ziege nach Haus treiben.

форма повельникова будь (буд) кладе ся завсїгди так як хоц (= хоть = хоти) сперед заіменника або присловника пр. будь который, буд який, буд чий, будь хто (буд кто); буд де, буд як.

Повельник (imperativus) в повіствованю уживає ся для вираженя наглого дійства пр. тот газда ся розгнївал, взяв корбач і бий телата Вап. der Wirth wurde zornig, nahm die Peitsche in die Hand und schlug (heftig) die Kälber. — тоты двома давай на нього кричати Кру. diese zwei fiengen an ihn (heftig) zu schelten. — насмолу собі підшвы та идь по тім пішнику Зб. er bestrich seine Stiefelsohlen mit Pech und betrat (hastig) diesen Fusssteg. — він взяў єден кый, бий! пса Зб. er nahm einen Stock und schlug (heftig) den Hund.

По глаголах зріти, видїти, бачити, тож по присловнику відно кладуть неопредїльник, так як в нїмецкім пр. збачил іти єден віз Чрт. er sah einen Wagen herbeifahren. — ай відит приходить єдного пана на кочу Чрт. da sieht er einen Herrn in einer Kutsche (Kalesse) kommen. — ту ани пташка не відно льїтати Кру. hier sieht man keinen Vogel fliegen (selbst ein Vogel verfliegt sich da nicht).

Місто зовника (vocativus) уживає ся тут і там в піснях іменяк (nominativus). шугай, шугай, шугайочьку не жен ты ся того рочьку Вап. — я бы к тобі шугай вышла Вап. — ей поляна, поляна, ей зелена поляна (Камюнка на Спішу) — ты сереньча моя, десь ты тогды была Брв. — в прозі іменно в титулах пр. та бо я думал, пан капітан, што они ся гнївають на мене Кеч. — а того може быти пан соўгабіров Чрт. — може також пан класти ся в зовнику, а другий титул в іменяку пр. пане майстер Зб.

Рідник якостний (genitivus qualitatis) пр. а я гладкой тварі Брв. ich hingegen bin vom glatten (schönen) Gesicht. — Анничько небого, серця камінного Б. Annette, Liebchen vom steinharten Herzen. — чловек недоброй дякы Крем. ein Mensch vom schlechten Rufe.

Рідник придатковий (attributiver Genitiv) стоїть часто перед суцником, котрого поясняє пр. справило ся ім на морі сухой землі кус Бод. auf dem Meere entstand für sie ein Stück Festland. — богатого вітця сын Чрт. Sohn eines reichen Vaters. — такого газды сын Чрт. Sohn eines solchen (eines so reichen) Bauers (Wirthes).

Рідник при порівниках (comparativi) пр. кед быс дале од яречку, тобыс гірше циганечкы Ор. = тобысь була гірша від циганочки. — мышій кралік вылетыл высьше орла Лі. = в. высьше, ніж орел.

Дуже розповсюднені тут вирази нѣт, не есть, не в (= нема, не має) котрі все лучать ся з genitiv-ом пр. у нас дубів нѣт Г. = у нас нема дубів. — його нѣт Чрт. = его нема. — гроший нѣт Чрт. = грошей нема. — нѣт розбойників Чрт. = нема р. — тепер нѣт коли Чрт. Бод. jetzt ist keine Zeit. — не ест молѡка Вап. = нема́ молока́. — не ест никого Кру. = нема никого. — не ест чудноты Бод. es nimmt kein Wunder, es ist nicht zu wundern. — милой не в = милої нема.

нѣт уживає ся також яко присловник в значеню: не, nein пр. нѣт! не піду nein, ich gehe nicht.

нѣт (повстало по виводу Мікльосича з „не в ту“ „не в“ стягнулось на нѣ і = „нѣту“; відтак у ослабило ся на ъ і наконець заглухло) кладе ся також з особливим притиском в таких випадках як: я нѣт такый фалечный Бод. = я не в такий фальшивий, я не такий фальчивий.

дуже уживає ся тут так, як в східноугорській Руси „много“, а лучить ся з genitiv-ом (рідник частний). дуже ярцу Ком. viel Gerste. — дуже пражцу Лі. viel Springlein. — она мат дуже лену Бод. sie hat eine grosse Menge Lein. — дуже ся намолотило зо снопох Бод. viel Getreide wurde durch Dreschen der Garben gewonnen. — хто ма дуже землі Г. wer viel Grund besitzt.

кус яко присловник уживає ся у західноугорських Руснаків так, як у східноугорських мало пр. дай мі кус кырві Ц. gib mir ein wenig Blut. — кус забавю ся Ста. ich werde mich ein wenig aufhalten. — справило са ім на морі сухой землі кус Бод. auf dem Meere entstand für sie ein Stück (ein wenig) Festland. — быў уж кус напвты Чрт. er war schon etwas betrunken. — лен кус вчаснійший Лі. eine etwas früher reifende Leinabart.

Примітні також прислівники: дакус в значеню ein bischen, ein wenig, etwas, і докус gänzlich, ganz und gar. я бы ніпоў дакус посмотріти Чрт. ich möchte gehen, um ein wenig zu schauen. — познамаў з них шматы докус Зб. er kleidete sie gänzlich aus.

піля з рідником уживає ся часто, як і загалом на угорській Руси пр. піля церкви K. neben der Kirche, in der Nähe der Kirche; — иноді однакож стрічаєм піля також в иньших зворотах як н. пр. піля того заставили ся Чрт. sie legten dafür die Wette ein, sie wetteten darum. — а я цовім так піля мужа Вап. und ich werde mich meinem Manne gegenüber so äussern, ich werde vor meinem Manne so aussagen.

през, брез в значеню „через“ уживає ся рідко і лучить ся тогді з переємником пр. брез воду Кру. über's Wasser. — през лавку Кеч. über den Steg. — през уліцу Чрт. durch die Gasse. — брез льіс Кеч. durch den Wald. — брез голову В. über den Kopf. — брез головы В. über die Köpfe. — през єдну ніч ВМ. über Nacht, nach dem Verlaufe einer Nacht; — найчастійше однакож уживає ся в значеню „без“ і править тогді рідником (в старосл. безъ або брезъ). пр. брез головы В. ohne Kopf. — през хасна Ч. umsonst, nutzlos, пусто, без хісна, без користи. — през яблок В. ohne Äpfel. — брез калапа Чрт. ohne Hut. — брез мужа, през мужа Чрт. ohne Mann. — през души Кеч. (wörtl. ohne Seele) leblos. — през твого розказу ВСв. ohne deinen Befehl. — брез мене Чрт. ohne mich. В тім значеню през єсть також в зложенім слові презрога Ком. = безрога, Schwein.

Після завікуваня кладе ся часто переємник (accusativus) пр. ножкы не умываш Ор. = ніжок не вмываш. — не білят полотно Ч. — не рушай козу ВСв. — не узнали його присягу Ч. — ярк не видыла Б. — не буду, не буду дрібный овес косил Вап. — однакож також стрічає ся правильний рідник пр. огня не кладут Ч. — души немало Б. — крил нема, пыска нема Б. — я не знам той бабы Ор.

Після ныйт, не єст, не є стоить завсе рідник: ныйт гроший, не єст молока, волів не є ани сльїду ВСв.

Дайник принадлежностний стрічає ся по частї пр. де му цанїстра с пінязьми Кеч. wo seine Geldtasche sich befindet. — яке му несчастья Кеч. welches Unglück trifft ihn. — вышла тотя жена му з вербы ВСв. diese seine Frau stieg aus der (hohlen) Weide empor. — же му сестра барз хвора Бод. dass seine Schwester sehr

krank sei. — добрый муж женьї Ор. ein für seine Frau guter Mann. — лем ті єдна вина О. nur eines fällt dir zur Last, nur einen Fehler hast du. — в Бехерові початок водьї. конец хлїбу Б. in Becheriw fangen zahlreiche Wasserquellen an, doch (ergiebige) Getreidefelder werden vermisst.

Приіменник к (= старосл. къ), ку, ко прывимає часто (іменно перед звучними суголосками) форму г̄ — або іу, — лучить ся з дайником а уживає в західноугоркоруских говорах подібно як в східноугоркоруских д або ід з дайником. В галицк. переважно в подібних разох стоїть до з рідником пр. к Тисьї Чрт. = до Тиси. — к собі Чрт. = до себе. — приде к Богу смерть Чрт. = пришла до Бога смерть. — козу прियाу̇ ко крякови Зб. er band die Ziege an einen Strauch, козу привязав до корча. — Пан Біг к њому прішов Бод. = П. Б. до него пр. — ішо̇ ку свому отцови Зб. = і. до свого отця. — завола̇ го. ку столу = закликав го до стола. — іу ньї Лі. = до неї. — іу той скальї Лі. = до тої скали. — іу сынові Лі. = до сына. — іу убійникови Лі. = до убійника. — як дістати ся іу пінязям ВСв. = як дістати ся до грошей. — просили молока іу вечері Вап. = пр. м. до вечери. — пришлі іу стрільцові Лк. = пр. до стрільця. — прішов іу тому огню Лі. = пр. до того огня. — прішов іу ньому Ор. = пр. до него. — прішов іу Богови ВМ. = пр. до Бога. — возь яйце іу студньї ВСв. = возьми яйце до студні. — як іу мі придеш Бод. = як до мене пр. — іду аж іу морю Бод. = ід. а. до моря. — вернули ся назад іу шафранникови Чрт. = в. с. н. до шафранника. — дала ім піщалочьку іу тому молокови Бод. = д. і. п. до того молока. — кебы я ся к мойї хресні мамі доста̇ Чрт. = коби я дістав ся до моєї хресної мами möchte ich zu meiner Taufpathin kommen.

Иноді означає к приближенє до відносного предмету пр. Валібук стал іу дверям Кру. Walibuk stellte sich neben der Thüre auf. — штобы собі міг іу ньому легнути Кру. um sich neben ihm niederzulegen. — і там си сьл іу Петрові ВМ. und er setzte sich dort neben Petrus.

пре (словацк. pre), про лучить ся з перезмником а уживає часто в значеню для. пр. пре свинї Крем. = для свиний für Schweine. — я гварю пре то Крем. = я говорю для того ich spreche deshalb. — він мат тето сыно про свойї быкы Бод. er hat dieses Heu um seine Ochsen zu füttern. — про коньї Б. =

для коней, für Pferde. — про человека. Б. = для чоловіка für Menschen. (человек hier als Gattungsbegriff hat die Bedeutung des Plurals). — ест іши про мене В. = есть ще для мене es ist (es bleibt) noch für mich.

про означає також причину пр. мы не годны спати про блыхы Чрт. wir können der Flöhe wegen nicht schlafen. — про свою завіслівост Лі. seines Neides wegen. — про глупый розум Лі. der Dummheit wegen.

за з переємником для означеня протягу часу пр. не спал за три тыжні К. = не спав через три тижні. — за єден рок і штирадцет К. durch ein und vierzig Jahre. — за пятнадцет років служил Кеч. er diente fünfzehn Jahre hindurch. — за доўгы часы Чрт. lange Zeit hindurch. — за мое житя Чрт. so lange ich lebe.

Творник орудний (ablativus instrumenti) уживає ся майже все з применником з, с (= старосл. съ) пр. с чим забити Т. womit todt schlagen. — корова бола з рогами П. die Kuh stieß mit den Hörnern. — він с косом косит П. er mäht mit der Sense. — з глином з'оначене С. mit Lehm beschmiert. — він пукат з бічом Ки. er knallt mit der Peitsche. — с кыйом бити Вап. mit dem Stock schlagen. — табличка з дротом заправена Ч. eine mit Dräthnetz überzogene Tafel. — рыба плават с крилами О. der Fisch schwimmt mit Hilfe seiner Flossen. — імаме рыбы зо саком Ком. wir fangen Fische mit dem Sack (Fischsack, Fischnetz). — не бавте ся с копривом, бо ся попечете Ком. spielet nicht mit der Brennnessel, sonst werdet ihr euch verbrennen. — натирают ногу зос палюнком В. sie reiben die Füße mit Branntwein ein. — пише шыа с пером В. man schreibt mit der Feder (mit der Feder wird geschrieben). — він вертит іс свердлом Брв. er bohrt mit dem Bohrer. — він стрілят з батогом er knallt mit der Peitsche. — копнуў го з ногоў Чрт. er stieß ihn mit dem Fusse. — с пятьма хлібами і з двома рыбами насытил Христос пят тысячі народа Б. mit fünf Laib Brot und zwei Fischen sättigte Christus eine fünf tausend Köpfe zählende Volksmenge. — одрубал шарканьови зос сокыркком дванадцет голов Кру. er hieb dem Drachen dessen zwölf Köpfe ab. — с чим заплатити Лі. womit bezahlen. — встаў і хвалит Господа Бога со словами Чрт. er stand auf und pries Gott mit folgenden Worten.

Рідко уживаний творник обмежний (ablativus limitationis) має часом також применник з (= съ) подібно, як творник орудний пр.

в загадцї: Ш чим жена білша од гаэды? — З языком! Чрт. In welcher Hinsicht ist die Frau grösser als ihr Mann? — In Hinsichtung auf die Geläufigkeit ihrer Zunge.

о з містником уживає ся для вираженя посїданя пр. пан о єднї нозї Лер. ein Herr mit einem Fusse. — дывка о єднім оку К. eine Magd mit einem Auge. — пес о кривих лабах Чрт. ein Hund mit krummen Füssen. — рідше стоїть в подібних випадках о з переємником: стіл о штыри ноги Зб. ein Tisch mit vier Füssen. — варкоч о три лїйки Зб. (wörtl. ein Haarzopf mit drei Trichtern) eine Frisurart. — ярец о шість шориків Зб. sechszeitige Gerste. — пацуркы о шість ніток Зб. Glaskorallenschmuck sechs Schnüre enthaltend.

о з містником уживає ся також в таких зворотах як: лем о хлїбі і водї жити nur Brot und Wasser zur Nahrung nehmen. — лем о рыбі жил Бод. er nährte sich bloss von Fischen (рыба sing. als Gattungsbegriff hat hier die Bedeutung des Plurals).

о з переємником уживає ся для означеня минувшого часу або реченця: о тыжден, о два дни, о пят років nach verflossener Woche, nach zwei Tagen, nach fünf Jahren. — о два рокы Чрт. nach zwei Jahren, in zwei Jahren. — о не доўгы час ВСв. nach nicht gar langer Zeit.

пак уживає ся часто в угоркорускїм то в значеню „знову“ — то яко частиця влїтна (Übergangspartikel) пр. орїшок спїд крила орла вышол і пак годен был найвнеше вылетѣти der Zaunkönig flatterte unter dem Adlerfittig (wo er sich versteckt hatte) empor und konnte sich auf diese Weise am höchsten erheben. — выгягнут мя може до половіцы а пак пустят назад до пекла Кру. sie werden mich vielleicht bis zur Hälfte hinaufziehen, um mich dann wieder in die Höllentiefe zu stürzen. — кед поймаў птаха та са з ним наперед побавиў а пак так то зїиў Чрт. als er einen Vogel gefangen, so spielte er mit ihm zuerst und dan frass er ihn auf. — заклякаў пан пак цытана тай даў му сто раків Чрт. ein Herr rief einen Zigeuner herbei und gab ihm hundert Krebse. — і не міг пак уж стерпіти ВСв. und er konnte weiter nicht mehr dulden. — а коза тыж собі вышла тай пак рясу грызла; як ряса опадала тай березину грызла; а пак кед сныг хпал та її нагналі Бод. und die Ziege kam auch (aus der Höhle) heraus und knupperte Baumknospen und Laub; als die Blätter (im Herbst) abfielen, nährte sie sich von Birkenzweigen und sodann, als der Boden vom Schnee bedeckt wurde, wurde sie heim getrieben. — пак уживає ся також і в укр. пр. у Шевченка:

А деж Ганна, Катеринно? я пак і байдуже! (Наймичка) cf. psl. пакъ adv. *páliv*, iterum nsl. пак, pa, pali, bulg. пакъ.

Примітне часте здвоєне в приіменниках з, с (= старословенськ. изъ і съ), через що повстають форми зоз, зос пр. одійти зоз міста Кру. = відойти з міста. — випустил зос хыжи Кру. = в. із хыжи. — зос пекла Кру. = з пекла. — зос комина штоскы крїчат Кру. = з комина щось кричить. — зоз розмарыйї МЛа. = з розмайрину. — зоз двора Кру. = з двора. — — зос своєюм жеңом Кру. = із своєю женою. — зос чїряном жеңом Кру. = з помїяною жінкою. — зоз вамі МЛа. = з вами. — зоз розмарийоў = з розмайрином.

з а с, з а с ь в Зб. неправильно: з а с ь (повстало з за ся, чesk. zase, словацк. zasə, zas, польск. zasię, zaś) aber, hingegen, wieder, nochmal, zum wiederholten Male. шаркань з а с поїмал Валїбука Кру. der Drache aber ergriff den Walibuk. — а Локтібрада з а с повідал йому Кру. und Loktibrada wieder entgegnete ihm. — за с ь їй так повідал ВСв. wieder (ebenfalls) sagte er ihr. — потім вернула ся з а с ь до хыжи ВСв. nachher kehrte sie wieder in ihr Zimmer zurück. — з а с ь ся газда погнївал на цїгана Вап. abermals entzweite sich der Bauer mit dem Zigeuner. — а другий уж іде підмітовати з а с ь — та з а с ь тот бє лопаткоў тым, што осібно стоять Зб. und der zweite geht wieder um den Spielball in die Höhe zu! werfen — der erste hingegen schlägt mit dem Spaten auf den Ball los in der Richtung, wo die anderen Ballspieler einzeln stehen. — з а с ь ім даў бал Зб er liess für sie wieder eine Festunterhaltung veranstalten. Що до положеня єсть з а с ь зовсім свободноставне, а може класти ся і на першім місці в реченю.

Примітні викличники в тім говорі: гой-же! — е я гой! — госа! — хяц! — оле! — а також розличні як до околиць клички до зьвірат домашних. І так клички залудні до овець: базь-базь! бирько на! птус на! пся! берчуч-на! клички погонні: а ці! а кеч! а тыш! — кличка до кіз: кеч! — клички залудні до свиней: цуня на! туська на! тусь-тусь! гудзь-гудзь! гудзюсь-на! ньїсьб! — клички погонні: а лю! гуйса! а уц! а гуц! а кев, алю! а гакс! — кличка залудна до пацяти: цуня на! цунька на! погонна: а гакш! — клички залудні до гусей: гусь на! гуся на! погонні: а гуч! гуля гуч! — кличка до качок залудна: тась! тась! погонна: а кач! — кличка залудна до курят: цыпá! цыпá! — погонна: гись! гись вон! — клички залудні до корови: тельїсь на! цызію

на! до вола: біцю на! кличка погонна до корови: ге! гей! — до „меншого статку“, до телят: та птуц! а птуц! — клички погонні до запряжених волів: гейс! ге-гейс! к собі. (= на ліво); — ча! од себе! (= на право): — кличка до пары запряжених волів: гейс-берта! (гейс бертя, гейс биртя) = беріт на ліво, к собі! — „берта“ єсть то 2. лице двойного числа повельника від брата, старосл. *berhta*, чеськ. *berta*; єдиний останок *dualis* у глаголів в нашім язичі. Може бути, що у кличках погонних до коней: вісьта! (вісьтя) = на ліво — готьта! (гетьта, гетьтя) = на право — та єсть також накінчиком дуальним, що лишив ся по стягненю слова через виміт властивого пня глагольного (з вісь берта! геть берта!)

Декотрі примітні звороти і річні пр. ольій спущати У. *Oel pressen*. — вапно спущати У. *Kalk löschen*. — посьміліті кого, посьмілювати кого Лі *jmd. aufmuntern*, *jmd. aufstacheln*. — нападувати до чого Л. *ähnlich sehen*, *ähneln*. нападає до того *es ist dem ähnlich*. — вказувати на штосі Л. *ähneln*. — іті за драгом Лі. іти за дрыіом Су. *die Strasse entlang passiren*, *den Weg gehen*. — застати на кого Б. *jemand aufpassen*, *auf jemanden lauern*. — мати за штось wofür halten. Христос Петра за вірного слугу уж не мал Бод. *Christus hielt schon Petrus für keinen treuen Diener*. — звідувати ся кого або од кого Чрт. *jmd befragen*. — грозити ся на кого *jemand drohen*. грозил ся на мя Вап. — поздравкати кому Лі. *jemanden grüssen*. поздравкал тому старому чловеку *er grüsste diesen alten Mann*. — потужити на штось Лі. *mit Gewalt etwas durchsetzen*. — знати о чім Ц. Лег. У. *wovon wissen*. не знаме о таких птахох У. не знам о тім Лег. — гварити (говорити) о чім, бесьїдовати о чім, гадати о чім ВСв. Ч. *wovon sprechen*. — о чім річ? Вап. *wovon ist die Rede?* — порадити кого Вап. *jemand rathen*. — чекати кого Вап. ВСв. *auf jemanden warten*. — просити ся кого Лі. просити ся од кого Вап. просити од кого Чрт. *jmd fragen*. — муж просит ся од жены, што чють нового Вап. *der Mann fragt die Frau, was hört man Neues?* — вести ряду Лп. *Verordnung treffen*, *verordnen*, *Ordnung halten*, *leiten*. — облечи кого до лах ВСв. або облечи кого до шмат Зб. *jmd Kleider anlegen*. — мотузкы сукати Кру. *Stricke (Schnüre) drehen*. — кого дати до права, подати до права Чрт. *jmd vor das Gericht belangen*, *jmd gerichtlich belangen*. —

насыпати вина Чрт. Wein schütten, наляти вина. — кого про-
вати Чрт. jmd schelten (властиве значенє: кого поневіряти як
пса). — одійти на далеко Чрт. sich weit entfernen.

[Далі буде].

Рік X.

Р. 1901 кн. VI.

Т. XLIV.

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEVŠKYJ.

X Jahrgang.

1901, VI B.

B. XLIV.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Вийшло 1 (14). IX. 1901.

ЗНАДОБИ

для пізнання

угорскоруских говорів.

Подав ІВАН ВЕРХРАТСКИЙ.

(Далі).

Б. ВЗОРЦІ БЕСІДИ УГОРСКИХ РУСНАКІВ.

(Говори з наголосом движимим).

І. Повірки і оповідання.

(Луків). О діку, што прішол в село. Дік прішол в наше село, на ролы на два́ста кро́кох на стрелы́ня. Пóтім мы вы́шли діві́та ся, што то ест, бóсьме го дóбре не позна́лі, што́ то. Як дік нас дóзріл, так лéтыл до нас, до члове́ка. Пóтім мы ся пусти́лі брані́ті (čech brániti se = боронити ся), а не мо́гли сме ся храні́ті, бо нéхтыл од нас і́ті; так пóтом збі́гли ся вéце хло́пох, то тóрдно го бы́ло змарні́ті, ледво сме вго змарні́лі. А тривáло тому пул го́дны, што не хты́л од нас і́ті, лем ме́джі на́мі ся кру́тіл і превéртал хло́пох по зéмлі. Аж на кінці́ сме го усмерті́лі. Мéтал с хло́памі, перевéртал, што не мож бы́ло взрі́ти, як і́шол од е́дно́го до друго́го члове́ка. — Є́ден хлоп, як до ньóго барз бол, та ся ома́хувал с сокы́ром за тот час, ны́ж вéце хло́пох не прі́шло і так пóтом мы му ко́нець зроби́лі с коли́камі.

(Луків). О медведю. Прішоў (прішол) ме́двѣдь — не зна́ме ска́ды — і заду́сил е́дну коро́ву на смерт, ма́ле те́ля з ней вы́брал і ростóргал, а дру́гу по́тоўк (пóбіл, порáніл), áле остáла дру́га при живóтѣ. Пóтім зас го стрі́лец застрéліл. Тот гáйтол (гайник čech. hajník = Hegebereiter) сам е́ден был в лы́сы і тра́філ на нéго і застрéліл. Ме́двѣдь был чóрный і ва́жил сьїдм цéнты (čech. slovac. cent = Zentner).

(Луків). О мыші́м крaлю (Troglodytes parvulus, Zaunkönig). Кáня нéсла го до го́ры під крýлом а о ным не зна́ла; він пóтім вылéтыл найвы́же і пташі́на узна́ла го за крaля.

(Луків). О медведю в Татрох. На Матурі в Татрох прішли раз гайтоле (гайниці) до фіскальїша (адвоката) і повілі му, же на Єжерском медведї на овес ходят. Вечер фіскальїш ся зобрал зос пушком на Єжерске. І сял (= сів) собі на одну едліцу на засьїдкы і чекал медведьох. В тот час шумны місячок сьвітл, што можна было і на дале видьїти. Около осмої годїны вышлі штырі медведьї на овес і на вївсї рясу шыкалі. З нїх єдного фіскальїш выбрал і стрелїл на него та го поранїл. Трі медведьї втеклї а пораненый медвїдь за голосом тым та ішол їу стрільцовї (ягровї), але цїль збудїл і до гуща вошол, бо не побачил ягра. Медведь в тым гущу, што не был дале од ягра як штыры до пять сягы, з болю рычал, але потїм престал рычатї і лем фучал. А фіскальїш г велїкїм страху цалу нїч просвдїл на едліци. Над раном прїшли гайтоле, як малї наказ, з сокырамі і правї прїблїжїлі ся ку тому гущу, де зраненый медвїдь лежал. Медвїдь, як обачил хлопох, прїблїжовал ся їу нїм. А фіскальїш крїчал з едліци на хлопох, жебы втїкалі. Хлопы варовалї ся, але видьїлі, же ся медведьови не выбїгают, взяли хранїтї ся зо сокырямі, але меджї тым часом і фіскальїш скочїл з едліци і надбїг їу нїм і стрелїл на медведя, але го лем мало поранїл. Потїм зас другый раз праснул му просто до чела і медвїдь упал. — Медведьї увцї барз загубяют. Муранчий медвїдь жывїт ся муранькамі.

(Лївїв). О мышїм кралїку (*Troglodytes parvulus*). Колїсі птахы выбералї краля, та так меджї собом обрядїлі, же котрый птах найвыше вылетїт, та тот буде кральом. І нараз ся пустїлі птахы летьїти до гóры, а мышїй кралїк вштурїл ся орлови нїд крыло до пїря. Тогды орел найвыше вылетїл. Як уж не мог выше летьїти, мышїй кралїк тогды му вылетїл спїд крила і вылетїл выше орла. І вїн, маленькый, остал кральом. Але другы птасї наньго гнївалї ся, же найменьшїй пташок хце кральом быти пташачим і потїм злы наньго были, за нїм летьїлі, хтїлі го роздзюбати. А вїн втїкал, хтїл ся скрыти пред птахамї найлїпше, збачїл в землі мышу дыру, скрыл ся до ней і зато го называють люде „мышим кральом“. Зр. стор. 113.

(Лївїв). О жидьї, што за осем яец подал попа до суду. Ішол єден пїп на кочу на двох коньох. Стал до єдної корчмы, росказал собі осем яец зварїтї. І тоты яйца зыл. Потїм не мал с чим заплатїти. А качмар му взял конї іс кочом за тоты осем яйца. Пїп ся му просїл, жебы му выдал конї і коч, же му заплатїт другый раз. Але жид не хтїл му выдати, конї і коч не выдал а задал попа до суду. Гварвў: с тых осем яец былї бы

курчата, с курчат куры, куры бы ся неслі, яйца бы продавал і остал бы богач. І потом піп ішов смутно одтамаль, старал ся (= журился). Стрїтил ся з єдним ціганом, ціган ся го звїдувал: „пан велькоможный, та цо ся так стараю*), цо так смутно іду?“ — „Але ціган дай покій, бо не знам, кады ходжу!“ — „Але прецо, пан велькоможный?“ — „Быт ем голодный, росказал ем собі гваріті осем яец, а не мал ем с чим заплатіті та мі жид загерештовал коні с кочом, задал ня до суду“. — „Но, та я ім пуйдзем за фіскаліша (адвоката) пан велькоможный, лем няй ме волаю, як пуйду (= пйдуть) до суду“. — Піп ішоў до суду, завола і цігана. Піп ся представіл пред суд, а ціган ся скрутіл і кус ся забавіл г місты. І суд чекал за ціганом, выж не прійшов як фіскаліш. І прішов ціган, звїдат ся го кралівський рихтар (судия), „цо так не скоро ідзеш ціган?“ — „Та пан велькоможный, бо сом вареный грах сял (= вареный горох с'яв)“. — „Но ціган, ці вареный грах зейдзе?“ — „Ну пан велькоможный, ці з вареных яец курчата буду? Бо жид задал пана велькоможного фарара за осем яец варених, за то, же з осем ваец бы булі осем курчата а з осмох курчат осем курі бы вырослі, іс тего бы курі неслі вайца і тоты вайца бы предавал та бы вельки богач бул. Та кед вареный грах не зейдзе, то і з вареных вайцох курчата не буду. Та пан велькоможный фарар віграл“. — Та кральовський рихтар узнал, же правда, і послал дому спокійно каждого.

(Лівів). О вірнім псы. Єден газда мал пса і был тот пес вірный при газдівстві. Але мал і єдного сына, хлопця малого в тот час, коли был і пес молодой. І раз хлопец хпал до воды, пес побачіл і хлопця вытяг з воды. Тот хлопец вырос хлоп, бо го пес выментовал (выслебоділ) од смерти. Як уж был велький хлоп та пес был уж старый, не хтыл брехати ані дом оганяти, лем лежал на дворі. Тот сын видыл, же пес не бреше і взял друк, хотыл го забити, же му не буде дармо жертви давати. Як ся выгнал наньго, а отец збачіл, пріскочіл ту синові, влапіл за друк і повідал синові, жебы пса не забіл, бо коли ты был маленький то пес тя з воды вытяг і обраніл тя од смерти. І казал синові, жебы псові і тєраз на старіст жертви дал.

(Лівів). О пустім сыньі богацкім, што претял гать ставу. Выше єдного села (валалу) была єдна гать велька і там было барз вельо воды назбирало. Єден богатый газда мал єдного сына і сын ся нюс парадно, як богацкый. Єден вечур была в корчмі

*) Циган затиная з словацка.

музыка (танец). І тот сын еден зачал танцовати, як ся опіл палюкы, почал баламуту (лярму = бурду, бучу) робити медже челядию а отец сьділ в корчмі і піл за столом. Посміліл сына, жебы ся трімал, жебы ся не боял нікого, бо він богатый та веце стоїт, як цїлый валал. І тот сын борже осьміліл ся і зачал дрыляти другых хлопцох. Другы хлопцы зо злости го влапілі і барз побілі. Він не знал, што внше зробіті, бо не был барз міцный, жебы ся з бітком одплатіл другим. Та вышол ыше валалу ту тому ставу, взял сокыру зо злости і претял гать того ставу. А другы наньго смотрілі і крічали, жебы не рубал, бо вода валал забере. Він нич не дбал, лем претял і вода ся переламала і векшу часть валала забрала. Потому вышла столічна комісія, шкоду обшацовалі і тому богатому газдови шток маєток спродалі до остатнього їрейцаря. А тым людьом роздалі, котры осталі през будынокх і през худобы, бо то было г ночи та вельку шкоду вода зробіла, бо ся люде браїті не могли. Та найбогатший газда остал найхудобныйший: бо про глупый розум сына на глупу річ потужил і побунтовал.

(Лївів). О гадї, што го вандрівник ослебоділ. Ішол еден вандрівник през лыс за драгом і прішол ту едній велькій скалы, выдїл, же там еден гад прітіснутый хце выйти стамады а не може. І кричит наньго: выслебодь мя чловеце, я ся ті одслужу добрі. І він скалу одваліл і гад вышол. І іде з вандрівником гад за драгом і гваріт му: я тя чловеце зьім! Вандрівник ся му справят і просіт, же він му планно не зробіл нич, жебы го за то зожер. Але гад на то нич не дбал, лем го хтыл зожерти. Вандровник потім му гваріл, жебы ішли на суд і оні пішли на суд. Прішли ту воўкови, росповіл вандрівник свою скаргу, же він го зо песты выслебоділ а гад го за то зожерти хце. Воўк так присуділ, же може го зожерти за то, кед хце. Не прістал вандрівник на тот суд: пішли ту медведьові; зас зложілі скаргу. Медвідь так присуділ, же вера може го зожерти, кед хце. Вандрівник зас не прістал на право. Ішли дале за драгом. Стрітілі ся з лішком. Лішка ся їх просила: де вы ідете двоми? Тоты йі повілі, же глядают рихтаря, штобы ім право осуділ. Лішка ім гваріла, же она буде ім за рихтара і осудит право, лем жебы скаргу свою зложілі, яку мают. Вандрівник росповіл свою скаргу, же гада спод скалы выслебоділ, бо ся му барз просіл, што го скала тіскала, а гад го за то зожерти хце, што му добрі зробіл. Лішка ім повіла, я вам дораз сконьчу, лем подте, мі вкажете, де то было і як было. Так они ю прівелі ту той скалы. Вандровник двігнул тоту скалу, бо лішка розказала а гад там лєгнул, як і до того часу лежал, а потім казалла скалу

наньго пустіті. І гад остал під том скалом, як і был. Лішка повіла так: ед ес такый добрый камарад, што за добре хцеш ся планным одплатіті, то леж там, як есь давно лежал.

(Лівів). О двох братах, богатім і худобнім. В еднім селі были два брата: еден богатый а другый вцале худобный. І прішло ріство і тот худобный не мал ані дров, ані огня, бо му од вечера загас. Стал о дванастей години, хотыл огня роскласти: не мал. А до валалу не хотыл іти до другого сусыды на огонь, бо велькый празнік был. І зышел ниже валалу огня глядати, ци бы дакус не выдыл на полю, ци дахто не кладе. І віділ на фалат од валалу огонь, прішов ту тому огню, прі тім огню сіділ еден старый человек. І тот худобный человек поздравкал тому старому человеку; тот му назад одповіл і просіл ся го, што глядат. Худобный человек повіл, же огня. Старый человек му казал набрати, кельо хце огня. Там была веліка купа огня. І казал му огонь брати. Але тот не мал лем малый черепок на огонь. Старый человек му гваріл, же то мало огня, жебы собі веце взял. Тот гваріт, же не ма до чоґо. Старый человек му дал потому еден велікый горнец, што тельо огня набрал, кельо біровал занести. Прішов дому, высыпал під комін і остал огонь на купі. Поогрівалі ся зо женом і з дытьми а потім песнулі. Рано, як ся з'обудилі зо вшытеого огня злато было. І худобный стал ся велікым богачом. А його богатый брат то віділ, же він уж такый богатый і того му завіділ, просіл ся го, же скады е такый богатый, де набрал пінязи. Тот худобный брат повідал му по правды, як ся стало, же му огонь в хыжи загас на ріство і він ганьбіл ся іти до другого сусыда на огонь, та зышоў ниже валалу і на фалаты відыл огонь і пішов там, там нашол старого человека, старый человек му тельо огня дал, кельо біровал занести. А с того огня ся злато зробіло і стал ся богатым. А тот богатый брат іщи богатшим хтыл быти. На друге ріство і він залял огонь свій в хыжи водом, жебы не мал огня і потом зышоў ниже валалу так, як і тот брат. Видыл огонь, пішов ту ньому і нашол там того йісного (= істного) старого человека. Поздравкал му, як треба, старый человек му одповіл і звідал ся го старый человек, же што хце там. Тот му одповіл, же огня, бо не ма, бо му загас в хыжи. Старый человек му повідат: гваріш, же огня не маш а смот лем: твоя хыжа горіт. Тот ся озріл і на певно его хыжа горіла. А другим ся нич не стало. І за то богатый стаў ся худобным про свою завіслівост, бо власному брату завіділ, котрый дост доўго худобным был, а він го в його худобстві нігда не поратовал.

(Чірч). За то, як хпеклі хўопа, што фальчно прісяг. Х пачовской Нове-всі хпеклі єдного хўопа. Ся не могли кодысік паньство на граніци сі добрі здаті. А тот хўоп подняў ся, же він покаже ім, покля граніца. Так він набраў собі гліны і прішвў собі на ногавкы на колыіна. Так він потім прісяг на колыінох, на тій землі, што собі прішиў, же граніца там, де прісяг. Та фальчно прісяг. А паньство не узналі тоту його прісягу. Та потім такый суд выйшоў од паньства, жебы го тьгати за коньом і з вінм граніцу значіті і потом го хпечі за то, што хотыў окламати. На тім місці, де го хпеклі, стоіт каплічка при желўзници.

(Чірч). Яку піснь справілі дротаре за то, што піп спродаў жидім сыіно з церковної луку. В Камюнці дротаре погнўивалі ся — было се уже барз давно — на свого пана, же продаў сыіно з луку парохіяльної „Джанова“ жидім і справілі піснь таку:

Джанова, Джанова чортова не попова,
Хто же тя мальоваў, фарбу не шановаў!

(як ся піп уціў, валяў ся в болоты).

(Чірч). За бобоны. До сьватога Юрія не білят полотно; од рїства до „свїчкох“ (Богоявленя) не прядут вечур, бо бы ім вітор схватиў полотно до хмар. — Лен не прядут х четвер, бо бы ім чорт веретена прїньіс. Дес-ка баба пряла в четвер — пришоў чорт та веретен в єден кошар прїньіс. Она ся раділа єдною ворожкыні. Та гваріла йї так: возь єдну нитку, окруч вшиткы веретена і буде добрі. А дябол йї потом гваріл: „хто ті такой рады даў? (перехытрила баба дябла!). — В першім тыжню великого поста (в „Федоровіцу“) вечер огня не кладут, бо бы „окурілі сьватога Федора“. — Єст хабзина, што на весну выросне — мав зеренка малы. Кед статок мат хробакы, то пригинают бзвну до землі і припинают квачком з дерева; кажуть: покаль не выйдут хробаці зо статку, доталь тя не выпущу!“ Як выйдут хробаці, то пустіт.

(Орлов). О рихтарю, што у єдної їдовы купіў коровку та потом не хтыў заплаіті, і їдову даў до права. Така была єдна їдова, мала осем діти і не мала ніч, лем — рачат пробачити — лем єдну корову. Рихтар прішоў і звїдаў ся, ці бы му тоту коровку не продала. Та дале: кельо быс за ню хтыла? Но я така худобна, по ярмаку не ходіла ем та я не знам, кельо бы така корова стояла. Та знаш ты што? я дам тобі за ню сто златы. Так потім він прішол. Але тоту коровку, тераз мі прідеш дати (а то было коло дванастой в ночи). Та чом пане рихтарю, а як буде ярмак і я з вами піду. — Та я вам таку коровку

купю, што буде вас жввіла і дьіти. Она ёму тоту коровку дала. Та прідеш рано по пінязи. Она прішла ту ньому рано: рихтарцю! дайте мені тоты пінязи за мою коровку. Зас го просит. А рихтарь: ты бабо, я тя не познам, я тя не знам, што ты за една, я в твойім будынку не был. Та я тя тераз годен дати до права. Так тота баба ходит і плаче за своїма пінязми. Рихтарь дал ю до права. Прішлі на право: так суділі. Тот рихтарь повів: пітам пана велькоможного, пана судю, я не знам тойі бабы. А панове гварят: бабо ід гет, бо ты даме до крміналу. Потім тота баба пішла гет. Ті бабі то не было на вытерпіню. Раз она іщи прішла до рихтаря, штобы йі тоты пінязи дал. Так прішлі другый раз на право. Панове ся зьвідуют: бабо мусіт быті якый сьвідок. Она повідат: пане велькоможный был (буў) сьвідок. Та якый то буў сьвідок? Та, пан велькоможный, архангел. Та панове гварят: еше не было ніколи такого сьвідка. Лем еден образок мали на стіны: архангела. Зійде ангел з неба, пріде ту паном і повіст: тот рихтар купца мал тоту ніч і од ней в тоту ніч купіл корову, штобы купцови продаті. Потім суды осуділі: взяли рихтаря і рихтарку зо штырьома кіньмі росторгаті за то, же то вельке сьвідоцтво з неба зышло.

(Уяк). О храці (*Crex pratensis*), што приспаў трепюлку (*Coturnix communis*). Храц приспаў трепюлку; та она кричит до него: гонь теля! гонь теля! бо ей обіцаў теля на керстины; а він все жене тото теля та кричит: птуц! птуц! (одганят теля!)

(Уяк). О пташачім кралю (*Troglodytes parvulus*). Орел ша з нім ставил, хто выше вылетіт; а він скрыў ся му під крыло. Як уж орел з'уновал (= змучив ся), а він вылетыл выше него спід крыла. Та зато е краль над пташками (пташачый краль зр. стор. 113 і 114).

(Старіна). О кані (*Milvus*). Другы пташки ішли вшыткы яркы пребіраті, штоб малі піті воду а каня не хтыла, жебы ша йій тоты жоўты скірны не побабралі (не поліпілі). Тераз тоты пташкове не дадут йій піті воду зато, што втоды не пребірала яркы (жебы вода ішла). Она тераз лем піскат на дощ, дожджю просіт.

(Старіна). Як то староста выпрашат од свадебного отця (од свадебной маткы). Зачне бесыдовати о старім Тові, што мовіў, кед уж быў старый, до сына. „Сыну варе мій! я остарів ем, ты ша ожен! І так гваріў: отемнїв ем, сьвіта не віджу. Бог сотвориў сьвіт, небо і воды, на водах утвердїў землю, на земли сотвориў Бог рай, в раю сотвориў першого человека Адама. Адам ходиў по раю, цнуў собі. Пришоў ту нему Господ, повідал му: Адаме, што собі так цнеш? Пане, варе, злы одному человеку на

свѣтѣ жити! І спустиў наньго Господ твердый сон і выняў му з бока лѣвого ребро, з него учинил жени Еви тыло. І так наньго заволав: Адаме, стань горі! хто лежит при тобі? Адам стаў до горы, попозираў, видѣў жену Еву. Поне! стала ша воля Твоя: кост од кости, плот од плота (sic! т. є. плоти) — то ест жена моя. Господ му на то одповиў: Не выняў ем ті зверх главы, жебы ті не была заверх главы, ані ем ті не выняў спод ноги, жебы не была ті за подножку, алем ті выняў з лѣвого бока ребро, з нього-м учиниў Еви тыло. Так і тот наш чесный младенец, который од днешного дня до стану малженського ступує. Він то не міг учинити през людех своїх, сусѣдох і приятельох. Обицує він дати уцѣвый стол, на уцѣвим столѣ трунок і йдло.

(Сулін Спѣшский). За што гавран (Corvus corax) кричит: труп! труп! Як была велька потопа (Sintflut) свѣта, та принюс гавран до кораба Ноелови (Ноеви) фалаток трупа людского і за то трупкат тераз і буде трупкати до скончанія свѣта.

(Комлоша). О гоненю Христіян. Як Ісус Христос почаў научати народ на крестяньску віру, так їх погане барз мучили, ай до смерти забивали. Так они біднята крылі ша по горох, по лысох, по пещерах. І там їх находили погане. І так їх усмертили, водом заливали, дымом курили, жебы їх могли подусити, абы їх могли одтамаль дістати. Потом трапили їх також, не слєбідно їм было до церкви піти, ани ша Богу помолити, не слєбідно їм было ані дзецко (= дѣтину) окстити, покля не пішоў до жида просити, жебы му церков пішоў отворити а жидови мусѣў заплатити*).

(Бехерів). О гластівках. Гластівкы шміяли ся з газдох на яри: орали, сіяли, пришли птици, позбирали, нема ніч-ч-ч!

(Бехерів). О трьох братах, с котрых еден был ушливый, другый смаркатый а третій барз мудрый. Быў еден газда, мал трьох сынів, еден был ушливый, другый был смаркатый а третій барз мудрый. Та тот барз мудрый так гварил тым двом, же лем товды ім даст вітцѣвску частку, кед ся ушливый не подрапкат, а смаркатый ся не похтерат. Та собі тоты дває думают, еден: як я ся неподрапкам, кед ем ушливый, а другый собі думат: як ся непохтерам, кед ем смаркатый. Але пішли десі тых родиче, але они тоты дває барз їх чекали. Але тоты обає смотрят, смотрят — раз повіст ушливый: смо ле! смаркатый, анде наши

*) Переказ про гонене Христіян тут відай помішаний з переказом про давне лихо предками угорских Руснаків перебуте. Пор. Записки о Южной Руси. П. Кулиша. Том. I. стор. 57.

ідут! Тай руком під ніс пересунул і му ніс похтерал. Але ушли-вий тьж ся барз радувал, же ідут, та ся о мур чухал та ся одрапкал. Та потом той мудрый йім дал частку вітцівску, бо видьл, же ся ушливий не драпкал, а смаркатый ся не похтерал.

(Бехерів). О цыганьї, што хтыл по казаню пана (= священика) бити. Был цыган х церкви і чул казаня од пана, же с пятма хлы́бами і з двома рыбами насытал Христос пят тысячі народа. І треба было іти панови през лыс; цыган застал на пана і як пан през лыс ішол, повідат: пане! ты векший цыган, як я! ты так повідал, же с пятма хлы́бами пят тысячі народа ся насытало. Пан товды як видьл, же цыган такый затвердылый його бити, казал: ты не розуміш ласку Боску а то такый хлы́б был великий, як тота гора. Так товды цыган попустил пана — але цыган ша пак розгадал, гдебы ша такый хлы́б великий цюк! Та потім зас за паном. Але пан уж з лыса вышол, та не міг пана дігонити.

(Бехерів). О Ляшку од Варшавы, што не казал Руснакови помайбіг і шапочькы перед ним не знял. Ішол Ляшок од Варшавы а на нім были сукны шырі і шабелька у бока, не боял ся Руснака. Пришол до Руснака, Руснак шыдал до обіду, Ляшок і шапочькы не знимал і помайбіг не казал. Поімал го Руснак за чубрину: чекай Ляше, ск . . . сыну, навчу я тя шапочьку*) знимати і помайбіг казати. Але іде Ляшок дале, та увидит гус: понайбіг шыра гус! навчила ня Рус, як шапочьку знимати і понайбіг казати! (Се первістно пієнь, котра в формі не много одмінній співає ся також і руским людом в Галичині. Руснак угорский не знав єї співати, а лише проказав мені в такій формі, як подано).

(Бехерів). (О Ісусі Христыі як куповаў хлы́б у пекаря; пчола з боского чела). Ісус Христос с шватым Петром пришли до єдного пекаря і хотыли там купити хлы́ба; не было печеного, лем быў готовый до печеня, опаланий. Та то быў еднако (на рівні части) подылений. Та выбрал собі Христос еден: тот буде мій! А жена пекаря потім пекла тот хлы́б; як ся хпюк, так тот, што Христос выбрал, та великий был. І як выбрала, хотыл Христос свій собі брати, але она повідат му: як ты бы такый хлы́б брал, за то, што він раз тілько стоїт, як тот другый. И они ся на тым потяговали. И дост того было, же она Христа втяла по челы ко-чергом. И так Христос с Петром пішоў дале. Як пришли до крякох, та каже Христос розвити му голову і там был еден хробак в ты

*) в угорскорускім говорить ся звичайно: чапка = шапка.

рані. І тото як шьватый Петро нашол і (ц) то показал Христу пану. Повідат Христос пан Петрови: ту ест бук, а в нім дуделка, ту пусти того хробачька. І пішли дале. Аж другый рік на тото місце пришли і там было дуже меду. І так пчола з боского чела.

(Варадка). О кралі ку (Troglodytes parvulus). Фтахи (птахи) хотыли мати краля: котрый найвыше вылетіт під небо, та вже тот зістане кральом. Орел найвыше вылетіл а тот найменьший фташок скрыл му шьа під крыло. Як устал орел, тогды він іши выше вылетіл і зато зове ся краліком (гл. ст. 113. 114. 119).

(Варадка). Як то жид сам єден перейшол без лыс. Єден жид хотыл на друге село перейти, але без великий лыс боял ся сам іти. Не годен был нікого найти, жебы го перепровадил, здыл калап (крысак) на палицу а все ідучи говорил: іде два та не єден і так счасливо перешол без лыс, мыслячи, же двоми ідут.

(Вышній Мирошів). Як то Пан Біг выправлял Петра на тот сьвіт, чі там спомінают люде Бога. Кед Пан Біг Петра выправіл на тот сьвіт і повідал му: ід Петре на тот сьвіт (шьвіт), чі там мене спомінают люде? Але ся не бав, бо мі тебе ест ту потребно. Але Петро пришол на тот сьвіт і ту люде дуже гойно жили, гостили ся, Петра гостили, ай не гадали о Богови. І Петро ся дуже забавил і пришол назад ту Богови і Бог му гварит: Петре, штож ся там так дуже бавил? — Пане! там добрі — гварит Петро Богови — дуже люде жиют добрі, гостят ся. — Петре! а Бога спомінают? Ныт! не чюл ем. Пан Біг дал тяжкы рокы: не родило ся нічь і так зас Петра выправил на тот сьвіт. Петре, можеш побыти доўше. Петро пришол на тот сьвіт, люде йойчат, голод, спомінают Бога: Боже помож нам! Петра не гостят. Петро іде назад ту Богови. Бог: та што ж там Петре, та чом єс шьа так скоро вертал? Бо там пане біда — одповідат Петро — голод, люде йойчат, з голоду гмирают. — А Петре, чі там спомінают Бога? А Пане барз, просят, йойчат: Божічку помож! — Видиш Петре, лем тогды Бога спомінают, кед біда, а як ныт, то о Богови забывають.

(Вышній Мирошів). Як Ісус Христос ходіл іс Петром по шьвіті, як Петро наглый украл лах, штоб ся обольичи; як дале зошли ся зо жидом та трьомизеднали шьа великы стогы молотити. Ісус Христос як ходіл по шьвіті іс Петром, так раз ідут през валал та шьа Ісус Христос Петра жьвідує: Петре, чі ты голоден, чі ты сытый? Я Пане сытый, але ем наглый (нагый, голый, шат не ма). Та што будеш Петре робіл? Я буду Пане крал. Ісус Христос му повідат: там на плоты

дуже лахів, та си возь одну пару! Але ся привечеріло. Христос му повідат: ід під тот вигляд, што будут бесьідовати? Петро пішол і так слухат Петро, што бесьідуют в хыжи. Як лахы позбирали, так повідают в хыжи: една пара хыбит, то жебы му Бог заплатил. Петро повідал то Христу. Ісус Христос повідат: ід, однес назад! Але же дале ідут, Петро зас ся скаржит Христу: я наглый! Пане, да што робити, бом не годен так ходити! Христос гварит: там на плоты ест три пары лахів, возь з одной страны еден лах, з другой страны еден лах! Теперь Петре слухай, што будут бесьідовати! І так Петро пішол слухати. Слухат Петро, а тот гварит: жебы тя Бог скарал, жебы тя паньінка Марія скарала, взял мі лах! Та Ісус Христос повідал Петрови: тоты оболочь! Але же ідут, уж Петро оболочений, уже не наглый. Ісус Христос на него голод допустив. І так ходят по поли, не хоче го Христос ни до міста, ни до села пустити. Але як уж Ісус Христос видьї, же уж му дост, же уж є барз голодный і так прешлі през едно місто. А Петро собі купіл колач і за Христом иде і коли мал гьлтнути, та до нього забесьідовал і так мусьїл вышмарити з тамбы. І так ідут, ідут на фалаток. І повідат му Христос: Петре, чом так не скоро до мя бесьідуеш? Гварит: Пане, хотьїл ем да-што по крадому робити, тай так ем не годен. І таки ідут двоми і зьїде ся з нима жид, і так шья жвьїдує жид: што есте за едны? Мы такы вандрівны, по швьїту ходиме! — І я піду з вами! — І так ідут всі трьоми ведно. І так ідут, придут к одному місту великому і там великы стогы сут. І так Христос повідат: Петре, жвьїдай шья, чьїї стогы, бо шья імеме молотити. І Петро пішол до міста. І так шья жвьїдує: чьїї тоты стогы великы? І так го запровадят там до того пана. Петро пришол до пана і ся жвьїдує: пане, то іх тоты стогы великы за містом? А він повідат: та на што ты шья жвьїдуеш? І Петро так повідат: бо молотити шья хочеме зеднати. І так дале він ся жвьїдат: килько вас ест? Гварит: трьоми. І так пан шья пошьяміял: што вы є тыма стогами зробите? Та зробиме, што зробиме, лем няй нам дают сарсан (орудя: цьїпы, вілы, граблы). І так Петро вынос там. А Христос ізо Жидом там были. І так як ніч прийшла, Ісус Христос взял, стогы підпалл. Як найбарже горіло, а він іші з вилами пітрясал. А жид до-верьха втьїкал, а Петро сидьїл. Як згоріло, як ся уж день правл і жид ся з горы призирал, што є того буде? І так як видьїл, же каждая солома на своїй купцьї і зерно на своїй купцьї і так жид прилетьїл. І там си сьїл гу Петровп. І так повідат Христос: Петре, ід до того пана, няй си прийде по солому и по зерно. І Петро пішоў. Пан ся пошьяміял

с Петра: чи ты годен такы стогы трьоми през єдну ніч вымолотити? Пане ім до того ничь, лем най си прийдут по солому і по зерно. І пінязи нйй си возмут, жебы нас выплатили. І так пан пришол, позберал собі зерно и солому і їх выплатил і они так дале пішли по шьвіті. (Єст іши дале, та не годен єм доповісти, бо іду х поле! примітка оповідача).

(Кечківці). О бабі, што ходила продавати буяка на ярмаку. Ішла баба буяка продавати на ярмак і просила Бога, што бы там на ярмаку не было веце худобы і людий, лем вй буяк. І стало ся по вй мысли. Тай не продала, бо не мала кому.

(Кечківці). Як то єден циґан собі гадал. Єден циґан был вояк і так сі гадат: але він, тот наш цысарь, не мудро робит, бо я бы не трімал, лем сым вояків, а купувал бым ім дугану, они бы курілі а я бы багу брал!

(Кечківці). Як то циґан не салютовал своему капітану. Єден циґан был вояк а старший іх ревідувал, Циґан, чом ты не маш такы гомбіцькы чісты, як тот вояк? Та бо я, пан капітан не такый парадный, як тог. Цотім ся стрітил тот капітан с циґаном на місты. Циґан чом не асетеруеш? (розумій: салютуеш). Та бо я думал пан капітан, што они ся про тоты гомбіцькы гнбяют на мене!

(Кечківці). Як Петро Христу гварил, чом каре винного і невинного а сам вшыткы пчолы згубил за то, што го єдна вкусила. Ішол Пан Біг с Петром з валалу до валалу. Оле Петре, смот! мі ся відіт, же пчолы там сидят на кряку. Але ішли наперед бесыдуючи собі: пане, чом ты кареш того, хто винен і того, што не винен. Та Петре, оле бысь одрізал тоту галузку з ножом, дахто хоц нам йісти за нйі даст. Што ся стало? єдна пчола біжит, біжит долов та вкусила Петра в руку. А Петро взял та вшыткыма пчолами шмарил до воды. Петре, та што ты зробил? на штось згубил вшыткы? Пане, кед мя вкусила! Та требало лем тогу єдну забити, што тя вкусила, а ты вшыткы поспеул а ты мі гварил, же я карю того, што винен и што не винен.

(Кечківці). Як то Петро по своїй прозьбі єден день быў Богом. Ішол Петро с Ісусе Христом ведно і пришли гу єдному валалови, а пастырь свины на поле выгнал. Тай иде од свиной тот пастырь гет. А повідал Богови Петро: Пане, кебы я лем єден день Богом был. А Бог гварит: є! будеш днеска! Зьвідує ся Пан Біг пастыря, та де идеш? А пастырь повідасть же иде до церкви, бо велике шьвато, та най Бог свиной дозерат (на Бога охаблял).

Ой же Петре — бо ты днеска Богом будеш — та смот свини! каже Бог до Петра.

(Кечківці). Як то жид вінчував одному ягрови. Ішов еден ягер з льса, але стрітил го жид. Звідує ся го жид: Не ма пан форшнер (Förster) дакы скірки на продай? А форшнер гварит, же мат. Звідує ся го жид дале, што то труба? Форшнер повідат, же то пся рыц. Приди рано жидку, та ті продам скірки. Але пришол жид, вінчувал му: добрыдень!, жебы пан форшнер сто тридцет років жили, а жебы все на ты псы рыци трубили, а во млынку молотли а по смерти жебы до пекла пошли!

(Кечківці). Як то чорт не хтыл быти Адамови за пушкаря. Повідал Адам чортови, ты чорте будеш за пушкаря, бо кед не застрілиш, та поімаш, бо ты барз хытрый (фрішний). Шытко ся мі подабат, ягерска цаністра на боцы, труба на цаністрі, пушка на плечі, лем една річ мі ся не любить: жебы я пса трімал на свірци, а пса жебы срал, а я жебы піля него стоял, то не зробию. То кед ты не будеш, то буде такый человек другый.

(Кечківці). Як то жид фурмана подал на право за штырі яйця варены. Был еден фурман, пришол до корчмы і розказал собі якес яйце варити качмарьови. Качмарь зварил му штырі яйця. Фурман зыл тоты яйця і пішол і гварил: як ся верну та заплачу. Але жид не был терпезливый, было му за доўго чекати і він дал на ни фіскалуша. Гварит жид: з штырьох яец вышли бы курята, а з тых курят были бы квокы, а кожда квочка высыдыла бы зас курята. Ай вай, яку я суму стратил! Так фіскалуш осуділ, же аж коні і віз од фурмана взяли. Иде фурман за драгом, лем батіг г руках несе та плаче. Стрітил го циган — того фурмана. Чом ты плачеш? Тот му повіл, чом плаче, же од нього вшытко взяли. Повідат му циган: цыт! не плач! я тобі буду за фіскалуша, лем мі повідж, коли буде право. Приде фіскалуш жидів і він ся поставил циган. Повідат му фіскалуш: десь шыа забавил пане брате? Та — гварит циган — дал сом гварити еден корец гороху (граху), та сом го тєраз дал сыяти, оздай (= відай, надійсь, певно) посходит. Але повідат му фіскалуш жидів: та як то годен вареный горох посходити? А як годны з вареных яец курята выйти, як годны? Та кед не годен вареный горох посходити, тай не годны з вареных яец курята выйти. І потім мусыли віддати фурманови і віз і коні. (гл. ст. 114).

(Кечківці). О жиді, што тонул г воды, та го вытягли люде, але стратіл г воды цаністру с пінязьми. Жид із жалю за пінязьми сам пішол на лавку і ско-

чил до воды та ся втопіл. Ішов жид з ярмаку през лавку — а вода была велика. Серед лавкы хпал до воды та ся топил. Але го люде выратовали. Як си одотхнул, звідує, де му цаністра с пінязьми. Та му люде повідают: та там зістала г воды. Вернул ся жид назад през лавку та гварит: я жити не годен, кед пінязи не буду мал. І скочил до воды та ся втопіл.

(Вапенік). Як то задал еден гроф едному пастырьюви, як пастырь задане зробил і дістал од грофа половічку з газдівства. Задал еден гроф едному пастырьюви, же му половічку з газдівства даст, кед приде ту ньому, жебы ішол і не ішол, жебы пришол ту нему голый і не голый, жеби приніс му дарунок і не приніс. Та пастырь так зробил: сьіл собі на цапа а і голый і неголый, бо лахы зо ся зошмарил а сак на ся взял, а дарунок му приніс: птаха під горночком, горночок знял а птах втык. Я Вам повідал, же вы си птаха імайте, то дарунок мате. Кед бы птаха не годны поімати, я другого Вам не годен дати. І гроф му дал половічку з газдівства.

(Вапенік). О кумстві цїгана з газдом. Еден цїган взял собі газду за кума, але тот цїган ял ся жены того кума, за фраїрку ю мал за пару років. Але тота жена та шья сповіла мужові, же цїган ту ны ходит. Але побесїдовали собі, муж каже жені: повідж му, што я піду на ярмак. А вечур цїган уж пришол ту ны і жьвідує шья: кумо, де пішли кум? На ярмак! гварит жена. Але кум не пішол на ярмак, лем шья скрыл і смотрил, ці цїган іде ту жені. А потом газда дуркат дб хыж. А цїган гварит: кумо, што будеме робити, бо кум ту! Але цїган был голый і кума го порадила, жебы собі стал до кута за стіл. А я повім так піля мужа, же ем купила живый образ. І пришол до хыжи муж і просит ся од жены, што чюти нового? Не чюти нич, лем ем купила живый образ. И кум взял сьвічку і му приложил на ніс. Сьвічка была велька і цїган с початку терпіл, але як го сьвічка зачала печи, скочил поверьх стола і втык. И потому цїганови не дост было, пришол на другый вечур. На другый вечур газда зась ся спрятал. Зась цїган обольік ся і вошол дб хыж. А газда зась дуркат до дверий. Цїган ся жены жьвідал: што буду робити? кум ту! А жена то повіла: ей куме, вступте меджи теляга! она едно теля спустила и увязала цїгана на ланцу. І тот пришол газда дб хыж, а цїган на ланцу. І зась жьвідує ся: жено, што ту чюти нового? Не чюти ничь! Та мі дай вечеряти. Дала му вечері, а газда просіл молока ту вечері. Жена му повідат, же телята высцалі, не ест молока. І тот газда ся розгнївал, взял корбач і бий телята. Але

циган все: бе бе! І не міг пак уж стерпіти і вярвал і жолобок і ланцок і с вшиткым втык. Але шыа циган пак погнывал на кума. Як кум пришол до нього з роботом лемеш острити, циган поострил і горяче желізо дал кумови до рук. Зась ся ґазда погнывал на цигана. І так пішоў по плацу (= плату) циган до ґазды та му замішкы просил. А ґазда дал на спід до горца гнойівкы, а на верьх замішкы. І циганик принесе домів і йідят разом: але дьіти гварят: даду! то кокерда! Але ід ты мерзото! та нанашко бы не дали кокерды! — Зась дьіти все гварят: даду, кокерда! Дадо з ложком помішал і кокерда вышла на верьх. Циган гнывал ся (шыа) на кума. Але тот зас ґазда циганови хотыл ся лем з очий піддобрити (повдячити), бо мал на него зуб, і гварит: куме, я нашол пчолы! Е кумічку! повідат циган — кесме (=кед сме) нашли, та підеме позберати, бо мене так, як бы пчола мала, бо я ся до них знам! А то не были пчолы, але шершені. І взяли зо собом сокыру і мотуз. І повідат ґазда циганови: вы підете на бука і возте сокыру і мотуз а я буду терня рубал по під бука, жебы ся пляйстры здывали. І циган вырубє дьіру в буку, жебы ся до меду дохпати. І як дорубал дьіру, тогды шершені выбігли і цигана обсыли. Циган йойчит на ґвалт а кричит: куме, та штобы робити? — Та, куме, я не знам, лем одотнійте мотуз. І хпаў циган з бука голый на землю до терня. І тот біжит циган плачучи дому — дьіти сперед нього біжат і просят: даду, меду! а він єдного хлопчиска праск! брез ґамбу. — друге хлопчиско думало — бо ся тамтот хлопец тримал за ґамбу — же уж достал мед — і собі просит: даду і мі меду! І того друге хлопчиско достало по ґамбі. І так ся стал конец кумстѣу.

(Вапенік). О орішку (*Troglodytes parvulus*, Zaunkönig). Ставило ся птаство і судили, котре буде за краля меджи нима. І так судили: котрый птах найвыше під небо вылетит, же тот зостане. Але тот орішок найменший, як орел лєтыл гвошол йому під крыло і орел ослаб, а тот спід крыла вышол і пак годен был найвыше (найвышше) вылетѣти. І остал кральом птахім. гл. ст. 113. 114. 119. 122.

(Вапенік). О голоднім пастырю, што сі набрал з єдного паньского сыпанця хлѣба і мяса. Быў єден пастыр барз голодный, бо за три дни не йіл ничь. Та пішол до єдного паньского сыпанця та сі набрал хлѣба і мяса. Так єго з того сыпанця зачали їмити. Але він не барз дуже розмышлял, не мал де втечи, тай скрыл ся під зельзізницю, під міст. Та як він під мостом сьїдил, а зельзізниця през нього перешла. А тепер тот пан го заскаржил, же покрал хлѣб і мясо. А пастыр мал сусьїда. Сусьїд повідал, же видыл, же зельзізниця през нього перешла. Так

товды на праві так обсудили, же як го мож герештовати, кед зельзізняця през нього перешла, та пан добрі може знати, же уж він не жив. А тепер пан ему поенгедовал, бо мысліл, же юж не жив. А пастыр під мостом сидыл і ему зельзізняця не зробила ничь. Та думат, як буду голоден, іщи раз піду собі набрати. Та пішол іу панови і му за то подякувал, же му одпустил вшытко. Товды ся забрал тот пастыр і пішол гет.

(Вапенік). Як то Спішак гварил, коль му повіли, што слыпый. Слыпый Спішак! — Правда, я слыпый Спішак, за сьім дни ем слыпый бул, але на осмый день ем вшыткых Шарішских гунцубтох (= гунцуботів) увидыл!

(Кружльова). О тім як Христос нарадиў Петра, коли Петро продаваў бодливого буяка на ярмаку. Коліскай продавал шьатый Петро буяка, а кождому повідал, же боде, та не міг продати ніяк. Але скаржил ся потом Ісусу Христу, же не може продати буяка ніяк. А пак як ся скаржил, гварит му Христос: не повідай, же боде, лем хваль го, же є добрый, кед хочеш продати. Та потім Петро пішол з буяком на другый ярмак і продал буяка, бо уж не гваріл нікому, же боде.

(Кружльова). О тім, як ішол Ісус Христос іє Петром та мали єдну гуску печену на выживліня а Петро потаємно єдну ногу гускы зйіл та потом хотыл перед Христом цитаніти, што гуска мат лем єдну ногу, але ся заганьбіл. Коліска ішол Ісус Христос с шьатым Петром та мали єдну гуску печену на драгу на выживліня. Та потом Петро взял с тойі гускы потаємно єдну ногу і зйіл, а потім як сьили разом йісти, не было лем єдна нога у гускы. Та ся Ісус Христос зьвідувал: Петре, де є друга нога? А Петро му одповіл: Пане, та гуска лем єдну ногу мат. Але потім ішли дале зас за драгоў, та видыл Петро зас гуску, што стояла піля драгы на єдны нозы. Тай повідат Петро: Пане, смот, же гуска лем єдну ногу мат. Але Ісус Христос му повіл: Петре, ід ей зажен! Петро пішол, загнал а гуска і другу ногу указала. Тогды ся Петро заганьбіл, же цитаніл.

(Кружльова). О тім, як Христос із шьвятьм Петром при воды спали в полю. Ісус Христос ізо шьвятьм Петром при воды спали в полю. Так Петро хотыл Христа скачати до воды. І качат Христа до воды, але Пан Біг так дал, же беріг все ся дале правіл а вода ся оддалювала і не міг Христа скотити до воды. Та тогды просит Ісус Христос: Петре, што ты зо мною хотыл зробити? Петро сказал, што лем хотыл дале одкотити Христа, штобы собі міг іу ньому легнути. По сему каже Христос: лягни

собі. І лягнуў собі Петро с тойі сторони, де вода, бо видыл Петро же далеко іши вода. Наколи Петро лягнул, на другый бік хотыл ся обернути і пляснул до воды. Тогды зьвідал ся Петро Христа, чом то так далеко был берег, коли він Ісуса качал, а як я легнул та добраз пляснул до воды? А Христос му одповіл: жебыс чым скоре рыбы імал. Ей Панае — гварит Петро — не добрі то так рыбы імати! бо я хотыл попробовати на тобі, ци я годен мудрійшим быти, як ты, але вера виджу, же ныт!

(Кружльова). Ішол еден з возом на штырбох волох брез воду та не хотыл Христа перевести, а худобный з двома бычатами та перевіз Христа. Яку за плату ім обоім удумал Христос. Ішол еден з возом на штырбох волох та ся Ісус Христос просил, жебы іх брез воду перевіз. Та не хотыл тот перевести. Але ішол худобный з двома бычатами, та ся просили у того і тот іх взял і перевіз брез воду. І так пак повідал шьв. Петро: Панае, штомы даме тому, што нас перевіз і тому, што нас не хотыл перевести? Ісус Христос гварит: тот, што нас не перевіз, іши му даме другы штырі волы, а тому худобному і тоты два волы здохнут. Петро ша зьвідал: Панае то не добрі судят, же тому дадут іши штырі, же не перевіз нас, а тот, што перевіз, той іши і тоты стратит. Та зато Петре, бо він не наш. А тот худобный то наш.

(Кружльова). О тім як Христос с Петром вандрувалі і не могли ночувати у краля, бо іх выгнал зоз двора, та переночувалі у єдного гарбаря. А в ночи Христос переніс гарбарку до царского двора а кралеву до гарбаря. Петро і Ісус Христос вандрувалі по єднім місты і прішлі до єдного краля і хотыли там переночувати. Краль же выгнал іх зоз двора. Тогды Петро і Ісус на концу міста переночувалі у єдного гарбаря. Тогды г ночи Ісус Христос так, што ани Петро не знал, гарбарку переніс до царского двора, до палаты, а кралеву до гарбаря. Як гарбарка встала, фрейціміркы прішлі гу ны і хотыли ю облечи, но сама ся оболекла. Кралева же у гарбаря, як видыла, што она уж не кралева, не хотыла встати, бо не вірила тому чуду. Як видыл то гарбар што она встаті не хоче, взял корбач і ю зачал бити. Она не попустила, але видыла, же не годна собі спомочи, зачала робити. Як раз краль ішол на кочу зос своїом чіряном женом, збачила тото гарбарка, што ей муж іде на кочу, зачала крічати і завісила ся на коч, но гарбар тото видыл, вышол і поімал ю і привел до хыж. Зас краль не пішол дале і за том драгом ся назад вернул, но гарбар уж ю не выпус-

гил зос хыжи і так зостала кральова тарбарком, а тарбарка кральовом.

(Кружльова). Триє моцаре: Валі-верьх, Валі-бук і Міси-зелізо*). Были раз трьоми моцаре, котры дуже моцны были, еден был Валі-верьх, другый был Валі-бук, а третій был Міси-желізо. Раз они то повідали, што підут во світ і поросходили ся. Пришол еден до одного міста і віділ, што то місто зос чорнымъ полотном обтягнуте. Товды жьвідал ся од хлопох, што то за причина? Товды ему повіли, што кральові една принцезна пропала. Як він того чул, пішол до краля і повідал му, же він буде ю глядати. А король му половвну царства и дьівку за жену обіцял. Неодовга прішол і другый брат, котрый тьж ся дожьвідувал, яка то причина, же ту місто зос чорным полотном обтягнуте. Товды повідали му, же кральові уж друга принцезна пропала. Як він то чул, пішол до краля і повідал му, же він ю буде глядати. Король на то барз зрадувал ся і повідал му, же кед ю найде, достане ю за жену. Не-одоўга прішол і третій брат, котрый тьж чюдовал ся, же місто зос чорным полотном обтягнуте. Товды ему повідалі, же кральові уж третя принцезна стратила ся. Він пішол до краля і повідал му, же він ю буде глядати. І король му за то тоту третю принцезну тьж за жену обіцял. Неодоўга тоты три брата стрітілі ся і поросповідали собі тоту річ і то установілі, же они трьоми будут тоты принцезны глядати. Коли уж мали одыйті зос міста, еден взяв хыжу на хырбет, другый взяв быкы на мясо, третій взяв конопль і повісмо і пішли до лыса. Там поскладали ся і Валі-бук і Валі-верьх пішли кральовны глядати, а Міси-зелізо дома зостал варіті і мотузкы сукати. І як варіл кашу на обід, чюл, же зос комина штоскы крічат і повідат: вариш, вариш кашу, але ей не будеш йісти. Зас Міси-зелізо шьміял ся і повідал: лем зьйд, зьйд, я ті вкажу, ці я кашу не буду йіл? Але голос зос комина другый раз озвал ся, а Міси-зелізо зас ся шьміял. Та на третій раз выскочіл іс комина Локті-брада, перевернул Міси-зеліза, взяв кашу і Міси-зелізови высыпал на пупок і сам втык назад до комина. Міси-зелізо встал і зачал на ново кашу варити і взяв мотузкы теперь сукати та тога каша на тот час, коли тамты прішлі, не была готова. Товды тамты зачали на нього кричати, же чом то ничь не наваріл ани ничь не робіл, мотузкы не насукал гідны. Він ничь не гваріл, лем вышол зос хыжи. Тоты два гнывали ся і по-

*) Повістка словацка: „Loktibrada“ переповіджена мені одним учеником гімназії в говорі Кружльови. *І. В.*

відали, же на-зарань піде Місп-зельізо і Валі-бук глядати принцезны, а Валіверьх зостане варити і мотузкы сукати. І він спочатку варіл і сукал, але чюл зос комина, што Локті-брада кричал: вариш, вариш кашу, але ей не будеш йісти! А Валі-верьх шьміял ся. Уж Локті-брада і другый раз крічал а Валі-верьх лем шьміял ся. Но на третій раз выскочіл Локті-брада, перевернул Валі-верьха, поімал кашу і высыпал ему на пупок, а сам полетыл назад до комина. Товды Валі-верьх хватил ся, зачал од-нова кашу варити; но на тот час, коли тамты пришли каша не была готова. Тоты двоми давай на нього кричати, же што то за причина: ани ничь не робіл, ани іши не наваріл. Він ім ничь не повіл. Товды тоты двоми повідали йому, же ту мусит дака причина быти, а він ани на то ничь не одповіл. Як виділ тото Валі-бук, повідат: же зарань Місі-зальізо і Валі-верьх підете кралівны глядати, а я зостану ту кашу варити і мотузкы сукати. Рано они пішли глядати, а Валі-бук зачал кашу варіті і мотузкы сукати. Каша кыпіла, лем раз чює, же зос комина Локті-брада крічит: вариш, вариш кашу, але ей не будеш йісти! Товды Валі-бук повідат в собі: та ту причина, же тамты двоми ничь не наварили. Локті-брада і другый раз кричит, но Валі-бук шьміял ся з нього. Як третій раз крічал Локті-брада, выскочил зос комина, поімал кашу і хотыл Валі-бука перевернути, штобы высыпати му кашу на пупок, але Валі-бук вырвал йому бороду. Товды Локті-брада втык на двери і пішол до лыса. І Валі-бук летыл за ним і видыл, што Локті-брада еден камінь піднял і там долов едном дыром зошмыкнул ся. Валі-бук тото місце позначіл і пришол домів і повідат братам, што уж нашол принцезны. Товды вшыткы трє зачали мотузкы сукати і насукали барз дуже мотузок, позваджувалі (звязалі) і пішли все трьоми до лыса. Як прішли ту дырі, одвалілі камінь і привадили на мотуз Місп-зеліза і пустілі його долом ямом, но він чюл, што там гады сычат, жабы курчат, барз збоял ся і просил ся, жебы його назад вытягли. Як його вытягли, приваділі Валі-верьха і пустілі його долов ямом. Як уж і він чюл, што там гады сычат і жабы курчат, тьїж назад хотыл выйти і они його вытягли. Товды повідат Валі-бук: кед высте ся боялі, піду я. Привадили го і він зышол аж на дно до пекла. Як зышол, пришол ту ньому Локті-брада і повідал му: дай мі мою браду. А Валі-бук му гваріл, же лем товды му даст браду, кед він того і того краля принцезны найде і йому повіст о них і кед його выведе зос пекла. Локті-брада дораз пішол за ним і вказал му, што една принцезна тут быват во еднім стрібернім домі, котрый на качачій лапці обертат ся. Валі-бук дупнул а дім стал. Він вошол до

хыжи, принцезна зачюдовала ся, коли він ту пришоў, кед ту ани птах не годен залетѣти. Принцезна повідат му, жебы дашто закусіл і він закусіл до єдного стріберного ябка і выпіл єден погар вина. Принцезна повідат йому, же ей муж мат шіст голов і не одовга прийде домів. Як він войде до хыж, товды най він ся скрые за двери. Але він не послухал, но вышол на двір і посмотріл та увидыл, што єден великый кый зо стрібра хпаде на двір; товды він знал, же уж шаркань іде. Але він не страшил ся, взял кый і назап шмарил той кый шарканьови. Товды шаркань погнывал ся, взял кый на плечи і приньіс го домів і шмаріл го на двір. Товды Валі-бук стал ту дверям. Шаркань зачал крічати: жено! ту человек смердит! Она повідала йому: што собі думаш, кед ту ани пташка не відно лытати! Товды Валі-бук выскочил і повідал му, же він тот человек. Шаркань гварить тепер, жебы ішол змагати ся з ним. Валі-бук пристал і пішли на двір. Шаркань поімал Валі-бука, а Валі-бук шмаріл з ним так міцно до землі, што він тілко што міг стати на ноги. Шаркань зас поімал Валі-бука і з ним шмаріл до землі. Но Валі-бук шиковный был, поімал шарканя, шмарил з ним до землі і вынял с кадыси сокырку і одрубал му шіст голов. Як уже шарканя забыл, пришол до хыжи і повідал принцезні, штобы ишла з ним. Принцезна дала му єдно злате ябло і єден златы прутк і він втял зоз тым прутиком по домі і дім до-раз стратил ся. І привел принцезну ту дырі і привадил ю на мотуз і потягнул три разы штранг*) і товды аж ю зачала тягати до горы. Валі-бук назад ся вернул, а Локті-брада зас повідал йому: дай мі мою браду. Но Валі-бук повідал му, жебы вказал, де друга принцезна? Як він пришол ту тому дому, де на курячі лапцы зоз олова хыжа ся обертала, він дупнул і дім стал. Пішол до хыжи і кралівна зачюдовала ся і повукла його з оловяным хлыбом і дала му вина. Як уже одїл, повідат му принцезна, же ей муж мат девят голов, та жебы Валі-бук пішол од ней, бо шаркань, ей муж, його забє. Але він не страшил ся і пішол на двір і видыл, што єден великый кый зоз олова хпаде (хпал) на двір. Як кый хпал, він взял го до рук і назад шмарил, а шаркань того збачил, взял го на плечи і приньіс го домів та повідал женї, же ту мусит человек быти. Жена повідала, же ту нїт нїкого, но шаркань не віріл і зачал глядати. Товды Валі-бук выскочил і повідал, же я тот, кого ты глядаш. Товды шаркань повідат му, жебы пішол на двір з ним пасувати ся (= бороти ся) і Валі-бук пристал. Вышли

*) нїм. Strang, посторонок.

на двір, шаркань поїмал Валі-бука і шмаріл ним до землі, но Валі-бук вискочив, поїмал шарканя і так шмарил ним, што він не міг нияк встати. Товды Валі-бук взяв соқырку і одрубал му девят голов. Пішол до хыжи і повідат принцезны, жебы пішла з ним. Она дала му оловяне ябко і оловяный прутик. Він шмигнул прутиком дім і дім стратил ся. Як уж ю взяв, привел ю ту дырі, привадил ю, потягнул мотуз три разы і они — тамты двома — зачали ю тягати і вытягнули з ямы. Валі-бук назад вернул ся, но Локті-брада зас просіл од него свою бороду і повідал му: дай мі мою браду! Валі-бук повідал му, же дотля му не даст, докля му і третю принцезну не найде. Повіл його през пекло, де еден златый дім на гусячій лапцы обертал ся. Він дупнул а дім стал. Пішол до хыжи і там выпіл вино. І повідала му принцизна, жебы він пішол назад, скады пришол. Но він не послухал ей і пішол на двір і тыж видыл, што кый златый хпаде на землю. Він поїмал кый і назад шмаріл го на далеко. А шаркань барз ся погнывал і приньіс кый на плечох. Прийшол до хыжи і повідал, же ту человек ест. Жена повідала, же не ест никого. Но Валі-бук пришол ту шарканю і повідат йому, же він тот, кого глядат. Шаркань повідал ему, под змагати ся. І він послухал его. Прішлі на двір, шаркань поїмал Валі-бука і шмаріл ним на землю. Но Валі-бук встал, поїмал шарканя, шмаріл ним до землі і одрубал ему зос соқырком дванадцет голов. Як уж шарканя забил, пришол ту принцезны і повідал йі, што уж ей муж забитый. Она приготвила ся і дала му едно злате ябко і еден златый прутик. Він почмыгал дім с прутиком златым і дім стратіл ся. І прівіл ю ту дырі, привадил ю, потягнул мотуз три разы і они вытягли ю. Тепер він думат собі, же кед ся приваджу на мотуз, товды мя вытягнут може до половіцы а пак пу-стят назад до пекла, а кед хпаду на каміня жити не буду. І зато приваділ еден так тяжкый камінь, яко він сам, потягнул мотуз три раз і они зачали тягати. Як вытягли до половіны, пустили мотуз і камінь на маленькы кускы розлетыл ся. Він товды зачал старати ся, же як він выйде зос пекла. Но Локті-брада пришол ту ньому і повідат му: дай мі мою браду! А він повідат йому: товды дам ти, кед ми поможеш выйти с пекла! Локті-брада повідат: добрі! ест ту еден великый птах, котрый тілко мясо жере, а сут ту вів-цы, котры годен зарізати а мясо до бочки посолити і взяти зо собом. І коли птах пыск отворит, то все мусит йому еден фалат шмарити, бо кед не буде мати, то шмарит з ним назад до пекла. І Валі-бук порізав вівцы, мясо посолит до бочки і сяд (= сыв) на птаха зос бочком і зачал птах летыти. Товды Валі-бук шмарил

браду до пекла Локті-брадови. Коли птах отворил пыск, все му шмаріл еден фалат, як уж верхь землі был, птах отворіл пыск, а він уж не мал мяса, взял і вирізал зоз ноги еден фалаток тыла і шмаріл птахові. Так уж вышлі на землю. Птах повідал му, же тот остатный фалаток барз добрый был. А Валі бук повідат му, же то зоз його тыла, бо уж не мал веце фалатків мяса в бочцы. Товды птах повідат му, же кебым знал, же то твоє тыло, тобы ем тя цалком зйіл. Так розышлі ся. Валі-бук прышол до того то міста, де він был у того краля і повідал, же він хоче с кральом бесы довати. Краль заволат го ту собі і жвїдал ся його, же чого він прышол. Він повідал, же він нашол принцезны і він выслеводіл іх зоз пекла, но його уж не хотыли выслеводити. Товды він просил краля, штобы наймолодшу принцезну привел ту ньому і привели ю, она познала го і так зачала ся свальба, всы трыоми оженили ся з царскими дывками і до теперь жиють, кед не померлі.

(Вышній Свидник). О попі і дяку, што ся убыли „ворожилыяи“. В еднім селы бывал пан и дяк, котры дуже любыли палынку. Та, як знати, каждый пяниця худобный е, бо все потребуе півязи на палынку. Так и тоты двома дуже худобны были, што уже не мали за што ни погарчыка палынкы выпити. Та дяк начал роздумовати, як бы ку погарчыку палынкы зблизити ся и роздумал він, што має пів іши едну козу, кобы тоту куповати од него — хоц лем бы з одомашу (= могоричу *magu. aldomas*) погарчык палынкы ся вошол. Тай иде ку попови, каже: панцю, продайте мі тоту козу! — а пів одповідат: о продам! і погодили ся на козу и каже пів: но, дяку! тепер принес одомаш! напьем ся! Дяк не розмысляючи иде по скленицю та біжит до Мошка, во Мошко жвїдат ся дяка: маєте півязи? бо Мошко знал, што дяк часто не платил, лем кобы выциганил палынкы. Дяк повідат: што ся бойте о півязи, я од пана духовного купил козу, то просю на одомаш а о півязи ся не бойте, бо хоц півязи не мам, то и коза дашто стоит! Мошко зрадовал ся, што уже на козу пуют и дал палынкы. Пів з дяком поиввали одомаш, докля не напили ся так, што уж барз паны были. Дяк пішол момраючи дому. Зарань приде дяк и хоче козу взяти; але пів гварит: не так дяку! не рушай козу я ті дашто веце дам, най остане коза моя! А дяк то чекал і гварит: но недбаам панцю, хоц лем на одомаш дайте! И дае пів принести палынкы на одомаш и то вело ся так на доўго. Куповал козу еден од другого, докаль Мошко не прышол и не взял козу за одомаши! Но, уж пропили козу, уж не было на што зборговати и смутили ся обае розмысляючи, як достати

ся їу пінязам, абы мож палыінкы купити. Але дяк дуже был способный и подумал си, як приде рано їу попови, гварит: панцю, я уж роздумал, як бы мож пінязи достати! А піп зьвідат ся, як? а дяк почне гварити: Має Иван сусьід два волы та я пойду той ночи и одведу их до лыса, а як Иван буде волы глядати, то я ему скажу, што маюг такую книжку, іє котрой повідят, де сут волы, а я тоты волы уведу до той долины (сказал імено). — Як Иван приде, то начнут читати із єдної кнжкы і повідят, што єго волы увязаны у той долині, то Иван, як добрый газда, даст дуже пінязи! А піп гварит: добрі вы дяку кажете, истинно так, достанеме гроши, но лем учните по вашой мысли і одошол. Вечер як уж з роботы страпены люде полыгали спати а дяк пришол, выпровадил Ивановы волы и повюл их до долины, там увязал. Рано Иван встане, но волів не є ани слыду і начне нарікати та бігати, але не найшол ани слыду. Прийде дяк и гварит Иванови: Иване, я бы вам дал рады, штобыете ваши семекы дораз нашли. А Иван зьвідат ся: якої рады, пане дячку? Наш пан отец маюг такую книжку, што из ней виглядаюг украдене. А Иван радостно: О пане дячку, кед то так буде, то я панови дам добрый заплат, а вам дякую красныі. И біжит Иван до пана и приде, начне ся жаловати, яке му несчастя той ночи. Та піп гварит: Иване, не старай ся! (= не жури ся!). я тому споможу, але мі треба заплаити сто златы! Иван одповіст: радо заплачу панцю велєбный, лем кобы мі мой семекы наворачли ся. А піп иде, бере єден старый букварец и начне мамрати, якобы молил ся, а потім гварит Иванови: но заплат Иване сто златівкы. Иван біжит домів, принесе сто златых и заплатил. Піп сховал гроши и гварит Иванови: ид там до той долины, там твои волкы увязаны стоять, бо злодыя ден застал и там их увязал до вечера то ид и приведеш свои семекы. Иван біжит як през души и найшол волы, з радостьом привел и иши подяковал попови за єго ворожилство. Неодоўга приде дяк и гварит: но панцю, ці не добра была моя мысль? а піп каже: ой добра, удало ся дуже добрі. Идте дяку принести палыінкы, напиєме ся и так пали зо дня на день. О недовгый час стало ся в єднім сєльї, де бывал іроф, што вечер хтос украл із єдном касом гроши од того ірофа, та нихто не мог знати, хто украл. Але хтос напюмкнул ірофови, што в сусьіднім сєльї єст піп и дяк, котры украдене знаюг вычитати с кнжкы. Так іроф послал парадный віз, штобы пришли и єму повісти, хто його гроши одныі. Другый день пришол до попа посол із возом і розказаў о тім, што стало ся ірофови, в што іроф послал, абы пришли єму повісти, хто гро-

ши украли. На то піп дуже застарал ся, бо нічого не знал ворожити, послал по дяка і гварит ему: дяку! добра была ваша мысель, што сте гроши выцганили, але тепер пішло походиме, як небудеме знати, хто тоты гроши украли. Но дармо, ити мусиме. Посыдали до воза и ишли зармучены. А дяк гварит попови: лем не старайме ся, хоц лем нам там пити дадут! Як уж пришли до грофа, то дяк гварит: потребно нам одну хыжу дати, де бы мы лем двоими были и треба дати еден великый дзбан пива а другый палынки, а там будеме замкнуты до рана! И то дораз ся стануло, што (що) собі дяк росказал. Но так ся стануло, же гроши украли слугове грофовы, а як чули, што пришоу такый, хто гроши дораз найде, то дуже пострашили ся и еден слуга из них пошоу под облак той хыжи, де тоты двоими замкнуты были, штобы послухати, як они будут ворожити. Але они ворожити не знали, то начали попивати; перше налял собі дяк еден погар пива и як выпил, то дуркнул до стола погаром и гварит попови: но, панцю, ту є еден (што еден уж выпил); а слуга, котрый там слухал, почув и думал, же дяк кричит, што ту є еден злодый и барз настрашился та побіг ту другому и гварит: подь, послухай, як ворожат о гроши; я там пришоу послухати, и дораз мия познали, та скрикнул дяк: ту є еден! то они уже знают, што мы гроши однесли, подь іши послухати. Так приде и другый, слухают, а дяк вельо не старал ся, што там ничь не споможе та налял другый погар и гварит: ту є другый! А слугове вчули, іши барже ся настрашили и гварит еден другому: но, то мы уже ся полапала, ид и по тамтого, най и він послухат. Пришоу и третій слуга та слухают: А дяк налял иши (іши) погар пива тай дуркне о стіл и гварит: ту є третій! А слугове уже пул мертвы, радят ся, штобы тут робити. Но еден гварит: попросме их, най на нас не повідят, а гроши им отдайме, бо як повідят, то будеме барз караны и службы у грофа не достанеме. И пристали каждый. Заклапкают на облак а тоты пострашили ся и кричит дяк: хто там? а слуга тихонько обозвал ся: я панцю, но рачте отворити! Дяк встає, отворит облак, а слуга начне просити: просю красненько ласкавый панцю, мы уже чули, што они о тім добрі знают, што мы гроши однесли, но просиме ласкаво не выявити на нас, штобы мы не упали в несчася. Мы отдаме гроши, но просиме не обявити нас. А дяк з радостью гварит: а де есте их однесли? а они: мы их тут до сьмітя закопали. Но, принесете их ту дораз. И они дораз гроши принесли и оддали их дяку. Но, такого счасливого чоловіка — каже піп дякови — уже не ест на сьвітї, як вы, так тераз уже можеме напити ся. И пют,

веселят ся аж до рана. Рано приде гроф и просит ся, ці уж знають, хто гроши украл? А они одповідают: знаєме пане, но просиме ся, яку заплату достанеме за наши труды. А гроф гварит: я вам дам заплату: десят тысяч ринських, іши обдарую вас. А они скажут: пане, не лем то, же мы спознали, хто их взял, але и ту их мусьїл принести и мы уж ту маме вшиткы гроши. Гроф радо оддал им обіцяну заплату и обдаровал их: розказал красный воз іс кіньмы вырхтовати и тот им даровал. И так одышли дому спокійно, роскошували, пили и дуже им добрі вело ся. Но минул якийсь час и пришол одказ од другого пана, што ему гроши украдено, жебы пойти и там виглядати. Но они дуже застарали ся гварячи: мы уж два разы счасливо походили, но тераз уж таке счастья нам не-потримат! и так мы уже зостанеме несчастливыми людьми, бо будут гварити, што (що) мы лем там знашли, де сме самы украли. Но дяк надумал ся и каже: не так панцю, и того ся не бойме, а так зробиме: запалиме ваше бываня, а як буде горіти, то вы дуже кричите за книжком, котра так добрі указувала ворожство и так повірят, што згоріла книжка и так ся ослободиме и — каже — добрі буде. Так и зробили и потом іши доўгий час жили собі весело.

(Вышній Свиднік). Як Ісус Христос с шьв. Петром ночували в хыжи едного піяка, а Петро был два разы битый за то, же нукал газду йісти. Ісус Христос с шьватым Петром прішли раз до едного піяка на ніч та ся просілі од жены на ніч. А жена гварит: я вас не сьмію прияти, бо як прийде мій газда домів, тобы мя бил і вас бы выбил. А они ся концем просили. Она ім повідала: но чюете, як прийде мій газда, то кед вам не даст покою, та мі до того ніч! — А они собі польгали, а газда пришол с корчмы сьпіваючи домів. І ся зьвідує: што то за люде тут лежат. А жена му одповіла: подорожні просили ся на ніч. А ці они веч'ерали дашто. Ньїт, бо я не сьміла през твого розказу веч'ерю ім дати. А він повідат: но та давай веч'ерати. А она зготовила веч'ерю а він на тых людей: встаньте йісти! Они повставали і йїли тоты двома. А він не хтыл йісти, лем ходіл. А шьвятий Петро просил, жебы і він йїл з нима. А они як йїли, то він ся померзил, на што они його нукают йісти: кед я вам дал, то йїджте, а мене на мое не нукайте. Як ся поїїли, то польгали собі. А він фурт (нім. in einem fort) лем ходіл по хыжи: мушу ім дати до памяти, нач мене нукаш на мое! Потім вышол вонка, взял собі палицу і біл шьватога Петра, на што го нукал йісти. А він як біл того на крайї і зась вон вышол. І вернул ся назад до хыж: чекай і тобі мусю дати, жебыс собі не кривотил, же тот достал, а ты

нїт! Як іши він пішол вон, то швятий Петро повідал Хрісту, гварит: Пане, подь гев, де я, бо як ся іши верне, то мя, гварит, добе. Потім швятий Петро лыг гу стыні, де Хрістос лежал, а Хрістос лыг на край, де швятий Петро лежал і хлоп, як ся вернул с паліцьом і знов біл того другого, што лежал при стыні. Но, гварит, жебы ті не было маркотно, же тот достал, а ты нїт. Так швятий Петро два раз был битый за то, же нукал газду йісти.

(Вышній Свиднік). О майстрі Челку, що выстроїл зо жидом. Был еден майстер — Челко ся звал — та был доўжен еден корец тенґериці жидови, был барз худобный, маў вельо дыти. Та не міг заробіті тілько піязи, жебы заплатіл тому жидови тот доўг. А потім ся поклали (стокмили) зо жидом, жебы му будувал дом за тот доўг, же сьім років был доўжен за корец тендериці. І майстер змушений был будувати дім за тот доўг. Як ся ял древо кресати, жид не хтыл му нічь дати, ані палынкы, ані дугану нічь, а майстер мусыл штудіровати, як мат жида окламати, жебы не робіл за дармо. Тогды як накресал дерева і выстроїл хыжу і выкресалі барз шумне древо на гряду і товды заклікалі жида, же древо коротке на гряду, а на поперечницю (на траґарь) шкода псути. І тогды жид ся барз заоначіл, бо му жаль было дерева. А Челко як віділ, же жид за деревом дуже бануе, та повідат: да-як-бы радити, жебы ся удало. А жид повідат: Ой Челку! буде добрый одомаш, лем кобы ся удало, кобы ся не зопсуло. А Челко повідат: удаст ся, лем який одомаш даш? Хоть, гварит, пару лыґер палынкы а і майстрови піў шуха дугану. А Челко му повідат: треба дванадцет тугих хлопаків, жебы натягли древо. Жид пішол по селы і прівел дванадцет хлопів. І як пришлі хлопі, взял Челко, закрутіл до двох ланців древо і скрічал на хлопів, жебы тягалі. І як хлопі потяглі, Челко скрічит: гов! бо уж може буде доўше. І зачаў міряти з метром, і уж было на піў метра доўше, як требало. І так достал Челко добрый одомаш і так вытяглі крокві (рогы) на хыжи. І повідат жид: ой, уж на мойі хыжи рогы! А еден хлоп скрічал: і на твойі голові сут рогы! А жид ся жвїдуе: чом так гварыш? А хлоп му повідат: де-ж ты жиде виділ, штобы да-хто древо годен натягнути? А жид повідат: та то справды нїт! Хлопі ся з нього зачали сміятн. І жид ся барз зганьбіл. І повідат, лем на мя не выклічте, достанете боцьку палынкы, лем жебы з мене сьміх не ішол. І так выстроїл Челко зо жидом.

(Вышній Свиднік). Як то еден старый отец при смерти повідал молодому свому сыновн, жебы собі брал

таку жену, жебы не была ани роджена, ани крещена. Пригоды молодого. Был еден старый отец а мал едного сына. І при смерти повідал му: сыну, як я вмру, та жебыс собі брал такую жену, жебы не была ани роджена, ани не крещена. По смерти отца сын ся барз задумал і ішол до сьвіта. І пришол до едного великого лыса і там го стрітил еден старый человек. І повідат му: де ты ідеш сыну? а він му повідат: як мі отец гмерал, то мі повідал, жебым брал такую жену, жебы была ани роджена, ани крещена. А тот сівый человек му повідат: ід ту на тот высокый стром, найдеш там гныздо, а х тім гнызды́ будуг три яйця. І пішол молодой на стром і нашол, як му тот сівый человек повіл. І взял едно яйце і як го розбіл, справіла ся му барз красна женьска. Як ся справіла, лем ся стрясла і пішла гет, не годен был йі поіматн. І пошол назад на строма і взял друге яйце і знов му ся так стало: стала ся пані і втекла. І пішол знов по третє яйце. Як приньіс яйце, тот сівый человек му повідат: возь яйце ту студны а розбій, а порсній воды на ню, што ся зробит з яйця. І товды буде уроджена і покрещена. І так зробіл. І стала ся му пані і товды ся зрадувал, бо уж мал жену. І так взяв йі за руку і ішілі ту місту, але она была гола і охабил ей за містом а сам пішол купіті йі шматы, Як він пішол а ей охабил при еднім ярку в дуплаві верьбі. І прішла Енджі-баба із дывком і взяла, шмаріла тоту паню під міст до воды а свою дывку поставила на того місце. Коли ся він вернул і пришол ту вербі, вышла тота жена му з вербы. І повідат: яка ес бريدка, я тя охабил такую красну, а тепер ес така бريدка. А она му повідат: кед ем ся г вербі заваяляла. А то она не была тота пані, але Еджі-бабина дывка. А як шмаріла Еджі-баба тоту паню до воды, то ся з ней зробила красна рыба, мала злату лусцу на собі тай позлатісты пера. І прішлі рыбарє іматн рыбу і поімалі тоту рыбу. І прінеслі ей до того пана, што він за том паньом тілко ходіл і продали ей тому панові до рыбніка. І пан ся дуже радувал с том рыбом. Але тота его жена ся учінила хвора і повідат, же ся йі снило г ночи, кебы тоту рыбу зйіла, тобы уздравіла, але жебы нігда з ней ничь не зостало, ани луспа. Поімалі тоту рыбу. Але ся стратила една луспа на дворі і выросла з ней красна ліпа і знов тот пан не мал нігды такой радости, як під тот стром, під ліпу сьідати. І она знов ся учінила хвора і повідат, же ся йі снило, кебы тоту ліпу дал стяти а спалити, жебы з ней не зостало ани конарік, жебы дораз здрава была. А панови барз было жаль ліпы, але на жонину прозьбу дозволіл ей стяти і спаліті. Жена му оздравіла і знов хпала една галузка з тойі ліпы едні ідові-бабі до за-

городкы. І тота ідова-баба пішла зберати ріжджа, жебы собі дашто уварила на фрыштык. І нашла тоту галузку і барз ся тота галузка спачила і не спалила ей, але одложила ей на облак. І сама пішла до своій роботы а по хыжи не поробила порядок. А як пришла домів на обід та было в хыжи попрятано, позамітано і она ся чюдовала, же хто то їй поробил такый порядок. На другый день знов поухабляла неопрятано а сама пішла до своій роботы. І як ишла на вон, іе той палічкы ся зробіла шумна дывка і зачала порядок по хыжи робити. І баба пришла на обід і знов так нашла попрятано вшытко, а з дывкы ся зась палічка зробіла. На третій день знов як ішла, не попрятала ничь. Іе палічкы зробіла ся знов дывка. Як замітала хыжу і пришла ту дверям, баба при дверях смотріла на ключову дырку і поімала дывку до рук. І товды ей як за свою тримала. Але потім ходили до пана пороти піря і тота гварит: мамо, і я піду пороти піря. А она ей не казала піти, але дывка за то пішла. І як пороли піря і пан прішол ту тым бабам і повідат, жебы гварили на приповідку. І тота дывка повідат: я бы приповідала, кед, гварит, бы ся дашто не стало. Пан повідат: не бій ся, лем повідай. А тота його жена казала ей выгнати вон, же она ей лябды не хце слухати. А він взял ей під плече і казав їй, жебы повідала. І она зачала повідати од кінця. Як она зачала повідати, то жена його барз йочала, жебы ей не слухал, жебы ей выгнал вон. А він їй фурт казав повідати і она повіла му вшытко. І тогды як уж прішло до кінця, тогды гварит, што такый человек заслужит, што зелений стром копат, а сухой садит. А тот пан повіл, жебы такого человека за кіньскыма хвостами росторгати. И тогды взял и росторгал ей матыр і жену и с том потом зстали газдувати, аж до днескы живут, кед не померлі.

(Вышній Свиднік). О тім, як триє парібци-оглядніці выстроілі з дывком качмаря, што іх гночи выслала на теметів. Был еден качмарь та мал едну дывку а бывал на страні: х полю мал едну карчму. І прішлі трьома іноши (оглядніці) і просили ей за жену. Як дывка пішла вон а еден інош пішол за ньом і гварит: не пішла бы ты за мене? мій отец богатый, будеш мала вшыткого дость. Она повідат: піду за тя, як прідеш ту мнї о девяті години і зробиш то, што я ты росказу. І дала му едну хыжку (цімру), жебы там сидыл до девятой години. Потім знов навернула ся назад до хыжи і ішла зась вон. І выйшоў другый за ньом. Зась їй так повідал, ці бы за нього не пішла, же тіж его отец богатый. Она повідат: піду за тя, як прідеш ту мнї о десяті години; кед то выконаш, што ты надам, буду твоя жена. І зась го

заперла до другої хыжки. Потім вернула ся зась до хыжи і вышла вон а тот третій за ньом зась. І знов йі повідал, ці бы за нього не пішла. Она повідат, піду за тя, прідеш іу мнї о єденнадцетї години; кед то выконаш, што ти надам, буду твоя жена. І дала му третю хыжку. І дала каждому до хыжки години, жебы знал, коли ся ставити. А сама сидыла в своїй хыжи. Товды пришла девята годїна, пришол перший, облекла го до білых лах далком і дала му міглу до рук і післала го на теметів, жебы лежал до дванадцетой годїны там. Потім пришла десята годїна, пришол другый. І знов го облекла до білых лах і дала му косу до рук, жебы пішол на теметів і жебы серед теметова стоял до дванадцетой годїны. Потім пришол третій. Того облекла до чорных лах, червену чапку му дала і на ноги ланц і післала го знов на теметів. І як выйшол перший та не видыл никого, лыг собі насеред теметова і лежал, а як ішол другый, та видыл, што штоскай там біле лежіт і боял ся там піти, але зато ішол, бо собі думат, же не втече перед ним, же го поїмат, як буде втыкал. І стал тому лежачому конец головы. Потім пак ішол третій, ішол черчучи з ланцом і тоты, што были на теметови, та ся бояли, бо думали, же іу нїм чорт іде. І тот ся порушал, што лежал і тот што стоял та зачалі втыкати. А тот черчучи з ланцом летыл за нима і они ся розбігли каждый до своїй страны. А потім на рано ся зышлі на єднім місці. І ганьбили ся один другому повісти, же з нима так дывка выстройіла. Єден, што был не стырвалый, повідат, што зо мною тота дывка выстроїла. А другый повідат: та то і с тобом. А третій зась так: та то і с тобом. Та товды знали, всеі трьоми, же єден другого страшілі. І тогды ся раділі, же што мают с том дывком робіті. Они были богаты і пішли до єдного кравчїря і дали вшити папірвовы біскупекы лахы а самы ся прибрали до канонїцкых лах а цїгана повднали за біскупа і облеклі го до тых папірвовых лах і сьїли до коча і пішли просвїти знов тоту дывку за біскупа. А як прїшлі там до того качмаря на кочу, тому цїганови заказали, жебы не гваріл ничь. І товды як прїшлі, качмарь прїнял таких велькых панох з радїством і они ся прїпросілі на ніч і повідалі, же што они хцут, жебы він свою дывку дал за біскупа. І они товды каждый польїгали до своїй хыжки. А біскуп тыж до своїй хыжки. Тогды просили качмаря, жебы дал свєю дывку іу тому біскупові. І польїгали. Та тоты трьоми наказали кочїшови, жебы был готовый. Як поснули в карчмі, они посидали на кочь і пішли. На рано качмарь, як встал та ся ганьбіл паньство зганяти, але як было уж девят годин, качмарь ішол іу две-

рям і слухал і чул плач там, де біскуп і дівка лежали. І отворіл двері а циган подер лахы біскупекы, бо были лем папірковы і дівка видыла, што то циган. А отец як двери отворил, циган втык. А дівка повіла, же ей циган зівалтувал. І товды отец крічал на цигана, жебы ся вернул, же му даст красны лахы і пінязы, лем жебы не повіл нікому. А циган як был шумны облечены, як ішол през місто та по собі смотріл і каждый ся звідуге: циган, дес достал такы лахы? А циган повідат: достал ем тоты лахы і штыредцет златівок од качмаря за то, што ему дівку зівалтувал. І так циган мал добрый заробок, а парібци так з дівком выстроілі, же она з нима так зробила.

(Бодруджал). О газды, што мал жену фалечну, котра му все доганяла. Як та жена впала до студны, а люде хотыли ю ратувати та вытяглі з студны чорта, що утык пред тоў женоў. Чорт оддячил човекови так, же гвошол до кісашоны кралья і дал ся выгнати тому хлопови а краль нагороділ хлопа пінязьми. Та дале чорт заказал хлопови за доктора быти, а сам пішол до кісашоны єдного барз богатога пана. Та доповіли люде тому панови за хлопа, што знат лычыти і взяли его, повезли на силу до того пана, жебы лычыў кісашоню. Хлоп боял ся чорта, бо му чорт обіцял смерть, як іши за ним піде. Хлоп гвошол до хыжи, де кісашоня была. Раз выскочит чорт с кісашоны, повідат хлопови: смерт тобі буде! Та хлоп повідат: я лем пришол тебе остеречи, бо баба вже вышла зо студны. Чорт давай дякувати хлопові і каже: най ті тот пан заплатіт — а сам скочіл до моря зо страху пред бабоў. Был єден газда, а барз мал жену фалечну, нїгда не міг ей на дяку зробіті, бо все му доганяла. Але раз він вышол косіті на єдну луку веліку а там вышла жена, вынесла йому фрыштык, а він барз с'а усілувал і уж вельо накосіл, жебы го жена похваліла. Але жена, як прішла, та повідат, я бы веце наскубла з руками, як ты накосіл. І по тім зачала по ті луцы бігати і повідат: я бы уже была покосіла аж по тады (убігла на далеко). Але він йі повідат: бабо, не бігай по ті луцы, бо там єст студня і хпадеш до ней! Але она то не слухала, лем іши барже по траві бігала і натрафіла на студню и хпала до студны. И ей муж ся барз застарал, же му жена до студны хпала. І (И) пішол він домів до села і (и) закликал собі веце люда, жебы му прішлі помочі жену зо студны витягнуті. Але люде прішлі, пріне-

слі велику драбину і клюбаку і того спустілі до студні, бо то барз была студня глибока і вопхали клюбаку до студні, бо думали, же тоту бабу найдут, же ся іме клюбакы і ёй вытыгнут. Але там уж бабы не было, лем уж ся чорт ял на клюбаку. И они тягают, бо думали, же то баба. А як уж вытыглі горі, вдят, же чорт, не баба — так хотыли назад шмарити до студні. Але тот чорт повідат тому члеку: чуеш, то твоя жена хпала до студні. Вельо ты років з женоў жил? Повідат: штырі двадцет років зо женоў жил. Та як ты з ньом міг жити тілько років, кед она лем піў годины, як до студні хпала, та уж мі піў бока обдерла; лем ты йій дай покій, най она там сидит, бо я чорт, а я ныйт такый фалечный, як твоя жена. Але кед ты знаш члече, я тобі дам велькы пінязи, жес ня зо студні вытыг, бо твоя жена была бы мі там кінця дыйшла. Так я ті повідам, ід домів а прийде по тебе една новіна, бо я піду до єдного краля, а ма тот краль єдну принцезу (= принцезну), а барз буде хвора, и жаден дохтор йі не споможе, хыбаль ты. Бо тот чорт войшол до той принцезы і зачал барз с тоў принцезоў нарабляти. Але то ся стало веліке чудо: пише краль по краіны всяде, де бы ся такый нашол дохтор, жебы єго принцезы поміг, жебы здрава была — тому дам своє кральовство. Насходило ся вельо дохторів, вельо паньства, великі мудерцы поприходили а і так помочи не могли. Аж як пришол тот человек, што чорта зо студні вытыг, пришол до того бурку чісарского і так просіл дозволыństwo од паньства, ці бы єго пустілі іу ты принцезы, то може бы я йі поміг, жебы была здрава. Але тоты великі дохторы лем с'а з нього сміялі, же він такый простый хлоп, та же він не споможе. Але паньство му дозволило. І прішол іу ті принцезы до покою і лем там вступіл, дораз чорт с принцезы вийшол. — І потом му тот чорт повідат так: ты тепер знаш члече, што ты мене зо студні вытыг, ты мене од смерти одкупіл, бо твоя жена была бы мі там конца дошла цалком. Но, та за то тот пан, што єст ту, то ті заплатіт за мене. І дал хлопови тот пан (краль) великы пінязи (гроши).- Але чорт повідат тому хлопови: Уж єс пінязи достал, але веце, де я буду, жебыс іу мі не ходил, бо як іу мі придеш, та веце не жпеш. Бо я іду аж іу морю: єст там єден пан барз богатый а мат єдну шумну кісашонку та я тоту кісашонку мушу зо світа зглядити. Але чорт ся взял і пішол аж до того пана і до той кісашонкы гвошол і она є барз хвора. Але тот пан барз ся застарал, бо веце дыги не мал нічь, лем тоту єдну і піше по крайінох, де бы ся нашол такый дохтор, жебы мі поміг, жебы здрава была, же му даст гроши, кілько лем буде хотыл. Але кед

єст єден доктор файный, то люде доповідят. Так ся дознали, же была хора кішасоня в єдного краля, та котрый доктор там поміг, та най ту йіде. Але кед він не хоче іти, бо він знат, же як там піде, то жити не буде, бо єму так чорт наказал, жебы не ішол за доктора дале. Але кед то паньство не слухали, лем на силу го брали. Як го взяли на силу, привезли аж до того пана до двора. Та повідают му: ты будеш чловече ту робил, як там. Але кед він ся уж боял іти гу ті кішасонь, та ся зоблык і так зачал бігати коло того дома докола. І барз ся здушил (потрапіл). І тот час приде такый страпеный до хыжи, веце там нікого, лем тота кішасоня: раз чорт выйде з той кішасонь. Тот му повідат: чого ты ту пришол, бо я тобі смерть зробю (зроблю), а тот хлоп му повідат: оле, дай покій, бо я ті лем пришол дати знати, бо баба зо студнь уж вышла та іде за тобоў, бо кед тя поімаць, та веце жити не будеш. Тоды чорт тому хлопові подякувал: бодай єсь (sic!) здрав был, жес (sic!) мі знати дал, а тот пан най ті заплатіт! А сам чорт ся взял та до моря скочіл, так ся настрашил пред бабоў.

(Бодруджал). Зашто на водьї сьвіт стоїт. Петро ішол з Богом по водьї, ішол, ішол і треба было ім одпочинути. Та справило ся ім на морі сухой земльї кус. І они там посьїдали і задрімали. Та Петро хотьїл Христа зопхати до воды. Але тот пхат, пхат а сухота все ся робила. Тай потом Христос ся пробуділ і Петра за вірного слугу уж не мал. І хотьїл го цалком од себе одшмарити. Втогды з воды справила ся суха земля (зачала ся суха земля). І за то на водьї стоїт. (гл. стор. 128).

(Бодруджал). Як то орішок стал птахім за краля). Птахи злетьїли ся на єдну долину, тай так осуджено было, же котрый найвысше підлетит, тот буде за краля вшыткым птахім. Але орішок (*Troglodytes parvulus*) причепіл са під крило орлови — покы орел вылетьїл під хмару, а як охляп, тогды тот выхопіл са і вылетьїл высше орла і стал так птахім за краля. (гл. ст. 113. 114. 119. 122. 127).

(Бодруджал). Якый талант Бог дал воўкови і як воўк з лука вїў. Воўкови Бог даў такый талант, жебы лем о рыбі жил, жебы харчі імал по водах. Але він пішол коло воды та нашол там корову таркасту тай тоту корову розбїл і зїїл. І Пан Біг к нему пришол: што ты зробил, же розказ не слухаш, же ты худобу загубіл. Воўк так Богові повідат, же він чуў о тарчі, найшоў (sic!) тарчу при водьї і зїїл.

(Бодруджал). О козьї-ветульї. Мал пан єдну козу ветулю і двох слугів і дві служниць тай выправіл єдну служницю з ветульом до потока. Але тота служниця ся звїдує: козичко, козичко,

сыта-с козічко? „Сыта-м як бубен, мам бріх як кутен“. Але прішла домів та са зьвідує пан: „козічко сыта-с?“ А она повідат: де-ж бы я сыта была; ішла-м през дебрічку, не піла-м водічку, ішла-м през поточок, не зйіла-м лісточок. Але пан што зробіл? та вирізал ребра тій ветулі з львіого бьку. Она што зробіла? та втекла до лишчачой дыры. Але лишка прішла до дыры: лишчи-ченько, братиченько, яка-с-ка мі біда в дырі га? А я коза підрата, під боками выдрата, гоп! цуп! з ногами тя покопам, з рогами тя пободу! Лишка втекла а коза тыж собі вышла тай пак рясу (пупча по крякох) грызла. Як ряса опадала тай березину грызла а пак, кед сьніг хпал, то йі нагналі.

(Бодруджал). О єднім рыбарі, што мал осмеро в родинні і хотыл двое дытій, хлопчіско і дывчатіско, зарізаті. Як тоты двое утекли і їх пригоды в дорозы. Был єден рыбарь, та было їх осмеро люда, та тот рыбарь раз бесыдовал, жебы двое дытей даіде зарізати. Тай він сі व्यостріл костуру на дыти, а потім заспал, а тоты дыти собі думали, же даіде втечут. Тай они си позбіралі тоты дыти і пішли гет. Тай тот хлопчіско ішол за такоў прекрасноў дорогоў та просил Бога, жебы му дал таку шаблю, кого повіст тот хлопчіско, жебы сама рубала. Та Бог му дал. Та він видыл каштель в лысы, а в тім каштелі збійници бывалі. Тай до того каштеля гвошол. Тай там не было збійників дома, лем єден старый. А єденнадцет пішло до роботы, єго сынове. Тай він взял того хлопчіска тот старый та го сховал під таке велике корыто. Але прішлі тоты збійници — єденнадцет — г ночи, тай тот старый ім повідат: же отколі він там газдує, та іши такого красного пташка не видыл, якый му теперь сам глетыл дбхыж. Але вам го не вкажу, закаль не прісягнете вшиткы, же го не забете. Тай они поприсягалі, же го не забют, лем жебы ім вказал. Тай він ім го хказал (вказал). Тай они барз на нього с'а гнівалі, же їх так перевіл. Тай они го не забили а тот там остал пиля них. Але тото дывчатіско зас за тоў пышноў драгоў ішло тай прішло тыж до того каштеля, де тот хлопчіско. Не было зас збойників дома, лем тот старый. Та він зас го сховал, під тото корыто го прикрыл. Але прішлі г ночі збійници зась єденнадцет. Та він ім повідат, же іши красшій пташок глетыл до хыж, як тамтот. Але тоты збійници зачали с'а вадити, же кед ім го не вкаже, та забют старого. Гварят: ничь не робыш дома, лем сидиш а іши нас переводжаш. Але він рад-нерад та вказал ім го. Але єден был такый молодой збійник та повідал, што не будеме бити, бо то, гварит, шумне дывчатіско, то чкода, тай гварит: то буде

моя жена. Тай він из ньоў жил. Тай они раз собі побесыдовалишыты, же, гварят, кед сме дывчатско не забілі, та хлопчиска забеме. Тай они уж раз му повязалі руки і ногы тай уж го так гу студныі положілі, жебы го до той студныі шмарити а вапном прекласті. А тот хлопчиско забыл о шаблы, аж тогды с'а здогадад, як был повязаный, тай він тогды скрічал: го, шабльо рубай, кого лем можеш. Раз шабля выскочит тай десять збійників підтяла, а тот одиннадцетый, тот молодой, іши зостал, але уж куцок мал грізано під шийоў. Тай тото дывчатиско, як видыло, тай зяло (= взяло) го за руку тай го гвело до хыжкы тай го замкло, жебы тот хлопчиско о ным не знал. Тай тот хлопчиско гвошол собі до хыж, тай си сыл тай с'а радувал, же іх помарнил. Але він тых десят збійників, што были забыты, шмарил до студныі і вапном іх присыпал. Але тот, што в хыжи сидыл замкнутый, та він тому дывчатиску повідал, жебы дагде выправило тогo хлопчиска. Гварит: ты с'а хчинь хвора а його выправ за молоком собі до Язы-бабы. Тай він пішол тот хлопчиско тай пришол до той Язы-бабы. Та она там сидыла сой х хыжцы, х такі прекрасні. Та він там гвошол тай просіл молока, жебы му дала сестрі, бо му хвора, а она му повідала, жебы пішол гет, же го забе. А він йі вказал тоту шаблю, же як му не даст, тай йі голову зотне. Але она як видыла страх, тай му повідала, жебы собі пішол надоіти сам. І він пішол і собі надоіл, килько му треба было. Тай она му дала іши пицалочьку гу тому молокови, же буде она йому коліскай на помочи. І він прийшол домів тай собі положіл пицалку до цаністры. Тай дал сестрі тото молоко. А сестра зяла (= взяла) тай побігла гу тому збійникови, што сидыл в хыжцы. Та му повідала, же го не забілі. Та збійник зась йі повідал, жебы го выправила зась дагде. Тай она го выправила до баволіцы за молоком. І він пішол там до баволіцы, бо він не знал же сестра го переводжат, же не в хвора. Кебы знал, же она го переводжат, та был бы йі голову стял. І він пришол до той баволіцы та просіл молока. Тай она му повідала, жебы пішол гет, бо го прібе. А він йі повідат: відіш тоту шаблю, то ти голову, гварит, дораз зотну. Та она му показала — як видыла страх од нього: — надій сой! Тай він собі надоіл. Тай она зась му дала пицалочьку. Та пришол з ньоў домів, тай сой сховал до цаністеркы а молоко дал сестрі. Тай сестра зяла тото молоко тай пішла гу збійникови до хыж тай му повідала, же го баволіця не пробіла. Тай він ей повідал тот збійник, жебы го іши раз выправила до медведіцы, та же она мусит му сьвіта дійти. Тай тот хлопчиско пішол до той медведіцы, і просил молока зась, же му

сестра барз хвора. А она му повідала, жебы пішол гет, же она му молока не даст, лем она го забє, кед не піде гет. Але він їй вказал тоту шаблю, же, гварит, дораз ті головка спырне. Тай она настрашила с'а тай му показала надоіти сой. Тай він собі надоіл дост молока. Тай она му дала іши пищалочьку. Тай він собі тоту піщалочьку сховал до цаністры а молоко дал сестрі. А она дораз побігла гу збійникови, гварит, же хлопчиску ничь. Та збійник уж ничь не повідал, лем сидыл х хыжцы. А тот хлопчиско тыж сидыл х хыжцы а шаблю собі положил до цаністры і тоты три піщалочькы тай си завісіл на клинец. А его сестра побігла гу збійникови, гварит: гвойд до хыж та хоп тоту цаністру то ты йому смерть зробиш. І він пішол і хопіл тот збійник. Тай гварит тому хлопчиску: теперь тобі смерть! А тот хлопчиско зачал плакати, жебы му дал хоц лем тоты три піщалочькы. А тота его сестра повідала збійникови: шмарь му іх, най там собі теперь зійст! Тай тот хлопчиско повідат: коліскай был ем югас, том сой пискал, тай теперь сой запискам на остатку. Тай запискал на едны. Язы-баба уж с'а зберат на збійника, жебы го забити; запискат на другі: баволиця му ся зберат, запискат на третї пищалці: медведця уж тыж зобрата, уж біжат вшыткы три тай прилетылі до того каштеля тай збійніка уж роздерлі на двоє. А тот хлопчиско зял тоту сестру тай їй прібіл на стьіну, едну клюбаку забіл ей на руку, другу зась клюбаку на другу, третю і четверту на ноги. А потім їй повідал: наштось мня так переводжала, та теперь ту будеш высыла за тот штроф, а я за то гріху не мам. А тому старому збійникови повідат: я теперь піду гет, а вы старенькый їй даколи дайте до пыску жячку воды і дві бандуркы на день, хоц лем жебы жила — а вы старенькый ту газдуйте сой! ту мате воду близко — зял і пустил му воду през хыжу — а вы собі сидте на пецу. А тепер будьте здоровы! тай пішоў хлопчиско гет гу вітцьови. А тот збійник сой газдує. А він ішол гет през лыє тай там еден пан му ся скаржил, же трьоми збійници до него ходят та го окрадают барз; та хто бы іх забил, тобы за нього дал кішасонку за жену. Тот хлопчиско с'а позберал і пішол по лыєсі гледати (sic!) збійників і нашол іх, што оні лежалі г ямі. Там ім головы постинал а языкы ім повытинал на указ, жебы мал правду, же уж іх забил. Та він тоты гри языкы зял сой тай до папере (sic місто: паперя) закрутил и прывніє тому панови (приказал). Тай тот пан зачал різати шість свинї і зарізал зас три ялівкы а робіл бал і тоту кішасонку оддавал за того хлопчиска. Хлопчиско іє тоў кішасонкоў пішол гет аж гу вітцьови

і там почал сой газдувати із вітцьом г-едно. І там му іде добрі газдівство.

(Дрічна). Байка о козьї, лішцьї, заячіку і іжу. Лішка нашла собі заячка, просит го і плаче, жебы йї пошол спомочи, же йї штось до хыжкы вошло. Заячік пришоў, крічнт: а хто там в дырі га? А она повідат: а я коза мудра, піў бока ми вадра! (sic! по змыслу: выдрато) гоп-цуп! ножками-потупкам, рожками тя пробию! Заячік утыкнул. Лішка пошла, нашла собі іжа: іж пришоў і кричит на козу: хто там в дырі га? коза зас так кричала як оперед. А іж як учуў, то ся зрадоваў, же она мат піў бока выдерто, то йї добре буде колоти і так повідал: а я іж, по-колю тя тыж! І так іж ся скарбулиў ку козьї, зачаў колоти козу, коза вячучи утыкла до сьвіта. То так іж спомог лішку. (гл. стор. 144).

(Дрічна). О тім, як єден кушньїр післаў заячька зоз циґаном до єдного пана, як циґан зйїў сам заячька, лем писмо приніс до пана. Як потом пак пан іс циґаном у полю забили заячька, упекли єго, а циґан „выграл“ од пана печеного заячька. Післаў єден кушньїр заячька зоз циґаном до єдного пана і даў му єдно писмо до пана; у писмі написаў панєви, же му посылат заячька. Но циґан пішоў, на полю заячька хпик та зйїў. Лем писмо приніс до пана; пан писмо читат, повідат циґанові: циґан, ту єден заячюк стоїт. Циґан ся зрадуваў і повідаў: добрі панцю, добрі, кед там у писмі та нам го не треба глядати. Але пан позберал ся с циґаном, ідут заячька глядати. Трафило ся ім у полю заячька забити, но не знали як ся з ним розділити, бо ані єден не хотыл половіну, лем цылого заячька. Так собі доложили, же заячька хпеклі а одложили до рана, котрому ся краснейший сон буде снять, того заячюк буде. Циґан даваў позір, де заячюк одложеный, та заячька г ночи зйїў. Рано повставали і пан і циґан. Пан ся звїдує циґана што му ся сніло? Циґан повідат: панцю, ний они на перед повідят, што ім ся сніло. Пан повідат: циґане! на сьвітї красшого сна не было, ани не буде, як мі ся сніло, то знам, же заячюк мій буде. І повідат: я той ночи на небі зоз ангелами спацірювал; в великі радости єм быў в царстві небеснім. Но циґан одповідає: панцю! я видїў, коли аж на небо ішли, так єм думаў, же они з неба уж не прийдут, та я заячька за то уж зйїў! Та так циґан заячька выграў.

(Чертыґне). О тім, як то єден жид єдному фірманови за три яйця загаreshтоваў віз, коньї і товар і подаў фірмана до права. На єднім селї быў єден газда

богатый, ходвѣ по фурманкох, возиѣ товары великы і зашоѣ до єдной корчмы. Кеды шоѣ горі або долов, то до той корчмы все заходнѣ, ці маѣ гроши, ці не маѣ, а єму качмар даваѣ без гроши. А потому, як са вернуѣ, то му заплавуѣ. Але раз му са придало так, же росказаѣ собі зварити три яйця на вечерю, великий товар виз і пішоѣ домів, не заплавуѣ качмарьови. Минуло тому два рокы а тот газда тоѣ драгоѣ не ішоѣ, лем другоѣ драгоѣ а назад повернуѣ са до того качмаря о два рокы. Так тот качмарь (жид) зага-рештоваѣ йому товар і коні і виз за три яйця, і подаѣ його до права. Але він ішоѣ домів з батогом, вышоѣ выше валалу і плаче. Стрївуѣ са з ним єден цыган: та што вам Андрїю, же плачете? Він йому одповідат: што тобі до того, ты мї не порадиш. Але цыган на тїлко його призволиѣ, же він йому росповїѣ, як му са стало зо жидом, с качмарьом, же му забраѣ товар, коні і виз за три варены яйця і подаѣ єго до права. Так цыган єму говорит: Андрїю, не плачте, бо я вам буду за фїскалюша. Газда собі думат, як годен быти цыган за фїскалюша? Цыган йому говорит: газдо, кед вас даѣ качмарь до права, жебысте і мене закликали. Пішоѣ газда до пана соѣтабірова, оскаржиѣ тоту роботу, пан соѣтабіроѣ так йому повїѣ, жебы він собі фїскалюша тыж пойїднаѣ. Газда по-відат: я фїскалюша юж мам! Так прїшли комісїи за жидом і за газдом, жебы са поставїлі на росказ. Газда са боїт, што цыган там зробит. Але цыган мусит іти на росказ пред комісію. Прїїде газда до цыгана і гварит му: ідеме до права! Цыган гварит му: лем вы ідте, а я там прїїду дораз. Прїшли до права, великий рахунок быѣ, бо рахували: три яйця, троє курят, а з тых курят за два рокы кїлько то могло курят быти зась, та на велику суму пораху-вали. Тот товар што газда маѣ і коні і виз не стояло тїлько, як того, што обшацивали за тоты три яйця. Приходит цыган по ра-хунку до канцелярїи та звьїдує ся пан соѣтабіроѣ, што за єден і што хоче? А він говорит: я того газды фїскалюш. Соѣтабіроѣ му говорит: чом са так доѣго забавиѣ? Цыган одповідат, же варене просо сїл. Пан соѣтабіроѣ са сьміє, же як то з вареного зас буде просо, а з того проса каша? Цыган повїдат пану соѣтабірові: а того пак може быти пан соѣтабіроѣ, жебы з вареного вайца годно быти куря? На то цылый суд ламлют собі голову, же цыган такый мудрый і думаут собі, же то готова правда: як з вареного проса не выросне пак просо, так ай з вареного яйца не буде куря. Об-судилї на жида так, жебы оддаѣ газдовн товар, коні і виз і тристо златых за єго кельчик (= видаток, експене). І так пішоѣ тот газда до качмаря, а тот оддаѣ му статочны товар, виз і коні і тристо златых.

Газда даў сто златых цыганові а дваasto зостало йому, бо якбы не цыган, то бы му пропало вшытко. (гл. стор. 114. 125).

(Чертыжне). О тiм, як наш пан краль ходиў на польовачку, заблукаў і зайшоў до дому, де бывало дванадцет збiйникiв. Даколи наш пан краль iшоў на польовачку зо своiма мiнiстрамн, зашоў до великого лыса і зарвала iх ноч. Порозрывали ся на дуже частн. Мiнiстрове пiшли доми, вiн зiстаў сам в лысы. Привязаў коня собi до дерева, сам вiйшоў на дерево горi смотрiти, ци даде са не свiтит. Але выдiў на великий фалат, же там са свiтит. Зiйшоў долов iз дерева, пришоў на тото мiсце, де са свiтiло і там быў еден дом мурованый, в тiм домi было дванадцет збiйникiв і они мали едну газдыню, што iм варила йiсти. А на тот час вiн прийшоў там до хыжн, там сидит еден старый вояк за столом и пiе вино. Тот вояк са з ним привитаў и даваў му вино. Але краль не хоче пiти вина, бо са боiт. Вояк му повiдат: „я старый вояк, я са не бою, а ты молодой вояк и боiш са!“, бо вiн не знаў, што то ест краль. Тота газдыня говорит iм, жебы пiшли гет, бо прийдут збойникн и их забют обыдвох. Але они не iшли збойникн вшиткы нараз, лем двоми. А тот старый вояк маў при собi шаблю і казаў тi газдыни, жебы насыпала на шерпню (ринку) двi галбы вина, жебы кыпило добри, а двi галбы вина на стол і два погары. Як збiйницн двоми iшли до хыжн, дораз казаў шерпню з горячим вином на стол. Приплi збойницн до хыжн, насыпаў вояк два погары вина и каже пiти збойникiм. Збойникн пiют обыдва і тот взяў горяче вино зо шерпнюоу высыпаў им на голову межi очн. Они са з рукамп обгортаут (обгортают), бо их пече. Вояк вытягнуў шаблю, одтяў им, обыдвом збойникiм, головы і затыгнуў их до другой хыжкы. I дораз росказаў тi газдыни другы двi галбы вина насыпати на шерпню, жебы ся варило, жебы готове было, як прийдут другы двоми збойницн. Газдыня знала, о котрi години они приходят все двоми. I тым так зробиў, як і тамтым, одрубаў им зась головы. И так шиткым дванадцятiм поодрубаў головы. Звьiдуваў ся газдыни тот вояк, ци ест iши вецей розбойникiв? Газдыня повiдат, же уж веце нiт. Так вiн насыпаў два погары вина чiстого і дават кральови еден погар, а другый пе сам. Але краль iз великого страху не може ани пiти, ани бесыдовати. I тот вояк на нього крiчит, же вiн му ничь не помагаў, лем сидит и все боiт са. Вояк повiдат кральовi: я служуў два капуляциi (= капiтуляциi) при войску, я такой старый человек, я оборониў себе а и тебе од смерти, а ты мi не помагаў нич. И почаў його псовати. Але тота газдыня повiдат, же там в тiм домi, де были

збойники, ест велике богацтво на дванадцет возів, самы дукаты и штырі коні парадны. Казала газдыня тому воякови: запряж коні до коча і запряг, дала му ключі і сыла на коч і з нима краль і прішлі до міста, де краль бываў, до кральівскаго бурку. Там одобрали од вояка коні и коч. Краль пішоў собі до свай хыжи а йому казаў чекати на вонка. Чекат два-три години. Краль пре-обльік са до другых шмат, выйшоў на вонка а еден пан просит са того вояка, што він хоче. Вояк повідат, же хоче даякый дарунок од краля, же го од смерти выслебодіў. Але тот пан му повідат, же подаст го до гарешту, Але тот пан пішоў зась до хыжи і вояк стоіт і чекат. Пришоў краль ту ньому і говорит му, жебы він пішоў за ним: пришоў до одной хыжи, красно го обмылі, далі ему чісты шматы, далі ему добре йістн, што му треба было, до смерти шытко дост. А по його смерти красный погріб му справілі, два банды і сам краль на ёго погребі быў і даў його записати до протоколу, же він його од смерта выслебодіў, од разбойників.

(Чертыжне). Як еден шафранник облазніл бабы продавши ім „медецину“ на блыхы. Выгналі два жены сусыдны, кума іс кумоў, статок на поли к пастырьови, але их барз блыхы кусалі — але прийшла третя к ним сусыда та са звідуе, што чути коло вас? Чути, же добре нас блыхы не пойідят. Але быў еден шафранник (што подавныйше носили на плечьох вшеліякы річи в кошарох, теперь уж ныг!), та він того чюл, што собі тоты три жены о блыхах бесыдуют і він их закликаў (sic!) ку собі, та са іх звідуе, ці барз дуже блыхы мают. Они повідаут, же такы блыхы сут, же не годны спати про блыхы. Та він ім так повідат: една мі принесте златівку, друга мі принесте крушок (кружок) полотна, третя мі принесте чвертовку масла, та я вам о блыхах пораджю. Една з другоў са порадили, вшиткы трие доведна. Една повідат: я дам златівку, друга повідат: я дам крушок полотна, третя повідат: я дам чвертівку масла. І принесли вшиткы три каждая свое. И шафранник од них одобраў і за то им даў медецину на блыхы, маленьку фляшочьку. Они взяли тоту фляшочьку, але не знали, што с тым робити, як блыхам того дати. Вернули са назад ту шафранникови і звідуют са його: што с тым треба робити? Шафранник им повідат: як поімате блыху до рук, отворте йі пыска насыпте йі той медецины до пыска та здохне. Жены собі думаут, една з другоў, як я блыху поімам до рук, та я йі пысок не годна розняти, лем йі сукам межі пальцямв, покля не здохне. Просят од нього назад златівку, полотно і масло. А шафранник са с того сміє, же він так бабы облазніў.

(Чертыіжне). О худобнім чловеку, што заткаў бундоў дыру в горі, одкаль вітор дуў. Та вітор просиў са од нього, штобы го выслебоднў і даў му за то такий обрус, што як простерти, можна было мати йістн и пити дось. Та потом тот человек іши почиряў са з другим та достаў за обрус такий перстын, што, кед ним оберне до окола, та з него дораз выскочат троми чорты и дораз шытко зроблят, што приказати. Але він тым перстеном знов одобраў тамтот обрус од того, што з ним быў почиряў са, і маў уж обрус і перстінь. Та потом знов почиряў са стретім і достаў міх кыйів таких, што як міх розвяже, тоты кыйі два або три реіменты войска забют. Та знов перстеном наслаў чортів на того человека, што теперь з ним почиряў са, і маў уж обрус, перстін і міх кыйів. Теперь пришоў до матери домів и загнаў свою матыір до кральівеского бурку, штобы сватала його за кральівеску дывку. Краль згодиў са та задаў му оперед такы работы: справити за одну ніч каштель красший од бурку кральівеского, потом в тім каштелю справити гостину таку, як краль а на остатку войну з ним тримати. І потом краль даў за нього дывку. Краль выправнў зятя з женоў до другой крайіны, та по дорозы в корчмі гночи пропали коні і гроши і кочіш, а жид йіх спер, шыткы шматы дорогы з них поздираў, а кральівеска дывка зостала в корчмі служити а він пішоў іс качмарьом, де його коч гроши і кочіш, (найшоў його і коч і гроши) заплатиў качмарьови а сам пішоў до иншого краю. Єден человек, маляр, быў худобный, маў стару матыір, ореку (грунту) не маў, лем єдну малу хыжку и маў таку бунду аж по землю. Вышоў за валал, барз вітор дуў і він собі думат, што то за работа, же я таку бунду мам, а мі зімно. І іде фурт до вітру. Прийде ту єдні горі а іс той горы, з дыры так вітор дуе, аж камяня дре. Але він зо себе зняў бунду і заткаў дыру. Дораз тепло ся стало. І він іде гет. Але бунду му жаль зохабити. Думат собі, піду домів, бунды чкода, возму собі бунду, ніяк му не добрі. Стоіт і думат собі. Раз му вітор говорит, жебы го пуствў на світ, же му даст такий обрус (порток), што са йіст на ным, же буде мати житя до смерти. Але він тому не хотыў вірити. А вітор даў му тот обрус. Одыйшоў на фалаток од той горы, простер собі на землю, што лем подумаў собі, маў йістн

и пшти дось, іши му зостало. Подумаў собі, же то добра річ, робити му не треба нич, коли буде хотьбіти, та мат йісти и пшти дось. И пішоў гу ті горі, де вітор дуў, взяў собі бунду і просиў вітра, жебы не дуў до того часу, докля він не прийде домів. Ішоў за драгоў на добрый фалат, сиў собі до шанцу и роскрыў собі обрус, жебы йісти. Што подумаў, маў йісти и пшти дось, іши му зостало. Іде еден человек за драгоў і видит, же там ест йісти и пшти дось, а він голодний быў и просит од нього, жебы му даў йісти. И він каже, жебы собі сиў коло нього і жебы йіў и пиў, кільки хоче. Але тот человек собі подумаў, жебы йому такый обрус са придаў і так са розбесьідовали обыдвомі. Тот человек повідат: я мам такый перстынь на пальцу, што кед з ним оберну доокола, та з него дораз выскочат трьоми оряши (чорты) і што роскажу (розкажу), дораз зроблят. І почиряли са (поміняли ся) обыдвомі. Але тот маляр иде домів, голодний быў, сиў собі і думат собі і смотріт на тот перстынь, же він даў такый обрус за вичь, тепер бы зйіў, а не мат што. Обертат перстеньом на пальцу и выскочат с перстения трьоми дяблы — най іх крест бе! — і звідуют са його, што хоче? Він ім повідат, жебы йому дораз принесли тот обрус. Дораз побігли, поімали того человека, одобралі од нього обрус и принесли му назад. І казаў їм назад пійти до перстения. Роскрыў обрус, мат йісти і пшти дось, іши му зостало. Іде еден человек за драгоў. І несе еден міх на плечох поўный кыйів; сиў собі і ньому до шанцу і просит, жебы му даў дашто йісти, бо голодний быў. Тот му каже йісти і пшти, кільки хоче. І повідат тот человек мадарови, же ма такы кыйі, же як міх розвяже, то тоты кыйі два або три реіменты войска забют. Тот человек собі подумаў, жебы му са придалі тоты кыйі і почиряли ся. Тот человек встаў, взяў кыйі з міхом на плечи і иде домів. Кыйі тяжкы былі і бунда. Зогріў са, шмараў кыйі до шанцу з міхом и думат собі, же підло зробиў, же даў обрус за такы фалаткы дрыва. Обертат перстеньом на пальцу. Зась выскочат тоты трьоми чорты і звідуют ся го, што роскаже. Жебы обрус ми дораз быў принесеный! І дораз поімали того человека, одобралі од нього обрус і принесли му назад. Теперь мат обрус, перстынь і кыйі. Пришоў домів, мати стара од голоду ледви дыхат, прістер обрус на етіл і повідат мамі: йідж, пий кільки хочеш — а идь до краля і повідж му, ці даст свою дывку за мене? Мати плаче, жебы не споминаў того, бо го краль обісити даст, як са дознат. Він концом гонит матір до краля. Она собі думат, як мі ся там дістаті худобні жены? Пришла до бурку и стоіт. Краль шпаціруе і звідует са той жены, што она хоче? Жена боіт са повісти, але мусыла.

Й просит пана чісаря, жебы за ей сына дали дывку свою. Але пан чісарь на то са осміхнулі і думаут собі, ці то жена глупа, хто ей так порадиў и повідаут їй так: же дадут дывку за ей сына, але кед такый каштель до рана даст справити, як пан чісарь маут. Пришла жена домів і повідат сынові тоту роботу, же такый каштель треба до рана справити, як пан чісарь маугь. І жена заста-рала ся. Вечер полягали спати обов. Мати спати не годна, бо собі думат, што іс того буде. Він вышоў на двір, сын ей, обернуў пер-стенем на пальцу и выскочать трьоми чорты іс перстения і звідую-ют са його, што хоче? Він им повідат, жебы до рана о десять раз став ся каштель красший, як чісарь мат. Але они трьоми не мо-гли порадыти, закликали собі вшыткы, де лем який быў, до робо-ты. Два години по піўночи куж каштель быў готовый і по хыжах, што треба было, столы, стільці — вшытко о десят раз красше, як в кральівскім домі. Рано о осьмій години краль встават и звідуе ся міністра, што то за работа, же на тот облак так са бліщит дашто. Одповідат йому міністер, же одколі жие на світі, тай іши такый красный каштель не видыў. Посмотрят краль на облак і думат собі, што то за работа? вчера того не было, а інеска уж ест. І барз йому того впало до головы. Посылат тот свою матыр до краля, ці даст за него свою дывку. Жена пришла до краля и сто-їт. Краль шпәціруе собі і звідуе са ей, што хоче. Она одповідат: сын мене післаў до нх, ці дадут за него свою дывку, бо каштель готовый. Краль повідат, же даст, але кед таку гостину справит, як краль. Пришла жена домів и повідат сынові, же даст, але кед таку гостину справит, як краль. Він повідат: не старай са мати ничь, я дам лыпшу гостину, як краль. Краль даў гостину велвку, але одказаў, жебы він са стараў в свойім каштелю гостину справити на тот и на тот день. Посходили са на тот день міністрове, великы панове на гостину до того каштеля. Не было там ани кухаря, ани кухаркы, столы позакрываны, шытко злото, стрібро. Каждый пан сыў на свойім місци. Він пришоў, роскрыў тот обрус: котрый пан лем што подумаў, маў дось што їісти і пити і іши зостало. На то са вшыткы чюдовали, што то за работа. И по гостині поросходили са. Пришоў домів тот человек і каже матери, жебы пішла до краля, ці даст за него дывку. Повідат, же даст, але будут войну на пер-ред тримати, котрый котрого переможе. І зробили собі термін на котрый день. І краль росказаў: шість регіментів выроковати вой-ска на ексцирпляц (Exercierplatz). Войско выроковало (ausgrücken) и стоїт и пан чісарь на коню. А його нїт. Раз він іде, взяў собі перстынь на палец, з міхом кыйі на плечи і іде за драгоў, крічат:

Геуер! жебы стріляли. Та собі смішки роблят вояци, на што будут за дармо стріляти, кедь нїт нікого. Обернуў перстеньом на пальцу тот человек, выскочат іє перстєня трьоми чорты і звїдують са: што хоче? Він повідат: бийте, што видите. Чорты бьют на чюдо. Вояци хотят стріляти. Роз'язаў міх с кыями и каже кыям: бийте, што видите! Котрый вояк хоче стріляти, кый по руцьї го выгне і вояк шмарит івер долов; бьют і по голові, кады зарве. А тот человек стоить и смотрит. Уж мало войска живого остало. Чорты бьют і кыйі бьют. Чісарь видит, же зле, втыкат на кони домів, охабиў вшытко; еден кый са выхопў за ним і удариў го по плечох. І просит са краль, жебы го не бїў, же уж даст за него дьівку. Кыйі посходьли са до міха назад, чорты до перстєня зас назад. І так пришоў домів тот человек с кыями. І на другый день посылат матїр до краля, ци даст за него дьівку. І повіў, же даст, лем жебы сам пришоў до нього. Пришоў сам, привитали са оба, даў на нього кралївскы шматы (як на принца), але повідат му, же му барз дуже чкоды наробыл (sic!). І закликаў свою дьівку і пожевили са. Але тот краль маў єдну країнку малу, не хотїў быти в тїм містї, де зять, та го до тамтой крайїнки післаў зо женоў. Даў му попакувати на коч еден куфер злата і стрїбра і одпропавиў го гет на драгу. Зашли на ніч до єдны корчмы, жебы ночувати. Росказали собі єдну хыжу і вечерю, наказаў він качмарьови, жебы тот коч іє грошами взяў и сховаў даїде. Рано повставали, кажут дати фрыштык, качмар даў фрыштык, збераут са гет, треба заплатити. Іде до возарнї: ани ковїй, ани коча, ани гроши, ани кочиша ничь нїт, нїхтї не знат, де са подыло. Платити дуже гроший треба за вечерю, вїчлїг і за фрыштык а гроший нїт. Тот маляр са там не боаў, якыс там маў гроши пїля себе, але на тїлко не маў, як треба было дати. Так тепер женї повідат: што зробиме, заплатити сме не годны. Жиды почали з нейї дороги шматы дерти, бо він свою частку заплатиў, а з нейї поздирали шматы. І так повідат, жебы она пішла в свїй бїк, а він зас пїйде в свїй бїк, де хоче. І так са розышли. Она зостала там служити, а він пішоў іє качмарьом, де його коч і де його гроши і де його кочїш, даў качмарьови гроши, кїлько хотїў, сам сьїў на коч и пішоў до вншого краю і жие до інеска, кедь не вмер. А на остатку конец і клинец.

(Чертїжне). Нысе нїт ниця. Ту люде знаут в Чертїжнім, же мїй отець бїў богатый человек — мено му было (було) Легоцкый (Леготский) Иван — а його сын бїў єм молодой, так коло сїмнадцет років — та я ничь не робїў, лем єм пчолы пас. Але

парібків таких было веце у валалы, а каждую недылю хотылісьме музику, а тамтоты другы парібці брез мене не могли музику мати. Єдна недыля пришла так, што они собі поеднали музику брез мене, бо я не быў дома, бо я быў на полю зо пчолами. Прийшоў я вечер домів, музыка грат, я хочю ити на музику, а мій отец мене закликаў, жебы я порахуваў вшыткы пчолы, ці ест тілко, як было рано. Отец мі повідат: єдна пчола хыбит. Е, та мі уж музыка не на голові, лем пчола, де я ей найду. Але я маў таку балту деревяну, я са взяў, пішоў ем пчолы оглядати. Пришоў ем к Тисы, смотрю: я виджу на тамтім боці Тисы за водоў, же воўк мою пчолу хоче зйісти, але — што я зробіў? — даў ми Бог такый розум, же я з оріха нашоў половину лупы і я до того сыў і я са перевіз на тамтот бік через Тису. Пришоў я там: воўк за пчолу і я за пчолу, він тягат к собі, я тягам к собі і мы ей на половину розорвалі. Іс той пчолы єдна бочка меду потекла. Но што я маў с тым медом робити. Але я быў богатога вітця сын, грошей маў ем дось, а змінити не было што, так я пішоў до боднаря, жебы мі справіў бочку на тот мід. І він справіў і поўну бочку наклалісьме меду. Я бочку меду понести не годен, бо то тяжке. Чекам, же дака фура буде іті. Але натрафіў са із возом іс трьома коньмі. Я його прошу, жебы він тот мід іс бочкоў взяў на віз а я йому обіцяў заплатити, кільки він сам хоче. І я са (ся) везу і мід в бочкоў ся везе. Пришлісьме до єдної корчмы на ніч. Фурман росказаў конім вівса і сіна і собі вечерю і палынкы а то коштувало вшытко штырі златівкы. Мы там переночувалі. Вечер качмар не просіў нич од нас ани за вечірю, ани за овес, ани за сіно, аж рано. Я грошій не маў, забраў з мене качмар вшыткы лахы, лем на мны з'охабіў кошулю і гаті. Я тыждень дома не быў, а мій отец стараў ся, де я так доўго быў, а я уж ся ганьбіў домів піти, такога газды сын, в кошулы і гатях, брез калана і босый. Але я мау на тамтім світы хресну маму за сокачыку. А я сі думам: кебы я ся к мойі хресні мамі достаў — не міг ем ніякым способом, бо барз високо было. Выйшоў ем на верх і на дерево і так не мож са дістати. Але пішоў я ся поеднаў у єднога газды служити; добрый газда быў. Рано даў мі фрыштык і даў мі помастити віз, же підеме на поле по сіно. Я взяў коломазь і помастиў ем цалком віз, драбны, дышель, щамблы — вшытко-м помастиў. Я прийшов до хыжи, газда ся мене звідуе, ці-м помаствў. Я помаствў цалком віз, яке лем было дерево, вшытко я помастаў с коломазьоў. Газда вышол (sic!) на двір, почаў на мене кричати, на што я йому так віз побабраў іс коломазьоў, то водоў обмыти не годен, взяў мене за

чулку і потряс зо мноу але мня не биў. Тепер повідат, жебы я запрагаў штырі коні: два до переду, два до заду. Я запряг два до дышля, два зас зо заду до своры. Газда крічит: запряг ес? Я повідам: запряг. І він мі каже гонити. Я гоню: два коні тягнут, а два на зад. Газда вийшоу на двір, видиў, же я глупый, бо я шля свойого вітця с коньмі не робвиў та мі ся не чюдоваў, сам запряг коні так як треба, і высадиў мене на коня і казаў мі гонити за драгоў, де дуже коп сіна ест. Я гонвў добрі, але ем стратиў колесо. Як ем пришоў, там де сыно, газда повідат: штырі колеса были г возы а ныт лем три. Ёдно колесо де? Я на коню сидиў та я не знам, де колесо ся подыло. Газда мі повідат, жебы я ішоу на коню колесо глядати. Я іду на коню, найшоу ем колесо, але кедь мі ныт кого на коня колесо подати. Я зышоу с коня, колесо положиў ем на коня, сам ем не годен зыйти. Што маў ем робити? Взяў ем сокыру, вырубавў ем два спиці с колеса (вшиткых спиць в колесы дванадцет!) і зложивў ем колесо коньови на шию і сам ем вийшоу на коня. Забавиў са я доўго. І бігаў я на коню гу своему газдови. Але колесо коньови передны ноги барз сбило. Пришоу ем на поле. Газда як видиў, же коньови кров іде з ніг і колесо му згублене, схопиў мене с коня і шмариў зо мноу на землю, хотыў мене бити, але я утык. Прийшоу я до своей хресной мамы на тамтот сьвіт. Як мене видыла хресна мама, та барз са зо мноу порадувала, почала мене гостити, давала мі дораз фляшку од палынкы, таньір од полівкы, відлічкы (чesk. vidlička Essgabel) од мяса а ножик од хлыба. Мны там барз добрі было, тілько было што йісти, лем х пыску сухо было. Але я собі думаў, як са домів дістати. Нашоу я там половину в едні бочцы; я собі крутивў повересло і забивў я едну иглу до стыны і привязаў я до иглы повересло і долов тым повереслом я ся спустиў з неба аж на землю. Але быў там еден міх з водоу, тот міх ся розпук, а я аж ту скок! Мудрість, премудрість а голова кість!

(Чертыжне). Як пьяный воробель слободвиў са од коцура (байка). В едні палынчарны, де са палынка палила, так якос воробель прилетыў і він там быў за доўгы часы. Він уж собі там ходивў, кады хотыў, по тых рурах, по грядох і по пецох. Але раз машиниста од пробы пішоу на вонка а воробель прилетыў и напиў са шпірітусу; він собі думаў, што то вода. Вылетыў горі на гряду і собі по свойому чвіркаг, бо быў уж кус напвтый. Але коцур лакомый на птаха, слухат и смотрит и видит его, же він там сидит на гряды і чвіркаг там собі по свойому. Але коцур думат собі: як са там до него достати: іде по рурах і штудеруе и (і)

вийшоў на гряду, лапнуў воробля до пыска. Але теперь одтамтыль зыйти не годен, хпалн обыдва на землю, коцур з воробльом, коцур са дакус потоўк, але не пуствў воробля та смотрит на нього і думат собі, же его зйіст. Але воробель зо страху ся вытерезбиў, хоц пвяный быў, та повідат коцурови: што ты думаш зо мноў зробити? Коцур повідат: думам тебе зйісти. А воробель му так повідат: Твій отец так не робіў, тай и ты так не роб. Та мій отец як робіў? А воробель му так повідат: твій отець так робіў, кед поімаў птаха та са з ним наперед побавиў, а пак так го зйіў. Коцур повідат: тай я так буду! Бавит са з воробльом з едноў лабкоў і з другоў, воробель са опамятаў, полетыў зас на гряду, коцур смотрит і повідат му, же другый раз уж так іс птахом не буде робити ани са бавити. А воробель му повідат: я уж нігда веце палынку не буду пити!

(Чертыжне). Як то цыган кумови повідаў о смерти і о погребі своей жены. Были двома цыганы, еден на еднім селы, другый на другім селы. Едному умерла жена; пришоў на друге село та повідат кумови: куме Гарвило! нігдасте таке чюдо не видыли, як з моеї жены душа выходила та штырі повалины вывалила и двое дверий хыжны і сынны, така была тота душа, як гача (жеребя)! Але іши вам едно чюдо повім; такесте ныгда не видыли, яке было на погребі. Як пришоў піп, та привыіс штос-ка таке з горы як вариха, здолы як вариха, каріка до карікы, ланц до ланцу а на верху кривж. Як псчаў піп курити, та я не знаў, ці то простый, ці то капак (= не знав, чи то простый тютюн, чи сильнійшый мадарскый). Бо я такый дым ныгда іши не чюў. Як стаў піп по за вангелю чітати а дзвінник як са выхопиў до церквы, як почаў по за дзвоны різати, а мойі жены душа така, як мадарска ворона і сыла собі на сяту „сверборітку“*) а я як выдыў, прийшоў ем домів, росказаў ем велікы стусы баніків печи. Як я выдыв тоты стусы, та с того жалю за моеї жены душоў так ем са погнываў, як ем почаў мастити маслом а пак смарільом (што са выдуват з носа), то са так вшытко хопило, як клей доведна.

(Чертыжне). Три гускы печены, што післаў пан іс цыганом свому брату. Быў еден пан на селы а на третым або на четвртім селы маў брата і післаў му три гускы печены іс цыганом і даў му картку а гускы запакуваў до едного кошара.

*) „сверборітка“ насмішливо: рить, що свербить.

Але циган на дразні одну гуску зійї, приніс до пана два. Дават пана картку, брат прочитат картку і гварит йому, же мают быти гуски три. Циган повідат, та добрі, же сут три, та не было лем два. Та пан му повідат: а третя де? Пан повідаут, же три. Але циган ты не розуміш, што я повідам; та то так: як бы была една гуска мі, друга мойї паві а третя тобі. Е пане родзений -- гварит циган — кед третя моя, та я свою зійї!

(Чертыжне). Як то выстроїї газдів еден худобный человек. Раз в еднім селї быї еден худобный человек, зашої до корчмы, было там і веце газдів та там еден з другим бесыдуут собі, же пашы не маут. А тот повідат худобный, же сым років, як мат едну солому. Але они са сміют з нього: та де бы такой худобный газда за сым років маї солому. І піля того (= на тото) заставили са и назпви са. Кличут они його домів, жебы им вказаї тогу солому, што йї сым років. Але він оперед быї добрый газда, пак схудобныйї, не маї ани коні, ани воли. Але по коньох та му зостаї еден хомонт старый, а він не хотыї домів піти, докля му не дали златівку. Пришли до худобного, закликали их до хыжи, приніс хомінт із двору, взяї собі ножик, распорої полотно, положиї солому на стіл: то уж сым років тога солома у тім хомонту, а вы куме сусыде, бо тот хомонт я од вас купыї, познате вы його, ці нї? І сусыда са на то признаї, же то правда. Так і другый раз тот худобный зайшої до корчмы межи люди та бесыдуут собі газды, же маут у пшеницы снытий. Він повідат: хто мі даст два златівкы, я му пораджу, же не буде снытий в пшеницы ныїгда. Але еден з другим добры газдове бесыдуут собі: я дам два златівкы дораз; другый повідат: і я дам дораз, третій повідат: і я дам два златівкы дораз. Зложили тому худобному шість златівок дораз. Еден повідат: я мау десять коблів пшеницы, другый повідат: я мау патнадцет коблів пшеницы, третій повідат: я мау двадцет коблів пшеницы. Але то так было, як в нашім селї насеред села міст і так дождживно было як теперь: ішла велика вода. І тот худобный повідат ім, тым трьом газдїм, жебы на зарань-рано каждый свою пшеницю првїз на міст г міхох. Каждый првїз. Міхы поскладали. Худобный повідат: порозвзуйте міхы і сыте еден за другим на скоро пшеницю до воды, та не буде снытий ныїгда, бо снытий остане верьх воды а пшениця чїста остане г воды. На скоро еден перед другим почали сыпати пшеницю до воды. Вода забрала вшытко, бо велика была а снытий остаї по крау. І так шгиредцет пять коблів пшеницы пішло долів водої. А газдове с порожніма міхами із возами пішли домів і так плювали на

свій глупый розум. Але тот худобный газда маў сестру на третім селы. Пришоў до сестри на гостину. Бо там свальба была: его сестра оддавала дівку. Як на свальбі, люде бесыдуут едно — друге; еден газда повідат: я збудуваў нову хыжу а такы в ній блышницы сут, жесме не годны ночювати. Теперь зима, мусиме спати на дворі. Кебы такый чловек са нашоў, жебы мі порадиў од тых блышниць, дораз му дам десять златівок. А тот худобный почуў. Гварит му: я вам пораджу, але так, же в ваші хыжи, в ті, што ест теперь, ныйда ани една блышица не буде. І повіў перед людьми. Теперь тот газда дораз вынаў десять златівок і даў му. І повідат му худобный: теперь свальба, теперь ныйт коли, прийдете зараньрано, та вам повім. Другый день рано пришоў тот газда, приніс фляшку палынки, почестували са і звідуе са його, што треба робити? Тот му повідат: мате штырі грейцары? тот повідат: мам! Ідте купити штырі пачкы шваблыкы по грейцарю, а на каждый угол положте одну пачку шваблыкы, а двери позапйрайте, шваблыкы запальте а идте од хыжи гет на далеко. Газда глупый быў, так зробиў, як тот казаў. Як одійшоў на далеко тот газда, видиў, же хыжа горит, покля прибіг домів, позамыкано вшытко было, до остатнього фалатка згоріло вшытко. Тот повідат: но видите, же я вам повідаў правду, же в ті хыжи блышиця ныйда уж не буде!

(Чертыжне). Як то Ісус Христос с сятым Петром і Павлом просили са газды, што йіхаў зо штырма волами і с порожнім возом, жебы іх перевіз брез велику воду та тот газда не хотыў — як потом бідный чловек, што ишоў з маленькыма бычатами, іх перевіз. Заплата обом. Як Ісус Христос ходиў по світі зо своіма учениками с Петром і с Павлом, пришлі раз ту едній великій воды, не годны были перейти и посыдали собі. Іде еден газда зо штырма волами с порожнім возом, они его просят, жебы го взяли на віз, він им повідат, же він жебраків возити не буде. Але ішоў другый с такыма маленькыма бычатами — просили його, жебы их взяў на віз. Тот худобный повідат: моі добры люде, вдячны вас возьму, але бычатка слабы, тя Бог знат, ци нас перевезут. Та лем собі сядьте на віз, може даяк помалы підеме. Перевіз их на другый бік, подякували му, ідут за драгоў. Петро повідат Ісусу Христу: Пане, што мы тому чоловіку за то даме, же нас перевіз? Ісус Христос повідат: Петре, як тот чловек прийде домів с тыма бычатами, обыдва му здохнут. Ей пане, та не добрі! Так добрі Петре! бо тот наш! — А тому што маў штырі волы, а не хотыў нас перевести, што мы ему за то даме? Іши му даме штырі волы, бо тот

не наш. Такому, што ма дуже, то му са даст, а хто мат мало, і то му са возьме. Буди имя Господне благословено од ныны до віка! Бог і Господь яви са нам! Благословен грядый во имя Господне! Дай же Боже іши ковальови кльіщи, шустрови шило а нам добре житло! Гл. стор. 129.

(Чертыжне). О худобні ідові, што мала пятеро дробных дьітий і захорувала, до котрой Бог небесный посылаў смерть. Была една худобна жена, остала брез мужа (ідова), мала пятеро дьітий барз маленьких і захорувала. Але Бог небесный післаў смерть, жебы з ней душу взяти. Смерть прийде до хыжи, смогрит, она хора лежат на постели, дьіти по ней лазят, як муранкы. Смерть думат собі: Боже, як я годна з ней душу взяти: кед я із ней душу возьму, тоты дьіти дораз згинут. Приде к Богу смерть і повідат: Пане, то не годно быти, жебы я іс той жены принесла тобі душу, бо то страх великий; на каждый росказ тебе послухам, а на тото барз мі жаль. Не жаль мі той жены, але мі жаль тоты пятеро дьіти. Повідат Бог смерти: ід ты до моря на саьмый спід, ест там еден камінь невеликий, принес го ту. Принесла смерть камінь. Ростоўч го! Ростоўкла смерть камінь. У тім каменю, у середині быў такый маленький хробачьок, як міль. Видиш одколи я світ сотвориў, тот хробачьок там быў і я о нім знаў. Теперь прідеш і прінесеш мі с той жены душу, бо кед бы тота жена са оздравіла, ай тоты дьіти выгодувала — іс тых дьітий нігда бы не были добры люде, бо дьіти, кед не маут вітця, та піля матери са роспустят — а як она помре, дьіти підут помежи люди тай іх навчють люде розума і пошливости за малу, а на старість годны быти газдами.

(Чертыжне). Як Ісусе Христос ішоў іс Павлом, а Павел концом хотьіў дакус посмотріти на свальбу, хоц му Христос гваріў, штобы не шоў там, бо буде споневірянний. Але Павло пішоў, а пяны люде го набили. Потом Христос іс Павлом дале ішли і стрітили человека, што хпій са в корчмі та о своїх силах не міг іти домів. На слово Христа Павел взяў того пьяного и припровадиў го до дому. Пяный дякуваў Павлови і казаў, што уж веце не буде ходити до корчмы. Раз ішоў Христос по світы іс Павлом. Павло быў шумный хлопак, молодой. Та шли до едного села, а в тім селі была свальба. І там гудацц грали, танцювали люде. Павел говорит Ісусу Христу: учителю благый, я бы пішоў дакус посмотріти. Ісусе Христос му говорит: Павле, де ты не просят, не ход ты, там бо будеш споневірянний. Він по-

відат: Пане за што бы я был (быў) споневіряный, я нікому няч не доўжен. Павел пришоў на свальбу, вошол до хыжы, кличут його до танцю, він не хоче піти, бо він сятый чловец; еден п'яный до нього, копнуў го з ногоў, другый го втяў по голові — выйшоў вонка. Ісус Хрыстос гаворит йому: видиш Павле, треба тобі тото было, я тобі на перед гаворыў, же ты будеш споневіряный. Ідут за драгом долов селом, еден чловец п'яный с корчмы ишоў домів, але не годен быў прейти, упаў до болота, а все гварыў: Боже, помож мі лем домів са дістати, не грішу няк! Ісус Хрыстос гварит Павлу: ідий, возмий го за руку і одпровадь до дому. Взяў Павел його за руку і тот п'яный ветаў, хвалит Госнода Бога со словами: слава Тобі Боже за твою сятую ласку, жее мі даў такога чловека, як Тобі вийі агела, бо быў бы-м згинуў на дразі в болоты. І повідат жєні і свойім дытьбом: прыклякнійте дыти на землю і ты жєно і мольтє са Богу за мое житя і за того чловека, што мене припровадіў. Быў ем в корчмі а за мое житя не буду нігда!

(Чертыжне). О тім, як то Гершко з Іваном спрягли са до-в-една і пішли на фурманку. Раз быў еден газда худобный, маў едного коня, ай жид сусьіда Гершко тьж маў едного коня. Газда маў чорного а жид маў білого, але жид быў богаты. Пришоў до того газды жид, повідат: чловече, ты маш едного коня і я мам едного. Спряжме са до-в-една і підеме на фурманку. Но і добрі. Спрягли са і пішли за Тису. Накупили зерна поўный віз і ідут назад, але зарвала их ніч на поли та пустили коні пасти. Жид повідат Иванови: Иване, хто буде коні дозирати? Иван гварит: та собі дозерай. Жид повідат: моя кобыла біла та я свою виджу і г ночи, а твоя чорна та ты не видиш. Але та я уж піду дозирати до піўночи — каже Иван. Але жидова та была жеребна. До піўночи Иван дозераў; по піўночи пішоў жид, дыг собі спати; над раном жид стаў; воўци г ночи прийшли, кобылу звалили і зажерли са аж до бріха. Иван встане рано, крічит: Мошку! встань, ід по коні, бо будеме запрігати. Жид встане, іде по коні. Як воўк почюў, же жид іде, выскочіў с кобылы, із бріха і втыкат. Жид са радує, же му са кобыла ожеребила і крічит на Ивана: Иване! Иване! смот-ле! смот! якого красного гачура моя кобыла мат! — Иван гварит: мат! мат! будеш тямити сам! Ей жид, як видіў, же кобыла уж не жива, почаў плакати, але Иван взяў своєго коня запряг до хомонта и жида до хомонта, гварит му: жиде тягай, кед не маш коня! Иван раз по коньови батогом а два раз по жидови, по плечох. Жид так не годєц тягати, як кінь, стаў собі і гварит Иванови: Иване, на тобі триста златых, ид ты до села и куп

коня. Иван пішоў до села, купиў коня за сто златых, а два сто зостало йому. Запрягли коні і идут за драгоў. Пришли гу Тисы, почали коні кормити, жид поймаў гуску, одрізаў ёй крыла, приправиў собі на плечы, же він через воду перелетит. Але гварит Иванови: я маю дуже гроши коло себе, та ми тяжко буде летыти, але на! тобі тоты гроши та ты на воды са перевезеш. Жид вышоў на дерево, што висыло над водоў, што было надхылене, вышоў на самы верх, страпаў рукамі, же буде летыти, хпаў до воды на спід, як камінь. Прійшоў ревіз (пором) і перевіз Івана на другый бік за шість грейцары. Прійшоў Иван домів, та поўный віз зерна і два коні і гроши маў — жидівка са звідуе другый день: де Мошко? Мошко са вчит лытати, купиў собі крыла та так полетыў до воды, як камінь. Жидівка са звідуе: до котрой воды? Иван повідат: од того і того села, де са вода велика зачат, зыйд собі долов водоў та го там найдеш. Він мі наказуваў, же тебе там чекати буде. Зышла жидівка до воды по кольіна, пак по шию, раз крочла да лей затопила са и не дождаў са Иван жидівской біды. А с тыма грошама газдуе і до днес, кед их не стратіў або од него дехто не вкраў.

(Чертыіжне). О цыганьі, што ішол голый през уліцу і хваліл перед паном свойі „шаты“. Єден шіснадцетрочный цыган ішол голый през уліцу. Єден пан го ословіт: цыган, кельо шаты твойі стоят? Най са не сміют пан велькоможный із моіх шатых, бо я уж шіснадцет років их ношу, а іши лем єдна дыра єст на нх — і указал на рыц.

(Чертыіжне). О цыганьі, што быў посланый іс пісмом на друге село. Єден пан послаў цыгана іс пісмом на друге село. И цыган собі думаў з драгы са не уступати нікому, бо вельке болото было. І збачил (sic!) іти єден віз і крічит на фурмана: на страну! Але фурман видіў, же лем піший чловек іде і не уступіў са єму. Як са зішли, скрічит цыган і укаже на пісмо за чапкоў: та не видиш, же пошта іде! І розышли са. Ай відит приходити єдного пана на кочу і здалека крічит: на страну! на страну! жебы єс так не походіл, як тамтот походіл! Пан як почуў, росказаў кочішови, абы са му уступіў. Як са з цыганом зышол, звідат са цыгана, же як то тамтот походиў: цыган му одповіў: пан велькоможный, та так походіл, же він са мі не уступіў, та я са му уступіў. Пан са усміх і цыгана іши обдаруваў на багу.

(Чертыіжне). Як то сымнадцетрочный цыган захотыў са женити. Єден цыган маў снна, котрому было синадцет років. І він вітця своєго все трапіў, абы го женіў. Отец не хотыў

і як му уж барз допіяў сын о женитьбу, втоды даў му отец одну златівку і гваріл му: ід а ожень са! Він пошоў і як ішоў на місто вечур, ізыйшоў са з свойоў бабоў (баба = отца мати). Она са го звідат: де ты ідеш мій сыну? А іду бабо собі жену найти, бо достаў ем од вітця одну златівку і гваріт мі, жебы-м са пішоў ожени. Баба його сануwała златівку, бо порозуміла, як він хоче са женити і гварит му: под мій сыну, дай златівку і ожен са зо мноў! Пошли і поженілі са на короткый час. Пізнійше прийде домов і звідуе са го отец: та вже-с са оженіў сыну? — Уж няню! — А с кым ес са оженілі? — Він повідат: та з вашоў матырьоў! — Отец прото са прогнываў і зачал кричати на него, же як він сміў до свойоў бабоў а з його матырьом (sic!) са женити? Сын му одповіў (отповіў): няню! а вы од кеды з мойоў мамоў лыгате, а я са не гнывам, а я з вашоў лем раз, а так са гнывате на мене! — І од того часу отец доправды почаў думати і оженіў сына, абы другый раз таку ганьбу йому не зробіў.

(Чертыжне). О тім, як то циган приньіс г зимі дытіну до церкви керстити. Циганови дытіна са породіла і взяў го отец до цаністры і несе — а то г зимі было — і несе до церкви керстити. Церков была замкнута і він охабіў дытіну в цаністрі в дзвінници, а сам пішоў на фару по попа. Піп гварит му, жебы баба пришла дати записати. Але циган одповіў, же він лем сам дытіну приньіс і у дзвінници ю з'охабіў. Піп уж думал, же циган дашто выстроілі і пішоў с циганом до дзвінници. Циган выняў дытіну з цаністры і указуе попови: няй ле смотрят пан превелебный, як са шумны сміе, а пальцы як му стоят шумны, вірно, же то буде добрый музикант. А то дытіна замерзнута была. Піп послаў потім по бірова і дыло дали знати верхности і циган прото мусыл покутовати.

(Габура). Як орішец (*Troglodytes parvulus*) стаў старшим над фтахами. Фтахы повідали, хто найвыше вылетит, тот буде старший над фтахами. Та як вылетыў еден фтах — горел — барз до горы, орішец спід пахы горла, де быў причапівў са, вылетыў і пішоў іши десят сяг выше. Но — повідат орішец — я теперь буду старший, бо я найвыше вылетыў. Гл. ст. 113. 114. 119. 122. 127. 144.

(Габура). Як то циган украў кобылу, продаў а потом правдаў са перед біровом і людьми. Пішоў циган на стежку, а там — перепрашам понижено -- кобыла пасла на стежцы (на пішнику). Не хотыла му са вступити ніяк тай хотыў циган через кобылу перескочити, та не міг, лем собі на ню сыў, пішоў та продаў. Зішли са до бірова люде, же циган кобылу вкраў. За-кликали цигана: нашто ты кобылу вкраў? Ой я ныйт! ой я не

украї! лем мі са не хотїла іс стежки встушити, та я хотїў через ню перескочити, але-м не міг, лем на ню собі-м сьїў. І признали люде, же правда...

(Габура). Христос позволиў цїганім красти. Коли Христа хотїли роспяти, то были приготовлены штырі гвозди; але пришоў цїган і єден гвозд вкраў і за то мусїли Христовы ногы з єдним гвоздом прибити і тогды Христос цїганім позволиў красти (sic!).

(Габура). О цїганьї, што вкраў два платы солонинны будженой х коминьї. Як висїла солонина х коминьї, пішоў цїган та вкраў. Приїде рано до пана: гей пане! та была в їх капустаї свиня тай єм до своєї перегнаў. Та добрі цїган! Но та жебы не рачїлі са прото гнївати! — Ой не буду цїган, добрі, штось перегнаў! — Вийде пан, посмотрит до комина, уж двох платів нїт! Закличе пан цїгана: цїган, може ты взяў солонину? — Е! кед я іши рано єм ім повідаў, жебы са не противили.

(Габура). Цїган, котрого пан післаў до брата на третє село занести сто раків, по дорозьї пустиў вшыткы у воду. Закликаў пак пан цїгана та му даў сто раків, жебы поныс до другого пана на третїй валал. Повідат пан, штобысь цїган, тоты ракы оддаў моему брату, панови. Але цїган ішоў через воду тай пустиў раків до воды, жебы са понапивалї. Стаў ракы іматї, але негоден. Ракы пішли по водї і там осталї. Приїде цїган іс пісмом до пана. Повідат пан: цїган! та гевка сто раків на писмі єст. — Та добрі, пане — гварит цїган — я їх не міг поїмати, они вшыткы до писма вошлї!

(Габура). О сіроцьї, што вшытко пановы повідала на челядь. Єден пан трїмаў сіроку а так са навчила, што вшытко панови повіла, што челядь робїт, все на челядь повідала вшытко. Што они зробили служницї? задыли до іглы нитку та зошили сіроцьї гузицю. Ходит сірока і повідат: шит са срака! А пан повідат: та добрі, кед єс сыта! Та сірока мусїла здохнути.

(Збїйне). Быў єден король, маў трьох сынїв. Тоты сынове хотїли корольовати вшыткы трьоми, потом отець ім так повіў, ани єден не буде король, докіль не підете пробалувати країны. Потом пішли вшыткы трьоми од отца. Двоми пішли ведно а наймолодшїй пішоў на бік. Наймолодшїй ішбў і зайшов до лыса до велїкого. І потом барз голоден быў і нашоў вельо живансх (збїйникїв). Та потом, як уж прїшбў їу нїм, та звїдували са у нього: што ты за єден шьеловїк (шьоловїк)? А тот повідатель: та прїйміте мене за товариша к собі. Але повідатель, я лем буду за єден рік у вас. Та быў у них за

еден рік і справнѹ ся з него барз великый жїван. Потом як уж выбыў рік, повідать, же уж я вам дякію за вашу службу. Та потому далі оні йому барз шумны пїязи і пішоў гет. Пришоў до єдного вáроша. Там были мурнцї і пришоў до мурнцкогo майстра та повідать знов, жебы го прїяў до роботы на рік. Та потом быў і вивчнѹ са за майстра, што лыпше знаў як тот майстер. Тай потом, як выбыў рік, дякуваў і ішоў гет. Потом прїйшоў до єдного мїста великого та прїйшоў до золотáря (до злáтника) тай звідать са: де пішоў майстер? Та кажуть му сýдай, дораз пан прїйде. Та краль того мїста післаў коруну чистити, а жена золотаря шурувала тоту корунку. А він гварит: я лыпше знам чистити. І взяў тоту корунку, выкрутнѹ дїяменты та заправнѹ зо скла другы. Та она спознала тото. Пришоў ей муж, а она повіла, же уж выкрутнѹ дїяменты, тай повідать: дай му спокій, кедь краль не познать, ный так буде. Та потом зїстаў він за челядника у нього. Та пили потом дуже і пропили вшыткы тоты дїяменты. Та потом він гварить: пане майстер! де ту є вельо пїязи? Та, повідать, у кральвскій касы найвецей є. Та він пішоў вечер с тым молодым красти тоты пїязи. Потом він выйшоў горі і набраў вельо пїязи. Потом зась мали за што йїсти і пити, докля уж тото змарнили, зась треба іти красти. Та повідать тот молодый: я уж краў, а теперь ный они ідуть красти. Но, повідать, я уж пак іду красти. І выйшоў там горі, але краль уже познаў, же пїязи рушано. Тай краль потом даў наложити єден гордов смолы, та потом він выйшоў тот майстер і просто до смолы впаў. Та тот чекаў долов, та повідать: майстра нїт. Потом выйшоў він сам до майстра і повідать: што роблять майстер? Майстер повідать му, што не годен ем выйти. Тай тот не мїг го выняти з гордова, взяў ножик і одрїзаў майстрови голову і зойшбў долов і взяў гóлову і привнїс домів назáд, там де його жéна. І повідать она, де мій пан? А він гварить: гóлова ту! Йой, што ты зробиў? та ты мовму газду голову одрїзаў! Та, повідать, краль, як бы са довідаў, же він у тій смолы быў, та бы нас обох даў обїсити. Та потом як краль прїйшоў до касы: та повідать шьловек ту, а гóловы нїт! Та потом гварить: выймийте його вон, та выняли його, та даў його на єдну гóру вынести. Тай завїснѹ його на стопа і гварить: хто украў голову та і його украде. Та потом даў шість вояків на варту ід ньому. Потом тот жїван молодый — што быў товариш — взяў собі єдного сомаря, єдну барылку палынкы і ішоў горі. Прїйшоў к ним, повідать ім: хлопцы, подьте мї ту помочи, та вам дам палынкы. Тай прїйшли к ньому вояци, посїдали собі до шору тай пили тай потом вояци так са

попили, што не знали нічь. Пак потом як са попили, познимаў з них шматы докус а так пооблікаў ііх до білых шмат а тото одыня забраў гет. Тай потом взяў того майстра, што висьіў без гóловы і пішоў домів. Тай го поховаў. Вояцц як са пробўдрили, са понапуджували, бо вшытко докус забрато і гварять: подьме к кральовн, бо уж не втечеме нїгда. Та потом пішли просто ко кральовн. Краль ім повідаць: штосте наробили? А оні повідали: іщóў вандрівник, такой нам даў палынкы, жесме са упили і не знали нічо. Та краль повідаць: тот живан ту є у нашім вáроші. Дам я бал зробити, прийде він ту. Даў зробити бал, прийшоў він там і як уж ім грали та танцювали, то лем все принцезну браў до танцю. Краль повідаць: дывко, бізовно тот живан, што він бере тебе до танцю. Возмій крийду і позначь го по чельі, та она го позначіла та він потому, як посмотриў до гляділа і видьіў, што позначений, пішоў до кральовны, взяў іі в танец і украў крийду тоту — а як полягали спати та каждого позначьў. Тай потом рано, як повставали та краль посмотриў: каждый позначений. І тогдыка гварить краль: шьн (= іши) тот живан ту є! та шьн дам вам бал на заўтра. А потом рано повставами, зясь ім даў бал, а потом даў насыпати на драгу пінязи: хто буде іти та тоты пінязи збирати та тот живан буде. Як видьіў тот живан та насмолиў собі підошвы та идь по тім пішнику а пінязи як са назберали, рукоў мыкнуў і одложьў до кешены. Як уж позбераў, пошóў. А краль прийде, смотрит уж вїт пінязи. Та повідаць: десте позирали? Вояцц гварять, же мы не віділі нич. Та прийшоў краль к тым, што на балю были, повідаць: тот живан тут є! Та іх там запёр та казаў ім зарань посмотрити підошвы (талпы), котры засмолены. Та як полягали спати, та подрїзуваў тот живан тоты талпы гет. Та потом краль прийде рано смотрити, аж ту вшыткы підошвы подрїзуваны. Потом краль повідаць: тот живан тут є! Енґедую вшытко, што поробиў, лем най выступить перед мноў; дарію му вшытко. Та не хотьіў. А краль гварить: на мое сумлыня, же ті дам мою дывку за жену, кедь повїш. Та тот живан выступиў і даў краль тому живанови дывку за жену. Потом як уж были порукованы та ішóў ку свому отцови назад тай прийшоў та повідаць отец: штось са научіў? Тот повідаць: та я живан! Та гварить отец, кедь ты живан та идь од мене геть! Та повідаць: пішоў еден шьловец і повіў козу — кедь ты живан, та идь украдь у него козу. Та він повідаць: я не лем козу украду але і шматы. Тай потом ішоў та положиў чїжму на драгу. Тот шьловец, што козу віў та найшóў тоту чїжму. Та тот живан зясь другу положиў, тай тот шьловец првїў

козу тай приязу ко крякови а сам са вернуу назад. А тот живан прийшоу та козу взяу, одрізау голову та положиу до воды тай тот са вернуу тай з себе шматы зняу, бо думау, што його коза г воды. А тот живан вышоу, взяу шматы і тот зад і пішоу назад гу вітцьови. Ну, нянько, ту є вшытко. А краль му повідате: то ты його забиу? Е, нѣт, повідате, та я його не забиу. Та потом загнау двох воякох, тай пришли гу ньому та гваряте: што робиш ту шльовечку? Та повідате: якыйсь живан ішоу і украу шматы і козу. Подь ко кравлеви, хоть єсь голый. Привели го там. Та де ты быу? звѣдує краль, кедь у тебе шматы украли и козу. Та повідате: де ем быу, та-м ходиу тай вкрау ми і шматы і козу. Та краль му повідате: ту маш за козу і за шматы а ідь, бо то, повідате, мій сын зробиу. А ты — гварить до сына — ідь од мене геть — бо ты живан. Та потом сын заєь пішоу там, де быу зарукований. Тай прийшоу там і звѣдує: што нового? Повѣдауте: нічь нового. І почали свальбу робити. Потом писали за його вітцьом, за його матерію, за братами и сестрама. І пришли там до того краля. Тай повідате тот краль, што прийшоу барз великий живан, быу у мене тай теперь мушу му дати мою дѣвку, бом му обѣцау. Тай повідате тот другый краль (отец власный): то нѣт бѣды, то лем мій сын мусить быти. Повѣдате: пусть го тут внука, най я віджу, што то за єден? Потом пустиу го. Та гварить тот живан: ту ем! повідате: справили мене живаном. А отец повідате: Йой сыну, піу країны бым дау, штобы-м не мау такой ганьбы, як теперь. Та каже сын: няню, я быу живаном а веце не буду нігда. Та теперь уж я кральом буду. І докінчили свальбу і розійшли са. І жиють до днес, кедь не померли.

(Збійне). О худобнім шльовеку, што зарізау корову і гостиу вшытокъ валал а потом скору поньіс до вароша на продай та шмаріу ей псу, а на другый ярмак пак прійшоу до того самого пса по пінязи, та не достау, і миу бити пса а пес драпкаючи са по мурі, вывалиу камінь, і посыпалі са пінязи з муру. Та потом повідау тот шльовек газдім в сельі, штобы также продавалі псѣм скору а будут мати пінязи дос. Газды послухалі і збили са зо статку. Тай поімалі того худобняка до міха, штобы го втопити; як собі сегінь порадиу в бѣді а потом вшыткых газдох з валалу із беровом загнау до воды скакати, гварячи, што там каждому дадут коні і віз. Справды беров и вшыткы газдове поскакали до воды і втопили

са а тот сеґінь зостаў наймудрїйший. Быў еден шьловец барз худобный. Люде в селы са барз гостили а він сеґінь нігде не ішоў са гостити. Та повідаць своїї жены: жéно, вшиткы са люде гостять, а мы нїт. Маў едну корову та гварить: зарїжме йї та са будем гостити. Покликали вшиткый валал тай корову зйїли. Потому взяў тоту скору с коровы і поныс до вароша а пес брехаў а він звїдуе: купїш? а пес брехнуў: гаў! А він гварить: коли мї даш, на другый ярмак? Та прийшоў домів назад. А жена звїдаць: де пїнязі? Та там продаў ем одному, та казаў мї, што дасть пїнязі на другый ярмак. Та пішоў на другый ярмак. А тот пес там зясь быў. Дай мї пїнязи! гвариў му. А тот пес на нього: гаў! же пїнязи не є! А він взяў еден кый — бий пса! тай як са драпкаў пес по мурї та са камїнь вывалиў і пїнязі са высыпалї. Та повідаць тот ґазда: а відїш, же ты ту пїнязі сховаў а не хотыў мї-сь дати! Теперька позбераў собі тоты пїнязі шумны тай пішоў домів. І каже жены: ту пїнязі за скору твоей коровы. Пішоў до корчмы та повідаць: вы шáлены, вы продавате по вáроши, а я продаў одному псови та мам пїнязи дос! Тай тоты ґаздове — як учули — порїзали каждый коровы тай си понесли скору до вáроша і де пса видїў та шмариў скору. Та прийшли на другый ярмак назад та не нашли нїшто. Прийшли домів та гварять: што з ним будеме робити, кедь він нас так с статку збиў? Тай поїмали того сеґіня, уххали до мїха тай завязали та положили пїля моста, штоб потом шмарити до воды. Та самы пішли пити. Та як са напили, еден гварить: идме посмотрити, што робить. А він позирать та все гварить: не буду вам за краля, бо пісмо не знам! Еден са пан надвіз та му гварить: не квїч, я буду за краля, я пісмо знам! Та потом тот пан вльїз внука в мїх, даў тому худобному конї і віз: ід (идь) домів! а сам та квїчїть в мїху: буду вам за краля, бо я пісмо знам! Тогды выйшоў с корчмы еден та крїчаў, кедь тото чуў: подьте, бо він нам за краля хоче быти! Тай потом выбїгли вшиткы тай шмарили його до воды. Прийдуть домів: а він с кїньми и возом дома. І гварили му: та як ты ту вернуў домів, кедь мы тя шмарїли до воды. А він повідаць: вы глупы, кедь вы мене шмарили до воды та там ярмарок быў тай прийшоў ем домів, бо мы дали конї и віз. Та повідауть: небожата подьме і мы! та забраў ся цылыи валал зясь к тому мостови. Та повідауть берову: скожь ты наперед, бо ты найстарший; як скочиш, абысь махаў рукоў то і мы підеме. Та потом беров скочиў, та як са топнў, то рукоў махаў — тай гварять: подьме, бо нас беров кличе тай вшиткы за рядом поскакали і потопили са. А тот до днеска зостаў наймудрїйший.

(Збійне). Ісус Христос с сятим Петром просили ся у ґазды на ніч; та ґазда даў ім кучу, жебы спали. Зарань Христос пішоў дале, а ґазда побіг за ним та перевернуў го Христос в коня і поїднаў того коня фурманови на рік. По рокови відобраў того коня і знов пришли до хыжи того ґазды, де спали в кучи. Коня нагнаў Христос в капусту в загородьї а сам гвойшоў до хыж та казаў женцьї коня с капусты выгнати. Женка выгнала коня та добре набила і заперла до той самой кучи, де Христос ночюваў. А Христос с сятим Петром ночували в хыжи. На другый день рано Христос знов того ґазду справив шловеком. Ішоў Христос с сятим Петром та пришли до ґазды богáтого припрошати са на ніч. ґазда ім повідать: я не мам про таких жебраків хыжу; ідте там: я мам одну кучу, та ідте там. Христос Пан гварить: ідь Петре, посмотри, як там є? Посмотриў Петро та гварить, же там в тім хльїві млака. Бай пішли там спати. Переспали до рана. Та рано ішли геть дякувати ґаздови за ніч. Та потом він вийшоў за нима а Христос Пан выняў еден гусаш (Zwanziger) тай пустиў на землю. Та тот ґазда выдїў, што са засвїтіло на земли тай взяў до рук тай за нима ішоў. Петро са осмотриў тай каже: Пане, ґазда нас догонят. Та Петро посмотри на нього! Та повідать Петро: Пане, та то кїнь а в пыску тримать гусаш. І потом пришли пиля корчмы. Та єдному фурманови там кїнь здох; та повідать тот фурман Христу Пану: того коня поїднайте. Повідать Христос: поїднам, але лем на рік. І поїднаў го. Як уж рік выїде, ажебысь ту привїў, де теперь го береш. Уж походиў рік, прийшоў там акурат, де і быў Христос-Пан. Зясь там пришли, тай повідать: тусь? — Ту! — Но дай коня. Як оддаў го, загнали го до валалу. Пішоў тот кїнь до загороды. до капусты, там де бывала женá того ґазды. А потом Христос пан іс Петром пішли зясь там до его жены: Приймеш нас жено ту на ніч? Повідать: прийму, прийму, бо мї ґазда рік теперь прияў двох жебраків тай пішоў за нима тай не прийшбў. Та повідать Христос: де же вам ґазда? — Та повідам Пане, што пішбў за тьма двома жебраками, дай нїт го. Але Христос повідать: мате вы жевко капусту, идте посмотри, бо вам там кїнь у капустї. Тай она пішла тай коня била моцно з дрывом і нагнала до тойї кучї, тай там з'охабила а кучу заперла. Прийшла внука. Христос гварить: а што, быў кїнь в капустї? — Быў! бодай тя Бог скараў, та хоть лем добрі набила-м го. Та зарань гварить Христос Пан: ідте женко, посмотьте, што там кїнь

робить? Она пішла тай отворила двери і стоїть уж такой хлоп, як і быў. Она са напудила барз тай вбігла до хыж. Та што там жено? Христос повідаць. А она гварить: Пане, я са барз напудила, бо то мій газда. Та ідте го, заклічте нука до хыж! Як го ввела та посмотріла на нього: на рука́х і на нога́х підковы. А видиш — рече Христос — як то добрі спати в млацы, а теперь видиш, як ті на руках і на ногах підковы — а я речу, же спадуг долов. Та теперь, повідаць, узнаш, што я Бог!

2. Загадки і прислів'я (пригваркы).

Єдно гваріт: змеркай Боже!, друге гваріт: світай Боже!, третє гваріт: як мі в ночи, так мі гво дни! (двери, вигляд і вода). Ц.

Рычит від на сто гір, на сто потоків (гырмит). Т.

Сто червеных коній в єдні стайны, а прийде єден чорный та вшыткы выкопат (кочерга, грянъ). Т.

Летіт пташок попід дашо́к, лем ся з нього кышкы торочат (чоўниє ткацкый). Т.

Не роджене, а хрещене, гамбы не ма, Бога хваліт (дзвін). Т.

Отец х повітю лежит, а сын по сьвітѣ ходіт (оген і дым). Т.

Сідіт баба на кладіку в чорнім кабатіку, приде ту ный хлоп, она повіст: гоп! (колодка). Т.

Звідала ся катаринка дзвінка, ци дома гопко? (пытала ся мышка цьвірчка [сверцка], ци дома кіт?). Т.

Маю таку куру, што мі ся хоц де знесе (сньіг). Т.

Родило ся, але не вмерло на сьвітѣ (Лотова жінка). Т.

Менше од копыта, а занесе ібол жита (квас). Кр.

Медже двома горами лежіт вепер обраный (в корытѣ тѣсто). Кр.

Штырмі брата ся доганяют, а не можут ся догонити (коле-са). Кр.

Поле не міряне, увцы не читаны, пастыр не єднаний (небо, зьвізды і місяц). Кр.

Єдно гваріт: смеркай Боже!, друге гваріт: світай Боже!, третє гваріт: як мі в ночи, так мі гво дни, все ся мушу по каміню товчи (вгляд, двери і вода т. є. потік). Кр.

Куріт, не ма піпки, летіт, не ма кріла, сяде, не ма дупы (сньіг). Кр.

Летіт біле, впаде жолтеє (яйце). Кр.

Червеный горночок, поўно в нім крупочок, а на верхи чопочок (свербигузка. Frucht von Rosa canina). Кр.

В лїсы ся вродїло, в лїсы смерть пожило а по смерти душу і тїло носило (колыска). Кр.

Медже двома горами бют ся два бараны зо златыма рогами (дзвоны). Кр.

Сїва корова вшыткы горы позривала, ішла домів зарычала (коса). Кр.

Насеред села грушка а од той грушкы од хыжи до хяжи кышкы ся торочат (церьков і стежкы до ней). Кр.

Ішла кума до кумы пожичити горця, а в тїм горцу галабурда а на верху ябка (што зваряют шаты, кадзїк [= зваряник] і ўахы а на верху камїня). Кр.

Іде когут попід землю, косицьи му вонка (плуг). Кр.

Летїт, крыла нє ма, седне, рыци нє ма, вкусїт, пыска нє ма (сныг: як человек выйде вонка босый, то вкусїт). Л.

Выйд на ня, подрыбай ня, лем ня не образь, дам ті другый раз (стром овоцный). Л.

Хода ходїт, віса вісїт, хиц! хода вісу за бороду (грушка, человек). Л.

Ані не йїст, ані не щит, кед го бере, та врещит (ланцух). Л.

Штырмі братя ся лапают, не можут ся влапїті (колеса з воза). Л.

Штырмі братя до єдного крячка сьїкают (цїцкы у коровы і жохтар). Л.

Солодко молоко в окованїм горци (орїх). Л.

В лїсы росне, на луцьи ся пасе, прийде меджі жены, то ся трясе (сїто). Л.

Шухту-мухту! по під білу плахту (вода попід люд [ляд]). Л.

Шухту-мухту! по під зелену плахту (коса по під траву, як косїт). Л.

Не на том тя браў, жебым с тобом спаў, але на том тя браў, жебым до тя живе тїло пхаў (скірны = чоботы, Stiefel). Л.

Явор рычит, баран бечит, кїнь тягат (гуслі). Л.

Сьїдїт панї в кутїку в обторганїм кабатїку (мітла). Л.

В хыжи сьїдїт, а вонка кукат (трагар, Tragbalken; кукат = позират). Л.

Хпала бочка с подочка, нїт такого беднаря, штобы ей побїў (яйце). Л.

Купїл коня през оґоня, прийде дому, оґон дома (хлоп купїл іглу а нитку мал дома). Л.

Два мырла, два тырла, штыры бздуны, штыры бігуны (коровы рогы, вымячка, цїцкы, ногы). Л.

Лем з яйця вийде, возме лісток до пыска, ся выкоцабне (выверне) та собі красны піскат (коропатра, Rebhuhn). Л.

Якого дерева ест найвеце в лысы? — Кривого. Лі.

Стынце-веретынце, на стредку мішок а с кінця буялка (мачька; буялка тут = хвіст кітки). Ки.

Чорненьке, маленьке, меса му са хце (терняк). Ки.

Штырмі братя під єдним капелюхом стоят (ноги зо стола). О.
В лысы росло, в лысы ся пасло, пришло до дому, красны засьпівало (гуслі). О.

В лысы росло, в лысы ся пасло, пришло меджі бабы та ся трясло (сіто). О.

Што с хыжи не выжене? (дым). О.

Што вода не возьме? (тынь). О.

Штыри ноги, дві підшвы, душу нема, душу носит (колыска). Лп.

Якый отец, такый сын, якый млынар, такый млын, яка матка, така Катка. Лег.

Двоми братя не за вельком гором а видыти ша не можут (очи). Лег.

Стоїт пан в борозды о єдній нозы, може присячі, же ма сто тысячі (бодяк). Лег.

Зельзныи отец, деревяна матка; а дыравы дыти (скринька, што ріже сычку). Лег.

З десятима штырі тятат (десятьма пальцми штыри ціцкы коровы доїт). Лег.

Сивеньке, маленьке, хоц якого пана приодыє (ігла, што шаты шие) Лег.

Легіт пташок понід дашок, черевка ся за ним влечут (чоўник). Лег.

Латка на латку, найменша на остатку (говно). Лег.

Коды ша мале ябко пріда? (кед велького выт). Крем.

Штырі орлы єдно яйко знеслі (штырі євангелісты єдно євангеліє написалі) Крем.

Зо штырех каноныв биют до єдної горы, не можут єй розбіті (штырі ціцкы коровы не можут розбіті жохтар або дійник). Крем.

Ішоў дзяд споза гыр, нюс на собі пядесят скур (цебуля). Крем.

До неба кеды найвеце дырок? (Як ша зерно скосіт, та зо стеблех дыркы ша до неба понавертают). Крем.

До гуца самы сейкы, а з гуца розмаїты і брежасты і рейкы (яйка, што сядят над курку, а потом курчата). Крем.

Сідіт пані на клаціку в зеленім кабаціку, пріде дух розпучіт єй брюх (пыльна блощца, Feldwanze). Крем.

Ішов муж зо женом, брат зо сестром, нашли штырі ябка а ша поділілі та каждый взял по єднім цылім а іщи єдно одложілі цыле (ішоў муж зо женом і братом своєї жены та нашлі штырі ябка etc.). Б.

Червеный горночок, поўно в ным крупочок (свербигузка, Nagebutte). Б.

Летіт пташок попід дашок, не ма крыльца, ани перца, лем ша за ним волочат черевца (чоўнок іс цыўком). Б.

Дудла, в дудлы вода, а на дудлы шiba, а на шибі капелюшчюк, а на капелюшку чапка (лямпя). Б.

Сыдзіт пані в коморі воласы ей на дворі (морков). Б.

Векший угол, як комора (сірока). Б.

Сыдзіт пані на припецку, гварит, гварит по нїмецку (чир, як клохтит на припецку). Б.

Сыдзіт пан на даху, курит собі табаку (комин). Б.

Ішли гостыі попід мосты до червеного пана на гостину (горцы як ідут до пеца). Б.

Беру, квічіт, кладу, квічіт, лишу, мырчіт (ланц, ретяз або ретязка). Б.

Іде през воду а ся (ша) не замачат, іде през лїстя, не зашешлестить (соньце). Б.

Дуб, на дубі дванадцет галузей, на кажді галузі по штырі гнызда, а в каждім гнызды по штырі флашата (рік). Б.

Цыдрове дерево, вїнний смак, каменне серце, чом то так? (черешня). Б.

Хода ходит, віса вісіт, хыц вісу за бороду (слівка і чловек). Б.

Рычіт віл на сто гір, на сто кроків, на сто потоків (гырміт). Б.

Чом ворона до лыса іде? (бо лыс за ньом не піде). Б.

Чом пес кости грызе? (бо мяса не ма). Б.

Коли найвеце гір на небо? (як жнїва, кед покосят жито, та в каждій соломцыі гірка ест а соломкы пообертаны гіркамі на небо). Б.

Штырнога збіла тройногу, прїшла двойнога біла штырногу, на што збіла тройногу? (кітка збіла рынку, прїшла газдыня, обїла кітку, за то, што збіла рынку). Б.

Летит, крыл не ма, хпаде, пыска не ма а вкусит (сьніг, як хпаде до землі, то ся вїїст, прїмерзне, зазначит ся до землі). Б.

Серед села бучюк, на тїм бучюку яворик, на яворїку конопелка, на конопелци глінка а до глінкы Бог дає (стїл: ногы з бука, віко з явора, на віку порток [= полотно, обрус], на портку мїса а г мїсьї іїдло, яке Бог дає). Б.

Єдно гваріт: змеркай Боже! друге гваріт: цвітай (= свитай) Боже! третє гваріт: як мі гво дни, так мі в ночи, все ся мую по каміньох товчі (двері гварят, жебы з нима не тріскалі, вигляд [fenestra] гваріт: жебы на нього смотрілі, третє гваріт вода в ярку: все мі еднак, як в ночи так гво дни). Б.

Хпаде с поду, не збе ся, а на водї розплине [ся] ша (папір). Б.

Хпаде с поду, збе ся, а нїт того дрїтовача, жебы го подрїтовал (яйце). Б.

Жоўтеньке, маленьке, хоц якого пана з воза зожене (гівно; як хто хоче іти на двір). Б.

Меньше, як фтах, а выше хыжи полетит (пчола). Б.

Сїве, маленьке, хоц і великого пана прїбере (ігла). Б.

Бараны бодут ся зо златыма рогами (дзвонь). Б.

Червена пані ма на голові чубицу, а на задї палицу (свербогузка, Hagebutte, Frucht von Rosa canina). Б.

На поли ся родило, души не мало а по смерти душу (sic!) достало (труна). Б.

На поли ся родит, в стайни стоїт, а по столї таньцуе (сито). Б.

Купила една матка ябка і дала дьітом по штырі; так ся єдному не достало; але пак од них одобрала а дала ім по три, та іші йї (матері) остали дві ябка (шіст было дьітей а двадцет яблук — так досталі по три ябка дьіти а матцї остали дві ябка). Б.

Іде пані горі гором, ма на собі поўно вітанів (magy. viganó = сукня) а все йї видно зад (кура). Б.

Єдно дьівча пасло гуси, пришол і ньому єден пан, са го жьвідує, кілко гусей ма? та він гварит йї: же ту маш дас сто — а она му повідат так: жебы было раз тілко і хпїл тілко і я жебым была гус, та бы было сто. І тот пан йї повідат: яка ты мудра, ты уж барз стара, ты уж маш сто років! А она повідат так: мій отец і моя мати і я, то маме сто років, а моя мама раз так стара, як я, а мій отец од моєй мамы пять років старший (Отец маў три штирадцет років, мати вісем і тридцет, гівка девятнадцет, гусий было шіст і шісдесят). Б.

Выйд на ня, подер да ня, лем ня не полам, дам ті на другый раз (черешня, грушка, хоц котра садовина). Б.

Ішол дзяд з Баниц а нюс девят палиц, а на каждї палици по девят сучків (тузиків), а на каждім сучку по девят цьїдил, а в каждім цьїдилї по девят кіток, а каждая кітка ма по девятеро котят. Б. (Число: $9^5 = 59.049$, девят і пядесят тысячі девят і штирадцет).

Были двома ятрове, ішли с польовачкы і єден другого ся жьвідувал, кілко зайців застріліў. Так єден так гварил: кебы ты мі

дал єдного заяця, та бысьме малі єднак обыдвомі, а як я бы ті дал єдного — ты бы мал два раз тілко, як я (єден мал пят заяців, другый сым). Б.

Двадцет шумных, тридцет мудрых, шісдесят блазнів а сто глупых (людський вік). Б.

Летит, крил не ма, сяде, гузицы не ма, вкусит, пыска не ма (шьныг). Б.

Два брата катуны ходили на поле (волы). Б.

Пиля хлопы, бабы і дывкы, а хлопы платили по три дудкы, а бабы по два, а гівкы по грайцарю і вшыткы ся напили за двадцет дудків (хлопів было пят, бабы были товдый дві — а єдна гівка). Б.

Летит през поле, до потока скочит, голову не розбе (серна). Б.

Єдно рычіт, друге бечіт, третє плачє (бык, увца, коза). Б.

Порох доўго посыпаний, каждый по нім ходит, і злодыя бы поімало, кебы рўкы мало; як бы горі стало, до неба бы дістало (драга). Б.

Чом ворона до лыса летит? (бо лыс за ньом не піде). В.

Чом мыш носит і краде? (бо дыру ма). В.

Кілько раз воробель до рока крочит? (ани раз, бо лем скаче). В.

Деревяный горчок, з мяса прикрывка (будар=превет, Closette). В.

Не годен рушити з місця, жебы шыа не озвал, бо йойчит заєдно (ланц черчит, як го рушит). В.

З рана ходит на штырьох, о полудни на двох, по полудни на трьох (чловек: дытйна рачькуе [= лызе рачькы], як уж ма силу, ходит, а старый підпират шыа палицьом). В.

Два дни ма до рока шьват, а гоном (сильно, все, інтензивно) робит каждый ден (дзвоны: лем велику пятницю і суботу не дзвонит). В.

Іде хлоп до лыса, а до села смотрит (як возме топір на плечи, то хлоп іде до лыса, а топір смотрит до села). В.

На коня як выходити? (як на кобылу). В.

Де пан Біг не быў? (на суды не быў). В.

Што пан Біг нема? (брата). В.

Шість бургазів, чом пят? штырі скокы, чом три, з горы печат, з долу тече, чом так? (Єден пан післаў слугу по шіст колачы, та му не принюс лем пят, бо єден зійў а із заяця печеного принюс лем три ногы, бо єдну зійў — мам речи — а у флящцы вина з долу выбіў дыру та выпіў). В.

Што по шьвятых у церєви? (порох). В.

Чи видне попа без головы? (без головы видне: бо піп високо стоїт, а єден хлоп другому без голову смотрит). В.

Ішол (sic!) хлоп без лыс, нашол як палец, зробил дві корыта і корец, іши му zostало, як палец (кед піде без лыс та найде жолуд і рострепе — та с того є штырі части). В.

Тристо веприв, кільки они яєц мают? (ани єдного, бо сут вырізаны). В.

Хто коня зробил? (мішкарь). В.

Чого веце, чі коний, чі кобил? (коний веце, бо кед ідут коні і кобылы то гвариме: там коні). В.

В зелені одеджі роділ ем шыа на дереві, як шыа (ся) бунда роздерла, упал ем до землі (оріх). В.

У зимі шыа білыє, у ярі червеньє, у лыты зеленіє, гв' осєні жоўкне (жоўтыє) [лыс]. В.

Бреше як пес, а є не пес (сука). В.

Хто дыда зробил (справіл)? („тета, бо як бы теты не было, то бы дыда зас не было“ sic!). В.

Мам я кругленький млынец, поўно у ным колесец, хоц колесец має много, но не змеле він ничого (годинка). В.

Ішла жена без лыс із єдным хлопом, стрітил ся з ньом пан і жвьідувал шыа, чі ся не боїт іти с тым хлопом? Она му повіла, же ся не боїт, же то йї родина. Він ся жвьідал, а яка? — а она повіла: єго отец был мому вітцу зять, а він менї сын (она была оддата за хлопа, што пристал до ней, то был ей муж а отцови зять, а то был ей сын). В.

Шість ніг, штырі очи а дві печи (кед шедне [= сяде] женьска [= жінка] на кобыду; на увагу заслугують форми: дві печи місто тепер уживаних: два. пецы). В.

Чорный платок гонит з лыса статок (гребінь чеше уши). В.

Зелена липка красні собі шыпіват, а кін на барані ся кыват (гушлы). В.

Был швьятый вечур, хто шыа найіл, та сытый был, а я выпил миску вару, а дві втекли до Грабу (жарт; Граб поблиске село в Галичинї; в ар = капуста юха). В.

Ішоў єден з міста (Бардова) Доўголучан та шыа так скаржил: як бы не тота капуста юха, та бы так постил человек, аж страх! В.

Йїхала мохналька попід поріг, жвьідала шыа свистуна, чі дома є мордун? (бігала мыш, пытала ся сверчка, чі дома кіт?) В.

Сидит пані в сані (в шыані, в сїні?), прєкрасна мента на нї, попід бріх гладко, а меджи ногами сладко (вівца). ВО.

Штырі ріжки, два брішки (заголовок, Kopfkissen). ВО.

Гев ріг, там ріг, вийд на мя про мильй Біг (перпна). ВО.

Зельзіне пацятко клочаный хвіст мало (ігла). ВО.

Бере го, плаче, кладе, плаче, положит го — тихо (ланц). ВО.

Стоїт хлоп на перелозыі о єдні нозыі, міг бы присячи, же г ным єст тысячі (мак). ВО.

Легіт, крыл не мат, сяде, рыци не мат, як тя вкуєнт, плакац мусиш (сьніг). ВО.

Летыло, само собі жудрало, пташачі крыльца мало (пчола). ВО.

Сидат пані на клаптику г вышиванім кабатыку (цабуля). ВО.

Біле поле, мудрый на ным оре а сьіє чорне насыня (письмо).

Кеч.

Хто одомкнул водяный замок деревяным ключом і зась замкнул і веце го нихто нігда не одомкне? (Мойсей, кед Ізраїльтян провадил през море). Кеч.

А який легнул вечур, який встал рано (лягне молодшый, встане старшый). Кеч.

През чого не годен сьвіт быти? (та лем през імена). Кеч.

З яком могыком выйшол Адам копати пасыку (або поле)? (з новым, бо першый раз ішол до роботы). Кеч.

Було (было), ужь не буде, йіло черешныі, іщи буде (дывка віддала ся — а черешныі буде йісти і яко невіста). Вап.

Роджене і не роджене (курка яйця знесла, а потому высідыла курята). Вап.

Каже єден: під чорном земльом на высокім дереві! а другый ся жьвідує: як то може быти? Каже першый: я тобі повідам, же прішол астряб і курку взял і зйіл! — а товды тот повіл: же правда, може быти. Вап.

Купіл коня през огона, не завязал му хвіст аж дома (ігла). Вап.

Стоїт трійчак, прийде штырйчак, зваліт трійчака, а прийде двйчак бий! штырйчака, на што зваліл трійчака (стояла ринка, прішов кіт звалів ринку, прйшла газдыня, была за то ката). Вап.

Лыто-квіто, гво осени животноє (люде працюют, збераут с поля г лытыі, а гво осени живут). Вап.

По солومی ходит, а не шелестит (сонце). Кру.

Бук гучит, баран бечит а кін тягат (гуслі). Кру.

Кадуб, на кадобі робота, на роботы москота, на москоты форкота, на форкотыі видыло, на видылыі лыса гора (= чело), на лысі горі густый лысє, в густім лысыі дікы свінні бігают а кривый берко іх заганят (= с пальцем ся пошкребают) (чловек). Кру.

Што Пан Біг робит, коли дощ падає? (вельо болота і води). Кру.

В чім дїру не годен вывертыти? (г воды). Кру.

Ліпа, а на ліці конопа, на конопі глина, у гліны зеліна а в зеліны свія (стіл, на столі обруе, на обрусі миска, в місці капу-ста а в капусті (ярині) свинна). Кру.

Квітне а насїя не мат, а не квітне, а насїя мат (конопля перша і друга) ВС. [друга часть тої загадки фальшива, бо у коноплі, що має насїне, цвїти стовпикові *flores pistilligeri*].

Што ест чеперате? (кед ся человек хрестит). ВС.

Де свїтїло сонце, а уж веце нігда не буде (колі ся море роз-стувло, кед ішов Мойсей брез море). ВС.

Штырі души, пять голов, пальцы сто (як человек умре, то штырмі го несуть, та штырі души а голов пят, бо і мертвого го-лова с'а рахує, пальцы сто то ест пят раз по двадцет). Бод.

Тот, што му треба, та не знат ны о чім, а тот, што купує, та му го не треба, а тот, што правіт, то не хоче того (як помре, то купуют дочкы, а тот, што робит труну, то єму іши не треба). Бод.

Повідала страка на рака, же до ней пхал мувзака (жартуют так: ключ), а він с'а присьїгал, же до ней не сьїгал (была зам-кнута една півніця (або еден сыпанец), так прїшли злодїї і ю одомклі — і пан на рано вышол зо своїм ключом і одомкнул то-ту колодку і смотрїт по своїм маєтку, же уж є покрадженый (= покраденый) і так собі пан на свою челядь мыслїт, же там бы нїхто не смїл вкрасти, лем оні. А оні ся барз присягали, же оні до той колодки с тым ключом не ходїлі. А не с тым ключом была тота колодка одомкнута — бо збуїове, злодїї іншим ключом отворїлі тоту колодку і так покрали паньскїй маєток — а пан сі біды глядал на челяди, але задарьмо, бо челядь не была віновата нїчь). Бод.

Жельїзне теля а клочаный хвїст (їгла). Бод.

Ішол брат зо сестроў і газда зо женоў і прїшли гу єдні яблo-ны і там былі штырі ябка на ты яблоньї і кожде сі по єднім яб-кові вырвало і іши єдно зїстало (газда мал сестру того третього за жену, так былі брат зо сестроў і газда зо женоў, разом троє). Бод.

Солоко (= солодко) молоко в окованім горци (орїх). Бод. (гл. висше).

Шпло-мотовило, по під небеса с'а вило, по нїмецькы швандри-кало, по нашому нїч (нїчь) не знало (дїкы гускы). Бод.

Лытат пташок по під дашок, кышкы за ним с'а торочат (чонок ткацкый). Бод.

Єст такый віл, што выпе поўный воды діл (мороз). Бод.

Округленьке, чорненьке а найдале скочит (око). Бод.

Чорненьке, маленьке, мяса му с'а хоче (терен). Бод.

Єдно-друге, два округлы, шмык до дзюры (хліб, лопата, пец). Пс.

Сидит пані на клацику х червенім кабатыку, приде дух, распучит йі брух (свербогуз). Др.

Де сонце засвітило а веце нігда не засвітит (як Мойсей провадў народ із Египту без море). Др.

Чого єст найвеце на тім сьвіты? (Боской ласкы) Др.

Што наймасныйше на сьвіті? (земля наша мати). Др.

Де Бог не быў? (на страшнім суды). Др.

Што найкоротше і найкрасше? (місяць Май: лем трі буквы мат). Др.

Колі Ісус Христос на єдні нозы стояў? (колі на осла сьідаў на квітну недылю, то єдну ногу до стременя вохпаў а на єдні стояў). Др.

Де быў Ісус Христос, кед не быў ані на небі, ані на земли? (сидыў на ослати). Др.

Котрый человек ся народў а не помер? (Ілия пророк). Др.

Хто ся през пупка народіл? (Адам). Др.

Што не роджене, а крещене і имено му дате? (дзвін). Др.

Хто взяў власну сестру за жену? (Каин). Др.

Ішоў єден человек (чоловик) а віў зо собою три річи: єдну воўка, другу капусту а третю барана. А мали перейти брез ріку, не мож было лем два річи взяти на чонок. Як він то превіз без чкоды? (Взяў первый раз воўка, і капусту, з'охабіў на другі стороны капусту, воўка взяў назад. Пришол на другу сторону, взяў вовка і барана і на другі стороны было вшытко). Др.

Чого было веце по потопі сьвіта воўків ці овец? (было веце воўків, бо воўчиця мат веце воўчинят, а вівця лем єдно овча, а найвеце два). Др.

Єст єдна така річ, што не мат ани руки, ани ноги, ани не йіст, ани не пе, а ходит (годинка). Чрт.

Такого я мам єдного коня, што іс-под себе гной мече (млынец) Чрт.

Єден человек раз са роднў, два разы гмер (Лазарь). Чрт.

Таки люде сут двомі. што са родили, ани не жиють, ани не гмерли (Ілія і Енох). Чрт.

Коли дівка пышна і парадна (коли заручена). Чрт.

Чом то псу барз добрі на світы жити, лем една біда на нього (біда, бо не знат, коли йісти буде). Чрт.

Двадцет красных, тридцет міцных, штыредцет мудрых а сто блазнів (коли мат человек двадцет років, тогда красный, коли тридцет, тогда силный, коли мат штыредцет тогда мудрый, як мат сто років, тогда на блазеньский розум сходит). Чрт.

Не чюдно мі, же кінь здох, лем мі то чюдно, хто пеім даў знати (то не загадка, лем така пригварка). Чрт.

У Бога надья, не у мене Матья (пригварка). Чрт.

Ш чим (с чим) жена білша од газды? (з языком). Чрт.

Курка чом пив воду, а не сикат? (бо йі на едно іде вонка; bekanntlich werden bei den Vögeln Urin und Excremente durch die Kloake entfernt). Чрт.

Котрый кінь видит так на перед, як назад? (кінь сліпый). Чрт.

Закля заяц іде до лыса? (докля не прийде на середину, бо як уж с середины выходит, то уж з лыса иде). Чрт.

Кельо гороху до єдного жидля (горца) гвойде? (ани єден не гвойде, бо треба горох положить). Чрт.

В лысі росло, на луці са пасло, прийшло межи бабы тай са трясло (сито). Чрт.

Била двоножка штырножку, на што розбіла тройножку (газдыня біла мачку (= кітку), што розбіла ринку). Чрт.

Стояла тройножка, пришла ту нї четверножка, а двойножка, як пришла, та біла четверножку, ний не рушат тройножку (ринка, мачка, газдыня). Г.

Пришоў гідный до негідного та просив од нього білше як цїлый світ (благобразный (= благообразный) Йосиф прийшоў до Пилата просити тїло Христово). Г.

Водяна колодка а деревяный ключ (червоне море и палица Мойсея, кед вїў через море Израильтян). Г.

Обід гостя зїїў (пішла ворона, поїмала мачьку та принесла воронятім, мачька са поправіла тай зїїла воронята). Г.

Колис цап (баран) іс коньом бесыдоваў тай коли? (Смык і струна — кед грати на гуельох). Г.

Хто с кого, Пан Біг з нього (Бог каре того, што смів са з людей). Г.

Бідá бідú найде, хоц і сонце зайде. Г.

До Митра дівка хытра, а по Митрі хоц пец вытвр. Г.

О тім на потім. Г.

В Калинові тіўко вір, як в плоты дыр (там фалечны люде). Г.
Кому піц, кому попада, кому попова дывка. Г.

На тунє каждый плюне. Г.

Зііў два ракы, папахаў табакы, цотрепаў брїх, тот все еднакый. Г.

Што по наглы, то по дяблы. Г.

Дзяйстра по убочи, а чорт перед очн (посаг промарнїў а обстала зла жена). Г.

Дуй вітре по полю, я буду с тобою. Г. (прямітна форма „тобою“ місто загально тут уживаних форм: тобоў, тобом).

Коза з воза а возови лекше. Г.

Коли гуска не годна плавати? (коли до малой воды прійде, то уж не годна плавати). Чаб.

Коли са бабі між ногами пінить? (кедь доіть корову у дійник). Чаб.

Коли са бабі між ногами дуркаты? (кедь колотить молоко). Чаб.

Кіко на тоту хыжу шинілів выйдуть? (ани еден, бо вшыткы вынесуть). Чаб.

За горами, за лысами червене паця квичить (гуслы). Зб.

Верьх переперьх, лыс перелыз, через воду перешоў, ні кус са не умашьаў (вітор). Зб.

3. Піснї.

Кед сом ішол з Гамерікы до дому,
Постретнул я там Фраїречку свою.
Фраїречко моя люба, ци там же ест
Стара матка моя?

А не жие она, не жие :

Лежит она в ті глубокі долины.

А кебы я сом знаў, же мі моя матка не жие,
Зостал бым са в Гамерицкій крайны! Ц.

*

Был сом в Гамеріце, было мі там добрі,
Поел єм там хлыба, не запомным ныгда —
Поел я там хлыба і кавею-м попил —
Лем Богу дякую, жем ся не утопїл! Ц.

*

Ідеме мы по ню на тым слыпым коню,
Кінь ся нам підшпотіл, дябол млоду вхопіл К.
(на свальбі спів).

*

У нашого кума рокыта преквітат,
Якый кум наш добрый, с палюнком нас витат! К.

*

По садоньку ходила, фіялоньку садила,
Як садила, так і говорила:
Не ест того миленького,
Што я го любила! К.

*

В загородбі явір зелененький,
Стоїт під ним хлопец молоденький,
С тим я буду ночку ночувати,
С тим я буду собі розмавляти. К.

*

Пришлі наши придальниці —
Што же мы їм даме йісти?
Сут там теркы піля церкви
Та най ідут грызти. К.

*

Ішоў козак берегою (sic!) капусту садити,
Сыла на ньго слыпа муха, казал ю забити —
У той мухы два кожухы, треті нагавичкы —
Што остане з нагавичок — будут рукавичкы. К.

*

Побіай, побіай, бо я побіяла, кельо разы буду на тя попатрала.
Побіай, побіай гаргалечку-бечку, а тоту найльіпше, што на палінечку. Л.

*

Хоц я малючка, але я тонючка,
Стану ті ту бочку яко фіялечка. Л.

*

До косцела єдно, а с косцела двоє,
А вшытко то, вшытко стара матка твоє! Л.
(сыпівают, як до шлюбу ідут).

*

Кукулечко, де єсь была,
Кед така гырмота была?
Я куку! зас куку!
Сидыла ем на буку! Л.

*

Почкай же ня, почкай на тей Бартанівцы,
Покед ня не почкаш, то ня почкай в вівсы! (Літманова на Спішу).

*

Ей поляна, поляна, ей зелена поляна,
Ей бодай ня мамічка на осынь выдаўа! (Камюнка на Спішу).

*

Буде мір, буде мір, будут хўопці мерги,
Будут ся дывчата по ялічкох дерги. Ч.

*

Уж місячок вышоў, каждый свою нашоў —
Лем я неборачьок меджі гусі зашоў! Ч.

*

Міла, моя міла, лем ті єдна віна:
При яречку бываш, ножкы не умываш!
Кед быс дале од яречку,
Тобыс гірше цыганечкы. Ор.

*

Фраіречко моя, ты ружо польова,
Кед я тя не віджу, боліт ня голова. Лп.

*

Горі селом ішол, а до нас не зыйшол —
Што шугаю робіш, кед до нас не сходиш! Лп.

*

Боже, Боже! яка-м хора!
Ідте вы мі по доктора
І по бабу, най ту баба
Веде ряду! (= порядок) Лп.

*

Повіже Фричовец выквітнул ядўовец,
Почекай ня міла, бо я з Бертотовец! Лп.

*

Горе од Браніска тече вода бістра —
 Не можеш ю заставиц фраіречка пішна —
 За другого пішла, ей не можеш ей забраніц! Лп.

*

Пошол бы я до вас каждый вечер,
 Пред вашима двермі велька мочар —
 Полож міла дручкі,
 Пойдзем помалючкі
 Каждый вечер! Лп.

*

Пошол бы я до вас, кебы я смел,
 Кебыце мі далі, цобы я хцел:
 Тото дывчє шварне, цо ма очка чарны —
 Тобы я хцел. Лп.

*

Я паробек (паробок) с Калушан,
 Не мам жену, лем сом сам —
 Ей на цо мі, на цо млада жена,
 Кед я мам зо себе дост страпеня.

Жене треба то і то:

Шіто, бардо, корыто —

Ей на цо мі, на цо млада жена,

Кед я мам зо себе дост страпеня!

Жені треба чіжмічкы,
 На ей білы ножечкы —
 Ей на цо мі на цо etc.

Жені треба фартушок

На округлы ей брушок —

Ей на цо мі etc.

Жені треба хустечку
 На ей білу шивчку —
 Ей на цо мі etc. Лп.

*

Мочит дзевче конопе (коноплы)
 В зеленій убочи,
 А шугай ся пріпатрят,
 Же ма шварны очи.
 Кебы такы очичка
 Шварны предавалі,
 Я бы их купела (купіла)
 Свому фраірови.

Іщи-б му купела
Ціжмы з острожками,
Жебы се почеркал
Горе (горі) Кошицами. Лп.

*

А я бача вельми старый
Не доживем до яри,
Не буду мі кукулечкі кукац —
Гей та на моім кошарі!

Помалы овечкі горі рубанямы,
Бо я бача старый не можу за вами —
Шак мы дост помалы, лем ты под за нами
Лем ся напасеме тей желеней травы! Лп.

*

Гору гай, долу гай
А на стредку Дунай —
Заплакало дзівче,
Заплакал і шугай.
Дзівче заплакало,
Же ся не оддало —
А шугай заплакал,
Же дзівчатко не взял. Лп.

*

У богатых дівочок по шеснадцет сорочок тра-ра-ра-ра!
А у мене єдинка на каждый день біленька   ”
А я вечер намочу о полночи полочу   ”
А на рано вмыю ся, прийдут хлопцы смію ся!   ”
У богатых веселя: берут дівкы за-порядь   ”
А я бідна стою там без помочи при дверях   ”
(На Лаборци, в Земплиньскій столиці).

*

Не чудуйте мі ся люде, же я пребираю,
Такого я мужа хочу, якого я знаю:
Жебы люльку не куріл, табакы не нюхаў,
Чужа жонкы не любоваў, тілько мене слушаў! (На Лаборци).

*

Як уж мают іті до шлюбу, сьпівають (коли молода не має матери).

До стільця сьдати, мамічкы не маті,
Зьд (=зійди) мамічко з неба, бо тя тєраз треба.

А мамічко моя, благословте же ня,
Пан Бог благословїть тай і мы будеме. Ста.

*

Шкода тя Янічку, шкода твого мена,
Же ті не выросла в ті Старіньї жена! Ста.

*

Є Сьївайте мї горы, пташкове по полю,
Же я ша видала не на свою волю.
Ты сердечко мое с каменя твердого,
Рослучїш ша во мї од жалю велького. Ста.

*

А жалю мїй жалю, я тя прежалїц мам,
Стара матко моя я тя з'охабїц мам!
Плачут мойї очи, як гво дни так в ночи,
Же ша не выспалї тамтой другої ночи.
А Боже мїй Боже з високого неба,
Не дай ша дочекац воєнского хлеба! Ста.

*

Коло мліна, коло мліна голубї ша несут,
Моя мїла нич не вїнна, люде на ню брешут. Ста.

*

їдеме в прїдане, штосме хчера далї,
Жебысме відїлі, ці єст красна панї.
Дайте же нам, дайте, што нам мате дати,
Бо вам стрїшку ободреме, а під ножкы постелеме,
Бо нам зїмно стати. (весїльна) Ста.

*

Явор, явор, біле древо, што мї буде шабля з него —
Шабля, шабля мальована од цїсаря дарована.
Што мї цїсар подароваў, же бы я му повойоваў. Ста.

*

Ей Боже, мїй Боже, што буду робїті
З велького жалю не можу ходїті! Ста.

*

Ей дївчата чувте, де на траву пїдете,
І я пїду за вами, накошу вам отавы.
Ей накошу, накошу, до стодолкы поношу,
Жебы мїла мала мати
Што на зиму кравам дати! Ста.

*

Таньцюю таньцюю, ножкы мя не боля (м. болят)
Зы своїм фрайром, покаль моя воля. Крем.

*

Госа хлопцы до ряду, жена дома, а я ту,
Жена дома з дыткамі, а я пию с хлопцямі. Крем.

*

Не до терня, не до терня, бо терня коляче,
Под перину материну, перина горяча! Крем.

*

В угерскі крайіны Шарішка столица,
В нї єст стародавна гора Маковица,
Коло ней Руснаци барз худобно живут,
Бо бесну палынку шиткы радо пият.
Шитко жидім далі нещасны предкове,
А што позостало, дают потомкове. Ком.

*

Рахуй гроши стиха, не зазнаєш лиха,
Хоц не дуже маме, а часом не знаме.
Раховати треба, ціс продал, ціс купіл,
Жебы без (бес) костуркы жид тя не облупіл! Ком.

(паньцарске)

За гором соньце заходит,
З хмар ся новый місяц родит.
Паньцар іде барз худобный,
Іде с паньского голодний.
Слабым кроком домів крачат,
Лем ся гев і там затачат.
А раз такой уж мал хпасти
Мусыл піля драгы сясти.
Там собі кус отпочинул,
В серци ся му жаль розвинул,
Же за дармо през ден робіл,
І вечеру го гайдук побіл.
Я му робіл, як ем вгадал,
Він од мене веце жадал.
Вітер вільшинами віе,
Приспівуют соловії,
Хтыли бы го потышити,
Жаль го не хоче лишити. Ком.

(Ті піснички з Комлоши здають ся бути написані письменним Руснаком а відтак переняті людом).

*

Не была ем дома, коноплы ем терла,
Хпало мі паздерко, добрі, што-и не гмерла. Б.

*

А гуси, гуси, поповы гуси
Сколумутили воду Марыси,
Наша Марыся хусточки пере,
Сколумут ша йі на хусткы бере. Б.

*

Ішли качькы до млачькы
Назберати хробачькы
Качь! до дому качь!
Водала вас мац!
Ныж качата прігнала,
Пару чіжем подерла —
Качь! до дому качь! etc. Б. \

*

До саду дывчата, до саду,
Будете шіяти розсаду —
Іщн розсада не зышла
Уж ся наша любост розышла. Б.

*

За воду дывчата, за воду,
Будете шіяти лободу,
Іши лобода не зышла,
Уж ся наша любост розышла. Б.

*

„Віночок“ грають в Великдень і сьпівають :

Гоя, Дюндя гоя
Скочила до поля,
А с поля до гаю
Гоя Дюндя гоя,
Гоя Дюндя гоя!
А с поля до гаю,
Де тріскы падают
Гоя Дюндя etc.

А с поля до гаю
 Мій любый шугаю
 Гоя Дюндя гоя etc. Б.

*

Під дубиною, під зеленою
 Сьїдит голубок з голубиною.
 А сьїдит, сьїдит, цьїлюют ся,
 З сівыма крільцями обіймают ся.
 А прішоў стрілец с темного луга,
 Забил, розлучил с пары голуба.
 Голубка забіл, голубку глапіл,
 Сыпле пшенічку, льїє водичку.
 Голубка не йїст, голубка не пє,
 Под дубиною плакати іде.
 Чом же ты не йїш, чом же ты не пєш
 Под дубиною плакати ідєш?
 Як я мам йїсти, як я мам пити,
 Кого-м любила, трудно забыти!
 А прыд (= прійди) ты ту мнї, мам сьїм сто голубів
 Та выбер собі, котрый ті любый.
 Ходила я, глядала я, не нашла того свого милого,
 Бо мій был милый, чорнобровильый (sic! чорнобрывый)
 С чорныма очками, с сівыма крільцями. Б.

(властиво се пісня подільска — тут подекуди змінена відпо-
 відно до місцевого говору).

*

Мам служиц панови,
 Волім цісарьови,
 Кед хпаду с конічка,
 Шабля мі задзвоніт! Б.

*

Не будеме йїсти, не будеме нити,
 Покаль нам не дате, чого мы ту прїшлі.
 Не будеме йїсти капусту сьїчену,
 Покаль нам не дате красну премилєну.
 Уж будене йїсти, уж будеме пити,
 Бо уж сте нам дали, чого мы ту прїшли. Б.

*

Сьїдит дьвча за столиком
 Як ружовый квіт,
 Выплакало чорні очка,
 Змїнил ся му шьвіт.

Чом ты плачеш, чом нарічеш,
 Чого тобі жаль?
 Того вінка зеленого,
 Што ты мі го взял.
 Чом ты товды не плакала
 Колим ті го брал?
 Не плакала, бо думала,
 Же ты жартувал. Б.

Сыла муха на конопою,
 Овалила квіт,
 На што ты мі пані матко
 Завязала швіт.
 Вольіла-сь ня пані матко
 До кляштора дац,
 Была бым ся научіла
 На орґанах грац.
 А якы то за орґаны,
 Цо граю в косцеле,
 Сыідит дывча за столиком
 Та гварит пацере. Б.

(весільна: як ідут на весіля).

Де мы ідеме,
 Дращку не видиме,
 Добры люде видят,
 Та нам доповідят.
 Ідеме, ідеме піском-каменничком,
 Піском-каменичком, муравом-травичком. Б.

(весільна, як ідут з ним).

Ідеме, ідеме, де дві свічи горят,
 Будеме дуркати, а чей нам отворят.
 Ідеме мы по ню на рынявім коню,
 Она ся радує, тїюко ся не здує. Б.

(як ідут мыти ся).

✓ На ярк, на ярк ты суко лыніва,
 Бо ты уж сым рочків на ярку не была,
 На ярку не была, ярк не видыла,
 На ярк, на ярк ты суко лыніва! Б.

(як ідуть з мьтя).

✓ Мыли мы ся, мыли
На широкій ріни,
Молодята плачут,
Же ся змазурили. Б.

*

Анничько (Маричько) небого
Серця каменного,
А ці тобі не жаль
Вінка зеленого?
Ба яко мі не жаль,
Аж ня серце боліт,
Же ся мі стануло
Не по мойї воли! Б.

*

Заклі (= закла) я была маленька,
Колысала мя мамонька,
Гов-гов, гов-гов, гоя-гоя
Головонька бідна моя!
Тепер же я уж велика,
Треба бы мі чоловіка Гов-гов etc.
В загородці цвіткы вють ся,
А за мною (форма галицка!) хлопцы бють ся Гов etc.
Не бійте ся, не ма за што,
Хоц я гарда, та ледашто Гов etc.
Заклі я ся не выдала,
Жадной біды я не знала Гов etc.
А тепер я біду знаю,
Позно лыгам, скоро встаю Гов etc.
Хыжу мести, сыни мести
І за плугом істи нести Гов etc.
Х пецу палю і квас місю,
Дытя плаче, я колышу Гов etc.
Ныж дытину покормила,
Кура миску загубила (= стовкла) Гов etc.
А муж ходит, подудрюе,
Танец с кийом обіцуе Гов etc.
Ныж я была молодиця,
Цыловали хлопцы в лица — Гов etc.

А тепер я стара баба
Не цілюють, хоцбым рада! Б.

(пісн властиво галицького походження змінена місцевим говором).

*

Під горами, під лысами зимный вігер віє,
Там покойный, богобойный Русин бідно жие.
Подобно роду своему жие гво Карпатах,
Не завидит він нікому г високих палатах.
Пшеничного і житного хлыба він не просит,
Овес, ячмін кормит його і того не досыт.
Два волики і коровка, кляча не кована,
Сколько увец, ягнятенька — богацтва му даны.
Віно, пиво він не пие, він того не знає,
Но водичька із поточька жажду му вгашає.
Не треба му перины, коли утрудит ся,
Ляже на зелену траву, покойно проспит ся.
Мальовано, цафровано він ся не приберат,
Одежу, якої треба, сам собі прикрає.
Не у златых палатах перебуває гоино,
А у низкой халупини быває спокойно.
Єст він мудрый і розумный, хоц не учіл чколу,
Хто од нього чесно жадат, та оддаєт по слову. Б.

[Книжні вірші (Павловича) переняті людом і подекуди змінені: „с писма, лем кус перемінені“].

(Весьільна. Як молода в коморі, в своїй хыжи сьпівають:)

Выход же нам, выход с той новой коморы,
Выносяй ручничькы білы, дреліховы.
Выносяй ручничькы, выход же і сама,
Бо ты нам од Бога давно обіцяна! Б.

(як з молодлицом ідут там, де молодый биват; перед его дверями сьпівають:)

Як мы тады ходжували,
Марысю сме виджували,
Вчас раненько вставала,
На ручнічкы прыдала. Б.

*

Уж минули мясничькы,
 В цілім селі тихо,
 Гушлі, басы занімлі
 І цыгавім ляхо.
 І неборак пан староста
 На грудьох захрыпнул,
 Лежит біда у кочерьгах,
 Іши гнес не хлыпнул.
 І свашечка покашлює,
 Не выреш з ней слова,
 Лежит на припецку,
 А смутна як сова.
 На припецку лежить,
 Тихо собі мурчит,
 Ныт потыхі в корчмі,
 У череві курчит.
 Тяжко гівочки здыхають,
 Поминула ім воля,
 Поминула і надб'я (надежда),
 О нещасна доля.
 Не журте ся о дывочки (гівочки),
 Ті пропали як тын — (?)
 Приде і на вас зрят (?)
 На зелену осын.
 Бо я осени лыпше гуляти,
 Як в зимі студеной,
 Мож і босо поскакати
 По траві зеленой.
 Зародит Бог пшеничкы,
 Жита, проса, вина,
 Буде кашы пирогів
 Гойныйша гостина.
 І пчолкы ся нароят,
 Меду ся направит (наварит)
 Свашкам, дружкам і старостам
 Гарла ся поправит! Б.

(Весільна. Як прийдут по молодицу до ей хыжи).

Дали мы тя, дали
 В пацуркові парты,
 Выход же нам, выход
 В білім пакінаті!
 Іші мы тя дали
 В зеленім віночкы,
 Выход же нам выход
 В тім білім рубочьку.

Як уж зачепена, то вже клічеме: „невіста“ — і „молода баба“ также „невіста“. Б.

*

А на горі, горі дубина,
 Любит мене, любить дывчина,
 Любит она мене сердечно,
 Мусю я ей взяти конечно. В.

*

Билас мя мамичко
 З опаленым кыйом,
 Жебы-м не смотріла
 За парадным сыном.
 Хоц быс мя мамичко
 До полудня била,
 Пополудни буду
 Янічка любила! В.

*

Мила, моя мила
Тверды замкы мала,
Мотузком підперла,
Кыйом завязала. В.

*

Куды іду, туды іду,
Карчму не минаю,
Дай мі жиде горіўочкы,
Хоц гроша не маю.
Ай мі і мойі жені,
Бо підеме ведно додом.
Як домов прийдеме,
Будеме дашто йісти,
І так помаленькы

Чюдуют шья люде,
Де я шья нашла,
Я в свого нанашка
На гостини была! В.

*

Зас до карчмы підеме.
До карчмы придеме,
Пити не можеме,
Бо не маме гроший,
Не даст качмар на борі,
Бо не маме гроший.
Гварит, бысеме пошлі додом,
Же даст погодивши. ВМ.

*

Летіт ворон з чужых сторон
Тай жалобно кравче,
Ой де-ж тота моя міла,
Што за мною плаче.
Ой не плач ты моя міла,
Не тужи за мною,
Бо я собі уж нашол
Десят за тобою! (на Спишу, Фільварок).

*

Гойже, гойже коло копы,
А мій милый вяже снопы;
Вяже, вяже, понаглят ся,
Аж му ся за калапом
Гарде пірко трясе. ВО.

*

Хто то там, хто то там під облачком піска?
Младый пан, младый пан кішасонку стіска.
Младый пан, младый пан, най мя не стіскают,
Бо я младе дівча, най мі покій дают. ВО.

*

Кед мя младу чепілі,
Куры с поду злетілі,
Сватове йіх лапалі,
Курцы нсжкы зламали. ВО.

*

Сидит дівча за столічком
Як ружовий квіт,
Выплакала чорні очка
Зменіл ей шьа сьвіт.

Чом ты плачеш, чом нарікаш,
Чого тобі жаль?
Тогн вінка зеленого,
Што ты го мі взяв! ВО.

*

Як сом ішол од Ганьічки ге-я-гой!
Черкали мі острожичкы драга душо моя!
Як черкалі, так бренкалі ге-я-гой!
Чорны очка заплакалі драга душо моя!
Чорны очка, што плачете? ге я-гой!
Шак вы мойі не будете! драга душо моя! Кеч.

*

А як я ся завізьму! кіш андялом!

(kis angyalom=мій ангелик)

Лютеранку не возьму к. а.

Але возьму кальвінку к. а.

Рада пив палынку к. а.

Тото дівча шумне є к. а.

Білы лем колачі є к. а.

Ей не тото братішку к. а.

З тенґерицы замішку к. а. Кеч.

Дзівкы, дзівкы на валале,

А пониже банда грає —

А дзівчатко ся радує

Же ку бандзе рокує.

І я пойдзем, пойдзем

За воячка.

Одмінят мя там

Вапеньскы дзівчатка! Вап.

*

*

Ей яке слонко виходит,

Ей там сой Мадяр приходит,

Стріліл на ліжку, забіл Марішку,

Уж она там лежіт на брішку.

Мала она сукню зелену,

На главі хустку червену,

Очка чорнявы, личка румнявы —

Уж она там лежіт на брішку! Вап.

*

Напийме ся кумо-любо, бо уж не будеме,

Сонце низко, сабат близко: уж ся розійдеме! Вап.

*

Ты Сербине, Сербяноньку

Возми мене за женоньку!

Як я маю тебе взяти,

Коль у тебе лиха мати.

Ты вітрогон, яко мало,

Бодай тебе лихо взяло! Вап.

*

Міла моя, што робіш, што робіш?	Кед zostали, най стоят,
Кравы гонят, а ты спиш?	Шак то ганьба не моя,
Кравы гонят, зайли 2.	Але ганьба мілого,
Твойі дома zostали.	Штом заспала про нього! Вап.

*

Принесу ти паленочкы і вінка,
 Выпий собі мій миленькый до денка!
 Принесу ты паленочкы, шафрану,
 А уж я ті мій миленькый не стану. Вап.

*

У Як я помру, шумны мя сховайте,
 На погріб мі дівчатка ззолайте,
 Жебы они добрі памяталі,
 Же воячка поховати далі.
 Як я помру, шумны мя сховайте,
 На мой гробік розмарію садьте!
 Так ей садьте, жебы ся пріяла,
 Жебы моя міла памятала! Вап.

*

Ей косаре, косаре! дес-те коньі пасли?
 Стратила я перстенок е я гой!
 Чисте го не нашлі?
 Не нашлісме, не нашлі
 Лем есме видьіли,
 Як го штырмі цигане е я гой!
 На коліку несли! Вап.

*

Бануеш ты ма миленька, же я пю,
 Барже будеш бановати, як я вмру.
 Як я буду на солومی лежати,
 Тогды буде моя мила плакати! Вап.

*

У Не буду. не буду дрібний овес косил,
 Піду до Бардова, буду шаблю носил!
 Шаблічка не моя, але цысарьова,
 Кед са з ньом вырубам, то сереньча моя! Вап.

*

До Свидника бы нам піти,
 Там пуляка (=индика) бы купити,

Міркуй кочіш, мат дыры кіш,
Пуляка іщи вытратиш! Вап.

*

А чорт то не газда, хто сыно продае,
Свойім коням, волам житну сламу дае,
А як выйде на міст, коні тягат за хвіст,
А волы за рогы, коровы за ногы,
А свині за рыла, а гускы за крыла,
Качкы за клапацкы, куркы за пазуркы! Вап.

*

А рогуля, а рогуля —	Оженил ся старый Русин,
На рогулі цибуля,	Взял собі Русинку,
На цибулі різанец,	Не мала му що зварити,
Под дівчатко на танец! Вап.	Вер . . . му ся в ринку! Вап.

*

*

Шумный двір, шумный двір, шумне дівчатко в ным,
Шумны выховалі, кебы мі го далі! Вап.

*

Так мя огваряла в Вапеніку баба,
Бодай так курчала як в могилі жаба.
Так мя огварила в Вапеніку дівка,
Жебыс не зносила зеленого вінка!
Та мя огваряла в Вапеніку баба,
Жебы она зйіла рогатого дябла!
Жебы она зйіла, жебы з нейі рычал,
Жебы она знала дывоцкый обычай! Вап.

*

Пані, моя пані, ганіш мі роботу,
Ты мою роботу, я твою доброту! Вап.

*

Панове, панове, не робіт нам кривду,
Бо вы дыти мате, хто зна на што выйдут! Вап.

*

Матко моя стара	Скочу до Дуная,
Дай мя за гусара,	Дунай глубший буде,
Кед мя за ни не даш,	Ци то ті мамічко,
Скочу до Дуная. Вап.	Ци ті жаль не буде? Вап.

*

*

*

Як я стады піду,
Заграджу заградку,
Вапенські челяди
З'охаблю памятку.
Хто коло ней піде,
Споминат мя буде,
Чкода Боже того,
Што заградка його! Вап.

*

Тече вода быстро
Снід нового міста,
Не чекай мя дівка,
Чекай мя невіста! Вап.

*

Плакала мамічка,
Плакали дві сестры,
А якый то тяжкый,
Тот мундер воєньскый!
Не плач ты мамічко,
Не плачте дві сестры,
Шак то не барз тяжкый
Тот мундер воєньскый! Вап.

*

Хто жалю наробил?
Ты го наробила!
Не я тя з'охабил,
Ты мя з'охабила! Вап.

*

Кошицы, Кошицы не ровно стоіте,
Не єдной матери жалю наробите! Вап.

*

4) Овцы мойі, овцы, мій златый кырдею,
Хто вас буде пасти, як я ся уженю?
Ой буде вас пасти злата пицалечка,
Буде навертати моя фраіречка. Вап.

*

В глибокій долины
Качька воду пие,
Качур на ню волат:
Верний душе моя!
Вера ся не верну,
Бо ся зрады бою,
Не бой ты ся зрады,
Шак я качур младый! Вап.

*

Дівчатко в фарбанці!
Волкы на татарці,
І мойі і твойі,
Подме обывов! Вап.

*

Тераз ем ся розскакала,
Тераз же мі грайте,
Чорны буты поторганы,
Червены мі дайте!
Чорны буты до роботы,
Червены до танцю,
Под же зо мною танцювати
Шалений Иванцю! Вап.

*

До саду дівчата, до саду,
Будете сьяти розсаду,
Іши наша розсадонька не зышла,
Уже ся наша любость розышла. Вап.

*

Долом Вапеніком быстра вода біжит,
Уж мій старый отец в чорні землі лежит.
Лежит він там, лежит од єдного рочька,
Уж ему выгнілі з головічки очька.

Станте отец горі, ужь сте ся выспали,
 Посмотрьте сіроты, што по вас зосталі.
 Не буду смотріти, смотте на ся самы,
 Бо мойі оченька барз твердо заспали.
 Очька вызбілілі, што на вас смотрілі,
 А ручькы одгнилі, што на вас робілі! Вап.

*

Поімала муху на бруху,
 Дала ю варити на юху,
 Зьвідала ся дьівка парібка,
 Цы добра была полівка?
 А деж бы то добра не была,

Кед мі моя міла варила!
 Поімала блыху в варкочу,
 Дала ей возити на кочу,
 А ци бы ей причка возила,
 Кед она мі с коча скочила! Вап.

*

Зеленый кафлінец, жоўтый пец,
 Не знала мі мила хлыба впеч,
 Лем єдну куречку упекла,
 І тога іс пеца утегла. Вап.

Ах Боже, мій Боже,
 Змилуй ся надо мною,
 Або мя к собі возь,
 Або што роб зо мною! Вап.

*

*

Весільны.

Ідеме, ідеме
 Понад густы сады,
 По таке дьівчатко,
 Што мат кривы лабы.

Ідеме, ідеме,
 Де ся вода хвіє,
 По таке дьівчатко,
 Што ся радо сміє. Вап.

*

*

Стоїт свальба, стоїт,
 Хто же на ню піде?
 Мачька-поскрібачька,
 Коцур за гудачька! Вап.

Панове, сватове
 Поволі стріляйте,
 Соломене село,
 Лем го не запальте! Вап.

*

*

В Орішковім дворі
 Студенку мурують,
 Не ход там Михале,
 Бо люде почуют.
 В Головача дворі
 Комаркы льітают,
 Не ход там Михале,
 Бо тя покусают! Вап.

Кед ся Вапеняне
 У сваты зберали,
 Три дні і три ночи
 Бочкору платали.
 Бочкору платали,
 Онучкы шивали,
 Як ся Вапеняне
 У сваты зберали. В.

*

*

Панове, сватове,
Десте ся бавили,
Ппля Вапеника
Кобылу лупили! Вап.

Дали сте нам, дали,
Што нїгде не суце,
Загнали на тріскы,
Та пришла плачучи. Вап.

*

*

Гоя дюдюсь-гоя! післала нас кральова гоя дюдюсь гоя!

„	чого вас прислала?	„
„	чи маста готова?	„
„	уж маста готова	„
„	уже поставена	„
„	ци нас там пустите?	„
„	тяжкий товар мате?	„
„	кед вам поламеме —	„
„	та вам заплатиме	„
„	што вы за то хцете?	„
„	тото шварне дївча	„
„	што сой го вырвете	„

Вап.

*

Подувай вітричку із горы, із доли,
Потыш пане Боже сіроты і їдовы!
Уже-м та подувал із горы, із доли,
Уже-м потышивал сіроты і їдовы! Вап.

*

Уж ідут дрітаре,
Уж су на граніци,
Мойого мілого
Лишили в Шлавніци. (Порач на Спішу).
Пісал мі мілий ліст,
Пошу го на бочьку —
Жебым го чекала
До другого рочьку! (Порач на Спішу).

Повідал мі мілий,
Же ма штырі волы:
Буде мя возити
С хыжи до коморы.
А він мя не возил,
Лем ся на мя грозил,
Же мя буде бити,
Же не знам робити! Вап.

*

*

А Боже, мій Боже,
Якый-с мі дар дал,
Сама я не знам,
Як дякуват мам! Вап.

Махляк, Махляк,
Махляк Андрашу,
Ци ты рад, ци ты рад —
Йїдж з молоком кашу! Вап.

*

*

А Боже, а Боже, што ся набоженькам,
Ци я ся даколи доброты дочекам?

Дочекам, дочекам, але не знам коли,
Ци то того рочьку, ци то аж даколи? Вап.

*

Не тепер, не тепер
Орішки збирают,
Але гво осени,
Кед самы падают! Вап.

*

Міла моя с чорныма очима,
Заробила тристо златых з нима,
А я робю, уж барже не можу,
Тристо златых зложити не можу! Вап.

*

Иде старый, бородатый
Ручисками трепле:
Якас біда ту лежала.
Іщи місце тепле!

А ты старый бородатый,
Не вчи ся брехати,
Когось ту поімал,
Было ті злапати! Вап.

*

За того паріока не дам я цібулы,
Котрый вчас раненько глядат свойі коньі!
Не глядай ты коня, бо він ест занятый:
На рихтарскім дворі бринчат бринчок на ным. Вап.

*

Міла моя, чьорны очька,
Выйд же ту мныі, верх поточька!
Верх поточка зеленого,
Дай мі личька руменого! Вап.

*

Шугай, шугай, шугайочьку,
Не жен ты ся того рочьку,
Того рочьку война буде,
Младой жены чкода буде! Вап.

*

Заяли, заяли воловаре волкы,
А я не чула, кед черкали дзвонкы. Вап.

*

Ей Боже, мій Боже з неба високого,
Так ес ня покарал, як быс не мал кого. Вап.

*

Тышу я ся, тышу, в своїм жалы тышу,
Своє смутне серце на весело несу.
Як бы я ся Боже в жалю не тышила,
Давно бы я давно в чорні землі гнила. Вап.

*

Я бы к тобі шугай вышла,
Ты повідаш, же я пышна! Вап.

*

На поповім перелозы	Ци не біда, не публіка,
Стоять трьоми в обозы,	Біла баба чоловіка,
Єден піп, другый дяк	Біла го за дверми
І костюльник неборак.	З лопатом по ребрі.

А сусыда помогала,
Аж кочерьгу поламала,
Ци то піп, ци то дяк,
Ци костюльник неборак? Вап.

*

Наш пан превелебный не мают аренду,
Можут сой купити нову реверенду. Вап.

*

А в нашого пана брана мальована,
Мають пан кочіша, але лютерана.
Хоц я лютеран, я на то ничь пе дзбам,
Кед я мому пану конічка оседлам! Вап.

*

Сидыла на сосны, плакала жалосны,
Піду за малого, коли він виросне. Вап.

*

✓ Зажинай, зажинай тото яре житко,
До полудня куцок, пополудни шытко! Вап.

*

✓ Ой жнеме, мы жнеме нашому панови,
Не видиме дражку ку его домови. Вап.

*

Ей я ся оженю,
Мам вівса в кешены,
І татаркы жмінку —
Выховам сі жінку. Вап.

*

Зелене, зелене, коло зеленого —
Танцювал мій милый, а я коло нього. Вап.

*

Боже, Боже який то жаль,
Хто мя любіл, тот мя не взял,
Лем мя взял тст ледачина,
Штом го нїгда не видыла! Вап.

*

Гласи перевернені на свій лад гумором людовим.

1. глас. Чи я тобі мужу мій не жена,
Чи я тобі не твоя газдыня?
Штырі тыжны, два недылы
Я хыжу не мела! (мела!)
Стани мужу мій, не лежи,
Запряжи ты штырі волы,
С хыжи смітя вон вывези!
2. гл. Послухай ты як твоя жена красны співае!
Возмий ты на ню такый прут,
Што зоз ним люде мак трут,
Нажен ты ей во тысный кут!
3. гл. Посыяло дывчаточько копер (=чesk. kopej, руск. крѣп)
[зелененькый,
Жебы его полюбил дячок молоденькый,
Поўну жменю гроший носит а дячка за ся проент.
4. гл. Сидыл козак над водою,
Тримат кобзу під пахою,
На кобзинці выгрывае,
Долю свою проклиная:
Доле-ж моя нещасная,
Жена моя прекрасная,
Друга женка, як ластівка
Моя така, як жидівка.
Дала йісти без обруса,
Сама сыла як покуса.
Дала йісти, дала пити,
Сама сыла уши бити.

Забилу уш на варісі,
 Замішала кашу в мисі,
 Люде гварять, же то свиня,
 А то люба ми газдыня!

5. гл. Вчєра лишєнька была пянїсєнька,
 Під сосною зеленою спати легла,
 Прішол заячєнько : скок на ню!
 До дому лишєнька, до дому!
 Не лыгай спати під сосною зеленою!
 Коль хрущова мати весєля справляла,
 Зозуля сєстричька рады додавала.
 Баран во млыні мєлє,
 Овца мірки бере,
 Лишка муку сьє,
 Заяц ся на ню сьміє,
 Комар воду носит,
 Блыха тьїсто місит,
 А шара (шїра) гусочька до пєца саджав,
 Гусак на ню сычит,
 По єден хлїб смычит.
 Медвідь ім контрує,
 Воўк с козом танцує :
 Гоя, коза, гоя
 Чи будєш ты моя?
 Поїмаў ю за нїс,
 Полєтїл з ньом без лыс,
 Ударил з ньом о пняк,
 Выскочил з ней кутняк.
 Гоя, коза гоя!
 Ци ты тепєр моя? Вап.

*

А долєм, а долєм там долєм далєко,
 Сут там двєє людє, барз ся радє видят.
 Єдна старє баба барз ім завидыла,
 Жоўтовлас-Янїчка замуровац дала.
 Почюла Ганїчка по першїй раз дзвона,
 Пусти мя мамїчко на жалосный погреб!
 Дывко моя люба, ці бы ты была пєс,
 А жебы ты ішла хоть лєм прєз вї двір.

Почюла Ганічка по другый раз дзвона —
 Дыўко моя любя, ід же ся приберай,
 На жалосный погреб скоро ся понаглай!
 Як Ганічка вышла, Янічко уж в гробі.
 Гробаре, гробаре, прошу вас про Бога
 Выйміте, выйміте Янічка із гроба!
 Гробар ей послухал, Янічка ей вынял,
 А як він го вынял, дораз ей обыял,
 А як ей обыял, дораз ей задусил.
 Янічка сховали та пониже церкви,
 Ганічку сховали та повыше церкви.
 На Янічку росне дробна розмарія,
 А на Ганічці росне та біла лельія.
 А так тото росло, аж церков преросло,
 А так тото росло, аж ся в-едно зросло.
 Тота яго matka так ім завидыла,
 Як люде до церкви, она зожинала.
 А як люде с церкви она стопом стала.
 А як стопом стала, словце прогварила:
 А люде, прелюде по мнѣ ся кажайте,
 Де ся рады видят, побрати ся ім дайте! Кру.

*

Моя жена дома а я в Гамериці,
 А я в Гамериці, робю у фабриці.
 Кед я х ті фабриці жено буду робіц,
 То ты жено можеш собі красны ходзіц.
 Можеш красны ходзіц і пышны прібірац
 А іу тому можеш і фраіра тримац.
 Як я х ті фабриці перестану робіц,
 То ты жено будеш гола-боса ходзіц.
 Бо х ті Гамериці лем самы панове,
 А х ті Еуропі лем су красны ролы,
 Лем су красны ролы, велика порція (= великі податки).
 А х ті Гамериці добрі собі жиют,
 Добрі собі жиют, кед іде работа,
 Красны ся облече, як прийде sobota.
 Красны ся облече і шумны прибере,
 Ничь він ся не старат, же му х полю гние.
 Же му х полю гние, же му вода бере,
 Бо йому до гавзу привезут фармеры.

До гавзу привезут, плацу не питают,
Аж на двадцетого, як педу (плацу) дістанут. ВСв.

*

✓ Ей долом та долом там долом далеко,
Стоят мі там тоты три вінніці,
А при тих вінніцох трое сиротята.
Іде гу нім, іде мачоха не люта,
Несе на нвх, несе три терньовы пруты.
Як взяла, так бие тоты три сироты:
Ідте ле, ідте на своєї мамы гріб!
А хто то там, хто по тім гробі дуркат?
О мы то мамічко, возте нас гу собі!
Дыти мойі, дыти, што бысте ту йіли?
Дыти мойі, дыти, што бысте ту пілі?
Йілі бысеме, йілі ту чорну землічку,
Пілі бысеме, пілі дожджову росічку.
Дыти мойі, дыти ідте гу мачосьі!
Вера не ідеме, хоц ту загинеме!
Кед она нас мыє, кырвьом вода пльє, (= пльє).
Кед она нас чеше, летят з нас пелеші.
Она своїм дытьом кашу з мльіком варит,
А нам сиротятім отрубы попаріт.
Кед нам хлыба крає, як вербовый лісток,
Іщи ся назьвідат, ци вы зйісте вшытко?
А кед го не зйісте, дайте мому дзецку,
Най мі ся не валят по мойім припецеу.
Кед нам хлыба пече, хоробами мече,
Кед нам хлыба крає, хоробами лає.
Она своїм дытьом пантлічкы купує,
А нам сиротятім порвазкы (мотузкы) санує. Ч.

*

Долом ей там долом, там долом далеко
Стоїт мі там стоїт церьков мурована,
А у тій церькові дванадцет олтарей,
При кождім олтарі дванац свьічок горіт,
А при тім найвекшім сам сын Божий стоїт.
А за ним Дыва Марія стоїт.
Оглянула ся вснка: ай сыну, мій сыну
Не допушай вину, не допушай же дожджу кервавого!
Маю я там, маю трояке сиротство (сиротцо),

Єдно мі сиротство : тоты стары люде,
 Друге мі сиротство : ідовцы і ідовичкы,
 Трете мі сиротство : тоты дробны дѣти :
 На камінцѣох сѣдѣт, дробный пісок йїдѣт,
 Самы ся ховают, мамічкы не мают. Ч.

6. 7. і 8 глас перевернено так :

6. Ці чуєш ты Іване, што твоя жена ділає? возми ты тот прут, що з нѣм мак трут : она хоче умерти, треба ей з мотузом потерти. 7. Я на то присягала. 8. жебы ем з мужем спала. ВС.

На „Гоя дюдю“ сьпївають :

А де ты ідеш чѣорный баране? Гоя дюдя гоя!
 До млына, до млына мій любый пане!   ”
 А што там несеш чѣорный баране?   ”
 Пшеницу, ишеницу мій любый пане!   ”
 А як ю змелеш чѣорный баране?   ”
 На зубер, на зубер мій любый пане!   ”   ВС.

(Бодруджал). Собіткы на Яна : старе зїля, што было сьвячене, палѣт і през тот оген скачут. Нове зїля сьвачене ховают аж знову до Яна. На „Собітках“ сьпївають :

На Яна, на Яна взяли хлопцї барана,
 На Юр'я, на Юр'я, зїли дѣвкы коцуря,
 На Яна, на Якуба народїл с'а хлоп през клуба,
 На Яна, на Яноша народїл с'а хлоп през носа.

*

А ты Марцю с фары, чом не йдеш на собітку?
 Спечеме ти чорну кітку —
 Цї варену, цї печену —
 Цї с попелом потрасену! Бод.

*

Нїдам тому не вірила, жебы жена мужа біла,
 А я біла з мотовилм вчѣра вѣчур за комином! Бод.

*

Вышол на пляц тай затрубїл,
 Заплат дѣвча, штом полюбїл,
 По качаны, по капусты,
 Котра дѣвка канджуриста.

Не такы мя любовалі,
Іши плацу не пыталі! Бод.

*

Думаш мила, же я блазен,
Же я тобі не докажем —
Докажем ти того фігля,
Што не будеш дівкоюу ныгда. Бод.

*

Качмарько молода у тім ширім полю,
Не дай хлопцям пити, не давай у волю
Та ный ідут домів, ный ся понагляют,
Бо ім с'а фраіркы замуж выдавают. Бод.

*

Не бий мене мужу г ночи,
Бо ми выбеш чорны очи,
Буде заран біла днина,
Росповім ти, штом ти винна! Бод.

*

Дрімле мі с'а, дрімле,
Спад мі ся не хоче,
Лем мі за миленькым
Серденько трепоче! Бод.

*

✓ Наша кумічка у полозы лежит,
Дробных рыбок бажит.
Хоц бы мі ся пришло попас залюпати,
А свої куміци рыбок налапати.
Стань кумічко горі дробны рыбки йісти!
Не можу кумічко с той постелы злызти. Пс.

*

Вшытко є добре, што ся в краю водит,
Моя млада женка за другыма ходит.
Мам левольвер, што пят раз выстреліт,
Забием (= забию) тя мила з другим на постели.
Кебым не санував свої дробны дыти,
Такой той мінуты куля до тя влетіт.
Але бо сануую свої дробны дыти,
Даруем ти живот аж до твоей смерти. Пс.

*

На „гоя дундя“ поберут ся за руки, крутят ся приспівуючи :

Гомбора, гомбора, гундя кошарувна,
Гадвадьом, середвадьом цупом летіт, цуп! цупають в долину. Пс.

*

До гаю, лішічка до гаю,
Зак ся наши дівчатка наг्राють,
Бо наша улличка жоўтый лаз,
Обер собі улічку, котру знаш! Пс.

*

А у кертї черешенька,	Зостала-с ся самодруга,
Под облачком два,	Не знаш од кого,
А уж с тобоў моя мила,	Тераз будеш повідала
Та уж с тобоў зле!	На мене самого.

На когож бы повідала,
Так лем пак на тебе,
Бо ты днуваў і ночуваў
А я по при тебе. Пс.

*

А кебы ми не промыло,	Згоріла сушня до коріня,
Запаліў бым хыжу білу,	Сыдай дівче на колїна,
Запаліў бым од косцела,	Сыдай, сыдай по малючкы,
Жебы хыжа погорела! Пс.	Побочкам тя по тихочкы! Пс.

*

*

✓ Фраїрка мі груба, за то не баную,
Хлопця дам до чколы, а сам ся звербую,
Хлопця дам до чколы, як білу лелїю,
А сам ся звербую меджи компанїю! Пс.

*

Ходиў бы я до вас каждый вечер,
Лем же под облачком велька мочар;
Поклад мила дручкы, поїдем по малючкы
Каждый вечер! Пс.

*

Летыў орел понад море, зачаў голосити,
Яка біда худобному богату любити.
Як же ейі не любити, кед она є матна,
Сукня на ны, як на панї, кошуля гадвабна. Др.

*

Гомбора, гомбора, дюндя Кошарівна,
Середвадьом, варвадьом, сапаленькы цуп! Др.

Так приспівують на „гоя-дюндю“, пор. стор. 210.

Парафраза 8. гласу гл. стор. 204. 208.

Ішоў чернец з монастыря, стрітнў ёго другый чернец: откуда ідеши брате черче? От Константина града. А ци там брате черче моя мати живе? Уж твоя мати черче давно зумерла. Увы мны! улы мны! уж моя мати зумерла. Не дай ми ся моя мати на тим світы доўго покутовати! — Др.

Зберало дывчатко по лысы траву,
Стрітило мілого при самім краю.
Де ты ся тут мілуй взяў,
Щось мя вірны любоваў,
Із великой любості
Тераз ес ня поняхал. Др.

*

Ламала я каліну
Трьом овечкам на зиму.
Ламала я цылыи ден,
Трьом овечкам на тыжден. Др.

*

В недылію рад палыничку пию,
В понедылок не радый розлию.
Во второк іши не газдую,
При музици та потанцюю —
В середу треба дашто робити,
В четвер треба уж домів іти,
В пятніцю, суботу
Треба сой раховати роботу! Др.

*

Уж нам пршла, пршла
Нова недыличька,
Пила бы ся, пила
Сладко паленичька.
А то пак з дня на ден,
Пила бы ся паленичька каждый ден! Др.

*

Вандрували жиды вшиткы єден раз,
Єден ся ім стратиў, мусыў свины паст (пасц) —
Ой вай! шайдаріді-бом!
Народвў ся ім Месіаш,
Вшиткым жидім вивіаш —
Ой вай etc.
В калаші го купалі,
Вшиткы жиды вайкалі
Ой вай etc.
Коза была кресна мать,
А цап ходіл одрікать
Ой вай etc.
Привезлі го на краві,
Высте жиды каправы
Ой вай etc.
Привезли го на свины,
Высте жиды яко пси
Ай вай etc.
Ты жидівко зубата,
Ты безбожна проклята
Ой вай etc.

*

(На сватїбі співають:)

Ідеме, ідеме, де же мы станеме?
Пред Грицака на двір, під зелений явір.
Вкажете ле, нам вкажете, няй ми го видиме,
За чим мы ту свого коничька трудиме. Г.

(як берут молодицю):

Выбивай, выбивай надо двері клинці,
Кадиль єс вшала зелененькы вінці! Г.

Выберай ся сыну В счасливу годину По добру дитину!	} співають молодому.
--	----------------------

Прилетіў соколенько Пред Грицаків дворонько, Почаў собі квилити, Де мат гвиздечко вити. Г.	} як уж прийдут з молодицьоў, співають
---	---

В пецу орад, в пецу сял,
 На пріпечку навертал,
 Татарчаны волки мал,
 Іши він са добрі мал! Брв.

(Страшкове). На вечурки ходят прясти до більших хыжок. Молоджава (парібца то „страшкове“) са прибере в цундры, пак ідут до другого дому, в хыжи ім співауть, а страшкове танцюют:)

Пришли до нас страшкове,
 Чьорны буты мали,
 Коло кошуль, коло гатый
 Вышиване мали.
 І я бы так вышыла,
 Темна ніч мня зашла,
 Каламаря мі не стало,

Пірко мі са поламало,
 Свічка мі загасла.
 Пришли до нас страшкове,
 Што ім даме йісти?
 Сут там теркы коло церквы,
 Та ний ідут грызти. Брв.

*

Попід лыс, попід лыс сама оскорода,
 Не буду ті шугай по два раз молода.
 Попід лыс, попід лыс дробна команічка,
 Люблят мене хлопцы, хоц ем невелічка. Брв.

*

Фраіречко моя лем са не оддавай,
 До моего сєрьця жалю не додавай! Брв.

*

Любила-м писаря, навчиў мя писати,
 Выстроіла-м фітля, мусьіў колысати! Брв.

*

Червене яблочько, х кешени го носю,
 Хто са на мя гнівват, з ним го перепросю! Брв.

*

Дує вітер, дує, по долині гучит,
 Хто не знат, што смуток,
 Любост го научит.
 Подувай вітрику з горы од Бескыда,
 Оздай мі придучеш, кого я любила.
 Іши подувай здолы од Дуная,
 Оздай мі придучеш, кого віджу рада. Брв.

*

Камень, камень розваль са на двоє,
 Потыш Пане Боже смутне серце мое! Брв.

*

Вечерочьок іде, хто же до нас прийде,
Мой мілий не прийде, бо за вілми іде. Брв.

*

Ішла-м через грунок, нашла-м собі дудок,
На ті мілий дудок, куп собі голубок.
Голубкові треба і їісти і пити,
А на лыто выйде, та хоче злетѣти. Брв.

*

Вечерічьок иде, дашто бым зробила:
Отворю облачок, патрім (патрю) на фраіра. Брв.

*

Червене яблочко што найчервеньійше;
Приспало са дывча што найпараднѣйше,
Хоц бы са приспала даяка служниця,
А то (Але) са проспала свойска параднѣця.
Кедь єсь са пріспала, повідай на пана,
Буде твоя, буде превеліка слава! Брв.

*

Кедь єсь са приспала с паном урядничком,
Стискай собі брушок з гадвабноў пантличкоў.
Хоц бы я стискала з гадвабноў хустичкоў,
То я уж не буду надобноў дывичкоў! Брв.

*

Кочіше парадный, я смердиш конниноў,
Не будеш ты спати под мойоў периноў,
Бо моя перина шнуром шнурована,
А твоя кѣшуля три рочькы не прана!
Возьму я йі, возьму, та я йі выперу,
На недѣлю рано кочіша приберу! Брв.

*

Шугайова мати на мя криво патрїт,
Я на ню не буду, хоц ей мац не буду. Брв.

*

Фраірочько моя лем са не отдавай,
До мого серденька жалю не додавай. Брв.

*

Татарка не овес, од фраіра морес!*)
Од фраіра мого, ний мат каждая свого! Брв.

*

*) од фраіра морес! = од фраіра зася!

Пришло мі писаня з Угеля до Кошиц,
 Же будут панове самы лучкы косиц.
 Панове косити, паньчата вязати,
 А сам солгабіроў снопочкы складати. Брв.

*

Як собі подумам о своїй мамці двор,
 Жем по ным ходила, як парадный конь! Брв.

*

Співала-м бы даку, але не знам яку,
 Співала-м бы другу, мам фраіра слугу! Брв.

*

Чісарю, чісарю, нач тыльо вербуєш,
 Не ореш, не сьїєш, чім нас выгодуєш?
 Не бійте са хлопцы великого гладу,
 Зацвило житычко коло Мерекгазу. Брв.

*

В пятніцу заспівам, в суботу поплачу,
 А недбіля прийде, то собі поскачу. Брв.

*

Чийі очка сивы, та сут справедлівы,
 А чийі чорныйши та сут фалечныйши. Брв.

*

Чьорны очка мои нач тыльо плачете?
 Каждый дябол спознат, же фраіра мате! Брв.

*

Мій милый рапавый, а я гладкой тварі,
 Вера мя од нього ниhto не одгварит! Брв.

*

Як собі заспівам, що (sic!) кому до того,
 Ныт на мойі главі старунку жадного.
 Як на мойі главі старуночыок буде,
 Мойім співаночкам інеська конец буде! Брв.

*

А біла, я біла, чом бы я не была,
 Кедь я того рочьку на полю не была,
 Кедь я того рочьку на полю не была,
 На полю не біла, дома не робіла,
 А чом бы я, Боже, біла не ходила? Брв.

*

Такы мому шерцю жалы розжалены,
 Як тото желызо в огню распалене.
 Як тото желызо не може угаснуц,
 Так мое серденько не може упласнуц. Брв.

*

Як собі подумам о свою мамочьку
 Падауть мі слызы на чьорну землячьку.
 Земличенько чьорна тяжко мі на тебе,
 Зяла мі-с мамочьку глибоко до себе.
 Я ті ей не зяла, дем ангелы душу,
 А я грішне тыло приіматі мушу! Брв.

*

Шумна тото гора, што не мат явора,
 Шумне тото дывча, што не мат фраіра.
 Не була (sic!) то правда ани не бувала,
 Жеби шумна дывка фраіра не мала. Брв.

*

Што то за дерево, што над водоў стойіт,
 Што то за паробок, што са дывкы бойіт! Брв.

*

Зазулічко, де-сь есь была?	Корова са нам втелила,
Коли така лыя была?	Мачька теля задусила.
Я куку! я куку!	Я куку! я куку!
Сидыла на буку.	Сидыла на буку. Брв.

*

✓ Калинка, калинка калинковый корінь,
 Де са вродвт дывка, волыў бы там камінь.
 По камени ходят фурманы з возами,
 А по дывцы ходят люде з языками! Брв.

*

Шугайовы очи	Пискай югас, пискай,
Ходят по убочи	Я буду співати,
А мон за нима,	А чей нам са будут
Здали бы са з нима. Брв.	Голосы здавати. Брв.

*

*

Мой милый, мой милый, не чьорный, не білый,
 А я его мила як хустечка біла. Брв.

*

Ганічко тетина, будьме собі сестры,
 Бо мы в єдні хыжи будеме невісты.
 Ты будеш старшого, я буду младшого,
 Жебы са не гнываў єден на другога. Брв.

*

А я дівчатіско з Лабірця,
 На што бы я ішла за ідовця,
 Жебы на мя дыти плакалі,
 Же підлу мачуху дістали! Брв.

*

Шугай, шугай, щобысь робяў,
 Якбы до нас внший ходяў?
 Він бы ходяў, я бы са смяў,
 Він бы любяў, я бы тя зяў! Брв.

*

Та сереньча моя, десь мі тогды была,
 Коли я ся на тот, на тот світ родила?
 А была я была там в сыньох за дверми,
 Пустила-м ся до хыж, та двери заперли! Брв.

*

Засвіть мі місячку високо, не низко,
 Бо я мам фраіра далеко, не бліско.
 Бо я мам фраіра на третім валалі,
 Закля і ньому прыйду, та місячок зайдє! Брв.

*

Оралі, сіялі, я на пецу лежал,
 Як йісти давалі, я на перед біжаў. Брв.

*

Таньцюйте дівчатка, таньцюйте,
 А вы са хлопчіска радуйте.
 Пониже села на лучкы підеме,
 Тай там са добрі бавити будеме! Брв.

*

Кедь берете дівку, берьте і млынчівку —
 Млынчівка кована, дівка мальована! Брв. (сварьбяна співанка).

*

Піде Ганя, піде, де са хлыб не родит,
 Лем дрібны бандуркы, що іх йідят куркы. Брв. (сварьбяна співанка).

*

Заганяй, заганяй, жебы ті тырчало,
 Жебы ті іе кольіс шыны розмітало! Брв.

*

Нешаслива тота лава ой-ой-ой!
 Що я на ны нічку спала ой-ой-ой!
 Гоп-цуп! не было спац на ті лаві,
 Булась мала векшу славу ой-ой-ой!
 Не шасливый тот ганочьок ой-ой-ой!
 Де я на нім нічку спала Боже мой!
 Не було спац на ганочку ой-ой-ой!
 Було ходзіц у віночку ой-ой-ой! Брв.

*

Не стискай, не стискай мои білы ручькы,
 Бо мі попукаут на пальцох обручкы! Брв.

*

Тодыль собі, тодыль дывче роскошуе,
 Коли свои власы долів росчешуе.
 Як оно іх стане горі почесувац,
 Не тота му буде зозулечька кукац! Брв.

*

Дывчино молода, подь мі там, де вода,
 Та вода студена, де верьба желена! Брв.

*

Моя мила, моя мила як са маш?
 Якы сладкы гамбы мап!
 Дай-же мі іх скоштувац,
 Ці мі будут на недбілю смакувац. Брв.

*

Од Уйгеля діч іде,
 Уж мой мілый не прийде.
 Хоц бы прийшоў на возы,
 Уж вера мій не буде! Брв.

*

Лучкы покошены, попід валкы вода,
 Ходит до нас Янчік як една ягода. МЛа.

*

У Як ем ішол з войны міла хусты прала,
 Я ей повіў: шестя! она заплакала.
 Не плач міла, не плач, бо я іду з войны,

Бо я тобі несу коралята стройны,
Коралята стройны, хустечку гадвабну,
Жебы люде знали: мам фрайрку ладну. МЛа.

*

Дают мя, бьют мя, миленький не дай мя,
Буду тя любити, покля буду жити —
А по мойї смерти ний тя люблять чорты! МЛа.

*

Моя міла задрімала, а я заспаў,
А хто же мі з-за калапа перко взяў
А то перко іс той дробной фяркы,
Што мі далі стародавні фрайрky. МЛа.

*

Кошулечьку білу, скоренькы нятягну —
Коло капелюшка позлочена стужка! МЛа.

*

Чкода, Боже, чкода лыса зеленого,
Же в ным не почуе пташка веселого,
Пташка веселого, ани ниякого,
Чкода, Боже, чкода лыса зеленого. МЛа.

*

Не про тебе жиде, корчма мурована,
Іно про паробків, жебы танцювали.
Танцюйте паробци, ний дывкы не стоять,
Ний ся стары бабы на танец не строят! МЛа.

*

Іши-м не люблюваў, аж буду зачинац,
З бучька на яличьку буду прескакувац. МЛа.

*

Дывчино молода, чем си не заспіваш?
Заспівала-м бы-м си, кед я не мам нуты,
Бо ми зяли шевцьї направляти буты! МЛа.

*

Не лай же ня, не лай, бо я тя не лала,
Бо я ся за тобоў дост набанувала.
Не бануй, не жалуй, жес моя не была,
Бо-б былас плакала, покля былас жила! МЛа.

*

В кошицкій касарні хлопці видят рано,
 Што си попід горы бучкы розвивають.
 Ши ся не розвила лем една личечька,
 Што ю посадила моя фраіречька. МЛа.

*

Фраірку шумну мам,
 Кошулю брудну мам,
 Хто мі ю выпере,
 Кед не мам матери! МЛа.

На голя-дюдню співають :

До гаю лишенька, до гаю,
 Покля си дывчатичка выиграю,
 Мала ты Марічко жоўтый влас,
 Обер же ты собі, котру знаш! МЛа.

*

Фраіречкы штырі про што сте ся білі?
 Про тебе шугаю, бо-сме тя любілі.
 Не бійте ся самы, буду я зоз вамі,
 Я куплю вам ножі, поріжете се самі! МЛа.

*

Іду горі-долі, не виджу нікого,
 Плаче мое серце з жалю великого,
 Плач мое серце, плач, бо ты то добре знаш,
 Же у тім валады потышеня не маш! МЛа.

*

Горі рыбки, горі быстроў водоў,
 Тяжке розлучіня драга дуже с тобоў,
 Як ся розлучають дробны рыбки з водоў,
 Так я ся розлучу драга душо с тобоў! МЛа.

*

Пішоў ем през ліс калинковый,
 Нашоў ем там камінь мармуровый,
 Спід каменя водічка выплива,
 Повідж Ганця, чи ты справедлиза? МЛа.

*

Уж ем приспаў штырі,
 Іши мя не били,

Тераз си заложу
Перко з розмарійі! МЛа.

*

Наша млада краљовна спала с пеца до говна,
Младый се прихопиў, младу з говна выхопиў. МЛа.

*

Ей люлю, мій люлю,
Де же я тя стулю?
Під зелену сосну
Дытину роскошну.
Колыш же ся, колыш
Колысочко мала,
Бо я уж не можу,
Бо ем з'уновала.
Колысала-м бы-м тя
Як гво дни, так в ночи,
Кебы ся діждала
Од тебе помочи.

А як я ся діжду
Жалю великого,
Чкода буде Боже
Колысання мого!
Чюцю ты мій, чюцю!
Богу тя поручу,
Богу единому
Дитино-любино!
Усний же ми усний,
Милый Бог тя приспи,
Сама Божа мати,
Приде тя зогнати.

Гаю же мій гаю!
Підеме до раю,
А з раю до неба,
Бо там дытий треба! МЛа.

*

По садочьку ходила,
Фіялочки садила,
Як садила так і говорила:
Ныт ту того, кого я любила! МЛа.

*

Темна ночька невидненька,
Болит мене головонька,
С кым я буду ночьку ночувати,
С кым я буду розмовляти! МЛа.

*

А Боже, мій Боже, што я наробила,
Же я руку дала, кого-м не любила.
Кого я любила і радо видыла,
С тым я ся на вікы розыйти мусыла! МЛа.

*

На „Гоя-дюдю“ самперше співауть :

Пустте вы нас, пустте на Любову Дому,
 На Любову Дому пре цїсарску волю!
 Мы вас не пустиме, слабы мосты маме!
 Слабы мосты маме, вы бы поламали.
 Вы бы поламали, направиц не дали.
 Што найкрасше дївче то вам з'охаблеме! 36.

*

На роваш мамішько, на роваш,
 Кому тото дївче выховаш?
 Ей тобі то Янічку, тобі,
 Кедь дасть Пан Бог здравішько (здравічко) на лето! 36.

*

Орали бы штырі волы, орали,
 Кебы мали поганяча з Муравы —
 А вни мауть поганяча з Мондочька,
 Не посіють, не поорють до рочька.

*

Поганяій моя дївко, поганяій,
 Куплю я ті лайбічок за таляр —
 А мій любый апо, я не будзем за то поганяіц!
 Поганяій моя дївко, поганяій,
 Куплю я ті пантлічок за таляр!
 А мій любый апо, я не будзем за то поганяіц!
 Поганяій моя дївко, поганяій
 Я ті (ці) куплю перстенок за таляр!
 А мій любый апо, я не будзем за то поганяіц! 36.

*

До дому куречку на мосцї (= мостї)
 Вытрепала куречку по хвосцї (= хвостї),
 До дому куречко, до дому
 Не заваджай на мосцї нікому. 36.

*

Вылетыла ластівочька зо скалы,
 Зобудила мою милу зо спаня,
 Ей ці ты спиш моя мила, ці нїт?
 Моя ручька выроблена, твоя нїт! 36.

*

Ей красша я, Янічку, яко ты,
 Бо я собі заробіла на буту,
 А ты лежиш лїнивий лежуху
 Лем си за пецом в кожуху! Зб.

*

Посьїяла я до заградкы лелью,
 Пришли волкы шугайовы зїїли ю.
 Кебы-м знала, же то волкы не його,
 Пішла бы я до берова на нього.
 Пошла бы-м го до бірова оскаржиц,
 Мусьїу бы мі розмарію заплаціц! Зб.

*

Ей сидыло дзівчатко на ріночкы,
 Дай мі го Божечкы за жіночкы.
 Твердо бы-м са пану Богу помолїу,
 Кебы-м з ним на вечур погаторїу! Зб.

(Забава на „Гоя-дюдю“: „Кашка“). Зїмають са дївкы до ланцу руками а у кашцї двї танцюють а співають ім:

Обуй собі буту, гыбай до роботы, наша біла лельїя! (руками пока-
 Поскочь до Дунаю, выбер собі с краю „ зують по но-
 Умый собі личко яко маковничко „ гах, гласкають
 Возмий си фартушок на тоўстенкый брушок „ пальцями лице
 і т. и.).

(одна танцює, потом возьме собі другу до танцю — а тотя перша піде до ланцу — а друга зостане тай собі пак другу возьме — а пак са розїйдуть та са поїмають знов до ланцу, бігають по під руки і так співають:)

На широкім Дунаю штїрі качкы плавають:

Кач! до дому кач! ожениу ся ткач!

Гоньте пульты на луку няй збирають пауку

Кач! до дому кач! ожениу са ткач!

Гоньте качкы на млáčкы, няй збирають хробачкы

Кач! до дому кач! ожениу са ткач!

На ступцї са бавлять. Поставають за шором — та сяде по-дво — лем на еднім місци тро — а една дївка есть осїбна, што с прутом уганять на дóкола той кашкы, та уганять тотя дївка, жебы тоту третю (де есть тро) поїмала. Як ю поїмать тай утне прутом; та тотя, котру ударить, та уж тотя піде уганяти с прутом, жебы зяє третю поїмала. Як поїмать третю тай утне с прутом та уж тотя піде вганяти і так са бавлять покаль не зунують (зуніють).

(Забава: Крижик). Стануть зясь у два шоры, а межи шорами положать в середині крижик с копачиків. Єдна дівка са зве Бог, а друга шьорт — та прийде тот Бог ід кожій дівці та гварить: буль! буль! — а дівка, кедь му рече: здоровий будь! та кедь са не засміє, то є боська, а як са засміє, то є шьортова. Гварить зясь тот чорт с тым крижиком: буль! буль! кедь са засміє дівка, то є шьортова. Котры дівкы са не сміють, то боськы суть, а што са сміють, то шьортовы. Та са пак поз'імауть на еден бік і на другый, та са так тримать една другойі та Бог і шьорт на переді суть та гварять Бог шьортови: дай руку! а шьорт Богови: дай руку! Та са ухоплять за руку Бог іс шьортом та са тьігають за руки, та боговы дівкы та Бога тьігають а шьортовы шьорта. Та тьігають, котрый вытягне, ці чорт, ці Бог та так са тьігають, та са розорвуть, та тоты што са розорвуть та попадають.

(Лопту бють). Парібци лопту бють. Та еден мать лопатку в руці, а другый пиля нього стоіть та му лопту підмітює, жебы забіў лопту тамтым парібкім, што стоять на боці і хаплять лопту ці до рук, ці до калапа, котрый до шього ухопить та як захопить лопту тай иде тот бити лопту, што ухопить. А другый уж иде підмітовати зясь — та зясь тот бе лопаткоў тых, што осібно стоіть.

(Гусята). Дыти са бавлять в гусята. Сядуть собі до шору а стара гуска (дівка) над ними стоіть. Та піде у бік на́роком, а гуся едно утешё. А она прийде та са звідує: де ей гуся? А дівчата, што стоять пиля тых гусят тай йі повідать: што го тхір взяў. А она покоўтат тій до головы, што йій повідать, же тхір гуся взяў: як мі веце даш тхорьови гуся взяти, то тя забю! Та так як уж вшиткы гусята забере тхір, та она зачне йойкати: де ей гусята — а они са пак розлетя́ть, бо са поховáуть, та са розбіжать та крича́ть: ге-ге! А гуска біжить за нима, скубе траву та іх склікие.

(На гáрьчікы). Дыти посеідауть до шору едно од другого далеко та кожда дівка мать дытину (хлопця або дівче) за гáрьчіка. А єдна дівка купие од каждой гарьчіка. Тота гварять, што купие: та продай мі того гарьчіка! Тота, што продавать гварить:

Я бы ті го не продала,
 Бо я тяжко годовала,
 С пыріжками напыхала.

Та пак біжа́ть, тота што купие і тота, што продавать, та котра ід ньому прыбігне скорій та уж йій гарьчік. 36.

(Гл. стор. 189. 201. 208. 210. 220. 222).

(Конець буде).

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові що два місяці під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEVČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEVŠKYJ.

XI Jahrgang.

1902, I B.

B. XLV.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

—•— Вийшло 26/II. 1902 с. с. —•—

ЗНАДОБИ

ДЛЯ ПІЗНАННЯ

УГОРСКОРУСКИХ ГОВОРІВ.

ПОДАВ ІВАН ВЕРХРАТСКИЙ.

(Конець).

В. СЛОВАРЕЦЬ.

а. а-де! Ц. hier атде.
амбрела Ц. Я. Schirm, Regenschirm it. ombrella.
Андро Крем. Андрей, Андрій.
анцияш Вап. антихрист. бодайтя анцияш побіл!
апа Зб. Vater. slovac. ара magy. ара.
астракіта У. стракіта У. астратік Ч. Aster chinensis, chinesische Sternblume.
астряб курячий Мла. Hühnerhabicht, Astur palumbarius.
астряб пташачий Мла. Finkenhabicht, Nisus communis.
астрябік Л. Лі. астрябик Т. Sperber, Finkenhabicht, Nisus communis.
б. бабарунка або божая коровічка Крем. Sonnenkäfer, Coccinella (namentl. septempunctata), божа коровичка.
бабин пес Ком. Raupе des Wolfsmilchschwärmers, Deilephila euphorbiae.
бабин пес У. Bärenraupе.
бабонити Ч. ворожити cf. psl. БАБОУНИ superstitio.

бабскы лахы = женське убранне. (в Чертіжнім) чепец, котрый може бути бурый (= фалдований) або гладкый; чепец кладе ся на контю (= в кільце уложене волося на тімени), в котрій ест ігличка; чешут ся на продьіл; дывкы плетут волося в варкоч о три лыйкы, крайом ідут закрутки а гу концу прионачит ся (приплете ся) жаба; у дьитий плетут на качькы; хусткы сині с кытайками (= кутасами) або чорны (лысовкы) с квітами; на шийі носят пацурки о шість до дванадцять ніток; опльічата гладкы і до плеч, на опльічатах обшивкы, рукавы і стан; обшивкы застыгают ся або капчают ся; — лайблик вышиваний з борішатами, з гузіками і бомбульками; подолок пришиває ся до опльічати с простого полотна; кабат купчий синій, може быти вызбираний на дрібно або фалдований на широко (на

рідко), на то прийде хуста (= передник або шурц); — на ногах бочкору, котрі гу нозы привязуют ся строчанками або наволоками; — бабы носять кожущата або кожухы. Кожущата сут без рукавів; скірныі сут спу щаны або выбиваны. На руки берут портята або плахтята.

багныты Зб. багныткы Бод. багнятка Кеч. Baumkätzchen. багныты у рокыты Kätzchen der Saalweide.

базь! базь! С. так увцьи волат — а гонит: а ці! — козы волат і гонит: кеч! — статок рогатый (Hornvieh) волат: тельсь! або быцю на! — гонит: гейс! або ге! — гейс! = к собі, links. — ча! од себе, rechts. — свіны волат: туська-на! одганят: гуйса!

базь-на! базь-на! Ц. кличе до уць (овець), а як гонит: а-кеч! а-кеч!

базычкы Ки. Kätzchen der Bäume.

байдати Крем. albernes Zeug zusammenschwatzen. вын байдат або байдже на тя = огваряе тя er verschwärzt dich, er verläumdēt dich.

байдка ген. plur. байдкы Крем. albernes Geschwätz, Geplauder.

бакомпарты Су. Backenbart.

балагувати Ки. in Müssiggang leben.

баламута Лк. in der Bedeut. Unannehmlichkeit. мал про нього баламуту er hatte seinetwegen Unannehmlichkeiten auszustehen. — баламута або лярма Лі. Lärm, Unruhe; Händel. баламуту робити = бурду чинити.

балувати Лп. in der Bedeut. Geschäfte führen. мы з рыбами не балуеме wir beschäftigen uns nicht mit dem Fischfange; wir führen keinen Fischhandel.

бамбульки на грульовины С. Früchte (kugelige Beeren) am Kartoffelkraut.

бамбух У. бамбұх Зб. Magen namentl. Kuhmagen.

банджур У. або жомб У. vom Wasser tief ausgespülte Stelle; Tiefstelle im Fluss.

бандура Б. бандурка Бод. Пс. Л. ВЛ... Kartoffel. една бандура Б. бандуркы або грулы Л. дікы рыют бандуркы die Wildschweine wühlen in den Kartoffelfeldern. cf. čech. brambor plur. brambory vielleicht mit Brandenburg zusammenzubringen, indem die Kartoffelknollen hauptsächlich von den Städten Norddeutschlands in den slav. Ländern verbreitet wurden; demnach „бандурка“ wäre statt „бранденбурка“.

бандурчаник Г. пляцок з роцтертых бандурок, Kartoffelkuchen plur. бандурчаникы.

бандурчина Г. Зб. натица у бандурок, Stengel sammt Blättern der Kartoffelpflanze.

бандурята МЛа. Kartoffeln.

бандюра Лп. яма, што вода выбе cf. банджур.

баник Чрт. plur. баникы. осухо сыром або сыровник. банік Г. plur. баникы „що ся загнилат до тыста сыр“ Käsekuchen.

банюр Ц. Lache cf. psl. баня λουτρόν, balneum cf. ital. bagno Bad.

баранок Кеч. kleine Bekassine, Gallinago gallinula.

баранина К. месо з барана.

барбачія Су. Haubenlerche, Kothlerche Galerita cristata. по сьмітисках ходіт барбачія.

- барз *comp.* барже *superl.* найбарже *ВМ.* *slovac.* barz, barze, najbarže.
- баршан *Лег.* *оксамит.*
- бачиско *Г.* *Peitschenstiel*, бичище *cf.* бат, *barig.*
- бацкати ся *К.* *mit den Hörnern stossen, stechen.* бацкают ся бараны = дудкають ся *cf.* бости.
- бацнути *Кеч.* *Sta.* *mit Geräusch fallen, anschlagen.* бацне с пальцом *er schlägt mit dem Finger an.* бацне астрябік на воробля *der Sperber stösst plötzlich auf den Sperling herab.*
- ба як ні! *Кр.* ja, warum denn nicht.
- баюсы *Ц.* *Бод.* *Су.* *Др.* *Schnurrbart.* *čech.* *valously slovac.* bajúzy. він не мат баюсы *er hat keinen Schnurrbart.*
- безочливый *С.* *unverschämt.* *slovac.* bezočivý.
- бемба *ВСв.* Töpel.
- берегівка *У.* *Uferschwalbe, Cotyle riparia plur.* берегівки.
- Бещад *Ц.* *Бескид.* за Бещадом.
- бывати *ВСв.* *wohnen.* де пан превелебный *быват? wo wohnt der geistliche Herr? бываня Wohnung; Wohnen.*
- быдля *Ч.* *Vieh pol.* bydle.
- былька *Г.* *Stengel, Kraut.* де быльки, там и бамбульки (*у бандурок*) *wo Stengel sind, dort giebt es auch Beeren (bei der Kartoffelpflanze).*
- былянка або нать *Пс.* былянка або натина *Вап.* *Stengel sammelt Blättern (bei der Kartoffelpflanze).*
- бынчати *Ц.* *summen.* пчолы бынчат.
- бирка *Т.У.* *Ком.* бирька *Брв.* *Assel, Oniscus.* де мокровіто, там ша тримають біркы *cf.* *čech.* *beruška* = овечка (*галицькі Лем-*
- ки *подекуди* *стоноги* *зовуть „овечкы“).*
- бырько-на! *Г.* *кличе вівці (зрівнай гал.* *бирки, берулечки čech.* *berušky).*
- быстріцкы *слівкы Ц.* *угорські* *славки з околиць* *Бистриці.*
- бігун *У.* *великий* *лен.* — *глушец У.* *Dreschlein.* — *пражец У.* *Springlein* „пражит ся на слонку, сам *выщірят ся“.*
- бігунка *Л.* *Laufkugel.*
- бідко *Я.* *менший* *пташок, бідкат (кричить бід! бід!) по* *стромох, по* *вербох.* *Accentor alpinus, Flüevogel.*
- бідник *В. П.* *armseliger Schlucker, armer Mensch, бідак, біддака, бідняга, бідняк, бідняка.*
- бідниця *В.* *armer Mann; arme Frau; бідняга В. (gew. nur im Plural nom. sing. бідня) arme Leute.*
- білизнина *Кр.* *Wäsche.*
- біўток *Ч.* *Eiweiss.*
- більчок *У.* *Су.* *Крем.* *Др.* *Eiweiss.* жоўчок *Eidotter.*
- білянка *Л.* *Ком.* *білослива plur.* білянки.
- біровати *Лі.* *vermögen, im Stande sein.* старый *човек* *му* *тельо* *огня* *дал, кельо* *біровал занести.*
- благый *дощ К.* *ein Regen von mittlerer Stärke, дощ середный.*
- бланарь *Б.* *Кеч.* *бланяр Ком.* *Glaser.* *іде* *бланарь, дам* *вічко* *заправити, бо* *мі* *ся* *збило* *Кеч.* *der Glaser kommt, ich lasse mir von ihm eine neue Fensterscheibe einsetzen, denn die alte wurde zerschlagen.*
- блыска або пліска *ВО.* *Bachstelze.*
- бліскалка *Ком.* *Nuphar luteum, Gelbe Teichrose.*
- блыщавка *У.* *Ellritze, Phoxinus rivularis.*

б люти У. ригати, speien. бжл
= ригав.

б лю хавіна У. слота, пљута,
хляпа, хляпатуха Regenwetter.

б о балькы Л. галушкы з маком
і медом.

б о борунка Лп. У. Су. б о
брунка П. Л. Т. Ч. Зб. Sonnenkäfer, Marienkäfer, Coccinella (namentl. septempunctata). приговорюють кладучи на руку бобрунку, щоби полетѣла: „бобрунко-рунко! де мя поведеш, ці до неба, ці до пекла? кед до неба, дам ті хлѣба, кед до пекла, дам ті с кийом!“ Лп. „бобрунко-рунко! де нам полетіш, ці до неба, ці до землѣ? кед нам полетіш до неба, даме ті з маслом хлѣба, а кед до землѣ, не даме ті нич!“ У.

б о дай тя Бог скарал ВО. Gottes Strafe möge dich ereilen, Gott möge dich strafen.

б о дванка ВО. довгий шафлик. — шафлик = округлий з двома ухами.

Б огу в руках Вап. etwa: Gott möge Sie gesund erhalten (wörtl. in Gottes Händen). auch in anderen Wendungen z. В. мам два быкы — Богу в руках.

Б оже Вам дай здравя! В. Gott möge euch Gesundheit schenken.

Б оже заплат! С. Крем. Gott vergelte es.

Б о жічко ВМ. Gott. (пещено, примильно). Божічку помож! lieber Gott, hilf in der Noth!

б о зулька Кр. Hautauswuchs; Geschwulst. бозулька як кулька.

б о іско П. Кеч. Tenne, тік „де молотят в stodoly“.

б о йкати ся К. fürchten. не бойкай ся! (пещено до дѣтины).

б о мбулькы на натїны О. Beeren am Kartoffelkraut (бомбуль-

ка eigtl. ein kleiner, kugelrunder Gegenstand).

б о ровніцы Т. Heidelbeeren nom. sing. боровніца Vaccinium myrtillus.

б ортак Б. gemeiner Flegel, gemeiner Kerl; Stümper.

б о сорка Т. Bufo, Kröte. босорка пхат ся до хыжи (властиве значене: босорка = чарівниця, Hexe).

б о сорканя Лі. Кеч. 1) Kröte Bufo 2) Nachtschmetterling, Phalaena.

б о ся жник У. зыля жоўто квітне.

б о цманы Ком. великы кваскуваты ябка.

б о чкорі Брв. ходаки. „ціган море, підскоч горі, дам ті грейцар на бочкорі!“ дѣти жартують.

б ренчка Лп. Hahnenkamm, Rhinanthus crista galli.

б ридя Ч. брідь Су. Г. паскуда lemк. брідь і брид gen. fem. — така брідя Ч.

б риндзяник П. пляцок з бриндзоу.

б ринчок Вап. Schelle.

б рок genit. броку О. Schrot cf. čech. broky.

б руньіти Лі. Ч. бруньчати О. summen. пчола брунит. хрущі брунят г ночи. Лі. Ч. хрущ бруньчіт О.

б русніца Ки. Futterschwinge.

б удар В. Closette, Abort, Abtritt slovac. budár.

б уков С. Buchennüsse, Bucheckern.

б укывчак Крем. Buchfink, Fringilla coelebs. букывчак жере сїмя з дікого хабзу; почервянявий, чути го. вше.

б укодъірка gen. fem. букодъірка gen. neutr. Зб. Buchfink.

булькотати Ц. (о голосі пуляка) kollern. пуляк булькоче der Truthahn kollert.

бунчати П. summen. гудак бунчит der Bockkäfer summt.

бурастий Лі. bräunlich. бурастий кінь.

бургаз В. Weinhaus magy, borház, де вино роблят.

бурка Ц. Sturm.

буроха Крем. Braunelle, Accentor modularis.

буряти В. zerstören. мусю верх хыжи буряти.

буты Вап. Зб. скірні, чоботи, Stiefel. pol. buty.

буйак К. Кру. Zuchtstier, Bullochs.

В. ваджувати ся до кого Ч. когось чіпати ся Händler suchen. до мене ся ваджує.

вайцо П. Ei. čech, vejce slovac. vajce. Ei, яйце. два вайца.

вайчак Ц. С. О. Лі. вальчак Hengst (але: яйце Ei). -- вайчарь Л. idem (з словацкого vajčiak; руска форма була би: яйчак, яйчарь).

вакельія на буку Ч. вакелія Ком. Zunderschwamm, Polyporus communis.

вал Ч. Welle. вода валы бє das Wasser schlägt Wellen.

валал Лі. Л. Bod. genit. валала Dorf, село; у Словаків звичайно dedina, рідко коли: valal.

вальбійка Лі. kleiner Fresstrog, мала вальбія. пайцата жрут з вальбійки die Ferkel fressen aus dem Trog.

валок В. ряд покошеної травы.

валяти П. in der Bedeutung: schelten. внаремности валял мі до души = в гнівіві (в пересердю) кляв мою душу.

Ваньо або Янко Крем. Johann. варішка Чрт. dem. von varexa, Kochlöffel. пригварка: што хыжка, иншака варішка.

варянка Чрт. с капусної юхы. — варянка С. „на воді — онé — муку заоначит — і того завре тай варянка; йдять з грулями.

Васко Крем. Василь.

вдячність П. in der Bedeutung: Gefälligkeit. з вдячності aus Gefälligkeit з гречности.

ведля того Кеч. diesem gemäss slovac. vedla.

вельо Кр. Ки. К. С. Кр. viel čech. vele, pol. wiele. вельо

кырві Кр. = дуже кырві Кр. viel Blut. вельо снігу напада-

ю Ки. = много снігу напада-

ло. — вельо ма лену? або кельо ма лену? С. wie viel Lein

hat er? — ест вельо люда К. viele Leute sind versammelt.

— в тамтой рубані вельо ягоди С. in dem anderen Wald-

schlage giebt es viele Erdbeeren.

вельке зыля Ч. дають з медом

або с палюнком на суху хворіст.

венгор Ч. plur. венгоры Aal, Anguilla vulgaris. pol. węgorz.

вера К. Лі. Cy. wahrlich, in der That, wirklich. вода вера по-

робіла чкodu. das Wasser (die Ueberschwemmung) hat in der

That Schaden angerichtet. — вера Боже! bei Gott! slovac.

verabože čech. Bůh mi svědek.

верба червена У. Purpurweide Salix purpurea.

веретільник Г. Blindschleiche, Anguis fragilis.

верти С. sieden. молоко кыпїт або вре psł. крѣти, врж, крши етс. — молоко верло = м.

кыпїло. — молоко заверло = м. закипїло.

верхніна або сметанка Ч. верхнянка Л. Sahne, Oberes.

верхність Чрт. Др. Obrigkeit čech. vrchnost, slovac. vrchnost.

ветуля Бод. коза, што не мала кізлята.

выбіжка В. Rispengras, Поа.

выбуріти ся ВО. ausbrunzen. выбуріт ся = выскал ся.

выбуртати землю Лег. die Erde aufwühlen, den Boden aufwerfen. кыртыця як выбуртат землю, траву на кыртовінах трудно косіті.

вываленіско У. Rahne. вываленіска, де вывалены стромы.

вывихнена нога Т. verrenkter Fuss.

вовірка Кр. Т. вовірка Лі. Eichhörnchen. вывірка ся гори стромом выдре das Eichhorn klettert am Baume bis zum Wipfel hinauf. вовірка ма доўгий хвіст das Eichhorn hat einen langen Schwanz.

вывісковати Л. вывіскувати Ч. schreien, laut singen. вывіскуе дівка або дівчыва, кед сьпіват. — сова вывіскуе г ночи, гво дни спіт die Eule läßt bei Nacht ihr heulendes Geschrei ertönen, bei Tag schläft sie cf. russ. взвизгивать.

вывіяш П. genit. вывіяша Spassmacher, фігляр.

выводити ся Ц. sich vermehren. в зимі не выводят ся вороблы, лем в лыты.

выгляд Ц. В. Лег. Брв. О. ВМ. выгляд або облак ВО. Fenster. кросенця до выгляду Fensterrahmen. вічко Fenster-scheibe.

выглядати ВСв. ausspähen, aussuchen; вишукати.

выглядчик ВО. Guckfenster.

выграбкы Кл. дрібні отрини, що остають по змолоченю збіжа.

выдѣти Кр. = подѣти.

выдній кыс Су. Wasseramsel, Cinclus aquaticus. выдній кыс быват, де вода іде шорно; на шорох в зімі.

выжѣн Чаб. gen. masc. Ernte čech. жей. коли была на выжѣн.

вызбілыти Вап. verbleichen. очька вызбілыли die Augen verblichen.

вызирати П. ausschauen. так вызират, якбы град збіў.

вызор С. in der Bedeutung: Aussicht; Aussehen.

выкінчити роботу В. die Arbeit zu Ende führen, vollenden.

выконати ВСв. ausführen; vollführen; zu Stande bringen.

выкоцабнути ся Л. вывернути ся до горы ногами.

выментовати Лі. befreien, erlösen magy. megment.

вымячко С. Euter, Kuheuter. на вымячку.

винничка Ком. вінничка Кр. Johannisbeere. plur. винничкы, вінничкы = порічки.

выорювати ся Кеч. ausgeackert werden. выорюют ся барз із землі хруці beim Ackern kommen viele Käfer ans Tageslicht.

выпелешити ВСв. геть зовсім забрати, викоринити.

выпраскати Л. выпорскати.

выпучіті Лі. herausdrücken.

вир в воді (Земплиньск.) Wirbel, Strudel, Tiefstelle, deminut. вирчик.

выречи ВО. МЛа. aussprechen, він не може выречи або выгварити ВО. er kann nicht aussprechen. — она не вырече добрі sie spricht nicht gut aus.

высьвідченя Вап. Bestätigung.

выскічка К. Eichhörnchen, Sciurus vulgaris. „лытат як наўпа.“

выслєбодіті Лі. висвободити. befreien, erlösen.

высловіті У. mit Worten ausdrücken, ausdrücken. штобы

велькоможному пану тото вь-
словіті добрі.

вьстроіті с кым ВСв. jmd
ausrichten; вьстроіті хыжу
ВСв. eine Hütte (ein Haus)
bauen; errichten.

вьтерезбити са Чрт. вьтве-
резити ся, nüchtern werden.

вьтока Ч. купа оріхів, што на-
носить мыш (мыш вьточна =
Mus silvaticus, Waldmaus).

вьтолковаті Ста. expliciren.

вьтратити Вап. verlieren. пу-
ляка іши вьтратиш du wirst
noch den Truthahn verlieren.

вьтрут Кру. Schlammfliege,
Eristalis tenax cf. трут, труд
Drohne).

вьхабити Б. вьхабяті ли-
шити, лишати. вьхабят = ви-
пускає, лишає.

вьгуліті шья В. вьпогодити
са. За три дни не было хвіль,
было дожджовито, а тепер шья
вьгуліло.

вьхвиліті ся Кр. вьбрати ся
на погоду, вьпогодити ся. вь-
хвиліт ся es wird heiteres
Wetter.

вьходжувати Л. часто вьхо-
дити. вьходжує серна з лыса.

вьшмарити ВМ. вькинути, hin-
ausschmeissen, hinauswerfen.

веряйка. Ц. замок деревляний.
відіт ся. то мі ша відіт У. Ч.
es scheint mir.

візріті ся Ц. пр. сонце ся ві-
зріло (коли блиснуло зпоза роз-
сунених хмар).

вільгый О. feucht. церков
вільга = ц. вохка рsl. вльгкккь
ιχμλός, humidus.

вількы Брв. Essgabel.

вінчанка Кру. шлюб, Trauung.

вісьтя! У. (кличе до коній, як
повозит) = на лїво, к собі —
готьтя! = на право, од се-
бе. — вісьтя Г. = к собі.
— гетьтя Г. од себе, на право.

в-істьї У. wahrlich, wahrhaf-
tig, wirklich.

вітеріца Ч. вітерніца Ц.
вітріца У. Wirbelwind.

вітік. вітічок Кр. Fitis-Laub-
vogel, Sylvia fitis.

віхтелица Су. Ста. Sturmwind,
Wirbelwind. віхтелица закрутіла.

віяти Ст. in der Bedeutung:
wedeln. пєс віє хвостом = п.
мєлє хвостом, вилєє хвостом
der Hund wedelt mit dem
Schwanz.

вляпіті Л. fangen, einfangen,
штосмє там вляпілі?

власні братя Кр. leibliche
Brüder, рідні братя.

внука П. im Inneren (повстало
зъ: вьдъну-ка).

водити ся Пс. дїяти ся. вшыт-
ко я добрі знам, што ся в краю
водит.

водити ся П. пр. так ся водит
so geht es, so ist es Brauch
und Sitte.

возарня Чрт. возівня.

воздух Пс. Luft.

волати Вап. К. rufen čech. vo-
lati. slovac volaf. волати ся
heissen, benannt werden. пор.
укр. одволати in's Leben zu-
rückrufen, zur Besinnung brin-
gen. лєдвє-лєдвє одволали
Трохима дїда. Наймичка Шев-
ченка.

воўча мурянка Бод. Campo-
notus herculeanus, Rossameise.

воўча табака Зб. Lycoperdon,
Stäubling.

воўчинец або пєс молоко
Крем. Euphorbia, Wolfsmilch.

воловар Вап. воларь, Ochsenhirt.

волянїка Кру. Wahl, čech. vole-
nї, volba.

воргы Ц. Lippen pol. wargi
(nom. sing. vorra sprich: vorha).

ворожиля Пс. Бод. воро-
жилька Др. ворожка Брв.
Marienkäfer, Sonnenkäfer, Son-

nenkälbchen, Coccinella (namentl. septempunctata).
 вошкове з'яля Я. Ч. Ononis hircina, Hauhechel. як болят ноги с ходу, што свербіт на пятах, варіт з'яля; потом чухат.
 врати С. вертати in der Bedeutung: spreien, блювати slovac. vracat'.
 вред або чіряк Ста. Geschwür čech. vřed. slovac. vred.
 врещати Л. schreien, верещати čech. vřestěti pol. wrzeszczeć.
 вроза Су. „до ся бич увяже“ Peitschenschlinge.
 всьіліякый Ц. allerlei čech. všelijaký. всьіліякы птахы.
 всягды Лп. überall.
 вчасный Л. früh. čech. časný.
 вше Л. Крем. immer, все.
 вштуріті Лі упхати, вхати hineinstecken.
 вячати Др. meckern. коза вячит, кричит: ве! ве!
Г. Ruthenisches г wird wie h im Čechischen ausgesprochen, also: гора, гомок, гнетка sprich: hora, homok, hnetka).
 гадіна Ч. в фольварку на Спішу — collect. куры, гуси, качькы, также дьити. Hühner, Gänse, Enten, auch: Kinder.
 гайдамар Ч. Словяки зовут ляхы: „гайдамары“ і „гбуры“.
 гайтол У. горнік, Hegebereiter.
 гальбія Крем. або шафель „пре свіньі“. Fresstrog (cf. вальбія).
 гардый Ком. in der Bedeutung schön. час гардый schönes Wetter. Кебы даў нам Бог часу гардого заран, то бысеме ся ялі луку косити, бо уж нам і жита пристають; а потім дале кебы нам Бог даў часу та такої і вівсы дьйдут. — гарды і adv. пр. камінна ружа гарды цвине Г. Die Pfingstrose blüht schön.

гарені Т. гаріні П. Häring, Clupea harengus. мльічак Т. Milchner, Männchen des Häringes cf. slovac. mlieko, pol. mleko psl. млькко γάλα, lac). кашаник Т. Rogener, Weibchen des Häringes.
 гафлик Кр. Haft, Häftel гафлики або ключькы. ukr. гаплик.
 гачок С. Angelhacken; Angel, удка. імат рыбу на гачок.
 гачурік Ц. коник, лошук. гачурка Ц. лошиця, кобилка.
 гвадити Б. (увадити) привязати, присилити. гвадит статок і жолобу = вяже (привязує) худобу до жолоба.
 гвара К. бесіда, мова. Rede, das Gesprochene. пан мою гвару спісує. — гварити Ц. К. Б.... говорити.
 гвиздати С. Крем. pfeifen čech. hvizdati, slovac. hvízdat. гвиздат на гамбі або на пальцу, піскают на піщальці С. гвиздат на хробачным оріху С.
 гев і там Ком. hier und dort.
 ге-ле-ге! Г. komm her! Уль, ге-ле-ге! Julie komm her!
 гевка Г. hier, da.
 гевси ВО. сюда.
 гей Ком. Ста. ja; so ist es.
 гейс-берта! Кеч. гейс-бертя! Г. гейс биртя! Вап. = к собі, на лыво (так поганяют волы); ча! = од себе, на право.
 гей к собі! Лег. гонит волы на лыво; — на право волат ча! од себе!
 гыркыня Кр. Pfefferschwamm, Pfefferling Agaricus piperatus.
 гырчка Кр. боляк, Geschwür, Beule slovac. hrča, hréka.
 гырмота Лі. Я. Л. Donnerrollen; Donnerwetter. ішла гырмота.

гырьовитый Кр. struppig, haarig, пелехатый, кострубатый cf. гира, гиря.

гыталь Ц. Stengel, dickere Blattrippe. гусеницы обійли капусту, лем остали самы гыталы. єден гыталь.

гычала Т. collect. gen. neutr. dickere Blattrippen. лем гычала стоїт с капусты, так обійла гусеница cf. гыталь cf. hal. гичка lemк. гыка [гыка+ѣль = гычаль].

гышель Зб. gen. fem. tibia, Schienbein. єдна гышель. дві гышели cf. hal. гаджало plur. гаджала.

гивняр (ь) Г. Rosskäfer; Geotrupes stercorarius.

гичувати желізо С. барз распечи hitzen, stark erhitzen.

гліг Кеч. Hagedorn, Weissdorn, Crataegus (в Галичині часто глід).

глинка У. Thon.

глогинька Мла. Weissdornfrucht. глогинькы по глогах.

глушец Кру. Лі. Dreschlein (Linum usitatissimum var. vulgare) декуди в Галичині: молотень). пражец Кру. Springlein (Linum usitatissimum var. serpitans в Галич. скочень). „глушец чорный, пражец пожоўтыйый — а ест іци вівсяк або лен дикый, што хоснуют лем на олій“. Кру. глушец = „лен што не выпорскат, треба його молотити“. Лі.

глушка Ц. Крем. Лі. Turphus.

глядило Зб. Spiegel, *εἰςπτρον*, speculum.

гнетка Л. bald. čech. hned = bald, schnell.

говедо К. Hornvieh, Vieh čech. hovado psl. **ГОВАДО** bos.

говядина К. месо зо статку рогаго Ochsenfleisch, Hornviehfleisch.

годинка П. Taschenuhr. година Uhr čech. hodina. кель годин? quota hora (кед ся звьідат).

годко Ц. Wiedehopf Урупа еропс cf. hal. гудик.

гойныи ВМ. reichlich, ergiebig. гоїно жати im Überfluss leben.

гой же ВО. interj. heisa!

головач Брв. головачік Лі. Froschlarve. головач У. Лі. Cottus, Groppe „жабску голову мат головач“ У.

головенька Бод. Кеч. головинька Froschlarve, Kaulquappe. головенькы г воды die Froschlarven leben im Wasser.

головицька Вап. Köpfchen; Kopf (пещено).

голька Вап. пшениця-голька unbegannter Weizen.

голод Вап. Rumex acetosa, gemeiner Ampfer.

голя або голятко С. noch nackter Nestvogel plur. голята, голятка.

голяк або бритов Др. У. Rasiermesser.

гомок Б. Erdhaufen, Haufen, Hügel. кыртыца нарыє гомкы.

горар Лі. „што по горах ходіт і на лысы позір даст“ побережник, лісовый, гайник.

горізнач Т. горізначкы Т. „до горы ногами“.

горох Ком. in der Bedeutung: Finne, Cysticercus cellulosaе. солонина гороховита або крупниста finniger Speck.

горячий Ц. heiss в К. горупий (з словацкого horúci, чек. horauci) adv. горячо з слов. горуцо.

госа! Крем. interj. heisa. госа хлонці до ряду!

гоя-дюндя Вап. забава людова перед церквою на свята великодні, те що в Галичині: га-

гілки, галагівки, гаївки, гагулки. На Спішу грають „городичкы“.

грабати сыно С. Heu rechen.

грабок Су. грабак Wiesenknarner, Wachtelkönig, Crex pratensis. два грабки.

грамузжа або різжа У. Reisig.

гранчити Т. пріпикати, bähnen. хліб гранченый = фалаток хліба припалит на шпиргеты Bähnschnitt cf. ukr. грівка.

грозны Ч. adv. in der Bedeutung: sehr. грозны хваліті sehr loben (eigtl. грозный furchtbar).

грозно вінограду Л. Weintraube.

громада Су. Haufen. велька громада камея grosser Steinhaufen. нагорний каменя до громады = згорни каменя до купы scharre die Steine in einen Haufen znsammen čech. slovac. hromada Haufen.

грубе тыло Крем. Oberschenkel.

грубнути Л. dick werden. грубе хвіст der Schwanz wird dicker.

грудя Кру. collect. gen. neutr. Erdklumpen. штоб не было грудя.

губіті Ч. Л. in der Bedeut. verderben, zerstören. медведікы гублят грулы die Maulwurfsgrillen oder Werren verderben die Kartoffeln. медвідь овес губіт der Bär verursacht grossen Schaden auf den Haferfeldern.

гудак. гудачок Кру. Лер. П. Cerambox, Bockkäfer. гудак по дереві ходит а гучит; мат довгы баюсы або рожкы. (Die Bockkäfer können durch Reiben des Pronotum an das Mesonotum ein zirpendes oder knarrendes Geräusch verursachen, deshalb der Name: гу-

дак = eigtl. Musikant. Aus eben diesem Grunde werden Bockkäfer in Ostgalizien скрипунї, скрипники benannt. Dorsadion holosericeum, eine häufig in Podolien vorkommende Bockkäferart, ist bei dem Volke um Ternopil unter dem Namen музичка bekannt. s. Початки до уложеня номенклатури і терминології природописної, народної. І. нап. Іван Верхратський. Львів. 1864. стор. 6).

гудкати Т. пр. люде гудкают man munkelt.

гукати ся С. sich paären (о свинї). свиня гукат ся. свіню гукат корназ. — [корова бігат (в Гал. літит ся), кобыла ся біє].

гулякати Вап. stark schreien, laut rufen. гулякай на Андрея, жебы зогнал гачата з вівса rufe dem Andreas zu, er solle die Fohlen von dem Haferfelde wegtreiben.

гуркати Т. Г. girren. голуб гурчит Т. гуркат Г.

гуса трава Ч. Vogelknöterich, Polygonum aviculare.

гусьлі О. гусли Ц. Geige. грає на гуслях, čech. housle. na housle hráti. slovac. husle.

гусь-на! Ц. кличе гуси; — а жене: а гуч! а гуч!

гучати Я. brausen. вода гучит. вітор гучит.

г. (Ruthenisches г wird wie g im Polnischen oder г im Grossrussischen ausgesprochen also гатор, груля, губатый sprich: gator, grula, gubatyj).

гатор Ч. Кен. Др. Г. Gurgel, Kehle, Luftröhre; Schlund. як бы му дер з гатора = як би му дер з горла slovac. gágor.

гадати Ч. pol. gadać sprechen.

гаготати Лі. schnattern. гуїс гагоче або гівдже die Gans schnattert.

галган С. Galgenstrick, Galgenvogel; Lump.

галунок В. Hutbinde.

гаргала або коповця Г. Брв. Kanne.

гбол Ц. „мат штырі корцы“ (корец тут = $\frac{1}{4}$ корця галицького) cf. slovac. gbel, ruth. кубел germ. Kübel.

гегацкы Кр. (nom. sing. гетацка) Stachelbeeren.

гемазати Су. лоскотати, kitzeln. він гемазит = лоскоче, скобоче. еден другого гемже cf. psl. **ГЪМЗАТИ** *гърпъи* gerere.

гзяти ся Ком. (vom wilden Rennen des von den Biesfliegen befallenen Rindes). корова гзит ся.

гзівка Су. Pferdelausfliege, Hiprobosca equina [sic! zu bemerken die Form гзівка (o in i gedehnt) statt „гзівка“ analog den dortigen Formen кыт, сныд, выў etc.].

гылтати В. schlucken. він гылтат er schluckt cf. ukr. глытати cf. psl. **ГЛЪТИТИ** deglutire.

гыцкати (ся) С. ласкотати (ся) С. kitzeln. ласкоче ся або гыцкат ся.

гівгати Ц. Лі. schnattern. гуска гівгат Ц. гуїс гівдже або гагоче Лі.

гуйч Су. глюч Ч. eine Fischart. der Beschreibung nach eine Cottus Art.

гоўдыря або гудз на дереві Вап. Knorren.

грузло Б. Klumpen. грузла сьнигу Schneeklumpen.

груліна Кр. грульовіна Кр. С. натина грулі.

груля К. Кр. Kartoffel cf. nsl. grola Kugel, Kügelchen psl. **КОРАЛЛА** corallium wegen der

kugeligen Form der Knollen.

грулянік Крем. груляник К. Kartoffelkuchen, Kartoffel-fladen. патерля ем грулы і напека ем груляники.

грулянка Су. у груль гичка.

грундаль Ч. gemeiner Kerl, Grobian, такий грундаль: ані мі понайбіг! (= помагай Біг) не повіў.

грявчати Т. Др. Б. krächzen, knirren (vom Geschrei mancher Vögel). по цылих ночех грявчит тот пташок. качка грявчит.

грячати Лі. knacken, knirren, kwacken. качка грячит.

губатый Кеч. К. В. zottig, rauhaarig. губатый пес.

гугы Ч. Scropheln.

Д. да Кеч. (= de) in der Bedeut. etwa. она служила там да за штырі роки sie diente dort etwa vier Jahre lang.

дагде Чрп. irgendwo.

дакоды Ста. zuweilen.

дакус В. Чрп. Кеч. (да-кус) etwas, ein wenig. поможе мі дакус helfen Sie mir ein wenig. одпочнут собі дакус wollen Sie ein wenig ausruhen. най сі дакус сядут setzen Sie sich ein wenig.

дакушік ВС. etwas, ein bisschen, ein wenig.

Данко В. Daniel.

даяк Ком. auf irgend eine Weise, де як. — Підете вы куме на ярмак? — ей, кебым знаў, же добрый буде ярмак а же дыйдут купцы, та бым загнаў во-лы. А вы понесете дашто куме? — Ей, та я не понесу нич! лем кебы мі ся траффала добра корова альбо ялівка, табым даяк собі набыў.

дворядный ярец Вап. zwei-zeitige Gerste, Hordeum distichon.

- дедіна. дєдіна Су. Dorfgebiet. čech. dědina, pol. dziedzina.
- дельіград Лі. місто телеграф. Telegraph. на дельіграді.
- Демо Крем. Дамян.
- деревяник Кр. Heckenkirsche. Lonicera xylosteum. жолто квітне.
- деякбы БСв. (да як бы) auf irgend eine Art.
- дзвірадло С. Spiegel pol. zwierciadło.
- дзвоняр або косяюўник Ки. Glöckner. ід до дзвоняря.
- дзіргати ся Ч. спинати ся. сінічки по стромах дзіргают ся.
- дзьопа Су. Mädchen. ішла дзьопа за дрытом і нашла цвак das Mädchen gieng längst der Strasse und fand eine Zwecke (einen Nagel).
- дзюбак Ц. Schnabel.
- дымнічки С. слівки округлы.
- дыргати В. in der Bedeut. rütteln, stark schütteln, трясти. віз дыргат cf. psł. дрґгати tremere čech. drhati.
- дыдик П. Grossvater, avus dem. дыдичок. vocat. дыдичку! = гал. дыдуню!
- дійник В. BO. Melkgelte, Melkgefäss. доїт корову до дійника.
- діке грозно Крем. Jungfernrebe, Ampelopsis hederacea.
- діке зерно Су. Mutterkorn, Claviceps purpurea.
- діке молоко О. Wolfsmilch, Euphorbia.
- дікый воробель О. Feldsperling, Passer montanus.
- дікый пес Л. Wolfsmilchraupe, Raupe von Deilephila euphorbiae.
- дыравка ВО. Durchschlag, друшляк. цыдिति бандуркы през дыравку.
- дыткы Б. Kinder čech. ditky, pol. dziatki ukr. дітки. тоты дйткы diese Kinder.
- дна Вап. in der Bedeutung: Verhärtung. як задит wenn die Verhärtung eintritt.
- днешны й. днешній Ста. heutig čech. dnešní slovac. dnešný psł. дньєсьнь, дньєшьнь et дньньшьнь ó σήμερον, hodiernus. — до днешного дня bis zum heutigen Tage.
- добати Т. пр. компері добати = підбирати бараболі, Kartoffelknollen ausgraben. (в Дорі на Гуцульщині: ріпу драти або дєрти, в Ляшках королівських коло Львова: ґалухі порпати.
- доведна Ста. У. Чрт. Лі. zusammen. вшитко доведна alles zusammen.
- до днука У. = до стредку nach innen (до--въ—дну+ка).
- дожджовный Лі. Regen-, regnerisch. дожджовний час. čech. deštní — adv. дожджовно. — дождживно Чрт.
- дозволіті ВС. erlauben.
- дозрік Бод. мало що не минув рік (до-з-рік).
- дозріти cf. добачити, erblicken, дойка К. Amme, галицке мамка. што плекат дїтину.
- долов (в Комлоши і в Рєчєшівці) — а в поблизкім Бєхєрьову: долину, наприклад: ід долов geh' in das Thal hinab в Бєхєрьову: ід долину.
- долонь ВО. flache Hand, долоня.
- домовый заяц Лег. Крем. Kaninchen. г нас суг домовы заяцы.
- допїяти кому Чрт. jmd. durch zudringliches Bitten lästig werden.
- доротна (дородна) кышка Крем. Mastdarm.

дослєбодіті Лі. дозволити.
дослєбоділ = дозволив.
дочька Г. Brett, дошка psl.
дъска. служит од сорочькы аж
до дочькы = служить від пер-
шої сорочки до гробу.
драпкати Зб. драпати, драп-
каў ся нес по мурі. — одрап-
кати ся, подрапкати ся
B. sich kratzen.
дрыгант Ч. дригант К. або
вайчак У. K. Hengst.
дрындати Л. Кеч. traben.
дрындат кінь. дрындже Кеч.
дрындом іде кінь У. das Pferd
geht im Trab.
дриговач Б. Drahtbinder, дри-
тар (на Спишу).
дричний ВМ. artig, кречный,
гречный, гречный гуцульск. чем-
ный, artig.
дробізі ВО. дробізна Ч.
Geflügel, дріб. ма дуже дро-
бізгу cf. pol. drobiazg, ruth.
дрібязок kleine Sachen, Klein-
igkeiten.
дровно Ц. Holzscheid.
дубас (Калывів) ніж великий,
в Збійнім прозывается: „косту-
ра“.
дубити Кр. gerben.
дубленістый Кр. червеножоў-
тевий. квіток дубленістый roth-
gelbliche Blume, такої барви
як дубленець.
дубленец Кр. (місто дубленець.
дуб — е — нь — ъць) gegerbte
Haut, Gerbhaut. „скора зо
статку выроблена, што дубит“.
дуганчак Лі. калшук на дуган.
дудла В. дудла Су. Baum-
höhle dem. дуделка В.
дуйка Т. Windwehe. дуйка ве-
лика, вітор гучит.
дуль Пс. Sausewind. велика
дуль. — задулки великы
grosse Schneeverwehungen.

(дум) Зб. не прийде мі на дум
= не прийде на мысль es
kommt mir nicht in den Sinn.
дупа Ста. Arsch, задниця, гу-
зниця.
дупляк Брв. Hohlbaum, hohler
Baum.
душня кишка К. Mastdarm,
intestinum rectum.
дурк Л. Rasseln, Klopfen, Rau-
schen, дуркіт. дурк з лыса
man hört das Rasseln vom
Walde.
дуркати Б. Вап. klopfen. дур-
кати до дверей an die Thüre
klopfen.
дуявіца або задуювка Ч.
Schneewehe.
дяка Ц. Крем. Бод. Lust, Ge-
fallen. він не має дяку Ц. er
hat keine Lust чловек не до-
брой дякы Крем. ein Mensch
vom schlechten Rufe. на дяку
робіті Бод. zurecht machen,
den Gefallen thun.
ж. жаба рапава Лп. Kröte,
Bufo.
жабєня. жабиня Т. kleiner
Frosch. жабєнята скачут.
жаберовина Т. жабї па-
цюркы Бод. Froschlaich.
жабїйкы Брв. грибы, ростут
на гнилім дереві nom. sing.
жабїйка.
жабїй смєречок Лп. Equiset-
um. Schachtelhalm.
жабї корытця ВС. Schalen
der Teich- oder Flussmuschel.
„розоначит ся на дві полівкы,
а в єдно зліпнуते“.
жабкы Ста. Kastanien (beim
Pferde).
жабник Лєг. Alisma plantago,
Froschlöffel.
жебраня К. ходїт по жебраню
= ходит по жебрах.
жєньска ВС. Weibsperson,
Frau. красна жєньска schöne
Frau. slovac. ženská.

живот Л. Leben. остал при животи er blieb am Leben.
 живан Зб. Räuber slovac. živáň, magy. zsvivany.
 жигаль Ч. Sehne. жигальі як мотузы Sehnen stark wie Stricke. жигальі або храбры с капусты Ч. Blattrippen голы жигальі восталі с капусты Крем. idem cf. гиталь, гичаль.
 жидель ВО. K. Seidel čech. žejdlík.
 жидівський хробак Ц. Küchenschabe, Periplaneta orientalis. plur. жидівскы хробакы.
 житя Чрт. Leben. Lebensunterhalt. же буде мати житя до смерти dass er bis zu seinem Tode den nöthigen Lebensunterhalt (die nöthigen Nahrungsmittel) haben wird.
 жичен Брв. середный свердел. вертит с жичном багра на колесо.
 жмыкати сорочку (на Маковици) при праню межи руками терти.
 жнивяр Г. Schnitter. пришли жнивяре.
 жобрак або дзяд У. Bettler pol. dziad.
 жоўна страката Лп. Bunt-spricht.
 жоўтачка Су. Gelbsucht, жовтільниця, жовтяниця.
 жолтица У. жовтица „земля планна, жолта“.
 (жолудок скота). кутняк Pansen; чіпец Haube; кнігы Psalter; рындзка або кляг Labmagen.
 жольчок Л. жоўчок Ч. Крем. Кру. Кеч. Бод. Др. жоўчок в яйку Су. luteum ovi, Eidotter.
 жомб або банюр Ч. tief ausgespülte Stelle im Flussufer: Lache. выбіўа — оне — вода банюр або жомб велькый. (жомб cf. germ. Sumpf).

жохтар Л. дійниця, дійник, Milchgefäss, Milchgelte, Sech-ter cf. lat sextarius psl. шестарь vasculum cf. huzul. шестірне Zargzieher, ein zirkelartiges Werkzeug zum Marquiren des Zargenkreises am Fass. s. Знадобі до слов. южно-руск. Нал. І. Верхратский 1877. ст. 81.
 жрідџо Ч. Quelle čech. zřidlo, pol. źródło.
 жудрати ВО. summen, brummen. пчола жудрала.
 з. забандуриті ша Лег. забути ся, загутати ся, заготурити ся. жебы ша не забандуріў = щоби не забув ся.
 забесыдовати до кого ВМ. промовити.
 забости Ц. заколоті, stechen. забоді, кед стрягло до ногы.
 забринькати К. забреньчати.
 забуртати Ч. зарити, замшати, задіти. забуртат ся меджи сьіно = замшае ся.
 заварувати П. behüten. Божечку заваруй! Gott behüte!
 заварювати Б. пр. заварювала вінничкы, малины... до склох sie machte Confete aus Johannisbeeren, Himbeeren... um dieselben in Gläsern zu bewahren.
 завіса Кру. überhängendes Ufer.
 заволати Ста. rufen, anrufen čech. zavolati slovac. zavolat' pol. zawołać.
 заволоть Кру. сїть на рыбы, волок.
 загайити луку, ролю, лыс... С. в значеню: „положити віху, же не слободно тады іти“.
 загаклівый Бод. stotternd.
 загоўовок Кп. Kopfkissen.
 загорода К. Garten, заграда čech. zahrada.
 заграница Т. Ausland. привозят з заграницы.

загубяти Лк. vernichten. медведі увці барз загубяют. — миску загубити В. die Schüssel zerbrechen, zerschlagen.

загузлити В. гудз завязати. knoten.

задня або дупна кышка Ч. Mastdarm, intestinum rectum.

задок Ста. Hintertheil. на задку = з тилу. боліт ня голова на задку.

задувка П. Ц. plur. задувки Schneeeverwehung, сніжна завія.

задух Су. Asthma.

задушник Зб. кожушанка Брв. = сердак (на Спішу і в Шаршу).

задуявка Ки. Schneewehe. задуявки велькы, не мож іти.

заздравкати В. сказати „дай Боже здравя!“ они на сам перед заздравкают до хлопів = trinken Sie zuerst den Bauern zu.

закаль Бод. заки, bis.

заклюбаченый дзюбак Кр. hakenförmig gekrümmter Schnabel.

закля ВО. Кеч. bis.

заклякнути ся Су. einfallen, einstürzen. земля ся заклякла. „што хпаде до споду“.

залюпати ся Пс. захляпати ся. по пас залюпати ся = по пояе захляпати ся.

замазуріти ся Л. sich beschmutzen.

запальіти ша Крем. fahl werden (vom Getreide). жужрец запальіе ша.

занах Бод. eine Pilzart. запахы найтучыйши і пайлыпши грибы, жоўты.

запырскати Ч. fauchen, anfauchen. кіт запырскат очи.

заповнїти С. sich verspäten. віп залопнїе.

заправити Зб. einsetzen. выкрутїў діяменты (діяманты) і заправїў зо скла другы.

запсотїти ша Крем. заслотити ся. як ша запсотило.

зарань ВО. früh, morgen. Цы ес умыла тоты бандуркы? выбер, котры векши бандуркы до кобрика, котры меншы до зеленицы, буде там пацятім умыти; поставит ся на зарань, жебы мали жерты.

зарутити Су. закинути, slovac. zarútiti'. зарут кантар на коня = закинь кантарку на коня.

заря Ц. Lichtschein. заря од сонця psl. зари зьрї, splendor.

зас Ц. К. Бод.. зась ВС. зясь Зб. зас пришоў К. він пришол зас або опят Ц. er ist wieder gekommen. буде зас падал доч Бод. es wird wiederum regnen.

засып коло хыжи Бод. Чрт. засыпа П. приспа.

застава Крем. (Fahne) або криж Крем. Kirchenfahne. slovac. zástava.

застарати ся К. в знач. зажуриити ся. барз ся застараў = дуже зажуриив ся, сидбіла-м така застарана ich sass so betrübt. — старати ся sorgen slovac. starat'sa.

застати на кого В. auf jmd. lauern.

затычка Крем. Stöpsel.

затишина Зб. windstiller Ort „де не дуе вітор“.

затїрка з грулямі К. Nader-suppe mit Kartoffeln.

заторжка Бод. Ч. зачіпка cf. čech roztržka.

(затягнути). парха зятягла требіч Лі. der Klee wurde von Peziza ciborioides befallen. зятягло так, же не відно das Himmelfirmament ist mit Wolken so bedeckt, dass man nicht sehen kann.

зауздати коня Ки. das Pferd zäumen.

заохолодіти ся С. sich verkühlen. заохолоділ ся = застудив ся.

захріпнути С. heiser werden.

заць ВСв. Бод. Др. Г. Зб. genit. заця Hase, Lepus timidus, заяць.

зачитати У. пр. зачитат гада = заклене года (як укусит, щоб не шкодила їдь; забобон).

заця домовий Лі. Я. У. Лі. Л. Kaninchen Lepus cuniculus. заяць домовы або домашны Лі. заячки домовы чисто білы.

збагнути ВО. мы не збагли.

збачити К. Бод. bemerken, sehen. тусме не збачили медведя. — укр. збачити = вибачити entschuldigen, vergeben.

збершньити Су. faul werden, morsch werden. дерево збершньите.

збесньити ся С. wüthend werden cf. čech. běsniti se. пєс збєснїл ся.

збити з статку Зб до утрати довести. (статок = Vieh; Vermögen).

збійник К. Räuber.

збояти ся Кру. von der Furcht ergriffen werden; zu fürchten anfangen.

збурити ся Чрт. brunzen, ущати ся. збуриў ся до постели = ущаў ся до ліжка cf. huzul. збур Tripper (гл. Знадобн до словаря кужноруского нап. Іван Верхратський. Львів 1877. ст. 20).

збуравены волосы Кр. zerzaustes Haar.

зварити У. Брв. schweissen. зварити ведно желызо Eisen zusammenschweissen. зварити два фалаткы желыза доведна zwei Stücke Eisen zusammenschweissen.

зварюване Ц. Eingesottenes.

звести ся Брв. (звести ся) einfallen, як ся беріг звїз (vom einfallenden, überhängenden Ufer).

звертіско О. abgefallene Nadeln. опадало зо смєрека звертіско.

звык С. Gewohnheit, Sitte čech. zvyk.

звірник Чаб. Thiergarten.

звон У. von aussen. слежень прїроснутый звон на бамбуху die Milz ist von aussen an den Magen befestigt.

зганьбити ся ВСв. застидати ся.

зганяти ВСв. in der Bed.: aufwecken.

згонини Др. „што вычистит, зожене ся з зерна“ Überkehr.

згубена рука Т. verstauchte Hand.

здаванка Вап. Trauung, шлюб cf. čech. oddavaní, oddavky.

здвига Ц. воздвижене чесного Хрєста.

здырвіти Г. vermodern. здырвіло дерево або спорохнавіло.

здіва Л. мало, рідко selten. рьсь здіва ся найде: таркаста; дзьвірчу пєус; дорога скоро а мєсо нїч.

здівати Вап. aufspießen; aufstecken жебы ся пляйстры здівали на терню damit die Honigwaben sich auf den Dornbüschen aufspießen. damit die Honigwaben auf den Dornbüschen stecken bleiben.

здїти В. stecken. здїл калп на палцу er steckte seinen Hut auf dem Stocke auf.

здоба Лі. Kom. Gestalt, habitus. черніцы (Rubus fruticosus) мають таку здобу, як малїцы, лєм чорпы.

з добра дьїла У. з доброй волы, sua sponte, freiwillig.

з добродіва, мя вдаріл Крем.
er schlug mich umsonst, ohne Grund.

з дорожати II. theurer werden.
здорожала мука.

з дорожити B. theurer werden.
здорожію цукор.

здумувати V. nachdenken лем
здумувам.

зеленица BO. Grastuch (у
Замішанців: тороканя).

зелізняк BO. eiserner Topf.

Земплиньчак K. житель з
земплиньскої столці.

зерняны роботы Л. роботы
коло збіжа.

зима Ц. зима Ком. зімніца
Крем. Fieber, пропасница, ли-
хорадка. зима го біє Ц. er hat
einen Fieberanfall. — бє ня
зіма Ком. mich schüttelt das
Fieber.

зимушки Ком. Winteräpfel.
(nom. sing. зимушка).

зимушній II. Ц. winterlich,
Winter-, зимушній ябка. —
льітушній Sommer-.

зіжити ся У. sich emporsträu-
ben. пуляк булькоче, зіжит ся
і летіт кусати der Truthahn
kollert, sträubt sein Gefieder
empor und rennt mit dem
Schnabel hackend.

златий птах Зб. Goldamsel,
Oriolus galbula.

златоглава K. Goldhähnchen
золотоголовок čech. zlatohlávek.

зла хворіст Су. „што трепе
чловека і шаріт на землю“
fallende Sucht.

злегувати Кеч. erleichtern,
leichter machen. куцок ті зле-
гую ich werde dir ein wenig
erleichtern.

зломок Ц. йігла без ушка eine
Nadel, der das Ohrchen abge-
brochen wurde.

змагати ся с кым Кру. дужа-
ти ся, бороти ся.

змазуріті ся K. змазурити ся
B. sich beschmutzen. С чим
ты ся змазуріта? = збабрала.

з недобачькы BM. несподіва-
но, unversehens. з недобачькы
пришол.

з ноити шыа B. sich abhärmen,
sich plagen. чловека зноит шыа.
cf. psl. зной хѣрих, aestus,
slovac. znojit' sa schwitzen.

зпудженый Ч. ermüdet. зпу-
дженый пришоу з лыса.

зобльікати II. entkleiden.

зожерти Кр. зожерті Л. auf-
fressen. хробаци зожерут грібы
Кр. воробель зожере ярец.

зоз K. = psl. сѣ. зоз моім па-
ном жилам за еден рок і шти-
радиет mit meinem Gemahl
(geistlichen Herrn) habe ich
ein und vierzig Jahre zusam-
mengelebt.

зосштырыма роками стар-
ший Г. um vier Jahre älter,
чотирма роками старший, о чо-
тири роки старший.

з'оначити Кеч. zu Stande brin-
gen, machen. кебы пан преве-
лебный того з'оначили.

з'охабити II. лишити.

зошмарити Вап. скинути, лахы
зо ся зошмарил er warf von
sich die Kleider weg.

зошмыгнути ся Т. ausru-
tschen зошмыгда ся нога. cf.
смыкати, шыкати. — зо-
шмыкнути Кру. abstreifen,
долов зошмыкнути ся hinab-
gleiten, hinabrutschen.

зошмыкати Л. abstreifen, ab-
reissen. овес зошмыканий =
кед ряса (Rispe) з овса стяг-
нута.

зрак K. зряк Крем. česk.
zrak. Gesicht, зір. курій зряк
мат чловека або ест зрячий
(sic!), кед не видит добрі, як
сонце зайде. (властиво: зрячий
sehend незрячий blind).

зредетелньї Кру. adv. ретельно, рехтельно, правдиво.
 зреготати Г. wiehern. як там кінь зреготаў wie dort das Pferd sein Wiehern erschallen liess.
 зрешіти Су. зрашіти Лі. morsch werden. дерево зрешіє.
 зріўка Су. Pupille.
 зрубань Кеч. Holzschlag.
 зрячий Крем. in der Bedeut. schieläugig.
 зуб мати на кого Вап. мати до кого уразу, мати на кого гнів.
 зуверіті ся Ки. У. sich werfen. зуверіла ся дошка.
 з'уновати Ч. langweilen, ermüden. він мене з'уноваў er hat mich gelangweilt, er hat mich ermüdet. з'унує ся Т. знудит ся. — з'уновати шьа В. паприкрити ся. magu unatkozik; з'унованя unalóm; unni = нудити cf. čech. unaviti, uondati ermüden.
 Зуска Т. Крем. Зузя Т. Сузавна.
 зястра Др. посаг, що дає за дівкоў.
 зяти Г. gähnen. зяє мі ся Г. ich gähne (unwillkürlich).
 зеднати ВМ. dingen, übereinkommen čech. jednati; zjednati někoho k něčemu cf. ukr. попа єднати.
н. і. (її. йо). іговна ВС. Goldamsel, Pirol Oriolus galbula.
 йїдло Кр. Крем... Essen čech. jídlo. в Крем.: пыдфрыштык = сніданє перше. — фрыштык велькый = сніданє друге. — обїд або полуденок. — пыдвечурок = підвечірок. — вечеря.
 йїжина С. „нарости на брїху коровы“.
 икра Бод. икра або вымя Г. Euter, gr. сѣдзр.

Иля Г. Елена.
 інджімір Лі. Ingenieur. підудо інджіміра. вытягнеме інджіміра, призведе або принесеме wir rufen den Ingenieur.
 инашак Брв. anders, auf andere Weise. инашак ныі anders nicht. инашак не зуют anders nennt man nicht.
 йочати ВС. йойчати ВС. Ц. ächzen, stöhnen psl. ѡчати, pol. jęczeć.
 ирджок Бод. ирчок ВС. Spitzmaus, Sorex. вельо ирджків. ирчок чирчит так як бы шырготал. два ирчки.
 Ірен Крем. Ірней. Ірена Крем. Ірина.
 іскорник Ц. Т. scharfer Hahnenfuss, Ranunculus acris pol. jaskier.
 істный К. echt, wirklich. увыскічкы істна здоба як у наўпы beim Eichhörnchen ist förmlich eine Affengestalt (die Behendigkeit des Eichhorns erinnert jedenfalls an die flinken Bewegungen der Affen).
 adv. істно Л. У. істно так in der That ist es so. — істно красне wirklich schön. то так істно so ist es in Wirklichkeit.
 іщик Ста. еще, noch.
к. кабат Ч. з білого полотна; батканица с полотна фарбеного; бруслик = камзол.
 кавей Б. Kaffee. наперед кавей пійте воды vor dem Kaffee trinken Sie Wasser, перед кавою пійте води.
 кавкати К. vom Geschrei der Dohlen. кавка кавчит.
 кадыль Чаб. = кады ле = куди.
 камаратя В. collect. gen. neut. Kameraden.
 камена ружа Т. камінна ружа Г. Pfingstrose, Paeonia officinalis.

каменяк Ста. каменяр Ки. Saxicola, Steinschmätzer. каменякы або каменны птаси Ста.
 камінец Ки. coll. Gerölle. вельо камінцу.
 камінцювата земля Кеч. Г. земля, што мат вельо камінцу, ein Boden, der mit angeschwemmten Rollsteinen stark vermisch ist; steiniger Boden.
 камінчак Кру. Кеч. камінчар Т. Saxicola, Steinschmätzer. камінчак лем в камію, в купох гныздо правит.
 „камяна ся побурила“ Г. = стала рідка сіра хмара.
 канарік Кр. Kanarienvogel, канарок.
 канджуристый Бод. kraushaarig, качуристий. дівка кандрата або канджуриста = што мат закруткы т. є. закручены волосы.
 канов К. Kanne. дві канві. кановча Бод. genit. кановчати kleine Kanne. х кановчати in der Kanne.
 кантор Лі. Ки. Kirchensänger, cantor, пивець церковний, дяк.
 кане молоко Ки. кане моџоко Я. Wolfsmilch, Euphorbia.
 капак Чрт. сильнійший дуган мадярський magy. kapadohány Bauerntabak.
 капанік. капаняк Л. armer Schlucker.
 капелюш Су. Hut, капелюх.
 капланка К. капелянія.
 капуря Т. magy. кару. ворота, брама Thor. капуря впала.
 капустьянка Г. земля під капусту.
 качыць або дзядыкы, гафлицы, ключкы Кр. Häftel.
 карк у рака У. Schwanz (beim Krebs; sogenanntes Postabdomen) зр. гал. ракова шийка зр. чешк. krk = Hals.

Каська Крем. Катарина.
 кач! interj. Зб. так гонить качкы. кач! до дому кач!
 качалница ВО. валок, Walze. качало Брв. in der Bedeutung: Kreis, Wirbel. витор до качала ся обертат der Wind dreht sich im Wirbel herum.
 качулечко Г. Rädchen.
 кашаник Кру. Krebsweibchen. Die Eier, welche von den Weibchen zwischen den Bauchfüßen getragen werden, heissen: „каша“ (каша eigtl. Grütze) sieh: гарені.
 квака У. гак до тыганя воды.
 квасниковатый Мла. säuerlich.
 квасница У. квасничка Sauerklee, Oxalis acetosella. квасница П. Rumex acetosella Feldampfer.
 квачка П. гачок до заціпляня, до замыканя.
 квокати У. glucken. кура квокат.
 кебакы В. „так клічемо Руснакох з земплиньской вармеди зато, што гварят: „кебы“ — а мы гвариме: „кёбы“.
 келец О. Су. Крем. plur. кельцы Hauer. кельцы у діка.
 кельо Кр. С. кільки. кельо годин? quota hora? піў четвертой. — три годин. — два годин. — една година. — еденнадцет годин. дванадцет годин.
 кельчик П. Ausgabe, видаток. не робте собі кельчыкы = не робіт собі видатків. cf. magy. költekezik Geld ausgeben.
 (кера) пр. до го́ры на керу iti in Schnecken- oder Zickzacklinien den Berg besteigen.
 кервавник П. Achillea millefolium, Schafgarbe.
 кермеш Ч. Kirchmesse, Jahrmakrkt, Wochenmarkt, торг.
 керпцы Ц. Б. або бочкоры Ц. ходаки.

кертак dem. кертачок Кру.
Zwerg, Krüppel.

кертичий С. Maulwurfs-. кертичи купы. Maulwurfshaufen.
— кертича купка Лі.

кечик Sterlet, Acipenser ruthenus magy. kescage. hal. ruth. чечуга бук. чучуга гр. χέτζυζ.

кешастый У. scheckig. кешасты коні.

кыл Ком. Eckzahn. два клы.

кыньска муха або їзівка Крем. Gastrophilus equi.

кырвачный Лі. кровавый. кырвачный фалаток хлыба у нас худобных людей = кровавый кусник хлыба у нас бідних людей.

кырмак Ста. Лі. Stock, abgebrochener Ast. cf. čech. keř. collect. кырмача gen. neutr. Stöcke, abgebrochene Aeste, патиче.

кырмак Ч. kurzhörnige Abart des Hausrindes schweizerischer Rasse, від короткорогий раси швайцарскої.

кырнаг Ч. Stock, abgebrochener Ast cf. čech. keř = frutex pol. къръ = radix. тельо мі кырнагів на яблїнь наметаў, што ївалт: очалал вшыткы ябка.

кыртівка Я. Maulwurfshaufen „што крет надвігат, што намече зо сподку землы“.

кырчати К. schreien; knirren. сорока кырчит.

кытайка Ц. С. Rispe. кытайка проса, ряса овса.

кытая у хвоста Крем. кытайка У. Schwanzbüschel (z. B. beim Hornvieh).

кицкати П. kitzeln. він кцккат = скобоче, лоскоче.

кышка груба Л. Dickdarm, intestinum crassum.

кышка дупна У. Mastdarm, intestinum rectum..

кыяшата Зб. „ябка тверды, солодкы; бывають ко́ло с. Марїїи другой (рождество пресв. Богородиці, другої Матки Божої).

кїпнины Кеч. Erdhaufen; Maulwurfshaufen. кїпнины повказували ся.

кїрати В. in der Bedeut. machen. цыло так мусит чловека кїрати, як годен. буду собі кїрал = буду собі робїл.

кїсниця ВСв. eine Fischart „широкий пыск, пера (Flossen, pinnae) червены, пляската“.

кїт Ц. С. Katze (в Угорщїї переважно уживають: мачка, мацур).

кїтчий П. Кр. der Katze gehörig, Katzen. — кїтче молоко ко П. кїтче молоко або кїзе молоко Кр. Wolfsmilch, Euphorbia. — по твердженю селян: „kozy їдят го огавны“.

кїшастый ВСв. scheckig. бодцан кїшастый.

кїявкати Су. krächzen (von Dohlen). кавкы кїявкют або кїявчат.

кляпач ВО. Пс. Kneifmesser.

кляпкати Крем. klopfen. кляпкат в двери.

клекацкы Ком. Stachelbeeren.

клинец ВО. клинец У. Nagel, Hufnagel plur. клінцы. — шипїльовец У. plur. шипїльовцы Schindelnagel. — латник У. plur. латникы цвак векший, што ним прибывають латы.

кльїпайка Крем. Augenlid.

кльїщ льїсковый Лер. кльїщик Я. Hundszecke, Ixodes ricinus. кльїщ увчий Лер. Schafzecke, Melophagus ovinus.

кловакы Ц. Бод. Hauer beim Schweine в Гал. клова, клевакы.

клопканя Б. Klopfen, ма серця клопканя er hat Herzklopfen.

клохтѣти Б. brodeln, aufwallen, sieden.

кляга С. Kalbsmagen; Labmagen, Lab cf. rum. (alt) kiag, lat. coagulum.

(клятба Ван.). на мою веру! — так ми Боже! — вера Боже! — вера! = wahrlich! bei Gott — на моє сумління! ВСв. bei meinem Gewissen. — — бодай ты анциѣш побіл! = бодай ты антихрист п. — бодай ты тенгеричанка попекла! — бодай єсь звігнул! = krepiren sollst du! — бодай єсь праснул! бодайсь розпрас! = гал. бодайсь пук! — бодайсь роспрасла! — бодайсь ся поламало! (клєне на быкы). — жебысь горіло! — бодай ты коляра яла! = холєра на тебе! — бодай ти выскакали! wörtl. mögen dir die Augen herausspringen! — бодай ты покрутило! — бодай ты фрас взял! — бодай ти тыло падало! — жебы ты цо разило! — бодай ты причка взяла! hol dich der Kuckuck! — бодайсь ся однял! sollst du krepiren! — бодай с тобом набивало! Unglück möge dich peinigen! fallende Sucht soll dich plagen! — бодай ты цар покарал! (тепер в значєню: Бог би тебе побив. — може се згадка людеѣ зайшлих з Московщини).

кляубака Бод. hakenförmig gekrümmter Stock zum Emporziehen des Wassereimers, клюка.

кляуки С. пр. заяц робіт кляуки гал. кляукує.

кляукати Л. in geschlängelten, wohl auch geschlossene Kreise bildenden Linien laufen (vom Hasen). заяц мотат або кляукат.

кляучова дірка ВСв. Schlüsselloch.

княжкы Г. Psaltermagen, omasum.

кобылінец У. коньске лайно, Pferdemit. в кобылінцох быват коваль (Rosskäfer), што вечєром брунчит.

кобылянка В. Ком. Мла. Rosspflaume. тоты сливки кус округлявы „кобылянкы“ зуєме.

кобрик ВО. Korb, кошик.

ковадло С. Ambos. čech. kovádló pol. kowadlo.

коваль О. Ки. коваляк або коваль Я. Rosskäfer Geotrupus stercorarius.

коваль Лєг. Küchenschabe, Periplaneta orientalis.

коды У. wann. нема коды = нема коли.

кодкодати Ц. Лі. gackern, кудкудакати. курка кодкодже, (кодкодат або старат ся): буде мала яйце.

кокыи. кокыняк Др. Cochinchinahahn. кокыня К. Henne der Cochinchinarasse. кокыня мат оброснуты ногы.

кокорудка Ч. Zapfen (der Coniferen) plur. кокорудкы. — кокорудя collect. gen. neutr. кокорудя на сосны Kieferzapfen.

колакы Лєг. Eckzähne beim Schweine cf. кловакы.

колысанка Кр. Schaukel, гойданка, гойдалка.

колімажарь В. што продає коломазь.

коло С. пр. коло штырі корцы bei vier Koretz.

колодка Су. in der Bedeut. Adamsapfel, Kehlkopf.
 колотов ВО. колотушка (на Спішу) Quirl.
 колотовця П. Klebkraut, Galium apparine.
 колякы. колячина Т. колячина К. Cirsium, Kratzdistel.
 конопа Кру. побіч конопля Hanf, cannabis lit. kanapě.
 конопльі Ц... Hanf. конопелка Лп. U. Anemone nemorosa Buschwindröschchen.
 коноплярь Крем. коноплярка Су. Hänfling, Fringilla cannabina.
 конферя П. Erdapfel, Kartoffel plur. конфері. комперя Т. в декотрих околицях галицк. Лемків: комперя, pomme de terre.
 конферяник П. пляцок с конфері і сыра.
 коньянка Чаб. Pferdemit.
 коняр Вап. Pferdehirt.
 копач Зб. патик.
 копень П. „де сныг скапал“. една копень.
 коприва Ком. коприва Крем. Brennessel. не бавте ся дѣти с копривом, бо ся попечете. глуха коприва Taubnessel.
 копривняк Кеч. копривняк Sylvia, Grasmücke.
 корытна жаба Крем. корытнячка О. Л. Schildkröte, Emys lutaria „така, што віз ей не рослучит“ (Люд думає, що якби переїхав возом по кориті черепахи, тоби его не ушкодив).
 корназ Пс. Eber.
 коровянка Брв. Kuhmist, Kuhfladen.
 коропата жаба Г. коропатниця Мла. коропка Чаб. Bufo, Kröte.

коса Мла. Weberknecht, Phalangium parietinum.
 косак ВО. векший ніж, сыкут капусту.
 косець Лі. косяр Су. Weberknecht; Afterspinne, Phalangium.
 косічка Лп. Schwertlilie, Iris.
 космачкы Ч. Stachelbeeren.
 космачькы і винничкы Кеч. Stachel- und Johannisbeeren.
 косторити ся (Біла вежа) in der Bedeut. hadern, zanken. cf. косорити ся. він косторит ся = „стопорчит ся, переоначує ся, корит ся еден з другим“.
 костура ВО. костурка ВО. ніж до різання худобы, костирка, Schlachtmesser.
 косяцьник Бод. Glöckner, pol. kościelnik. дзвонит дзвонами; бере плацу: штыградцет грайцарів од хыжи. церьковник Бод. дає повір на церьков.
 костіваль. коштивал Кр. О. коштивал В. Beinwell, Beinwurz, Symphytum officinale, гавяз, живокіст slovac. kostival.
 коцабкы С. Purzelbäume. заяц зробит коцабкы або прекоцабне ся (як устрелений паде) зр. гал. кацабати ся = Purzelbäume schlagen.
 коцьїрба. коцьїрбина Лп. Traubenkirsche, Prunus padus, котерба.
 коцурник Т. Gundelrebe, Glecoma hederacea.
 кочан С. = качан. кочаня collect. gen. neutr. Krautstengel (unterer Theil); Axe des Maiskolbens; das nach dem Abnagen des Fruchtfleisches zurückbleibende Samengehäuse des Kernobstes.
 кошар Чрт. dem. кошарик in der Bedeutung: Korb.

кошеля Ц. in der Bedeutung: Hemd.

крагулец Су. Sperber, Nisus communis čech. krahuř, kra-hulřik.

крагулец П. дзвіночок кулястий на удці і козы.

крайчир К. Schneider. čech. krejčřř.

кракоч Кр. Křchenschabe, Pteriplaneta orientalis. еден кракоч.

кралька Г. Wucherblume, Chrysanthemum leucanthemum галицк. королиця, королька.

крамчатц. крамчати Пс. kráčhen. ворона крамчит.

красны В.... schön. gut. красны мі ся сїдїт, добрі мі ся курят. — народил ем ся (шья), выпил ем, пак ем собі закурил, сїл ем собі на добре місце та ся сїджу красны.

красотка К. П. schönes Kind, schönes Mädchen. моя ты красотка! (пещено до дїтини гварит).

крегульды К. С. (nom. sing. крегулец) „кулясті дзвоники кїньскы пришиты на ремешы“ К. „круглы дзвіночки пришиты на скорї“ С. kugelige Glöckchen die am ledernen Pferdesgeschirr angenäht werden cf. крагулец.

кресати Ц. in der Bedeutung: hauen, hacken. іс сокыром креше дерево.

кривуля Ста. krumme Linie. заяц летїт на кривулы.

крижатый Бод. breitschulterig плечатий, плечастий, широкоплечий. кїв крижатый breit-schulteriges Pferd.

крисак ВО. Пс. Hut. dem. крисачок зр. гупульск. кресаня.

крївак (на Маковици) Nase („кажут „крївак“ а не заяц, жебы дїти не будили ся зо

сну, жебы спали добрі“. забобон) в Мацьковичах коло Перемшля: крївак.

крївонос Су. Крем. Kreuzschnabel, Loxia.

крївотити собі ВСв. собі крївдувати.

крїгы П. крїги, grosse Eisschollen; Treibeis.

крїль genit. кроля Брв. Kaninchen.

крїль Вап. nom. plur. кролы.

крїлик або пташачий краль Лп. кролік Брв. Zaunkönig Troglodytes parvulus.

крїп ВО. siedendes Wasser, окрїп, укрїп.

кровоц Брв. Schlupfwinkel; Versteck; Herberge. увїрка на-носит орїхы до дупляка, до крївця das Eichhörnchen sammelt Haselnüsse in Baumhöhlen in seinen Behausungen (in seinen Verstecken). крїти te-gere; occultare.

кромка хлїба Ц. „што урїже, самый першїй кавалец“.

кросна. части 1) воротила де ся полотно окручат 2) качула з зубцями 3) набїлки до увиваня ниток 4) підножайї с тым ся перемїяют ниткы основы 5) зернята або калькїльчата, на котрїх висять 6) ничельницї зробленї з ниток; до ничельницї вдївають ся ниткы; з ничельницї ідуть ниткы до 7) берда 8) чонок а в ным клубец. а на клубци цївїва. Чрт.

крочїті Ста. крочнутї Чрт. schreiten. крок Schritt.

крупа Лп. В. Т. in der Bedeutung: Finne, Cysticercus cellulosaе.

крупнїста солонїна В. крупнїста солонїна Ч. Т. крупна солонїна Лп.

- mit Finnen verunreinigter Speck, finniger Speck.
- крутиглав Др. крутоглав ВСв. Кеч. крутоглавка Кеч. Wendehals, Yunx torquilla.
- крявкати. Кр. крявчит оріхар der Nussknacker (Nucifraga caryocatactes) lässt sein Geschrei erschallen.
- крявчати (фільварок на Слішу) krächzen. ворон крявче.
- крячк. крячина Лл. С. Strauch pol. krzak čech. keř.
- ку Крем. рсл. къ. ку косы на грабы бере і на вілы.
- кувик Вал. кувік Ц. Ч. Кр. Я. Крем. О. Лі. У. Ком. Todtenkauz, Todteneule Athene postua. — кувік ворожит на плавно Ц. — Кед кувік кувікат, дахто умре Ч. — кувік і г зимі; кед сова гучіт, буде велька зіма (зіма = Frost) Ч. — кувік лем в ночи балує; не чути го гводни die Todteneule treibt sich während der Nacht herum; bei Tage lässt sie sich nicht hören. — на чий хыжи кувік заковіче, того до гробу кліче Ком. — кувікы кувічат г ночью Ком. (Забобон про звіщане смерти кликом сови у всіх людів Европи розпростореній).
- кудельна хыжа Т. хыжа, де відбувають ся вечерні сходини (вечуркы = вечерниці), на котрих прядут.
- кудылка Ком. Schachtelhalm, Equisetum.
- кукати Л. gucken, позирати čech. koukati.
- кукоўка Чаб. або зозуля Kuckuck, Cuculus canorus pol. kukulka.
- кукурикати Кр. krähen. когут кукурикат або кукуриче.
- кукурица Кр. Mais čech. kukurice. slovac. kukurica. кукуричаный хлѣб Maisbrød.
- кукурудзайка Лл. Kreuzschnabel, Loxia. дуцит кукуруды („кукуруды“ hier in der Bedeutung: Zapfen der Nadelbäume, шишки).
- кукучка Л. Кр. К. Я. Су. кукучка Ч. Ста. У. Kuckuck Cuculus canorus čech. kukačka. slovac. kukučka. кокучка кукат Ч. у Гал. Лемків декуди також: кукучка.
- куляги мат хромый К. = кулі, Krücken (nom. sing. куляга).
- куляша Ц. С. Крем. замішка з ярцу (ярчаної муки) або с кукурицы гал. колеша, кулеша укр. куліш (на Маковици подекуди: малата).
- куна Су. Marder, по дереві ходит кона.
- купала Брв. має квіт жоўтый. купаўа Ком. Kuhblume Taraxacum officinale. cf. пупава čech. rampeliška (в Гал. купала подекуди у Лемків: Tussilago farfara Hufblattig).
- купалка В. Leuchtkäfer, Lampyris noctiluca.
- куркати Б. knurren. у череві курчит es knurrt im Bauche (im Magen).
- курнявка Ста У. plur. курнявки Lycoperdon, Stäubling. курит ша з ней, як зостаріє. У.
- куропата. куропатка Я. куропатла Лег. О. Су. У. куропатра Т. Ком. куропатра або куропка Лл. куріпка ВО. I. Rebhuhn, Perdix cinerea.
- куртый Др. kurz, куртый хвостик.
- курчати Кн. giren. голубы курчат Кн. жабы курчат Кру. die Frösche quacken (knurren).

куряниця Зб. Schneegestöber „што вітор дує сьнігом до качала“.

куряче заправляне П. по-травка з кури.

кус Ц. Ст. etwas. — дай мі кус кырві gib mir ein wenig Blut. — там кус забавю ся ich werde mich dort eine Weile aufhalten. — кус не поўно Лі. = трохи не повно.

кустріца Ком. Schwingel, Festuca.

кутняк Вап. Кеч. Magen cf. lemк. кутен ukr. кендюх. гл. жолудок скота.

кушати Бод. essen; fressen. птиця кушат суньоїи.

кушенька Г. куценька Г. etwas, ein bischen (властиво кусцянька з кусь+ць+впъ+кь).

л. лайнярь Т. plur. лайняре Rosssäfer, Geotrupes stercorarius.

ўамане зіля Ч. „підкурюють нім на ўаманіну, кед кого ўаме руки або ноги“.

ўаманіна Ч. Rheumatismus.

ламаница В. Кеч. Flächsbreche „што ламе с першого лен“ — гладніца „што справит“.

ламаня Б. Reissen. ламаня на в кістю.

лампаш ВО. ліхтарня.

латнік Брв. малый свердел. в У. „цвак векший“ гл. кдлнец.

лахы С. Kleider. сьватоchnы лaxy Festkleider. — каждый денны лaxy Kleider, die an gewöhnlichen Arbeitstagen getragen werden. hal. лахы = Fetzen, Lumpen.

легіцько В. або легіцько ganz leicht, легесенько, легісько.

легінь Чаб. Pyramidenpappel. два легіні.

ледіца О. або поледовіца О. Glatteis.

лежайка або мерéца ВС. ле-
жайка Кру. Брв. МЛа. Fluss-
barbe Barbus fluviatilis „рыба
бріхата, біла, мат баюсы“.

лежати Лп. Lager aufschlagen.
де вояцы лежат wo die Solda-
ten ihr Lager aufgeschlagen

лелет Су. Waldkauz, Surnium
aluco.

лелетати Крем. (von der Stim-
me des Waldkauzes). лелет ле-
лече.

лем К. Ц.... nur іно, тільки, slo-
vac. leň.

(лен). леп береме, ряфаме,
мочіме, потом штухаме
(розширимо горстку і постави-
ме); потом, як сухий, то го то ў-
чеме с тоўчками, жебы
мягкий быў терти, треме на
терліці; як го вытреме, то
го тремеме трепачами
(мечиками), потом зас чешеме
на щетьох (на одерачках
і пачесовачках; у пачесо-
вачкы тоньши зубці), потом
як очешеме, звиваме кыткы до
звітка, а кўача до кудьіў-
кы скрутіме. То, што на оде-
рачці одераме, то згрібя, а
што на пачисовачці то па-
чюскы. С кыткы лем чістый
лен. Потом прядеме і кўача і
лен; як то спрядеме, тоту пряд-
жу варіме і поўотно робіме:
перше шпулями на файфы
(файфа така приправа округла
з двома колічками); потом сну-
еме на сновадліцох, потом
покладаме кросна і навіеме на
навой і прикрутіме і ткаме
(робіме) поўотно. Ч.

(лен) Лп. бере ша, ряфат ша,
потом в воды намочит (тыж-
день в ярковій воды, а два
в студняній), выштухат на
луку, на копку, збере, по-
вяже, высушит, пак тре,
гладит ша, потом чеше с пер-

шого, з другого та пряде, та мотат; выварит пряджу, так шпудят на файфі; а пак снує на сновадліцох а потом на'кросна навіє та до берда треба набрати і робіт полотно. Лп.

лен-глушець Т. Кеч. што товчут (молотят) бабы. Dreschlein. —

лен-пражець Г. Т. Springlein „што выпраскат“. — лєнівєсяк Т. лєм на олій хаснують гл. стор. 233.

лєпковатый Г. klebrig. земля лєпковата lettige Bodenart.

лєджа О. Binse, Juncus; ситник.

лєпковица К. = „лєпкача роля“ klebriger, fetter Thonboden.

лєста О. Г. лєсть Зб. Wade.

лєшивка Ки. Pfefferling Cantharellus cibarius.

лємба або тополя Ста. Ки. Rungamidenrappel. „дахто зове топольом, дахто лєбмом“ (властиво чєск. limba, польск. limba = Zirbelkiefer, Pinus cembra руск. кидра, кедрина).

лєнов Т. Seil, линва.

лєпарка Ста. göthliche Thonart, лєпкача земля червєняга.

лєпєнь У. Thymalus vexillifer, Aesche plur. лєпєнь, в Гал. в горах: пир plur. пирі.

лєпїті хыжу. Ки. хату мазати або мастити.

лєскова мыш Лєг. Haselmaus, Muscardinus avellanarius. опіх завлєчє до землі і загребе.

лєтайка Брв. Schmetterling, Falter plur. лєтайкы. лєтайча Брв. gen. neutr. genit. лєтайчати kleiner Schmetterling. лєтайча злєтыло до свічкы ein kleiner Nachtfalter kam zum (brennenden) Lichte geflogen, nom. plur. лєтайчата. Dem Worte „лєтайка“ so wie auch „пирп-

ця“ (rad. пер volare) liegt dieselbe Vorstellung zu Grunde: animal volans cf. лотай = papilio.

лїхва К. Брв. дохід з капіталу, зиск psl. лїхвѣ тѣхос, usura.

лїшивка Кр. Pfefferling, Cantharellus cibarius.

лїшка Др Кр. Fuchs, vulpes psl. лїска.

лїжник Брв. Löffelbehälter, лїжник.

лїзиняк Бод. лїзинячок Кр. зелєный лїзинячок. Weidenzeisig.

лїзинчак Ц. лїзиняк МЛа. Nachtigall Luscinia philomela. уж лїзиняків нїт schon giebt es keine Nachtigallen, die Nachtigallen sind schon weggeflogen.

лїоник К. гал. лїонець Radlöhne.

лопатка Чаб. рыба по описаню, Abramis ballerus, Zope, Pleinze.

(лопух). гїркий лопух Ван. Larra major, Klette. бїлый лопух Ван. Tussilago farfara Hufblattich.

лосось У. ўосось Лєг. Ч. ўосось Я. Lachs, Salmo salar.

лотай О. Sumpfdotterblume, Caltha palustris.

лотай Г. Чаб. МЛа. Schmetterling, papilio. лотай Пє. Nachtfalter, Nachtschmetterling, phalaena. nom. plur. лотайї.

лудити Лєг. locken. гуся лудит: гуся-на! жєне: а гуч! — корову лудит: цызю-на! жєне: ге! — свїны лудит: цуня-на! жєне: алю! на поле! — увцю лудит: птусна! п'єя! берчучна! жєне а тыш! Лєг.

лупко або худїк Крем. Wiedehopf, Urua erops.

луспа ВС. Fischschuppe psl. луспа.

- лябда Л. Лі. ВС. Plauderei, Plapperrei; Klatscherei; Fabel, dummes Geschwätz. лябды або плетки = плетениці, паплярна.
- лябдати II. plappern. жена, што лябдже.
- лядник О. Vicia, Wicke.
- лялька ВО. gen. neutr. Pupille.
- ляпсиути Лі. mit Geräusch fallen. він ляпсиє = упаде.
- ляти Ки. пр. буде ляти es wird regnen.
- любовати Г. lieben, любити. чужі жонки любовати Frauen anderer Männer lieben.
- люча К. Runge, левча.
- М.** мадра Ч. хворіст: в хырбеты боліт. словацк. mádra Mutterkrankheit, Hysterie.
- мадрянка або мадрове збіля Ч. eine Pflanzenart „од мадры, до хырбета“ wird gegen Schmerzen im Rückgrat angewendet.
- магеран Ч. Majoran, Origanum majorana.
- майдати О. Су. Крем. wedeln. пес майдат с хвостом О. пес майдже с хвостом Су. Крем. der Hund wedelt mit dem Schwanze.
- малата (на Маковиці) колаша, Maisbrei.
- марадик Г. вісімнадцет снопів (на Маковиці і в Чертыжнім: криж). піў друга марадика. magy. maradék.
- мараст Л. Froschlaich cf. нерест, нерестити ся.
- маргати шья В. свиня маргат шья = гукат са Зб.
- мариянки С. слівкы подоўгасты.
- марнотратник С. Verschwendender або пняк (пняк eigtl. Trunkbold).
- Марчя В. Mariechen; в Ондаві і Вехерьові клічут мале дівча: Марчя. а як векша: Марія,
- в Радоцині: Марька, в Ливни: Марыся а в Лузі: Марина.
- матіца У. найстарша пчола, Bienenkönigin, Bienenweisel.
- матіца У. Mutterkorn, Claviceps purpurea (Sclerotium).
- матный Др. wohlhabend, vermögend.
- мацеридушка Лег. Quendel, Thymus serpyllum čech. duška materi.
- мачатка plur. Кру. Kätzchen der Bäume (властиво: мачатко = молода мачка junge Katze).
- маштарниця Брв. гряда середня.
- медведикы Т. plur. медведікы Лп. Maulwurfsgrillen (nom. sing. медведик, медведік).
- медулька У. збіля, жоўто квітне.
- мена псом Ц. бодрый. дружка. фришка. талпаш (талпа = лаба відпов. гал. лабаш, лабуш). бундаш (= пес кудлатий); ториса.
- мента ВО. Mantel psl. манѣтня, παλλίον, pallium magy. mente.
- ментус Ч. Чаб. Aalrutte, Lota vulgaris pol. miętus.
- меренька Кру. Чаб. маба рибка, Pfrille.
- месо крупністо Кр. ein mit Finnen verunreinigtes Fleisch, finniges Fleisch.
- мыгати Т. пр. уж мыгат языком die Natter züngelt.
- мырчати Б. воркотыти, мурчати.
- мысль, мысль Кеч. Gedanke, Plan; Wunsch. стало ся по ей мысли es geschah nach ihrem Wunsche.
- мышоловка Ком. Лп. Rüttel-falke, Tinunculus alaudarius.
- мілкий Г. fein. мілка земля, мілка глінка = што в ны грудя ныйт feine Thonart.

мілосерденство Ч. Barmherzigkeit čech. milosrdenství. slovac. milosrdenstvo. без мілосерденства нас здірають.
 мышачок Чаб. также царик і опішок Zaunkönig, Troglodytes parvulus.
 мыш выточна Я. Waldmaus, Mus silvaticus. по бучакох скаче мыш выточна auf Buchenbüschen hüpf die Waldmaus.
 мышій криль Т. plur. мыші кролі. мышій кроль К. мышій краль Ц. Zaunkönig, Zaunschlüpfer.
 мыш пергач Ч. мыш-пыргач gemeine Fledermaus Vespertilio murinus.
 мігы С. У. на мігы показує ній.
 Місько Крем. Michaël.
 місячок Ц. Mond. схід місячка. нів Neumond. на нові. — на сході. — остатня чверть.
 младенец Л. Jüngling, iuvenis. čech. mládenec, mládec psł. младеньць в знач. infans.
 млячівка Кру. гноівка, Dungjauche.
 млячиця Кру. Schlammfliege, Erystalis.
 млынчівка Г. палія, с котроу са камінь обертат в млынци.
 мло К. adv. слабо.
 млязіво (на Спішу) молозіво Biestmilch čech. mlezivo slovac. mledzivo.
 модрина Бод. Lärche, Larix decidua.
 моква Бод. Л. nasser Schnee; nasses Wetter; Sprühregen.
 мокрина Вап. мокрица С. Sumpf, nasse Stelle.
 моль Лер. gen. masc. Motte мольби пожерлі кожух. звелі ся моли до кожуха.
 молодник Лер. junger Trieb (der Fichte). бучина, лыщина...

пушат брост, а смерек молодники. зелений брост.
 моляти ся К. in der Kindersprache für: молити ся, beten.
 момрати Кеч. murmeln.
 москотати Кру. гварити не выразны undeutlich reden. москота undeutliche Aussprache.
 мотыляк Крем. Schmetterling.
 мотючити Ста. verb. trans. in der Bedeutung: bedrängen, niederschlagen. тхыр мотючит куры cf. hal. мотлош Gedränge, Pöbel pol. motloch.
 моховитый С. mit Moos bewachsen.
 мочарна зем С. Sumpfboden cf. čech. země et zem.
 мочило Кеч. „де конопльи мочат“.
 мочка або бага К. Tunke, Tabacksjauche, Tabackssaft гал. омачка, мачка. — мочка на бильмо у говеда die Tunke wird als Mittel gegen den weissen Staar beim Vieh angewendet.
 мошанкы С. Abart Winteräpfel, ябка зимушни.
 мренка дем. мренка У. Barbus fluviatilis, Flussbarbe, марена, мерена.
 мудрець П. Лер. Klügler, мудрак, мудрагель. ты мудерцу!
 мудронец або червений смерек Кр. Lärche, Larix decidua.
 мудрохырь Г. „што хоче другого на дашто привести“, Schlaumeier, Fuchs, listiger Mensch; Klügler.
 мульникова земля Кеч. schlammiger Boden.
 мурвань Зб. gen. masc. або мурявка Зб. gen. fem. Ameise, formica. перійкы, што мурваный мауть = Ameisenruppen (sog. Ameiseneier) in Gal. подушки.

- мурмап'яка Мла. Ameise. мурманьки бывають в громадах. мурманьча громадка Ameisenhaufen.
- мурчок Лп. Meerschweinchen, Cavia sobaya.
- мурянка Лі. Су. Брв. Ameise. мурянчи заголовки Лі. мурянчани заголовчки Брв. Ameisenrippen (sogenannte Ameisen-eier).
- мухавка Зб. Mauerassel, Oniscus murarius plur. мухавкы.
- мушера Лп. Blattlaus, Aphis.
- мушовчина Брв. „гриб як грудка“.
- мявчати Г. miauen. мацька мявчить die Katze miaut.
- мясар Су. Fleischer, різник čech. masař.
- н.** набабрати Л. besudeln, beschmutzen. мотыль набабре капусту (коли знесе яйця на листе cf. нім. Krautscheisser). побабрати item. побабраў гуню, погавкы.
- набоженькати ся Вап. lange Zeit Gott anrufen; betheuern.
- набреньїти Т. надухнути. (на воду) Вап. ід на воду! geh' Wasser holen! (їдут до потока).
- наврацка У. (м. навразка) „што лучит бич з бическом“ cf. ворога.
- навратлик Т. Sinau, Alchemilla vulgaris гал. наворотень.
- навраток Г. навратник О. Rainfarn, Tanacesum vulgare гал. воротиш.
- наглий ВМ. nackt, nackend, нагий psl. нагъ γυμνός, nudus. зрив. староїнд. naktr.
- надвести ся Зб. zu Wagen kommen. єден са пац надвіз ein Herr kam herbeigefahren.
- надьїти нїтку до іглы Ц. die Nadel einfädeln.
- падобный Брв. schön, annehmlich. надобна дівичька annehmliches Mädchen.
- надрагуля П. Tollkirsche, Atropa belladonna magy. nadragulya.
- надхылений Чрт. etwas geneigt, überhängend. дерево надхылене над водоў.
- надшалістый Крем. überstürzend, jäh; aufbrausend.
- назвїдати ся Ч. befragen, fragen; sich erkundigen.
- найойчати ся ВСв. нарікати, wehklagen. найойчїме ся на тоту палынку.
- найскоре Лі. найскорше. медвїдь рїдко колї прїде до нас; во спіських гор найскоре; на таку здобу як пес, уха не великы, очи тьж малы.
- налати П. schelten, налаяти. налати до душі, до сто душ. cf. čech. láti, zlořečiti komu, slovac. lat'.
- налісняник У. корж на лістку капусты печений.
- наложити кому Вап. в значеню: наказати. наложите остро костьюликови = накажете.
- наметати Ч. накидати psl. наметати iacere, immittere.
- намулити Х. mit Schlamm bedecken. вода намулила каменї.
- наopak К. verkehrt.
- напіши Чаб. ішла на піши = пішки.
- напомкнути ВСв. erwähnen.
- направити Ц. in der Bedeutung: наладити. направили пчолы меду.
- нароком Крем. нависне, zu Fleiss, absichtlich. я пробуваў нароком ich habe absichtlich probiert.
- насамый перед Кр. zuvorderst.
- на-спак ВО. verkehrt, на другый бїк.

наспірати ся О. sich aufthürmen. што ся наспірат на леді то „стріж“.

па-тельсь на! У. лудит корову, а менше статча лудит: цбізю на! жене: та пгуч! — корову жене: гей! быкы поганят на ліво: гейс! к собі! — на право: ча! од себе!

паточити Ч. spinnen (von der Spinne) пауци паточилі паучину.

натяглый Ч. unverhältnissmässig lang. натяглый як басы.

нач Г. нащо. нач го прозуюеш Г. = нашто (на чо) го прозываш.

пашалистый Кн. нашалистый Лі. „кед в розумі хыбіт; што запопаде, то рые“. нашалистый чловек гл. надшалистый.

наштихати Лі. aufspiesen, aufstecken.

нездатно К. untauglich, nicht brauchbar; unnütz.

неодоўга Кру. С. nach nicht langer Zeit, bald, in kurzem.

нерадий П. ungeru. нерада тя виджу.

нисенито Г. Taugenichts.

ныж Ч. in der Bedeutung: als, zur Zeit. ныж я малый быў, то были в лысьі дікы zur Zeit, als ich noch ein kleiner Knabe war, hausten in unserem Walde Wildschweine.

ныт К. Л. Ч. П. ВО. ВСв. Су. Крем. Б. Бод. nein; es giebt nicht. ныт, не хоче nein, er will nicht. такого місця нытда ныт so eine Stelle ist nirgends zu finden. — боцанів тут ныт Л. hier giebt es keine Störche. — ту тых птахів ныт hier sind diese Vögel nicht zu finden. — тому прізвіска ныт das hat keinen Namen. — у нас воды ныт wir haben kein Wasser. — грошій ныт das Geld ist

nicht da. — Штефана ныт Бод. Stephan ist abwesend. — ныт коли Бод. es ist keine Zeit, нема коли. — чога ныт на світы Бод. was auf der Welt nicht zu finden ist.

погавицы Б. погавкы Б. Beinkleider.

ножніцы Ц. dem. пожічкы Scheere. ножніцы лем до овец і до полотна Крем. пожічкы kleine Scheere.

нозгірца С. Ч. Morast, Sumpfboden, трясавица, грузавиця. „што ся западат; нозгірца чвіркат, кед на ню стане“.

(носити шья) В. чі вам шья носят куры? В. = чи вам несут ся куры?

нукати Г. T. aneifern; beim gastlichen Bewirthen: bitten. понукати, понукнути.

ня Ч. Лег. nein, nicht.

о. обарловік ВО. „шафлик округлый без уха“.

(обирати) убирати пр. слівкы обирати Ч. Pfflaumen pflücken.

обычайный Л. gewöhnlich, звичайний šech. обыєjný. обычайно, обычайныі = звичайно. пчола обычайна Ч. Arbeiterbiene, Arbeitsbiene.

обіручный ніж Ц. ніж до стругана.

облачный Кр. lecker, schmackhaft cf. лакцуты; лачный psl. лаччкыъ ѿстоє, ieiunus. ist so zu theilen: об-з-лачный. — облачный гріб schmackhafter Schwamm, скусний або смачный гріб.

облазніті кого Чрт. = укр. пошити в дурні. облазніл бабы.

облак ВСв. Др. Fenster. dem. облачек. вічко (очко) Fensterscheibe.

облесный Ц. gleissnerisch „што „підхлыбят“.

- обновец С. перший сьніг. вчера был шумный обновец і вельторы было на ным.
- обріжка у батога О. Peitschenschleife.
- обстати ся Ки. в знач. скінчити ся. суд ся обстал.
- обторганий С. zerfetzt. обторганы шаты.
- обтяжний Лі. beschwerlich. čech. obtížný. обтяжна драга.
- обхытний Л. ВСв. западливий, западний, схи́пний, шпаркий, емкий. обхытний до роботи.
- обшивка на кошелі Ц. Hemdkragen.
- овес богатый Ки. Fahnenhafer, Avena orientalis.
- огавный К. П. gross, schrecklich. богатч огавный sehr reicher Mann; — огавный дождж падає es fällt ein grosser Regen. — огавны розумна а добра дитина sehr kluges und gutes Kind. — огавны ся хвалил = барз ся хвалил.
- огазнути К. ошадыти, від сьнігу обмерзнути. дерево огазне der Baum überzieht sich mit Reif. цілий лис огазне.
- огварка Т. Verleumdung. огваряти Т. verleumden.
- оголоска Ч. заповідь Ansage, Ansagung, Ankündigung čech. ohlášení. оголоскы оголошуваў в церкві.
- огрїбати Т. окопувати. перший раз компері рушають ся, другий раз огрїбають ся.
- огуркы С. Gurken. nom. sing. огурок čech. okurka.
- одважність К. Muth.
- од'їсти Кру. die bestimmte Portion consumiren.
- одкале Чаб. (откале) відки.
- од'якне мі ся (одлакне мі ся) ich habe Magenaufstossen.
- одпорученик П. відпорученик Abgeordneter. plur. одпорученики.
- одпрощанка Ч. Grabrede, прощальна бесїда на гробі.
- одрїгує ся С. (vom Magenaufstossen).
- одслужити ся кому Лі. jmd. Gegendienste leisten; sich dankbar erweisen.
- одшмарити Бод. відкинути, wegwerfen, abwerfen, weg-schmeissen.
- ожелец Кру. В. і Б. genit. ожельцу ожелест В. Б. genit. ожелесту an Bäumen zufriedene Eiszapfen.
- ожерти Су. abfressen, ожерти. гушениці ожерли капусту — лем остали жигалы. —
- оздай Кеч. відай, здаєсь, падайсь, певно (cf. slovac. ozaj, naozaj, ozajstne = ernstlich, ohne Scherz.
- озимкы Зб. озимы ябка.
- окайка У. або мазурїста увца = вівця біла, коло очей чорна ein weisses um die Augen schwarz gefärbtes Schaf.
- окапчати, закапчати на томбічку ВО. = застегнути (на Спішу) zuknöpfen.
- окламати Т. ошукати, betrügen čech. oklamati. окламаный betrügerisch, falsch. окламна вага unrichtige Wage. окламна міра falsches Mass.
- округлянкы В. Ком. круглі сливки.
- олаврант Зб. оловрант Брв. підвечірок.
- олосковы орїхы С. Wallnüsse, волоскі орїхи.
- олупити ябко Ц. = облупити яблоко den Apfel schälen, abschälen.
- омылок Кр. Ста. Taumellolch, Lolium temulentum.

о п а ч и т и С. etwas machen, treiben. хробацц, што в лайны оначат Würmer, die im Mist ihr Wesen treiben.

о п é Т... (яко втрутне слово) то — онé — бы зопачіл.

о п а д ВС. in der Bedeutung; Eiszapfen an Bäumen.

о п а р Зб. Nachtschmetterling, Nachtfalter, phalaena. рад. пер volare cf. пириця (в говорі долівскім і декуди у Лемків галлицких).

о п а с т ь Пс. „що примерзат на дереві“ cf. опад.

о п е р а ч Кеч. Lehnstuhl.

о п е р е д Бод. vor. оперед Яна vor Johannis.

о п л а в ы У. Flossen.

о п о л о х Вап. што обросне на дереві, як не родит, воўк.

о п о н е ц Кп. Winde, Convolutulus.

о р е к К. П. Grund. Boden. о р е ч н ы й п а н К. П. Grundherr. cf. magy. örök = Erbe.

о р і п а т и П. одрапати, оббити. abkratzen, abschlagen. перуи хыжу оріпал.

о р і х а р П. оріхарь Бод. оріхарка Кр. орішанка О. орішар П. орішарка У. Nussknacker, Nucifraga caryocatactes.

о р і ш а р к а Т. Haselmaus, Muscardinus avellanarius.

о р і ш е ц Г. МЛа. Zaunkönig Troglodytes parvulus.

о р і ш о к Кру. Чрт. Пс. Кеч. орішок або кралік ВСв. Zaun-schlüpfer, Zaunkönig, Troglodytes parvulus (декуди на Маковици: рихтарик). гл. Початки до уложеня номенклятури і терминольогиі природописної народнїї нап. Ів. Верхратский Вип. II. р. 1869 стор. 15.

о р т о в а т и К. ausroden, корчувати. выортвал лыс.

о с е т а р Ком. Distelfink, Stieglitz, Fringilla carduelis.

о с ы п к ы Ц. С. Ста. Masern, čech. osypky.

О с і ф Кремп. Josef, Осип. psl. **Иосипъ, Иосифъ, Joseph.**

о с к о р о д а Брв. „широка трава“.

о с о б і т н ы й Кп. besonder. особітнихъ птах не є.

о с т а н ь т е з д р а в ы а б о б у д ь т е з д р а в ы ! — дай Боже добру ніч! дай Боже і з вами, дай Боже і с тобом!

о с т а р і т и Ста. alt werden, altern.

о т і к Л. Eiter. (кор. тек, течн řeiv, fluere).

о т о ч к ы Ч. Gekröse.

о т р о в і т і Л. vergiften. отровіл птаха.

о х а б і т і Л. охабляти Кеч. лишити, лишати. охабил на Божу ласку = лишій на Божу власть. cf. psl. **оухвити сѧ** abstinere.

о ц е л ь Кеч. Stahl slovac. ocel', magy. aczél psl. **оцѣль** стѣмоу, robur aciei cf. lat. acuale, franc. aciér.

о ц і л о к У. сталька до кресаня огню. оцілком креше огонь на кременю.

о ч а л а т и Ч. оббити. очалал вшыткы ябка.

о ч к о П. Hahnenritt. на вайци лупа, під лупоў оболонка, дале білок, жоўток — в жоўтку очко.

о ш а д ь а б о о ш е л е с т Л. „што примерзат на дереві“ — ошедь Ч. ошедина Ч. У. Я. Reif an Bäumen. „коли моква сїдат і замерзне на стромах“ Я. (моква = Sprühregen).

о ш е д е ц О. зыля, мат узкы лісткы.

о ш е д і т і с я О. mit Reif überzogen werden. так ся ошедіт на стромах.

п. Павел Крем. Павло, psl. **Павлѣ et Павелѣ** Paulus.

павічайка Кеч. павучайка
Бод. паучайка Брв. gen.
fem. павучайко Кру. gen.
neutr. Augenlid, palpebra.

падати Бод. Пс. пр. на єдно
падат es ist gleichbedeutend,
es kommt auf eins heraus.

паздур Лер. Су. Крем. Kralle,
паздуры у кога Лер. паздуры
кривы у ореѳа Су. gekrümmte
Krallen beim Adler. deminut.
паздурок. мыш-пырґач ма
паздуркы на крылках Лер. wörtl.
die Fledermaus hat kleine Kral-
len an den Flügeln (bei den
vorderen Extremitäten ist nur
der freie d. h. mit der Flug-
haut nicht verbundene Dau-
men bekrallt, die vier dünnen
langen mit der Flughaut ver-
bundenen Finger haben keine
Krallen; die fünf freien Zehen
der hinteren Extremitäten sind
alle mit Krallen versehen).

Пазя Г. Пелаґія.

паірка О. eine kleine Fischart.
„паіркы маленькы рыбы; з па-
ірок потом бльщавкы“ (nach
der Meinung des Volkes; cf.
hal. ириця Amphibium, Frosch,
Molch).

пакілат В. magy. patyolat =
полотно купче, тонке „выход
же нам, выход в білім пакіла-
ты“.

пакля П. Packet, пачка.

паленицька Др. Branntwein.
пила бы ся паленицька каж-
дый ден. setzt палениця
voraus.

пальінка Бод. ВС. Чрт...
Branntwein čech. slovac. pá-
lenka. (слово се находить ся
також і в українськїм: гл.
Писавп І. П. Котлярєв-
ського. Санктпетербургъ
1862. Верґілієва Енеїда стор.
207. „Приїхавши одъ Турна зъ
балу, Палєнки дѳма ковто-

нұвъ“. На Україні, в Галичині
і на Буковині уживає ся тепер
найчастійше руский вираз го-
рївка, горїлка у Поляків wódka
побіч рідкого gorzalka, у Чехів
hořalka, kořalka і pálenka.

пальінчарня Чрт. Brannt-
weinbrennerei slovac. pálenica.
Пан Біґ го зна Ком. Gott
weiss es (von gänzlich unbe-
kannten Sachen).

пан духовный Кеч. geistlicher
Herr.

панік ВО. eine Vogelart. пані-
кы пташкы рябкасты.

пановця ВО. gen. fem. (так
як церковця) Bratpfanne.

пантлікова хліста Ч. пант-
ліковий глист Г. Bandwurm,
Taenia solium.

паньшар Ком. паньский під-
даний, што на паньщину ходіу.

парта Ч. „такый вінец з бар-
шонкы (оксамітки) іє перлами“
носят дівкы на голові.

паршивка в требічу Кр. Pe-
ziza ciborioides, auch Cuscuta,
Kleeseide, Kleeteufel.

пасти ся з dativ. пр. чудно ся
міпаде Лі. es kommt mir wun-
derlich vor.

паткань К. Кр. ВС. Лп. Вап.
Г. Wanderratte, Mus decuma-
nus. паткань по мливах бываєть.

патрїя Кеч. Aussicht. шумна
патрїя = ладный вид, хоро-
ший вид.

паучина Лі. Кеч. Spinnenge-
webe. паучина ся тягат по по-
лю, то хвіля буде.

пахля Л. Spinne, паук Лі. Кеч.
пахнячка Т. Muscatellerbirne,
мускателка plur. пахнячкы.

пацьірнік Зб. пацурник Т.
Althaea officinalis, Eibisch.
пацьірник дикый Чаб.
Malva silvestris Rossmalve.

пацюрки жабі Лп. Frosch-
laich.
пачіти ся Лі. slovac. páčit' sa
gefallen. най ся пачіт ist es
gefällig.
пацкы plur. Б. Glockenblume,
Campanula.
пекарнік Су. Backofen.
пелевник або котинец (Віль-
шавка в Земплинськ.) прибудо-
ване ку стодолы на полову.
пелех Кеч. ополох.
пелехатый Ч. zottig, zerzaust.
пелюхы С. Windeln. в пелюхы
дѣтину завити das Kind win-
deln.
пеналік У. Federmesser.
переводжати кого Бод. jmd
betrügen, jmd zum Narren
halten, jmd vorspiegeln.
перекіцнути ся Л. purzeln.
перекіцне ся зац.
переперхнути Зб. verb.
trans. hienüberfliegen. верьх
переперхнути über den Berg-
gipfel fliegen, den Berggipfel
schnell passiren.
перец П. Bretzel. plur. перецы
magy. perecz.
пергач Ком. Бод. Вап. пер-
гачь В. пиргач Ки. МЛа.
Fledermaus, *vukteris*, vespertilio.
я улапіл пергача ich habe
eine Fledermaus gefangen.
перепіўка або підпаўок
МЛа. Wachtel, Coturnix com-
munis.
перлік С. У. grosser Hammer;
молоток С. = kleiner Hammer.
пернадель. пирнадель
Л. Кеч. Крем. Larve der so-
ge- nannten Dasselfliege oder Rin-
derbremse, Hypoderma bovis.
квасным варом с капусты чяп-
кат або мачат статку по скорі
— тоты пирнадлы зачорныіт
і выйдут самы зо скоры Л.
пирнадель през скору выйде
Кеч.

перси у жены С. Brüste nom.
sing. перс gen. fem. дай му
перс, най поцицат.
перун Крем. Donner. перун
вдаріл.
пестракі Брв. рід грибів, ei-
ne Pilzart nom. sing. пестрак.
пестунка К. нявька, Kinder-
wärlerin, Kinderpflegerin.
петенец (на чеpec) ВО. Flor-
band. на чеpec дають также
кривульки і гараскы.
педушок ВСв. ВО. Zaunschlüp-
fer, Troglodytes parvulus. зато,
бо ма гныздочко у пецку, в дѣрі
ВСв.
печариця Г. глина - печівка
„мож выліпцати з ньоў пец
або горцы“ Töpferthon.
печарувата земля Кеч. жоў-
та, до пца беруть мастити.
печатный воск Л. Siegellack
čech. vosk pečetní.
печія Су. нараз кілько унече
хлыба. Gebäck. єдно печія (у
Лпшаків: печава).
пыкати Л. aufwühlen. пыкат
землю свія. зр. бойківск пыць-
кати.
пия ВО. Пс. neben, коло.
ппя них. ппя горца neben
dem Topfe.
пыртый С. aufgeworfen, stumpf.
ніс пыртый Stumpfnase. іщи
такый пыртый ніс ем не ви-
дыла eine solche Stumpfnase
habe ich noch nicht gesehen.
пыск С. писок, Schnauze.
пытвати Б. ausweiden. куря
выпытвати = куря випатроши-
ти čech. vupytvati.
пьяк Г. пияк У. пияўка Су.
Speiseröhre, der vom Rachen
in den Magen führende Kanal,
durch welchen Speise und
Trank zu ihrem Bestimmungs-
ort befördert werden.
підбрішина С. (пр. у коня)
Bauchgegend.

- підваліло му під гарлом С. er wurde von der Diphteritis befallen.
- підгорліна С. П. У. підгорліца Ком. Wamme. tota корова красну ма підгорліну С.
- піддобрити ся Вап. під лад піти, удавати доброго Freundschaft simulieren. піддобрити ся кому.
- підкозобель Кр. Ком. Steinbeisser, Cobitis taenia. підкозобель менший од слижа der Steinbeisser ist kleiner als die Schmerle.
- підколос (Суха) Wachtel.
- підлий С. in der Bedeut. mager, elend. підле теля mageres Kalb. барз підле теля. — підлы землі unergiebigter Boden.
- підлішівки або курятка Брв. eine Pilzart.
- підмыла Ком. Schlamm, мул.
- підніб'я Ста. Gaumen, palatum піднебене, понібе čech. ponebí.
- підпалок або перепілка Ц. Вап. Wachtel.
- підсаджівки Чрт. Г. eine Pilzart.
- підсоснякы Брв. eine Pilzart.
- підшпотіти ся К. straucheln cf. hal. пошпотати ся, пошпор-тати ся, зашпотати ся.
- піловина С. піловина З. gen. fem. піловіня Г. Пс. піловіня Зб. gen. neutr. піловіны Кеч. plur. tant. піловіны або різівинны Ста. Sägespäne.
- піля або піла Б. neben, шля укр. биля. піля або піла церкви.
- пінка Л. П. пінька Ком. Fink, Buchfink, Fringilla coelebs čech. pinkava. — slovac. pinka.
- пінкати Су. fink! fink! schreien. пінка пінчит.
- пінязи Ц. Geld. вернуў пінязи.
- піпарáz Кеч. magy. pipaszár, цибух доўгий. чуторка = короткий цибушок.
- піпка К Pfeife, люлька. піпасар або цибух К. Pfeifenrohr, magy. pipaszár.
- піскати П. pfeifen. піскат на піщалці.
- пісковатица Ц. піскова земля.
- пісничькы ВО. geistliche Lieder. сьваты пісничькы. — співанкы weltliche Lieder.
- пісочна роля К. sandiger Boden.
- пісочьок Г. deminutiv. von пісок, Sand.
- пішник Г. Fufssteig.
- піщаль Ч. tibia, Schienbein.
- планний Ц. Ч. steril; elend; verkümmert; schlecht. планне поле wüstes Feld. — теля планне verkümmertes Kalb, mageres Kalb. — планна хыжа elende Hütte čech. planý unfruchtbar. — планно кому зробити jmd Unrecht zufügen, jmd beeinträchtigen.
- планча Зб. wilder Apfel- oder Birnbaum. на планчати скепіў = на дичці щепив. —
- платати Вап. flicken. бочкоры платати.
- плачкати К. weinen (in zärtlicher Anrede zum Beispiel an das Kind). не плачкай моя любинко! weine nicht mein Herzenskind!
- плетка Ч. Klatscherei.
- плісква Су. Gebirgsbachstelze, Motacilla boarula. сьіменкаста, сподом жоўта.
- пліства Лп. Bachstelze, Motacilla.
- плоднік Л. К. плодник або матка Ком. Gebärmutter, uterus матерниця čech. materník, matka.

пляснути Кру. plumpsen.
 пляснул до воды er plumpste
 ins Wasser.

пляцок Ком. in der Bedeutung:
 Fleck. ящур (Salamandra ma-
 culosa) в лысы; чорный, жоўты
 пляцкы ма по собі. Ящурка
 (Lacerta agilis) бігат по полю.

плюца Ц. У. С. Крем. Lungen
 čech. plíce pol. płuca.

пняк К. Baumstamm, Baum-
 strunk. пняк або улій Лі.
 Bienenstock. два пнякы пчол.

побочкати Пс. вистискати за
 боки, umarmen.

повдячити ся кому Вап. jmd
 den Gefallen thun; sich bei
 jmd einschmeicheln.

повитиця Лег. повій Кр.
 Winde, Convolvulus.

повітрица Ц. П. Wirbelwind
 cf. повітруля.

повітря Бод. Wirbelwind und
 въздух Бод. Luft.

повіхтеріца О. Sturmwind;
 Wirbelwind.

повічайка ВО. Г. Augenlid
 plur. повічайкы гл. павічайка.

погар Крем. Becher, Trinkglas.

пограбкы або выграбы Су.
 „што яя выграбує з зерна“ Ue-
 berkehr.

погребовины Т. поминки.

подоба Ком. Gestalt; Aehnlich-
 keit. ма подобу як гавран von
 der Gestalt eines Raben, raben-
 ähnlich.

подступниця Су. Halsbräune.

подудрювати Б. nörgeln.

по душі Г. пр. было мі по душі
 es war nach meinem Geschmack.

поенгедовати Вап. begnadi-
 gen, Strafe erlassen.

позавчера Кеч. vorgestern.

позаказувати або позапо-
 відати Вап. ankündigen; ver-
 kündnen.

позаклякувати Су. an meh-
 reren Stellen einfallen, ein-

stürzen (vom Boden). позакля-
 куваўа земля.

позарани Кеч. позавтра, über-
 morgen.

позваджувати Кру. звязати,
 zusammenbinden, koppeln, ver-
 binden.

познати Су. Erkennen. не до-
 познати nicht zum Erkennen.

позывати Л. gähnen, позіхати.

поквилити Чрт. betrüben. він
 поквилит його er wird ihn be-
 trüben.

покы Ста. С. покы або віспы
 plur. tant. Pocken в гал. віспа,
 genit. віспы.

покидыати ся Ц. в значеню:
 (істи і) поплямити ся їдою.

покласти ся с ким. ВСв. або
 стокласти ся ВСв. угодити
 ся, übereinkommen.

покошинка Крем. (покошенка
 = покошень+ька) „де ся траву
 скосило“ Wiese, wo eben Gras
 abgemäht wurde; frisch abge-
 mähtes Gras. кынь на поко-
 шенці пасе das Pferd weidet
 auf der abgemähten Wiese.

покрайны люде Л. „што блі-
 же од Галиції“ (в Галичині
 зовуть их: „Крайняки“).

покрытя Л. eigentl. Bedeckung;
 Anzug pokryтя зимушне Win-
 teranzug. pokryтя лытушне
 Sommeranzug.

покровец Л. Bettüberzug. два
 покровцы.

покуляти ся Лі. покатуляти ся
 sich kugelförmig zusammen-
 rollen; sich wälzen. люде по-
 відають: йїж варе такый обычай
 ма, же прїде під яблонь, де
 вельо яблук, та ся покулят,
 набере на себе (наштыхат на
 колькы) яблук, наздывають ся
 му ябка на колькы і занесе до
 дыры, жебы мал што жерти;
 в зимі мусит спати до свого
 оного часу.

покукнути Л. schauen, gucken.
покус Ком. etwas. покус сівава
сыйка.

покуса Ч. Versuchung; Teufel.
пришоў до мене як покуса.

поледівка В. Л. поледіца
Ц. Су. У. поледовіца Т. Я.
поледовіця Пс. Бод. МЛа.
поледовіця або ледівка
Кру. поледовіця Кеч. Glatt-
eis.

поливка або юха Чрт. Suppe.
дали ми на решето поливки,
лем ем ся попік тай ту втык.

поўынь Ч. Wermuth, Artemi-
sia absinthium гал. полин.

поліпіті Л. in der Bedeutung:
beschmutzen. поліпіл кошелю
= повалыв сорочку, er be-
schmutzte das Hemd cf. липа-
вый schmutzig.

польовка Л. польованя.
полюваня Кеч. Jagd.

полотенко у качкы, гуси
Л. Крем. Schwimmhaut zwi-
schen den Zehen der Ente, der
Gans hal. полотенце.

полотно ріжнат: 1) верхів-
не саме грубе 2) пачусне
або пачусчина 3) вымыч-
кове 4) ляняне 5) дре-
льх Чрт.

поўх Ком. Wühlmaus, Nypudaeus
arvalis. — поўх Лі. Кру. in der
Bedeut. Bilch, Muoxus glis.

помарнити кого Бод. jmd ver-
nichten.

померзвити ся ВСв. обрид ді-
стати.

поміж добрых людей К.
unter guten Leuten.

помола Ком. Schlamm. там ест
дуже рыб під помолом.

понагляти ся Бод. Лі. В. sich
beeilen. не мож понагляти ся
man darf nicht eilen. лем ся
понагляйте! eilet nur!

понава У. слід по свіжім сні-
гу (як ідеме на польованя).

понукути П. В. aufmuntern,
ermuntern; bitten; zusprechen.
з молоком я бы понукла II. ich
möchte Sie bitten Milch zu
trinken. я понукнул В.

поохабляти ВС. lassen.

попава. пунава Ч. Я. пом-
пава П. Kuhblume, Taraxa-
cum officinale. назбираме по-
павы корові, та она нам од той
попавы моўока даст. (декуда
в Сяніччипі, в Гал. зовуть „пу-
пава“ Tussilago farfara, Huflat-
tich, а Taraxacum officinale
зве ся „май“).

(попаліті ша о небі) feuerroth
erglūhen. буде вітер дуд, бо небо
ша попаліло es wird windig
sein, denn der Himmel erglūhte
flammenroth.

попелити ся в землі Ц. schar-
ren. курка ся попелит в землі
die Henne scharrt in der Erde,
курка парпае.

попеліця Ком. Пс. Бод. по-
пеляк або попелініца.
попелюх: попелюха В.
ВСв. Кеч. Кру. Kohlenblatt-
laus, Aphis brassicae.

поперник ВО. на товчений по-
пер судинка, Pfefferbüchse.

попівкати П. langsam von
Zeit zu Zeit aus dem gefüllten
Glase trinken, langsam in kur-
zen Absätzen trinken.

попка або зрінка Ки. Pupille,
Sehloch.

попове мудя О. Pfaffenhüt-
lein, Evonymus verrucosus.

поприти В. попрьом насыпати,
pfeffern. попопрывати В.
(mehrere Male) mit gestossenem
Pfeffer bestreuen. попопрье ка-
пусту.

порожній, порожня, по-
рожне П. leer в Гал. звичай-
но: порожний, порожня, по-
рожне.

поровозирати К. розглядати.

пороти піря Л. піря дерти, Federn schleissen.

порплити ся Кеч. scharren. курка ся порплит die Henne scharrt in der Erde.

порток О. Stück Leinwand, кус полотна.

поруковати Зб. verloben, заручити. порукованы die Verlobten, заручені.

поскрібачь Вап. Kratzer. поскрібачька Вап. Kratzerin. мацька-поскрібачька die Katze, die Kratzende.

посьміяти ся с кого ВМ. über jemanden spötteln, sich über jemanden lustig machen. пан ся пошьміял с Петра.

постельнія Л. Bettzeug.

пострілове збія О. „берут кед постріл, кед в пальці болит“.

повтіряти ся с ким Ч. (повкіряти) пр. повтірял ня з ним er hat mich bei ihm verläumdnet.

потрапити ся Бод. sich er-müden; sich plagen.

потужити Лі. bestärken; stärker spannen; unterstützen; ein-stehen. на глупу річ потужил er stand für eine dumme Sa-che ein.

похворіти Г. erkranken, krank werden.

поход II. Distrikt, Bezirk. доктор походный Bezirksarzt.

почиряти ся Чрт. поміняти ся.

почлівість Я. пошануванє, гостина. дякую вам мамічко за почлівість, уже-м ся наїла, уже-м ся наїла, уж мам дост.

почітати пінязи К. Geld zählen.

почудованя Ц. Wundern, Be-wundern. на почудованя. cf. psl. чюдодиваніе admiratio.

поярмачити Ком. auf dem Jahrmarkte verkaufen oder kau-fen. поярмачилисте дашто куме?

Ей нїт! не здавало ся (тра-фило ся) мі ніч.

правити гнїздо Яс. Nest anlegen. чмелы правлят собі гнїздо в моху.

правити ся ВМ. eigtl. zurecht gemacht werden, hervorge-bracht werden. як ся уж день правіл als es schon zu tagen anfieng, als schon der Tag an-brach.

правотити Чрт. rechten. вы-правотити Чрт. rechtskräftig erwirken.

правотити ся Б. Кеч. іти на право, den Rechtsweg einschla-gen, rechten. жебы мы ся пра-вотили.

пражец Лі. Kom. Springlein. „лен кус вчасныйший; тоўчут го на камени, обтоўкуют прай-ником або кьянком головки“.

праск! Вап. interj. трісь! пра-с-пути Вап. Лег. тріснути, уда-рити.

прася К. Лег. паца К. Ferkel; Schwein čech. prase Schwein plur. прасята.

прашух Ч. grösseres Ferkel, поросюк, поросюх. купіў пра-шуха = купив поросюка, па-цюза.

превідный Крем. durchsichtig, pellucidus cf. čech. prohledný.

прегойнувати пінязи Л. Лі. марне стратити, протрати-ти, промарнити Geld ver-schwenden cf. hal. прогайну-вати гроши Geld verschwenden. прогайнувати час Zeit vergeu-den.

през ohne. руслікы (Clupea pon-tica) през головы.

презирадко Су. kleiner Spie-gel.

презрога Ком. Schwein, без-рога. презрога або шута Ком.

- прекотурбаті ша У. purzeln. заяц прекотурбат ша = перекицне.
- премітовати ся С. (vom Uebergang der Farben). зерно ся премітує з зеленого на жоўте das Getreide wird fahl. подільск. збрєніти.
- препілка Кр. Wachtel, plur. препілкы.
- препучити С. (пр. болячку) herausdrücken.
- прерайка Ста. Querwand, перегорода.
- прехолодити П. verkühlen.
- прибігнути Зб. прибічи. прибігну = прибіжу.
- приборы Б. Zurichtung, Zubehör. капелюх, гуня, холошныі, бочкы то у Руснакох найвекшы приборы.
- привадити Кру. привязати, присилити, anbinden.
- привечеріти ся ВМ. dämmeren. привечеріло ся die Abenddämmerung trat ein.
- пригарі с піпкы В. plur. tant. Pfeifensaft, Tunke. пригарі с піпкы тепер зовут „бага“.
- пригварка Чрт. Sprichwort.
- приглавок У. підбить. боліт ня нога в приглавку.
- пригласкати С. besänftigen, zahm machen. пригласкат увцу.
- придати ся Чрт. zutreffen, sich ereignen, лучити ся, трафити ся, пригодити ся. раз му ся придало = раз лучило ся ему.
- придути Брв. привіяти.
- примір ВО. Beispiel. на примір або на приклад.
- принести до сьміху Ц. zum Lachen bringen; komisch darstellen. принесе до сьміху або поверне у сьміх.
- прюказати Бод. vorzeigen.
- пріпалити ся Ц. пригвітити ся. пріпаліў ся хлыб.
- присыпаник Г. пляцок, що з верхя присыпаний зо сыром plur. присыпаникы.
- присіліті Лі. в знач. присилувати. (в Гал. присилити anbinden, anknüpfen. присилувати zwingen).
- прислухати П. gehören. поле до церкви прислухат slovac. prislúchat'.
- присперти Бод. zwingen. присперли го продати хыжу sie zwangen ihn das Haus zu verkaufen.
- приставати Т. reifen. овес уж пристават.
- присташ К. що через жєнячку пристав до ґрунту.
- присухы й Лі. etwas dürre; etwas mager. присухы воля.
- причулок (в Мерісниці) = причулок на полу.
- прідане С. ідут нам прідане одтамаль, одкаль молодица, ідут по ей странцы родина до хыжи молодого, потім прийдут там, то са з молодцом витают а каждая родина дає ей хто златівку, хто пятдесят ґрейцарей (корунку), хто двадцет ґрейцарей, хто десят ґрейцарей, в коло як воля і потім посидають за стіл разом і гостят ся і музика грає. cf. пріданяне.
- прімуліна С. „як прімуліт стром“ — нанесений водою мул, Verschlamung.
- прісняник Г. ungesäuertes Brot. ungesäuertes Fladen. прісняникы без квасу печут на листю.
- пробачити Л. = гал. выбачити. рачат пробачити der Herr möge entschuldigen.
- продай Т. Verkauf čech. prodej. на продай zum Verkauf.
- прозывка Ч. Name; Spitzname cf. čech. převzdívka slovac. prezyvka.

- прози́рало У. Spiegel. про-
зи́радко, прези́радко klein-
er Spiegel.
- прозу́ти! Г. прозивати. нач го
прозуєш? = на що го прози-
ваш? — прозують того птаха
лозиняком Г.
- проквасни́ти ся Лі. sauer
werden. проквасніє ся молоко.
- прольї́й Ц. Gussregen, Platz-
regen. великий прольї́й čech.
lijavec, liják.
- промарни́ти Зб. vergeuden,
змарнувати, змарнити čech. pro-
marniti.
- промарни́ти Б. змарніти, ver-
kummern.
- пру́дкий Брв. schnell. прудко
летіт кінь до скоку.
- пру́ток або хвостік К. Blattstiel,
Blütenstiel, Fruchstiel. на прут-
ку або на хвостіку вісіт слівка.
- прятати Л. bergen. вывірка
пряче до гнізда мох, серстину
і такы дрібны голузки, на вы-
живност збирає оріхы і крыє
до гнізда (ховат).
- псо́та Ста. У. in der Bedeutung:
худобство Armut. псо́тний чло-
век = худобный, бідный. псо́-
та Ч. in der Bedeut. Unwetter;
слота. бідко бідкат на псо́ту;
псо́та Лі. in der Bedeut. Noth,
Drangsal, біда. зо псо́ты вы-
слебодиті von der Noth be-
freien.
- пташа́чар Лі. Finkenhabicht,
Sperber, Nisus communis.
астрябік на дігінци глапіт
пташка то го і зовут пташача-
ром der Sperber erhascht im
Fluge kleinere Vögel (Finken);
deshalb nennt man ihn Fin-
kenhabicht.
- пту́ц! пту́ц! У. тақ крічїт, як
одганят теля.
- пузы́інкы у вербы У. Weiden-
kätzchen.
- пукалка або кытайка Крем.
Quaste am Ende der Peitschen-
schnur.
- пукалка П. Campanula, Gloc-
kenblume.
- пуперник Кру. Zwerg, winzi-
ger Wicht.
- пуцка Л. membrum virile, Ru-
the.
- пушка У. Fingerkuppe plur.
пушкы.
- пчолник Лп. пасіка.
- пщєня (фільварок на Спішу)
щєня, satulus. plur. пщєнята.
- пяточкы Ч. Kastanien (beim
Pferde).
- р.** разколісь Т. einmal wann.
- раїба́ти К. Л. reiben, waschen;
zerreiben. раїба́ти канов, ко-
шелю. — она кошелю раїбе Л.
sie wäscht das Hemd. раїбе
(тре) мақ до бобалькох Л.
- раї-де́рево Г. Myricaria ger-
manica, deutsche Tamariske.
раї-де́рево гарды цвине = раї-
де́рево красно цвите.
- рака́ня Лег. in der Bedeut.
HuLa arborea, Laubfrosch, рах-
кавка, ракавка, каракушка. ра-
ка́ня выїде на стромы і ряпчїт
der Laubfrosch kriecht hoch
auf Bäume empor und lässt
sein Quacken hören.
- рака́ти Г. quacken. і вечєру
рачат жабы = під вечер рах-
кають жабы.
- рака́ш жыта С. 16—22 снопів.
cf. рокаш = купа.
- рамі́кы С. Rahmen. рамі́кы
з облака Fensterrahmen (nom.
sing. рамі́к dem. v. рам čech.
slovak. rám.
- рапа́вый У. gauh, ропа́вый, ра-
па́вка Ч. Kröte.
- рапа́ч або рапчак Чаб. Wie-
senknarrer, Crex pratensis.
- рапка́ти Ц. quacken; schnar-
ren; knarren. качур рапчїт.

- рапух Вал. мала дьїтина.
- ратічки Ч. (у увці) Hufe (beim Schafe).
- рачїти Кр. Ч. geruhen; belieben čech. řáčiti. slovac. račiť'. пан превелебный рачат мати. — пан превелебный, кебы мі рачїлі написати. — рачат велькоможный пан тады іті. —
- рачькувати В. лызти рачькы, auf allen vieren (auf Händen und Füßen) kriechen.
- ревіз Fähre, magy. rev Fähre. revész Fährmann.
- реготати ся Ц. wiehern. кін ся регоче.
- регуля статку О. волы, коровы, што разом пасе в лїсї.
- реїкы Крем. червонобурї волы (nom. sing. реїка cf. magy. röt = rothbraun).
- репчин Т. Raphanistrum arvense, Ackerrettig.
- речи Вал. К. sagen. а реку сам. — так рече = так кажїт.
- речїня Б. Aussage, Redeweise. на просте речїня in der gemeinen Redeweise.
- рыбак Су. рыбчак Др. рыббарівка БО. рыбеляк Лег. рыбник Бод. рыбовчак або рыболак Кр. рыбярка К. рыборїк або рыбар Крем. Sterna, Seeschwalbe.
- рыбарочка Кр. Sterna minuta.
- рыбнїк ВСв. Fischteich, Setzteich slovac. rybník.
- рыжджїк Кр. Reizker, Agaricus deliciosus, рижик, рижок plur. рыжджїкы. попід ялицы найрадше росне рыжджїк = попід ялицї найрадше росте рижик.
- рыма К. ріма або натха С. Кр. Katarth, нежит.
- рындзка с теляти Кеч. Labmagen.
- рынов Лі. Rinne, hal. рива.
- рынявий Б. rüdig.
- рихтар С. Бод. Dorfrichter, Dorfschulze.
- рыц У. Hintertheil, Steiss, Arsch.
- рак ма в рыци очи (die sogenannten Krebsaugen werden im Magen des Krebses gefunden) pol. rzyć in der Gegend von Rzeszów in West-Galizien: całuj mię w rzyć! slovac. rit'.
- різанка Крем. макаран.
- різовины Су. Sägespäne.
- ріпка Г. plur. ріпкы Wasser-schwätzer, Cinclus aquaticus.
- річ Вал. бесїда. о чїм річ? = о чїм бесїда? worüber wird gesprochen?
- роботня пчола ВСв. Arbeitsbiene.
- розбесїдовати ся Чрт. розговорити ся.
- розважный Вал. bedächtig.
- розгон Л. schneller Lauf. вода іде розгоном.
- роздвоєный Ком. entzweit, in zwei Theile getheilt. хвіст роздвоєный або вілковїтый у ластїкы gabelig getheilter Schwanz der Schwalbe.
- роздобрити кого К. jemanden versöhnen; erwirken, dass jemand wieder gut wird. — роздобриў ся з ним К. = погодив ся з ним.
- роздумувати К. розмисляти. роздумую вшелячину = розмисляю всячину.
- роздлук пр. на розлук повідати МЛа. говорити поволи, жебы розумїў.
- розмыслїті ся Б. роздумати. іши повідж даку гадку! — най ся розмышлю.
- розрутіті Су. розкинути, auseinander werfen cf. psł. рютити iacere pol. rzucić. slovac. rútit'.

роскапчати ся К. (розкапчати ся) розпнати ся. cf. magu. karpesol. роскапчал ся.

роспамятати ся Лі. in Erinnerung bringen. не могу ся роспамятати = „на мисель не прийде“.

росполошити Ц. verschuehen. астряб росполошил куры і курятка.

роспуєт або одмяк Кру. Thauwetter.

росскакати ся Вап. (росскакати ся) розтанцювати ся, розгуляти ся. тераз єм ся росскакала.

роспучити Др. роздусити, розчавити.

россохатый Ста. Др. Б. (россохатый) ästig, verästelt. рогаляма россохаты рогы der Rehbock hat ein verzweigtes Ge-weih.

ростопаст П. gen. fem. genit. ростопасті Schöllkraut, Chelidonium majus.

рострепати яйце Лі. Ei rühren. eigtl. die Eischale zerschlagen. — рострепати скло Glas brechen. — дівка рострепала горнець і таныр die Magd zerbrach einen Topf und einen Teller.

росчепирити ногы С. К. die Beine auseinander spreizen. cf. ukr. ростопирити крила die Flügel ausbreiten.

рѣохкати Ц. рохкати К. grunzen. рѣохкат свіня Ц. рохче К.

ружа русадельна Ц. Paeonia, Pfingstrose (рожа русальна; русаля slovac. rusadlá plur. neutr. = Pfingsten.

румовіта земля У. = камениста земля.

рункля П. Runkelrübe, Mangold Beta vulgaris (в инших ок. рунтля, румпля).

(ряд). за рядом Ц. der Reihe nach.

рядный В. ordentlich adv. рядный.

ряпнати Лі. zwitschern, schnarren. ряпнат або кырчит ядѣвчак die Misteldrossel schnarrt.

ряндочка ВО. deminut. від рянда. шматка kleiner Fetzen.

С. салак Чаб. Maikäferlarwe, Engerling „салак робит хрущі, а хрущі пак салакы“ aus Engerlingen entstehen Maikäfer und diese legen Eier, aus denen wieder Engerlinge hervorkriechen зрив. гал. саленик, салій (гл. Початки до улож. номенклятури і терминології природопис. народнѣї, в. VI 1879 стор. 21. назва від того, що грубий, товстий, білий мов із сала).

Сандор (на Спішу) Шандор, Aleksander.

самоперше Чрт. zuvorderst.

свербогуз Ц. В. свербоуза Су. Hagebutte, Frucht von Rosa canina.

сверблячкы plur. Ст. Räude, пархи.

свіба Кр. Schneeball, Viburnum opulus. што! на свібі наросте, ягідкы, як грозно: каленіа = Schneeballbeeren. (cf. свид, свидина Cornus sanguinea, Hornstrauch.

свинка Кеч. свінка С. У. Näsling, Chondrostoma nasus. свінкы мают пыск швайковитый.

світлячий хробачок Пс. світлячий хробачьок Брв. Leuchtwurm, Leuchtkäfer, Lampyrus noctiluca. гво дни не лытат, лем в ночи свѣтячий хробачьок der Leuchtkäfer fliegt nicht bei Tag, sondern während der Nacht.

свѣчник К. О. Leuchter.

свора К. „древу, што ся капчат віз“.

сворец genit. свірця або сворка Кеч. Koppel; Gängelband. пец на свірці.

святоянка Ком. святояньський хробачок Су. Johanniswürmchen, Leuchtkäfer. — ш்வатый Вап. (=святый) кладе ся яко придаток окрім иньших звичайних випадків ще і в таких: ш்வатый овсик, ш்வата бандурка, ш்வата земличька Вап.

сердечна хорота У. Herzkrankheit.

серць (sic!) на свиньї К. Schweinsborsten.

серстина Вап. eigtl. Thierhaar. єдну серстину мам = маю одну корову.

сила Ц. Menge. велика сила ящурів eine grosse Menge Feuermolche.

сыпанец Т. Speicher, Kornboden, granarium (сыпа-нъ+ць).

сыпкый Ц. сипкый heiser. качур сыпко рапчит čech. síravý.

сыровастый Кру. etwas roh, etwas feucht; nicht ganz reif. зерно сировасте.

сыряник П. пляцок зо сыром.

сичак Л. Wendehals, Junx torquilla.

сьїднско Т. Sitz.

сік Лп. Saft.

сымячко Кр. насїне.

сымячко рыбе або ікра К. Fischlaich.

сырак Ком. овес тоньший од рыхлика.

сытнянт С. in feinen Tröpfchen niederfallen, sprühen. дощ сытнит.

скады П. С. скадыль У. woher, von wo. скады вы прїшлі або скадысте прїшлі? woher seid ihr gekommen? — скадыль єс? woher bist du?

скальняк Крем. Steinschmätzer, Saxicola plur. скальнякы.

скапчати Су. Зб. zusammenbinden, verbinden, koppeln cf. magy. karpcsol.

скарбулити ся Др. sich zusammenrollen. іж скарбуліу ся.

скарупа Бод. скарупліна Др. Schale besond. Eischale.

скернякати ся Вап. заклина ти ся, betheuern.

скверщок Я. Gryllus, Grille, Zirpe.

складанец або зананчик У. (згинанчик). складаньчик Крем. складаний ніж.

склубити ша Лег. склубчити ся Кр. sich zusammenrollen. язы-баба склубчит ся до колечка Кр. die Bärenraupe rollt sich kugelig zusammen.

склюбачити ся Т. sich zusammenrollen. склюбачит ся бабин пец die Bärenraupe rollt sich zusammen.

(скік). до скоку іти на коню С. im Galopp rennen. не міг єм го догнати, потім єм скоком загнал коня і єм го догнав. — до скоку іде на коню. —

сколомут Б. скаламучена вода, getrübbtes Wasser, Unflath.

скірньї Л. Ста. МЛа. Stiefel. deminut. скоренькы = чобітки.

скотка Крем. Spitzmaus, Sorex. єдна скотка plur. скоткы.

скочка або лысова мыш Л. скічка Пс. Waldmaus, Mus silvaticus.

скра МЛа. Funke. хробачькы блискаут са в ночі як скра.

скреблиця на коньї Су. Striegel.

скушений Лї. geprüft. скушены люде geprüfte, erprobte Leute, čech. zkoušeti prüfen; zkoušený geprüft.

славик Крем. славчик Зб. Nachtigall беч. slavik.
 слиж Кру. Cobitis barbatula, Schmerle. слиж шпловатый; чудо го в руках тримати.
 слизень Зб. слижинка С. Milz psl. слѣзна.
 слимача хыжка Кеч. Schneckengehäuse.
 слыхы Ц. О. П. in der Bedeut. Schläfe. бе по слыхох = бе по висках; укр. висок Schlaf, виски Schläfe.
 слыпый ящур К. Кр. Лі. Я. Feuersalamander, Erdmolch, Salamandra maculosa. жоўты шпляхы ма сліпый ящур der Salamander ist gelb gefleckt. ящур доганял Пресвягі Маріі і зато ослын Яс. (vom Volke wird der Erdmolch für blind gehalten, obgleich er ganz deutliche Augen besitzt).
 сыпа муха Бод. Blindfliege.
 сонечник О. сонечник В. Sonnenblume, Helianthus, pol. słonecznik, ruth. сонячник, соняшник, сонічник, просовцьвіт.
 сѣук (слук) Лег. Waldschneffe, Scolorax rusticola беч. sluka cf. гал. слуква, солуква гл. Початки до улож. номенкл. і термінології природописної, народної в. VI. 1879. стор. 16.
 слутый Ц. in der Bedeutung: ohne Hörner; hornlos. корова без рогів слута; — коза без рогів волат ся у нас шута.
 слезь genit. слезя Су. gen. masc. Milz. сляз У. Labmagen
 смирть (смерть) або цма Кру. Nachtfalter, phalaena. не зійдз цму, бо быс не был нїгда сытый (nach dem Aberglauben des Volkes, wird sich derjenige, der zufällig einen in die Speise z. B. in Milch gefallenen Nachtschmetterling verschluckt, nie mehr sättigen können).

смертка ВС. Мла. Nachtschmetterling, phalaena. смертка або ноцлиця лїтат до сьвітла ВС.
 смыком Ста. adv. пр. смыком дїка тягли man schleifte (schleppte) den Eber am Boden.
 смішки робити собі Чрт. witzige Bemerkungen machen, witzeln.
 смуга Бод. Regenbogen, iris.
 сьнігар Ки. Gimpel. Pyrrhula vulgaris.
 сьніжит С. es schneit.
 сновальніцы Т. „што на них снуе ниткы до тканя“.
 сова кытча Крем. Uhu, Schuhu, grosse Ohreule, Bubo maximus (голову мат як у ката).
 солодке молоко Вап. süsse Milch. зсіле молоко sauer werdende Milch. квасне молоко saure Milch.
 сомарський кашель Кр. Keuchhusten.
 сопух Су. Dunst, erstickende Luft. сопух нездравый в хыжи
 спачьны й ВСв. verkehrt. спачьно говорить = нечисто, зіпсовано говорить.
 спыр снуги Бод. springen, reisen. спорснуги.
 співати К. П. Ц. С. шьпівати В. Ком. (о когуты) krähen, когут співат gallus canit. когут співаў gallus canebat. когут засьпіваву gallus cecinit. засьпівали когуты galli cecinerunt (в декотрих околицях Галичини зове ся когут „сьпївак“).
 спіжак К. ВО. дзвонок на конї messingene Glocke, die man den Pferden um den Hals hängt deminut. спіжачок plur. спіжакы, спіжачкы cf. спіж = Glockenspeise.
 спір па водї Пс. „як ся лїд стопит і знов замерзне і зіпре ся на водї“.

- Спішак Кр. Bewohner des Zipser Comitates.
- сповісти ся (ша) кому Вап. jmd. aussagen, jmd. beichten.
- сполошаний П. настрашений. сполошаны коні.
- спонагляти ся Лі. sich beileien.
- спорохнылка С. спорохныўка Ч. morsches Stück Holz, Moderholz. шмар тоты спорохнылки.
- спорядити В. Ordnung einführen, entsprechende Einrichtung treffen.
- справити піснь Л. ein Lied componieren, зложити піснь.
- справити шья В. in der Bedeutung, sich entwickeln. справит шья хрущ с хробака aus dem Engerling (хробак eigentlich Wurm) entwickelt sich der Maikäfer.
- (спущати). ванно ся спущат der Kalk wird gelöscht. — спущати ольї У. Oel pressen. ольї спущат.
- став С. В. Stand, стан. не был в ставі er war nicht im Stande. čech. slovac. stav.
- стамады П. стамадыль П. = стамтуды.
- (старати ся). кура шья старат В. = на земплиньскій вармади: троскоче ся, коло Львова: курка тросчит се (коли має яйце звести).
- старовіцкый Б. alt herkömmlich.
- старост К. Kummer, Sorge. slovac. starost'. старост (старіст) велика grosser Kummer.
- статок К Зб. in der Bedeut. Vieh; Vermögen, Habe. статок рогатый С. Hornvieh, худоба рогова. с статку звести = pol. wyzić z mienia.
- стечи Су. verfließen (v. der Zeit). стюк цалый рок es ver-
- floss ein ganzes Jahr. rad. тук. psł. ташти řeiv, fluere.
- стиранка П. щипане тісто, кидане на горячу воду.
- стырвалый ВСв. витревалий, ausdauernd.
- стыржень С. стыржонь Кр. Mark, medulla. стыржень в дереві.
- стокрастка П. Bellis perennis, Gänseblümchen, стократка, морон. -slovac. stokráska.
- столины ВО. ноги у стола.
- столівка Кп. ручник до застелюваня стола (на Угорщині єсть звичай на обрусї закриваючім стіл, ще серединою у подовж простирати ручник часто богато вишиваний).
- стопожка Кру. Assel, стонога čech, stonožka.
- стопкувати ся С. стопкувати, Blutfedern (стопкы = стовпки, палки) bekommen (von Nestlingen). голята уж стопкуют die (nackten) Nestvögel bekommen schon Blutfedern.
- стопорчити ся П. Кру. sich weigern, sich sträuben, aufbrausen; zanken, streiten, hadern. стопорчат ся П. sie weigern sich; він стопорчит ся Кру. = переоначує ся, корит ся еден з другим. cf. ukr. настобурчити волосся; розтопирити крила; hal. настобурчити вус.
- стракати С. schwätzen. сорока шкыроче або стракат die Elster schwätzt cf. страка = сорока rad. скєлк; через степенуванє: сворка, сврака. čech. slovac. straka pol. sroka = geschwätziger Vogel.
- стракатый Лі. bunt. scheckig (wie die Elster, namentlich schwarz und weiss) сорокатый čech. slovac. strakatý.
- стракош К. Л. Т. Кр. Lanius, Würger, сорокуш, сорокач, со-

рокатільник, pol. srokosz cf. čech. straka Elster, strakoš scheckiges Pferd.

страпати ся П. sich ermüden, ermüdet werden. я ся страпю на желізниці. страпеный ermüdet cf. hal. сторопати, сторопавий.

стратити Л. verlieren. страчене Verlorenes. згублене Verdorbenes. стратити ся verloren gehen.

страшок К. „в маку ставлят, до ярцу, до конопель“ Vogelscheuche опуд, опудало, страхопуд čech. strašák.

стречи С. (= стеречи) in der Bedeut. lauern. кіт стрече на мыш = чатує.

стрига Лер. С. або босорка. Kröte Bufo (властиво „стрига“ так як „босорка = Нехе, чарівка, чарівниця а „стригонь“ = чарівник slovac. striga, strigoň.

стрык ВО. Oheim. стрычний брат. стрычна сестра.

стрикати Ком. reissen. стрікат в ухox, в голові. в плечох = гал. скеміт.

строїти хыжу ВС. ein Haus (eine Hütte) bauen. выстроїл або построїл хыжу er hat ein Haus gebaut.

стройный Мла. elegant. коралята стройны.

стром Ц. С. Baum стромік С. Bäumchen čech. slovac. strom, stromeček.

струті Л. verdauen. cf. psl. троути absumere; сътроути perdere.

стрясимерьва Г. або стрясила Г. „началистый і пиперечный чоловік“ ein gewalt-samer und zänkischer Mensch.

стукати Крем. stöhnen, ächzen pol. stękać slovac. stukat'. чоловік стукат, кед є слабый або

кед го дашто боліт — a klopfen ruth. стукати тут: клапати. вын клапат er klopft.

студльчик К. стільчик.

ступка Ц. Stampftrog.

суровика Брв. Milchschwamm, Agaricus ruber.

суха хворіст Ч. суха хорост К. суха хорота К. Dürrsucht.

сухий Мла. in der Bedeutung: mager. сухе теля mageres Kalb.

сушня Пс. dürres Holz; dürre Baumäste; verdorrte Tanne oder Fichte. згоріла сушня до корія.

счемерити ся С. (счемерити ся) чемір дістати. „коли з'їст наремны, то дістає чемір“. чемір торгати С. від чемеру лічити. (лічать недужого тим способом, що его сильно натирають а иноді і добре стусають або навіть топчуть ногами).

счерчати Ста. забренькати. він счерчіт півязми er wird mit dem Geld klingeln.

сяговина П. Klaftherholz.

Т. табла П. flaches Land, Flachland, Feld, вода по таблах. magy. tábla.

тады Т. dort.

тадыж Ста. auch.

тамады П. тамадыль К. dorthin.

танечниця Г. Брв. рід грибів, eine Pilzart (nom. sing. танечниця).

таракати Б. плести до сьвіта, лядати.

таркастый Кр. bunt, gefleckt. петруг таркастый: мат по собі шпляхы.

тарча. тарчуля Пс. Name einer scheckigen Kuh.

Татана Ч. Тетяна. Ганцю, Марцю, подте, бо уж Татана пішла.

тварог П. коровячий сыр, Quark čech. slovac. tvaroh, pol. twaróg.

Тедоська Крем. Теодозія.

телефенькы Б. dummes Zeug,
 dummes Geschwätz.
 тельга Лер. Лп. zweirädriger
 Wagen.
 тендершіт Зб. кукурудзине,
 Stengel sammt Blättern der
 Kukurutzpflanze. мам вельо тен-
 дершіту.
 тєраз К. Крем. jetzt, pol. teraz
 (в Цігольці і на Маковици в мно-
 гих околицях: тепер).
 теркєліца П. Treberwein.
 теркы Брв. Schlehenfrüchte.
 терло ВО. Чаб. Reibeisen.
 тернавка Ком. тернявка Кр.
 Haferpflaume.
 терняк Крем. Бод. Dorndreher,
 Würger, Lanius. терняк Кп.
 Schlehdorn, Dornstrauch.
 тєта У... Tante, čech. teta, psl.
ТЄТА.
 тыж Брв. ты і ж Ц. Лп. Ком. auch,
 čech. tež, slovac. tiež, ukr. теж.
 тыркотайло Зб. Klapper. тыр-
 кавуть тыркотайлом в жиўный
 четвєрь, в пятницю і суботу.
 тырчак Др. Wachtelkönig, Wie-
 senknarrer, Crex pratensis.
 тырчати Ч. schnarren; knar-
 ren; zirpen. тырчит сквершок.
 тканя П. gen. neutr. Gespinnst.
 тьма тьмоў Ц. in der Bedeut.
 sehr viel.
 това К. „вода-стоячка, што са-
 шом заросла“ stehendes Wasser,
 mit Schilf bewachsener Sumpf.
 токєн Крем. „варят ґрулы, а
 потом муки насыпле і варит;
 як скипит, выгнетут з лычком
 на міску: з горца кладе і по-
 дьлит на часткы і маслом при-
 праженным польє.
 Тоньо Г. Антоній (в Чертіж-
 нїя: Антош).
 топанка Кп. Halbstiefel, Schuh.
 slovac. topánka, magy. topán.
 топєлєц Ч. Ertrunkener; Was-
 serkobold. „тот с червоном ча-
 почком тыґат люди до воды,

жебы іх затошїті“. nach dem
 Aberglauben des Volkes trägt
 der Wasserkobold ein rothes
 Käppchen auf dem Kopfe und
 reisst badende Leute herunter,
 damit sie ertrinken.
 тор С. слїд, Fährte, єден тор.
 торгати ся К. zerfallen, bre-
 chen. веретєніца торгат ся на
 фалаткы die Blindschleiche
 bricht in Stücke.
 точанка ВО. точєный з дерева
 ящик на масло.
 травніца Лі. травнік Кр.
 травяніца або ґрастух Ч.
 Grastuch čech. trávnice, plachta
 на travu. травніца то плахта
 с траками Лі. у Зашішанцїв:
 тороканя.
 требало бы хвїльї Брв. =
 треба было бы погоды.
 требич ВО. требїч Кр. Л.
 Klee, trifolium.
 трєпїконїна (в Земплїяьск.
 вармедї) Клеє.
 трєпїхвостка Ч. Bachstelze,
 Motacilla „бо с хвостом трєне“.
 трєпотати ся Т. zittern; flat-
 tern. все ся трєпочє.
 трїнкотливый МЛа. von un-
 deutlicher Aussprache „той,
 што не вырєчє добрі“.
 трїшоватый Крем. glotzügig,
 glotzend „до быстро смотрїт“
 cf. ukr. витрїшкуватий.
 трєска С. Кп. Schlacke, Eisen-
 schlacke čech. truska. slovac.
 troska.
 трукєн про дьтїну Кєч. ein
 (kleiner) Sarg für ein Kind.
 труп Бод. Aas—а жєртвє ть і-
 ло Бод. Leiche čech. mrtvé tělo.
 трукєти Су. труп! труп!
 schreien. гавраєн трукєтє.
 трукєхвостка Лі. трукєдуп-
 на або трукєхвостє Ц.
 трукєгузїшка Зб. трукє-
 хвост Я. трукєхвостка
 Ста. трукєхвостка Ч. або

трепіхвостка Ч. Bachstel-
 ye Motacilla.
 тульцати ша Крем. sich herum-
 wälzen. йїж тульцат ша по яб-
 кох, набере на себе і гыбай!
 до дыры.
 туній (туня, тунє) wohlfeil cf.
 psl. **тоунь** qui gratis datur. —
 коло Львова: таний. месо тунше
 wohfeileres Fleisch, Fleisch
 von geringerer Sorte.
 турень Лі. magy. torony Thurm.
 былысма на турны.
 турецка кура ВС. (sic!) Perl-
 huhn (stammt aus Südafrika).
 тусь-тусь П. лудит свиню —
 а гонит: а-уц! а-уц! —
 молоду свиню (паця) гонит:
 а-гакс! а-гакс! П.
 тусь! тусь! гудзь-гудзь!
 гудзюсь-на! У. лудит свіні
 — а жене: а-ксп! або: а-лю!
 на поле! У.
 тучный Ц. fett, feist. тучне
 теля.
 тягати ся Ч. kriechen. sich
 mühsam fortschleppen. тягат
 ся або влече на брюху яшур
 der Salamander kriecht mühsam
 den Bauch auf dem Boden
 schleppend.
 тямити Кру. gedenken. не тя-
 мит ся нам wir gedenken nicht.
у. уваджати Т. спирати. ува-
 джат до возів.
 (увидіско). Л. пр. пріде
 з увидіска = дехто покукне
 не добрі на ч'овека „то му прі-
 де з очий“ (забобн).
 увця К. С. У. увця (в Полян-
 ках). уця Ч. вівця (в Вер-
 ліху) вівця ВСв. Кеч. Schaf.
 упокой К. Ruhe, спокій. не
 мала-м упокою.
 усіловати ся ВСв. sich be-
 mühen; eifrig streben; trachten.
 slovac. usilovat' sa.
 усіловный Л. Др. ВСв. eifrig,
 beflissen. усіловный человек =

обхытний до работы slovac.
 usilovný.
 у смерті ті Л. Ком. tödten. čech.
 usmrtili.
 утро К. Joch, 1600□°. slovac.
 jutro čech. jitra Morgen (Lan-
 des).
 ушипувати ся Чаб. sich kra-
 tzen. курка ушипує ся = чухат
 ся cf. hal. шипати ся, шипати
 ся, шипавий.
х. хабз Зб. хабза Б. Attich,
 Sambucus ebulus. хабза смердіт.
 хаснувати Б. П. benützen,
 Nutzen ziehen, хоснувати. тут
 хаснуют = тут уживають.
 хасонтраги ВО. Hosenträger,
 шлійки.
 хахулати й Лі. „у птаха, кед
 с пирьом голова оброснута“.
 eigtl. geschopft, mit einem
 Schopf versehen cf. russ. хохоль.
 хвіля С. schönes Wetter. кебыс-
 ме малі хвілю, тобысме собі
 шытко зробілі на полю hätten
 wir schönes Wetter, so würden
 wir alle unseren Feldarbeiten
 vollenden.
 хыбаль Лер. = хйба, хйбань
 ausser dass.
 хыбити П. fehlen. нич не хы-
 бит es fehlt nichts.
 хыріцко Г. дуже мало, ледви
 слава, що. дай мі хыріцко масла
 gieb mir sehr wenig Butter.
 хыровати. пр. тераз не хыро-
 вати Яс. jetzt hört man nicht
 davon. cf. slovac. chýr Gerücht,
 Kunde; chýrit' bekannt ma-
 chen.
 хытіті Лі. greifen čech. chytiti
 slovac. chytit'. psl. **хытннн**.
 хытрый Л. ВО. Крем. in der
 Bedeutung: schnell, скорий,
 прудкий. він ходіт хытро Л.
 er geht schnell. як вода хытро
 іде та валы бе wenn das Was-
 ser schnell fließt und (starke)
 Wellen schlägt.

хиц! Л. interj. хват! хват! хап!
хить!

хідник О. Steig, Fusssteig.

хлопске серце Вап. (другы
гварят: женьске серце) Distel,
Carduus.

хляпати Ч. fallen (von nassen,
zerfließenden Schneeflocken)
сніг хляпе або кыдат.

Хмельник руска назва села
тепер з мадярска прозваного
„Комлоша“ (в столиці Ша-
ришкській). komló = хміль, Нор-
fen; komlos = хмельник, Нор-
fengarten.

хобот ВО. Кру. in der Bedeu-
tung: Schopf. dem. хоботик.
джаворонок мат на голові хо-
ботик.

ходак Ком. in der Bedeutung:
Stelzfuss čech. chodák. на хо-
дакох хлопцы ходят; ходакы
то паліць, што на них ходят
през воду.

хопак Пс. Schopf, Haube. хо-
пак або гребенік на голові мат
хуток der Wiedehopf hat auf
dem Kopfe einen Schopf.

хоркотливый К. што не гва-
рит добрі р, што хоркоче. хор-
котати ratschen, das r
schlecht aussprechen.

хоть лем Зб. wenigstens, zum
wenigsten.

хохол. хохолік. хохолічок
(хохолічек). хохолаз Вап.
Брв. хохолоз Бод. Ohrwurm,
Forficula auricularia.

храбор Л. dürrer Knochen;
Rippe; Wirbel cf. hal. хорбур.
статок сухий як храбор das
Vieh ist so mager, dass man
seine Rippen zählen kann.

храпіти Ч. schnarren; schnar-
chen. хращ храпіт der Wiesen-
knarrer (Crex pratensis)
schnarrt.

хращати У. (vom Geschrei des
Wachtelkönigs) хращ в траві

хращат або вравчит (вравчит).
хрыпка Г. in der Bedeutung:
Diphtheritis.

Хрістова кровця В. Johan-
nisblut, Hypericum perforatum
(цвіт жовтий, розтертий дає
сок кровночервоний — звідти
назва).

хромый Пс. кулявий. хрома
вівця lahmes Schaf.

хроміти С. hinken. увца хро-
міт.

хрупка С. У. eigtl. Knorpel;
auch kleinerer Knochen. хрупка
в хвості статку Schwanzwir-
bel beim Hornvieh.

хруставчата Г. Pflaumen-
früchte mit etwas hartem Flei-
sche. nom. sing. хруставча.

хряпкати Лп. mit heiserer
Stimme rufen. хряц хряпчит
der Wachtelkönig ruft.

хрящ Су. У. хращ Ц. Л. Кру.
Wiesenknarrer, Wachtelkönig,
Crex pratensis. хращ крічить
спілко Ц.

хтерак Б. лаха до втераня.
Wisch, Wischlappen čech. utě-
rák. slovac. uterák.

худко. хутко Лі. У. Лп. Ком.
хуток Вап. ВО. Wiedehopf,
Упура ерорс. хуток мат чуб-
рину der Wiedehopf hat eine
(Feder)haube.

ц. цаністра ВО. Бод. тани-
стра, тайстра, Tornister. demi-
nut. цаністерка.

цапура. цапур Вок. козы,
цапуры.

царик Чаб. або мышачок і
орішок Zaunkönig, Troglodytes
parvulus.

цъвапкати К. свія цъвапкат,
кед йіст; гал. цяпкати.

цъвітовиня Кп. що натрає
ся з сіна.

ценцєрія Лп. Tausendgülden-
kraut, Erythraea centaurium;
центурія (порів. гал. дзєндзєлія).

церуза Б. церуза або блей-
вас В. Bleistift.

цинтір Л. genit. цинтіря. цин-
тір В. genit. цинтерія Fried-
hof, coemeterium.

цингель О. Stieglitz. влаім
єдного цингля.

цинянка ВО. з цини міра.

ціганьскы гўычі Крем. ці-
ганьскы рыбы Ц. Kaul-
quarpen, Froschlarven.

цїділо Б. Т. торба воз полот-
на на аджимку Б. торба на кром-
пелї, хлїб.

цїнькати Су. співати: цїнь!
цїнь! ковалікы цїнькают (ко-
валік Spechtmeise, Sitta euro-
paea).

цїпá-цїпá-цїпá! У. кли-
че курята; жене: гись! гись
вон!

цїпкати Лі. рієрен, курятка
цїпчат die Kūchlein рієрен.
цїпчати Су. idem. курчата
цїпчат.

цїркати Ц. zwitschern. птах
цїрчат.

цїрчок. цївїрчок Кеч.
Grille, Zirpe.

ціцати Лі. ссати, saugen. мед-
відь до шїў зімы єдну лабу ці-
цат, до шїў зімы другу, ныж
не выйде з дыры.

цмар У. Бод. Чаб. цмір Ч.
genit. цмору. Buttermilch, мас-
лянка. напіў ся цмору Ч. =
смор (на Спішу нижнім) =
молоко колочене Мла.
slovac. смур = podmásli. смур
= máselná kašička, šum.

цнути ся пр. цне мі ся за ним
Ч. тоскно менї за ним; мі ся
цне ich langweile mich.

цокувати У. Ц. stützig wer-
den. цокуят коньї = не хтят
тыгати.

цукерлик Т. Zuckerplätzchen,
цукрик.

цундры Брв. Fetzen, Lumpen.
цуня-на! цуня на! Ц. кличе
до пацяти (cf. čech. čunče =
Ferkel) а до велькой свиньї:
нысьбó! нысьбó старá! —
а жене паця: а гаکش! а гаکش!
— вельку свію: а гуц! а
гуц!

цупка (Камінка на Спішу) Kuss.
дай мі цупкы gib mir einen
Kuss cf. pol. pusek.

ч. чапати Ч. abreissen, ab-
pflücken. ябка не чапайте =
не обривайте.

чатїна К. Nadeln der Conife-
ren. чатинкы або сьміте
з смєрекы Лєг. abgefallene
Nadeln der Rothtanne oder
Fichte. чатїна яліцьї Ком.
Nadeln der Weissstanne.

чачка Б. Blume cf. huzul. чїчка.

чвєртївка В. = четвєртина
корца.

чвєрчок Т. Grille, Zirpe.

чєлєнкы пальцьїв Др. Finger-
glieder cf. psl. члѣнкѣ ármoč,
articulus.

чєлядна хыжа К. або кухня
К. Küche.

чємір Ком. Bauchgrimmen „бо-
лыня в жолудку коло пупа“.
„як прєголоднытый зїїст дашто
наремны, то дістане чємір“. cf.
psl. чємєрь, їс, venenum.

чєпєруха Крем. чєпєрушка
Крем. Gabelast cf. psl. чєпєу-
рїє, nodi, gami.

чєпєц У. Haube, zweite Magen-
abtheilung der Wiederkäuer
„на очка ся подават. („ся по-
дават“ = здабає, ähnel).

чєрвєнє волько Лєг. Roth-
kehlchen, Erythacus rubecula.

чєрвєнїца Ц. У. чєрвєна глї-
на, rother Thon.

чєрвєнє обчкы Т. такы груш-
кы; приставают, як овєс при-
стає. (nom. sing. чєрвєнє обчкы).

червенодупец Крем. Rothschwanz, *Ruticilla phoenicura*.
 червеньяк ВС. червеньячок П. Rothkehlchen, *Erythacus rubecula*.
 червоточіна Ч. Wurmfrass „што ся сыпе з дерева, што хробак (= червоток, *Anobium*) сточит“.
 черева plur. Лі. П. Vogelmiere, *Alsine media*.
 черевірний зуб Брв. Г. Backenzahn чех. třenovní zub. plur. черевірны зубы.
 черевуга Крем. черевушка Брв. Bitterling, *Rhodeus amarus* (*Rhodeus sericeus*). черевугы погіркавы.
 черешняк ВС. Кру. Пс. черешняр Лі. Кр. Ц. черешнярь Ком. Т. Kernbeisser, *Kirschfink*, *Coccothraustes vulgaris*.
 черкітка Пс. Klapper.
 черніцы Бод. Waldbrombeeren.
 черства вода К. чирства вода, frisches Wasser.
 черствак Кр. Ком. запах Ком. „найобладнійший гріб, мат грубий корінь“ Кр. — черствакы або запахаы то тлусты, найвекшы грібы“ по описаню: *Boletus edulis*.
 черчати Я. Л. plätschern; rauschen. мала вода черчит Я. вода іде розгоном, шуміт або черчит.
 чеснік С. Knoblauch. дай мі чесноку.
 чик Су. *Lanius excubitor*, grosser Würger. plur. чыкы. чик грозні доганят сороку.
 чикати Крем. knirren. терняк лем чикат; гніздо ма по тернінох.
 чирчати С. zwitschern. воробльі чирчат.

чисто-чорный Кр. einfarbig schwarz. водяна мыш чисто-чорна die Wasserratte *Hypodaeus amphibius* ist einfarbig schwarz (es giebt aber öfters auch braune Exemplare dieser Art).
 чік Брв. Schlammpeitzker, *Cobitis fossilis* „мат пысок розляканий, як качка“ slovac. čík, magy. csík.
 чирч. чирчак Лі. Zwitzer, Misteldrossel, *Turdus viscivorus*.
 чірікати Ч. zwitschern. воробльі чірікают cf. ukr. чиликати.
 читати О. Мла. zählen; lesen чех. počítati, sčísti, sčítati = zählen. читат пінязи er zählt das Geld. почитай пінязи zähle das Geld zusammen. — читат на книжці er liest im Buche.
 чіпка Др. eine Vogelart.
 чіряти ся Кеч. мініяти ся, magy. csérelni.
 чколити Кеч. Waidmannsausdruck (vom Hunde). пес чколит = кед збачит заяця, то тонко бреше або чколит.
 чмоўх Крем. (чмовх) Spechtmeise, *Sitta europaea*.
 чом (чюм, чом) Mass, Becher, Krug гл. Знадобы для пізнання угорскоруских говорів ч. І. ст. 181. „дудочьками чомы плачу“ в староруск. чюмъ. гл. Полное собрание русских лѣтописей т. II. стор. 184. (З волиньского або галицкого лѣтописця. Данило у Батия в ордѣ) „Шедъ поклони ся по обычаю: се прнсла вина чю мъ и рече: не обыкли пити молоко, пий пиво“.
 чорногрудка Чаб. *Ruticilla tithys*, Hausrothschwanz, Schwarzkehlchen.

чубатый шкаворонк Крем.
 Haubenlerche, Galerita cristata.
 чубица Б. Schopf.
 чугар ВСв. Kakerlake, Küchenschabe, Periplaneta orientalis.
 чуднота Бод. Wunder. не ест великой чудноты es nimmt kein Wunder.
 чудовати са Бод. sich wundern.
 чупнути Су. причькнути, прикучнути, прицупнути sich niederducken. чуше на землю.
 чупак Су. Kernbeisser, Kirschfink Coccothraustes vulgaris.
 чутка П. Kolben. чутка кукурицы Maiskolben в Гал. шульок, шулька, княха. — чутка С. Zapfen, conus. на ялиці чуткы die Tanne trägt Zapfen, на ялиці шишки.
 чухати Ц. С. reiben. чухати канві = коновки мити. — іс шпірітусом начухай ногу reibe den Fuss mit dem Weingeist ein.
 чухрати Ц. С. kratzen. чухрати воуду die Wolle kämmer oder karden.
 чюбко або хутко Кеч. Wiederhopf.
 чюдно мі Чрт. es wundert mich.
ш. шаленястый Г. „што фігль робит, што вырече таке, што не треба“.
 шаленяк Вал. Wahnsinniger.
 шапкати Ц. (о голосі качкы) quacken (von Enten). качка квакат або шапчит = гал. швапкає, швапкоче, швапкотит.
 шарга С. бык червонявожовтий magy. sarga = gelb.
 шарляк Ком. Scharlachauschlag čech. šarlat.
 шашкы Я. Eintagsfliegen nom. sing. шашка.
 шашура Лі. Tölpel, Dummkopf.
 шафранник Чрт. Hausirer, Gewürzhändler eigtl. Safran-

händler; так названий від того, що по припині поменші річи продавав ріжні корені а іменно шафран, давнійше улюблену приправу; тепер вже не ходять з шафраном).
 швабель П. genit. шваблю Schwefel. швабльова вода Schwefelwasser. — шваблик plur. шваблукы Schwefelhölzchen.
 швайковитый К. pfriemenförmig; dünn zugespitzt. пыск швайковитый dünn zugespitzte Schnauze.
 швандрикати Бод. unverständiglich reden. по нымецкы швандрикат.
 шедец Ч. eine Pflanzenart. шедец шыткуму зылю отец.
 шедіна Су. angefrorener Schnee an Bäumen.
 шенітати ся Ч. sich herumtreiben. шенітат ся по стромі.
 шерпня Чрт. Kuchentiegel; Pfanne magy. serpenyő.
 шингльі на дах Кв. Dachschindeln (nom. sing. шингель).
 шипарина Г. Rosa canina, Hundsrose cf. psl. шингккь řódcu, rosa.
 ширый (шырый) Бод. breit, weit. čech. širý. у тім ширім полю.
 шкынтати Т. hinken. він шкынтат або шкынце er hinkt. при шкынтати hinkend ankommen. од шкынтати hinkend weggehen.
 шкрегльіти Лі. schwätzen (von der Elster) сорока шкрегліт.
 шкурлый Крем. kurzsichtig.
 шмарити Кру. schmeissen, werfen. шмарітіша Лег. кинути ся. шмарітша зо собом медвідь = кине ся собою медвідь.
 шмитня С. Schmiede.
 шнеп Бод. Schnepfe. летыл еден шнеп.

шор Л. В... Reihe. за шором nach der Reihe. дем. шорик. пийте за шориком = пийте за рядом, по черзі.

шпик Кр. Knochenmark. шпик тучний.

шпівоватий Ком. gespitzt, spitz. у заяця шпівоваті уха, вытрищені очі.

шпляха К. Fleck; Narbe.

шпринц Л. „змий; тєраз нїт у нас“. Kreuzotter.

штиглік Кр. щиглик, щигол, Stieglitz čech. stehlfk.

штинец Кр. Federschaft. ратка у пера.

штурм О. Sturm, Gebrause. с таким штурмом ішло.

шумний П. С. Б. гардий, красний. они сүт шумны Sie sind schön. высте шумны ihr seid schön. шумне дівча schönes Mädchen. шумні і adv. шумні сьвітит місячок С. der Mond leuchtet schön. шумні сьвітят гвізды die Sterne leuchten schön s ovac. šumný schön, niedlich.

шупа на скорі рыбы Я. Fischschuppe čech. šurina. ошкробаті шупу з рыбы.

шурень Крем. шурінь Крем. Су. Rehbock. видіу єдного шурня. два шурні.

шурц ВО. Schürze.

шуститі Ста. rauschen. листя шумит або шумит die Blätter rauschen.

шута Ч. Schwein. „свіня називатся шута“. (властиво „шугий“ = безрожий, пр. серна шута).

шютый Су. ohne Hörner. hornlos. шюта корова, кєд през рога = шута корова, коли без рога.

Щ. щава П. Sauerwasser.

щавий П. Rumex, Sauerampfer.

щати Ч. brunzen. так ся мі гліста вщала.

щєнглік У. Stieglitz, щиглик.

щєстєя Боже дай! ВО. Glück auf! дай Боже вам добре здравя! möge euch Gott Gesundheit schenken.

щиглінец Г. Stieglitz, Fringilla carduelis

щипца Крем. щипак Т. щипляк Я. Кн. Ohrwurm, Forficula.

щіпало Ком. Krebssehere. рак ма щіпала.

щювак Бод. Кєч. ВСв. або лозиняк Nachtigall. щювак найкрасше сьпіват.

щурік Кєч. Вап. Spitzmaus, Sorex. plur. шурікы.

щюткы Кєч. Afterhufe.

Ф. фалат Ц. П. ВМ. deminut. фалаток. Stück. добрый фалат землі ein hübsches Stück Land. фалаток дерева ein Stück Holz. ідут на фалаток (scilic. дороги) sie gehen ein Stück Weges.

фалєчний Ц. Бод. Ч. Л. falsch čech. falešný. фалєчник Л. falscher Mensch

фарар Лі. Pfarre; Pfarrhaus. — фарар Лі. Pfarrer slovac. farar. — фарскый ВО. Pfarr.

фасоля Г. Fiole, Phaseolus.

фаєрушка К. фраірушка Ч. Tagetes erecta, aufrechte Todtenblume.

фєлєровіца Ч. перший тиждень великого поста, так названий від того, що в першу суботу великого поста обходить церков память св. великомученика Теодора Тирона.

фізола С. Ком. Fiole, Phaseolus vulgaris čech. fizele.

фіомак (в Ошві) = ядловец, Juniperus communis, Wachholder.

фірганок Кру. Vorhang.

форкати ВО. Ц. schnauben; fauchen. кінь форкат. кит форкат на пса.

фрейцімірка Кру. Frauenzimmer, Hoffräulein.

фрнчка ВО. Nasenstüber čech. slovac. frčka.

фриштик Ц. С. Frühstück.

фукавіца Су. Schneegestöber.

фучати Л. fauchen. медведь фучит. медведь престал рычати, лем фучал.

фурик Бод. возик для дітей; тачка Kinderwagen; Schiebkarren.

футок Бод. Пс. Чаб. Wiedehopf, Упура еропс. кричіт: фут! фут!

фюкадло Лп. Oriolus galbula, Pirol. в лысы фюкат.

я. ябко адамове Лер. Kehlkopf, Adamsapfel.

ябчанік Су. Apfelkuchen.

язібаба Кр. Кру. 1) Hexe 2) Bärenraupe, eruca Arctiae; stark behaarte Raupe überhaupt z. B. Raupe von Bombyx rubi.

якоскай П. якось. якоскай иншак волакт = зовуть якось инакше.

яновий хробачок П. Т. яновий хробачьок Ком. Lampyris noctiluca, Leuchtkäfer, Johannishwürmchen.

янівкы Ком. яновкы Л. ябка вчасны, малы, солодки; на Яна пристають.

ярец Т. Л. Вап... Gerste, Hordeum.

ярмо У. Г. Schlüsselbein, clavicula. як хпаде с коня, то злама

ярмо У. (в книжках „кости ярмови“ = Jochbeine, ossa zygomatica — а „ключиці“ = Schlüsselbeine, claviculae).

ярній Бод. весняний, vernalis. в ярнім часы співат щювак die Nachtigall singt zur Frühlingszeit.

ярок П. С. in der Bedeutung: Wildbach. ярок тече. набер з ярка воды. яркова вода Bachwasser.

яруга Крем. „де вода выбіла, а земля суха“.

ярчанкы Т. Л. (nom. sing. ярчанка) грушкы, што приставають втогды, кед ярец.

Яцко В. Яков.

є. є! Бод. ВО. ВСв. ja! so ist es!

євка Г. Брв. Schweinsmagen, жолудок у свині,

єден Б. в значеню: сам, solus. як єден осет на перелозы остане.

єден-єдинкый склеп (боўт) П. один-одніський.

єднати Кр. dingen. čech. jednati. slovac. jednat'. пастыр не єднаний = пастух не годжений.

єдностай Л. adv. fortwährend. медвідь єдностай рычал.

єнджі-баба ВСв. Hexe cf. язві-баба, яга баба.

ю. юд Ком. Vogelbeerbaum, Sorbus aucuparia.

юречок Лп. юрік Су. Mauersegler, Cypselus apus.

Юрко Крем. Georg юха з мяса Ц. Fleischbrühe, Fleischsuppe.

Похибки печатні і декотрі доповнення.

стор.	стр.	Напечатано:	Має бути:
2.	19 з гори:	Галицькі Лемки до не- давних часів	Галицькі Лемки жили до недавних часів.
9.	15 „	[по хлопство належить дописати]: хлопище, хлописко, хлопчище, хлопчиско; хлопка; хлопський, хлоп- повий; хлопович; хлопячий; хлопіти, схлопіти.	
9.	16 „	незважаючи на наростки	незважаючи на декотрі наростки
16.	2 з дол.	треба додати: ВО. =	Вишній Орліх.
35.	17 з дол.	на посліднім складі	на передпосліднім скла- ді
37.	1 з гори:	Суголосочна	Суголосочня
37.	6 „	пуспа	луска
37.	9 „	лишка vulper	лиска, лиснца et лисъ vulpes;
37.	12 „	ἄρσρα	ἄρσρα
37.	12 „	гладати	гладати
40.	(ш місто с)	дописати:	шолома Бод. м. соло- ма Stroh.
43.	16 „	ἰσχός	ἰσχός
46.	2 з дол.	χίων	χίων
56.	13 з гори:	Rehhbock	Rehbock
57.	14 „	ястрябик Т.	астрябик Т.
58.	14 „	чубиця Б.	чубиця Б.
58.	18 „	мерзота	- та. мерзота etc.
58.	16 з дол.	- та. чорнута	- ута. чорнута etc.
59.	7 з гори:	Mamen	Name
69.	2 з дол.	облазніті слідує перенести по наложити ко- му стр. 17 з дол.	
102.	9 з гори:	ein altes Elementarbuch	ein altes Elementar- buch
103.	8 з дол.	ге-ле-ле! Г.	ге-ле-ге! Г.
110.	10 „	dan	dann
115.	19 з гори:	неслі вайца	неслі вайца
152.	8 „	трома	трьоми

стор.	стр.	Напечатано:	Має бути :
193.	3 з гори:	пісн	піснь
194.	15 з дол.	пакінаті!	пакілаты!
227.	1 з гори:	slovac. barz, barže, naj- barže	pol. bardzo, bardziej, najbardziej slovac. dial. barzo, barže, najbarže.

В I. часті: „Знадоби для пізнання угорскоруских говорів“ просимо ще справити:

2.	2 з гори:	бачимо	бувають
92.	19 з дол.	Для означеня	Для вираженя

